

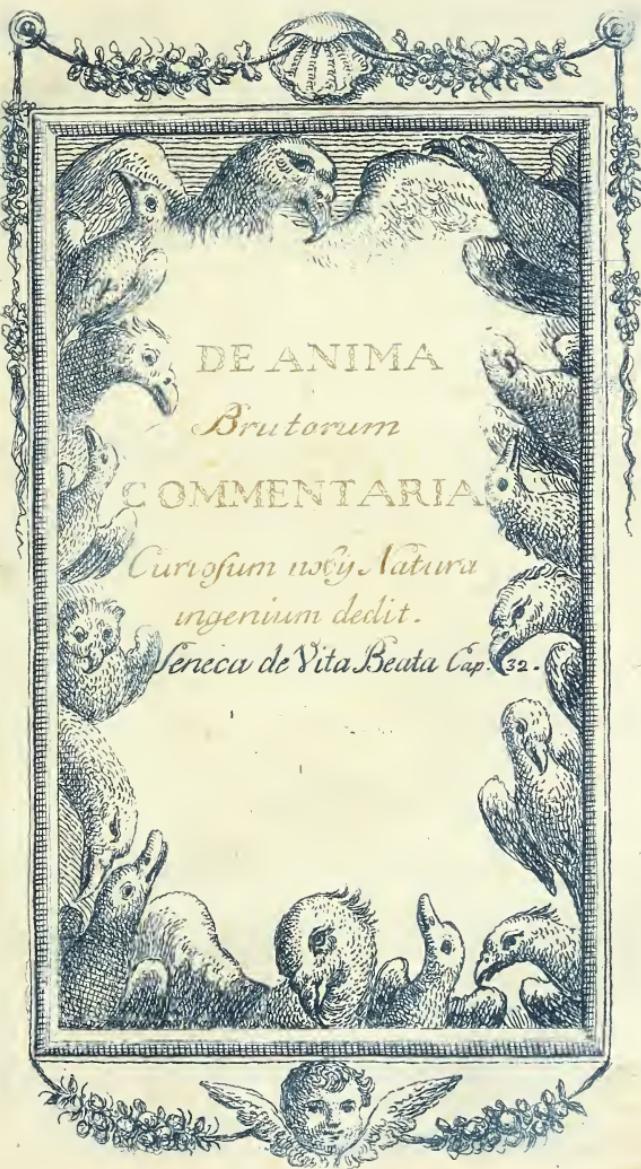

EX-LIBRIS.

NOBILISSIMO VIRO FLORENTIAE PATRICIO
STEPHANIANI ORDINIS EQVITI BAJVLIVO
DE MARCH. CALCIONIS TITVLO NVNCVPATIS
SIGISMVND O LOTTERINGHAE GENTIS
CVI VETVS A TRAMITE CONTERMINO
DALLA STVFA
AVITVMQ. COGNOMEN VBIQVE PERCREBRESCT
REGIAE CONSULTATIONIS PRO HETRVRIAEC
PRINCIPE
EX OPTIMIS DELECTO A SECRETIS
GERMANAE PIETATIS VIRTVTVMQVE CVLTORI
ET EXIMIO PATRIAEC ORNAMENTO
P. FRANCISCVS M. SOLDINI A. S. T.
EX ORDINE CARMELITAR. DISCALCEATOR.
FLORENTINVS COMMENTARIORVM AUCTOR
PRO MERITIS DOMINO SVO DEVINCTISSIMVS
DEVOVET, OFFERT, INSCRIBIT

Digitized by the Internet Archive
in 2016

<https://archive.org/details/deanimabrutorumc00sold>

COMMENTARIORUM

R A T I O

ATQUE CONSILIUM.

Acilè nemo est, qui in rebus a se scribendis, atque in vulgus etiam edendis non eum velit accurate morem consecari, quem ratio, & al litterarum disciplinam mens probe instituta cuique persuaserit,

& doctorum hominum consuetudo consecraverit. Etenim quotusquisque est, cuius ingenii vis & perspicuitas illud non studeat reliquis anteferri, cuius veluti ductu multò facilius haec percepta teneantur? Itaque non rerum ordo solum, quum inter homines colloquimur, aut animi sensus scribendo pandimus servetur oportet, verùm etiam quis

qualisve ordo ipse futurus sit patefacere jure optimo debemus; nisi omnem rationis decorisque curam a nobis metipsis abjecisse videamus. Quapropter cogitanti mihi saepenumero de Brutorum anima clucubrandis Commentariis otio aliquatenus sedulo interesse, haud abs re profecto videri poterat aliquid serio praefari; unde Operis pertractandi methodus luculenter constaret, & quod illius condendi fuisset consilium maxime unicuique innotesceret. Utrumque sanè appositè concinneque factum! Attamen quod postremum est caput multò uberioris pretii atque sermonis mihi diu multumque deliberanti continuo fore persensi, ut primum litteris hisce exarandis manus, & ingenium admoveare decrevi; & alterum minus habendum esse sum ratus. Itaque Operis rationem multò breviori primum sermone versabimus; deinde praeconceptum illius scopum fusori dissertatione, ut par est, absolvemus.

Optimae methodi laudem nihil certè aptius conciliat; quum synthesim exhibent rerum difficillimarum tractatores; quam si ad topica quaedam veritatis inveniendae genera configant, unde verum ex veris ritè pressèque inferatur, & eadem inter se arcto vinculo catenae instar nectantur. Porro hujusc Problematis, quod solvendum sumus adgressi, statum (ut vulgo dicitant inveteratae Scholae sectatores), quaedam inconcussa principia a dubitatione ad certitudinem transferunt, eique clarissimam lucem conciliare valent, quae praetermitti a nobis nullatenus debent. Horum primum quod ad caetera invicem inferenda viam quadammodo sternit, totum in eo situm est, ut ostendat generis humani omnium gentium, & temporum consensum

sum evidentissimè suffragari, quum de immateriali Brutorum omnium sensu, & cogitatione res est, & disputatio. Veram hujusmodi sermocinandi materia, quum amplissima per se se sit, neque facilis negocio, omni procul confusione semota, intra breviores fines coercenda, hunc idcirco supremum Commentariorum nostrorum locum in tria priora eorumdem Capita satis aptè partiemur. Quod prius occurret, Philosophorum omnium dicta & sententias de belluarum anima sincera fide complectetur: secundum perspicua exhibebit demonstrationē deinde omnium populorum doctorum indicitorumque firmam, & in omnes actates pervagatam opinionem; unde superiora magis magisque firmentur: tertium denique acrem ubermque proferet ratiocinationem, ex qua pateat quid illis Brutorum adversariis esset praestandum, qui eorum animam omni sensu, & cognitione carere conantur adstruere, aut verbis potius imperito cuivis fucum facere.

Ad veritatis nexum non minus pertinere posse existimavimus, quae quarto hujusce Operis Capite fuimus solerter, quantum ex Physiologia potuimus, persequuti. In eo videlicet animae sentientis vim, & quid sensus nomine intelligi debeat enucleavimus: atque hoc spectare opus esse duximus irritabilitatis leges, earumque ad sensum generandum relationes, quae ut in humana sic & in brutali machina quapiam obtemperantes mirum in modum inveniuntur. Concors preterea esse ea conspicitur doctrina omnis, quae quinto comprehensa Capite fuit, quum nempè ex Brutorum vocibus, ejulatu, aliisque doloris aut voluptatis argumentis veram illo-

rum sensationem manifestè evinci posse statuimus. Pro sensationis ejusdem in belluis omnibus veritate admodum facere ostendit quod sexto demùm Capite elucubravimus; illarum videlicet phantasmam, memoriam, judicium, rationationem; quae sane ad postremi Capitis materialm, atque ad totius Operis complementum veluti manuducunt. Igitur illud tandem veras probat in belluis appetitiones, easque reipsa antequam velint quidpiam, aut nolint, deliberationem, ac consilium adhibere suadet.

Hisce itaque pro eorum dignitate expletis topicorum generibus, & veritatis reseratis fontibus, fatis superque muneri imposito me demum fecisse jure laetabor, atque animam Brutorum contra eorum oppugnatores suo me nativo honori reddidisse quisquis existimabit, posteaquam adornatas haseos vindicias legitimare, & serio animadvertere non fuetit deditnatus. Atque haec pro Brutorum genere universo innuisse sufficient: deinde vero de nostrorum Commentariorum peculiari consilio uberiori ratione quae hic consequuntur.

Inanis fermè meo iudicio fuisset quaecumque, ut ut expolitior, de Brutorum anima disceptatio, nisi quid amplius, & ponderis multò gravioris additum eruditis philosophis visum esset, quam tot tantaeque illae fuerint haetenus concertationes initae, caeque certè absque cumulata gloria confectae. Hujuscē incommodi caussa; quae dubio procul in Philosophia maximi est momenti; quae sit, & huic demum qua sit ratione medendum, proposita nobis bina illa sunt, quae circum tota modò versabitur oratio. Porrò plura obrepunt disputantium animis, a quibus nisi accuratissimè caveant, equidem non

sen-

sentio quid homini praestantis ingenii, & rerum magnarum & sublimium contemplatione distento deterius posse accidere. Aut enim Tullii monito (a) : *Opinionibus vulgi rapimur in errorem, nec vera cernimus*; aut pa- thematibus aditum non interclusum fortè patimur, atque ea amore, aut odio praeconcepto potius, quam germano in veritatem candore decernimus, quae non affectu unquam, sed praeclara tantum mente forent absolvenda. Hinc inanissima illa, & pessima omnino Philosophorum aemulatio; hinc tenax invicem contradicendi & calumniandi ingenium; inde etiam mentis perperam institutae in plerisque imbecillitas cuilibet audacter adsentiendo, & absque ullo rationis examine, tanquam rato & probato, plaudendi; dummodo inconsulta quaedam philosophandi male vigeat institutio, quam ineunte aetate suscepere, neque ab eorum animis aboleverunt: quae profecto omnia ad vires mentibus veritatem inquirentibus subministrandas augendasque imparia esse prorsus, temperantiorum Criticorum fancivit consensus. Ab utroque ergo hujusmodi rationis veluti morbo, tanquam ex Equo Trojano prodiisse visae sunt tam dispare de Belluarum natura sententiae, & tam effraeni libertate disputatum huc usque fuit, ut merito philosophia; quae per se se sublimis, & egregia maiestate pollet; sub hac tamen larvata futilis sapientiae forma pudere debeat turpitudinis suae, quam ementito solum nomine aperire nonnulli contendunt, & temere Philosophiae ipsi adjudicare alii non timent. Isti ergo qui de animantium indole universa dissidiis & quaestionibus impleverunt, & pro uno con-

(a) *De Legibus lib. II.*

tra-

tradicendi lubito adversas invicem commenti sunt opinio-
nes, & academias, tantum abest, ut philosophorum
appellatione digni habeantur re ipsa. ut contra maxima
etiam eripuerint instrumenta, vel ornamenta Philosophiae,
vel potius totam Philosophiam everterint funditus, ip-
sumque hominem (si fieri potuisset) orbassent animo;
adeo ut difficile sit de temeritate eorum, perinde ut
causa postulat, dicere.

Attamen et si quamplures veterum Philosophorum
errasse turpiter constet, eorumque absurdā de animan-
tium natura quae tradiderunt placita, ut rationi, sic et-
tiam Religioni Christianae adversari plurimi invicte ostend-
erint celeberrimi impugnatores, nulli vero pejus in
litterarum Republica turbas excitatæ novimus, & Viros
insuper eruditos aequi bonique consulentes in teterri-
num maximumque discrimen adduxisse legimus, quam
qui cum falsa philosophorum gloria, seu mavis stulta pla-
ne jactantia, floruere olim Aristotelis sectatores; quo
tempore litteræ in Europa e barbarorum coeno in pri-
stimum decus a Monachorum coetibus habitaæ dictaque
sunt restitutæ. Inde vero, favente præsertim universali
pene rerum meliorum ignoratione, caepit est agrestis-
illa philosophandi in scholis ratio (a qua Scholasticorum
nomen deinde manavit) cuius latissima lapsu temporum
propago, & incrementa cum nostra ferme aetate coae-
quantur. Praeter infinita; quæ recensere hic a nostro
abest quam longissime instituto; incongrua, ridicula,
obscura, atque vulgaria, haud infimum locum occupat
quæ ab iis (perbellè quidem !) recens inventa, & acute
drecta prodiit de Brutis Philosophia, cuius in primi Capi-
tis

tis limine notionem explanabimus. Quamvis autem neque ipsos quid dicerent intelligere gravis suspicio subsit; aut saltem pleraque ea demum debuisse animo tenere probe concepta (si hominum cum ratione consentientium nūnus vellent obire) quae superiorum temporum Philosophi omnes excogitarant, validis utique persuadeamur argumentis; quae tempestive nobis erunt expendenda; famum nihilominus fuit, ut dominante rerum annorumque vicissitudine ab uno Cartesio acutissimo caeteroquin Gallicarum philosopho, ut vulgo etiam innotescit, novissimi Systematis sui circa belluarum animam propagatione Peripatetici omnes ab immerita philosophicae laudis possessione aut dejicerentur omnino, aut non parum deterrenerunt.

Eidem nihilominus fortunae, cui Peripatetici antea, obnoxiam fuisse Cartesianorum sententiam facile est enarrare; quemadmodum, si quae alia etiam inconsulto ex cogitata hypothesis in litterarum lucem deinde advenisset, disparem casum haudquaquam fuisse experta. Equidem affirmare jure non vereor, quod unanimi Criticorum sensu jamdiu est probatissimum, non id plausibile nec unquam fore interiturum, quod imperitorum adclamationibus, & vulgi voluntate, aut furore faventibus in aliquam umbratilis veri dignitatem attollitur. Vulgi autem appellatione non eos solum hominum coetus mente persequimur, qui ab omnibus rudiorum etiam litterarum elementis remoti, atque egestatibus faevientibus conflectati id tantum perpetuo cogitant, aut quod suarum illiberalium artium opera ad famem depellendam maxime conferat, aut quod caeteri similes, quibuscum

fae-

saepe versantur, stupida fide a majoribus acceptum, atque inter ipsos late pervagatum invicem sibi perfludeant: non hujus generis inquam homines tantummodo, verum etiam ad ejusdem vulgi rationem eos merito pertinere juxta sapientiorum suffragium existimavimus, quorum characterem presse paucis fuimus paulo ante complexi. Verum ne haec forte tanquam a mea privata opinione prodire videantur, atque ut magis recentium Commentariorum scopus legenti pateat, en quaे brevioribus animadversionibus exponi necesse fuerant.

Neminem refragari posse ambigimus, virum philosophum atque in ratione utenda castigatum, temperantem ex iis unumquemque debere philosophari notionibus, quas plerumque circumscriptis naturae viribus sapientiores valeant comparare. Tota quippe, quanta late patet, ea quae omni aetate humano potita est ingenio, sive sapientia, sive eruditio, idearum praesentium e sensibus profluentium ambitu continentur: ac quisquis propterea in scientiis persequendis excellere jure optimo cupiat, & nova in dies sibi eruditionis incrementa conciliare, contentus is esse debet ita mentem excolere, ut tamen idearum carumdem fines haudquam temere audeat transilire. Quapropter, quum Brutorum indolem expendendam suscepimus, nemo eorum, qui philosophorum nomine diu indoctis imposuit, & ab ipsarum notionum terminis simul digressus saepe hac in re est, ea nobis poterit proponere, quae omnem humanarum cognitionum praesentium veluti circulum libere nimis transgrediantur, nisi pro impostore a sapientioribus sit traducendus.

Qui-

Quicumque ergo lascivientia in Philosophia ingenia, & nimium phanatismi aestu ferventia jure meritoque, ut philosophum decet, adsperratur, universos illos perinde Auctores praecipitur a se repellere, qui de Brutorum anima admodum fidenter differuisse, nec juxta idearum praesentium lumen philosophandi rationem metiri visi sunt; cuiusmodi fuisse ad nostra usque tempora constabit opportunius quotquot historice fuimus alibi perse-
quuti, qui animantium naturam pro corum lubito, & novitatis amore potius, quam inquirendae veritatis zelo, futilebus disputationibus exhibuere. Quamvis autem igno-
ret nemo quot litteris incōmoda attulerit novae hu-
jusmodi, & mortalibus omnibus incomprehensibilis sa-
pientiae evulgandae ambitio; nisi qui in litteraria histo-
ria hospes plane sit atque jejonus; attamen non idcirco
putandum est, eruditos homines, & in scientia adsequen-
da sobrios non continuo novitatibus ejus generis totam
obſtendī eorum vim opposuisse. Esto commenta ſupra
memorata de Brutorum nostrorum anima ſub inventionis
initium cum plauſu aliquo fuerint excepta: verum quum
falsa, & inania quaelibet temporum lapsu deleantur, &
per ſe ſe pereant, mirum haud eſſe fatendum nobis eſt,
totidem ipſa modo ab omnibus deſpectui habita, & uno
annorum transiſtu elanguiffe.

Haec profecto cum aliis pluribus comparari rite
poſſunt, quae a Pythagora de Numeris, & Metempſycosi;
quae a Platone de Ideis aeternis; quae a Scholasticis
de Forma ſubſtantiali; quae a Fluddo atque Cudworthio
aliisque de Anima mundana; quae a Mallebranchio de
Cauſis occaſionalibus; quae a Leibnitio de Harmonia pre-
ſta-

stabilita; & quae demum a Veteribus simul , & Recentioribus Philosophis incredibili pene opinionum varietate , & magna inter eos contentione scripta & posteritati commendata fuisse memoriae proditum est vulgatissimae . Quis vero tandem ex sapientioribus haec omnia nostra tempestate in pretio habeat , aut quis modo suorum Auctorum vesaniam potius non doleat ? Quis sane mentis miserandam eorum Philosophorum vicissitudinem ideo non admiretur , quod ex tot tantisque systematum casibus facili negocio queat inferri ; quidquid nimurum a definita perceptionum humanarum serie abest penitus , idipsum sponte veluti sua concidat , & pereat necesse fore ?

Quisquis propterea pecudum animas philosophice expendere molitur , ac rite argumentari cogitat non solum perperam praecognitum se se debet expoliare judiciis , & vulgarium Philosophorum absque sufficienti fundamento placita ab se abjicere , verum etiam juxta praesentium cognitionum lumen rationem ita temperate , ut ex iisdem bene compertis caussis , aut ex similibus , eosdem aut similes effectus inter arguendum scite derivet ; quemadmodum ex iisdem aut similibus , qui in natura patent , effectibus eaadem aut similes causae ab illo inferantur oportet .

Itaque illa nobis de animantium omnium natura Commentariis hisce fuse differentibus tanquam indubia , & certissima haberi necesse erit , quae clara demonstracione ex ideis praesentibus ducta ita ab omnibus intelligi posse confidimus , ut nemo futurus sit iisdem refractarius ; nisi forte qui prima Litterariae Reipubblicae fundamenta subvertere conatur , aut in sua obfirmatus

sen-

sententia ob mentis praeoccupationem argumentationis nostrae vim sentire detrectet. Vel ipse Cartesius animae belluarum infensissimus hostis perspicuam distinctamque rerum perceptionem , tanquam tutissimum comparatae veritatis argumentum , habendum fore , valida ratiocinatione conficit (a). Utrum vero inter innumeros ferme de intima Brutorum substantia Scriptores ; qui sibi blanditi fortasse fuerint , eorum operationum omnium statuisse principium ; extiterint nec ne ulli ; qui eam veritatis tessera in suis disputationibus protulisse dici jure valeant , cuiilibet locus est ambigendi , neque inde omnes de eadem veritate scrupulos abstulisse visi sunt . Porro quotquot Veterum , ac Recentiorum fuerint huc usque circa animantium naturam opiniones ad tria genera referri , & cohiberi tandem posse mihi videor . Scholaftici alibi commemorati bellus ad tenuissimum quoddam substantiae genus attinere , qua eorum anima constaret , quaeque medium inter crassiora corpora ac spiritus locum tenebat , omni dubio procul sunt opinati ; quibus etiam acfere deinde Claudio Berigardus (b) , Cardosus (c) , Bacon de Verulamio (d) , Petrus Gassendus (e) , Maignanus (f) ; quam deinceps opinionem paulo verosimiliorem effecisse sibi commentus est Andreas Rudigerus (g) , qui sub initium

(a) *Meditat. IV. prope finem.*

(b) *In Circulo Pisano pag. 602.*

(c) *Philosoph. Liber. Iib. V. quæst. 5.*

(d) *De augmentis scient. Lib. IV. cap. 3.*

(e) *Physic. Sect. 3. Lib. 3. cap.*

(f) *Philosoph. naturae cap. 20.*

(g) *Apud Buddeum in Hist. Philosoph. pag. 5.*

tium saeculi hujus res philosophicas novo ausu pertractavit. Hic potissimum in ea fuit persuasione, distinguendam esse nimirum Materiam a Corpore: Corpus enim esse hoc contrectabile, solidum, iners, caeterisque affectum qualitatibus autumavit; illam vero puram putamque esse extensionem, primumque, ut ajunt, substratum quum corporum, tum spirituum, & animorum. Ex quo tamen pervium est eruere, pecudum nempe animas, quemadmodum & humanas, suam habere re ipsa extensionem, quacum vires activae atque vitales conjunctae in animantibus omnibus vigeant. Cartesiani deinde omnem a belluis animam abstulere, easque machinas tantum decrevere, eo naturali instructas artificio, ut absque ulla cognitione motus suos persolverent universos. Placitum hujusmodi, ut constat, primus, post Antonianam Pereiri celeberrimam Margharitam anno 1554. in vulgus editam, propagasse dicitur Cartesius; in cujus opinionis foedere postmodum se se obstrinxere Le Grandius (a), Condemojus (b), Dillyus (c), aliique silentio pro brevitate praetereundi. Qui vero demum uberrima laudandi undique gentium eruditione a nobis erunt, isti profecto pro ea pecudum, quae dicitur, *Spiritualitate stetisse luctucentissime patebit.* Haec tria igitur disputantium genera cuique debent sapienti viro, nullaque affectum dominatione preoccupato, videri sane vulgaria, neque inconsulto probanda reiiciendave, antequam singula examini subjecerit acerrimo, & ad veritatis leges conformato.

Quid-

(a) *De privatione sens. & cognit. in Brutis.*

(b) *Epist. ad Vir. Relig.*

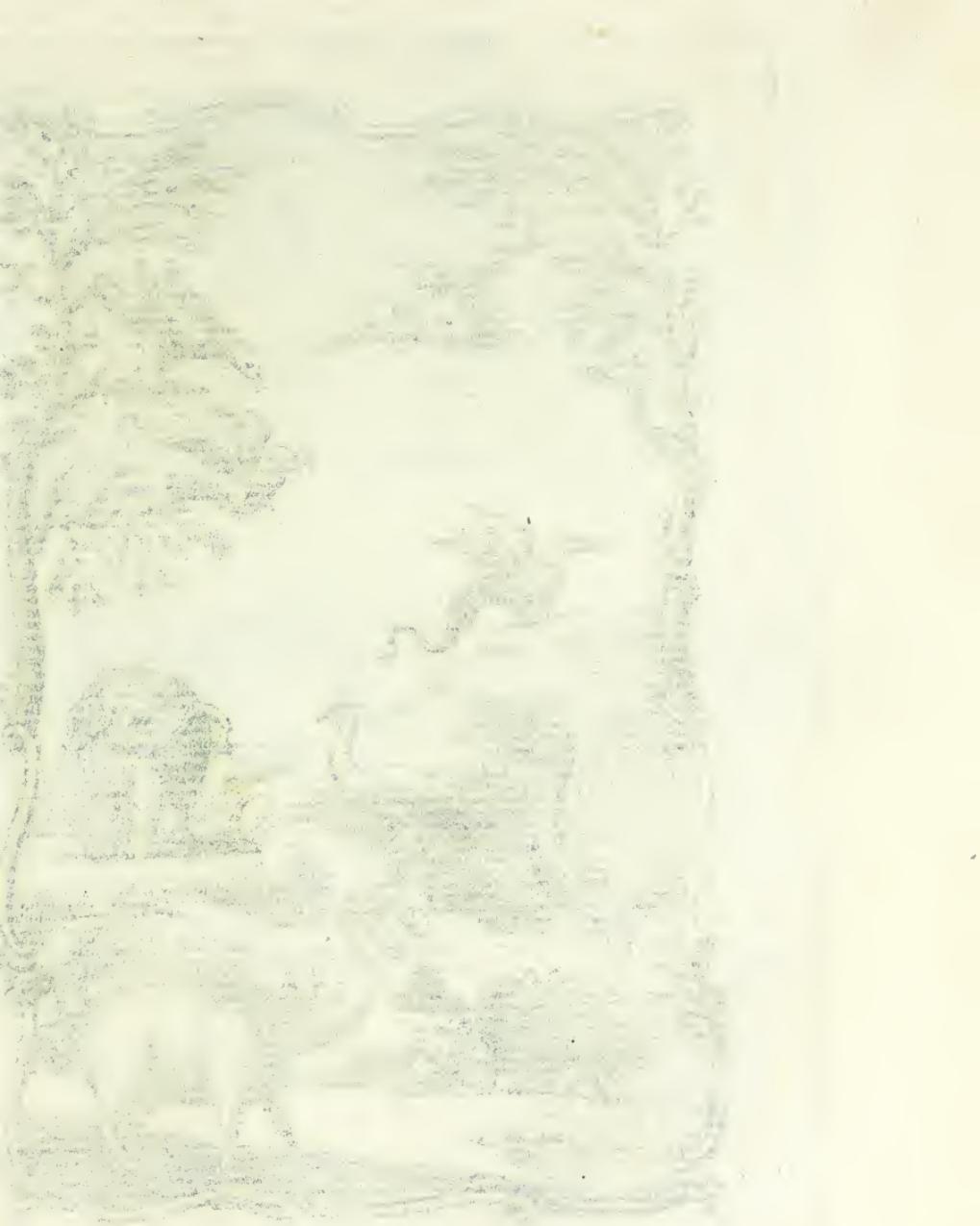
(c) *De Anima Brutorum.*

Quidquid iraque a nobis ingenti studio , semperque
haud in ancipiis constitutis, absolutum denique fuit, ad gra-
vissimum hocce Commentariorum consilium referri debere
censuimus ; ut nimirum ea tantum ad rem deligerentur ,
& opera etiam nostra fierent meliora , quae sanioris judicii
legibus , & philosophicae methodo magis essent consenta-
nea . Totum ergo suscepit Operis momentum praepositis
haec tenus Critices animadversionibus inniti videbitur :
quippe Brutorum anima immaterialis , spiritualisque sub-
stantiae definietur : quod etsi ab aliis praestitum fuisse
laudatissimis Philosophis non ignoremus , attamen ex iis-
dem fontibus eos non usque adeo suum provexisse opus ,
quemadmodum a nobis erit perficiendum , causa ipsa ,
quam illico defendendam aggredimur , satis superque
monstrabit .

Neminem vero arbitratum vellemus , a nobis de po-
stremis scriptoribus illa dicentibus iis idcirco aliquid
famae aut promoteriae sibi gloriae detraictum forte fui-
sse . Sua namque quibusque laus , sua unicuique sapien-
tia per nos illaesa tutaque perseverat ; neque facile ii
sumus profecto , quos vesana carpendi honoris ambitio
ita perperam fallat , fascinet , atque depravet , ut ex alio-
rum contemptu , casibus , aut patefacta imperitia nosme-
tipos attollere iniquo plane consilio cupiamus . Sane
quicumque belluarum ingenium eousque magnificare
studuerunt , ut quidquid ipsi elucubraverint cum nostra
opinione sit omnino conferendum , satis eos perfecisse
affirmamus , unde a doctis discretisque hominibus tribu-
tam pro meritis commendationem nobiscum ex aequo di-
visam sibi vendicent , ac tueantur . Caeterum eorum nullus

nobis perinde succensere merito debet, si quae in una docentur disciplina aut jejune, aut neque tam luculentem, quantum a nonnullis deinde fieri quandoque paret & fuisse, & graviter, & perspicue multo magis, sive a nobis, sive ab aliis permultis disputata litteris consignentur, quae ampliorem dubio procul efflagitant per se se doctorum viorum solertiam, aciem, atque sedulitatem. Quisquis igitur placita in philosophia omnium prior acutus excogitat, & scite tanquam unicuique sapienti probanda demonstrat, sua quidem laude non caret; qui vero eadem illustrare, atque in praeclarius veritatis lumen erigere ntitur, multo magis expectare ipse valet sibi plaudentes philosophos, ac de omnigenz scientiarum copia optime meritos.

C A P U T X*

Peripateticorum circa Belluarum animam sententia cum unanimi omnium Philosophorum consensu comparatur, qui eam spiritalem esse constanter fassi sunt.

Ubitare, nequimus, neminem esse in historia Philosophiae, quae non mediocriter aetate nostra colitur, versatum hominem, & eruditum, cui non aequo de anima Brutorum sensitiva tantum comperta jam-

diu fuerint quorumdam Philosophorum; Peripateticorum autem prae reliquis; dogmata, & quid animo iis vocibus ipsi opinarentur haud probe resciverint. Hoc ipsum nihilominus methodi nostrae ratio sibi vendicat haud esse in praesens nobis tacitis praetereundum, contractaque saltem definita oratione illius historiam efflagitare jure videtur. Ea enim belluarum animae est natura, sensu dum-

dumtaxat praedita, atque omni rerum cognitione, quae rationalis dicitur, orbata ab eaque penitus seposita, ut materialem ipsam vocarent, atque tuerentur, ejusque functiones occulti nescio cujus conatus impulsu, quem instinctum appellabant, mira peragerentur constantia. Ea nimis necessitatis lege Bruta innato pondere in invariabilem operationum seriem eorum Philosophorum placito ferebantur, ut ejusdem instinctus ductu, non libera voluntate, seu electione, quid cujusquam esset accommodatum ingenio, & voluptati appeterent, & quod sibi ex adverso noxiū atque molestū repudiarent. Mira profecto ad subtilia invenienda ingeniorum feracitas, unde in rebus ad decernendum multo difficilibus aliquem sibi, caeterisque eius aetatis philosophandi adiutum, rite nec ne, patefacerent! Caeterum ipsam sensitivam animae naturam, quam in belluis cujusque generis latentem omniumque operationum ministram ducentemque adstruebant, exquisito idcirco doloris voluptatisque sensu donari profitebantur, quod in eadem princeps existeret terminus, non omnis quidem corporeae concretionis expers, ad quem tamen infinita pene membrorum irritamenta, nervorum convulsiones, sanguinis, aliorumque excurrentium spirituum circuli pernicissimo motu perciti, & si quae sunt alia ad sensum generandum Anatomicorum solertia, & judicio proposita, constanter referrentur. Unus pro omnibus Peripateticis D. Thomas dictis fidem faciet, qui pluribus (a) utitur ad illud ipsum suadendum argumentis; quae certe nec magni sunt momenti ut Bruta ab Automatis natura vindicentur (quomo-

(a) *Lib. II. contra Gentes cap. 63. & seq.*

modo Recentiores nonnulli deinde sunt opinati), neque verum tanti sunt profecto facienda , quanti haec tenus caeca atque inconsulta philosophandi ratione fecisse visi sunt quotquot , tanquam pro aris , & focis pugnaturi , sensitivam animantium vim absque ratione , & consilio , acie veluti instruxta , in scholas , & in vulgus utut ab extissimum tumenti magisterio sparserunt . Quapropter decepti potius sunt , & falluntur etiam , si qui adhuc è veteris Philosophiae coeno supersunt , in re gravissima , nec eos ab errore valet revocare nisi castigatior , magisque ad discernendum & ad probe arguendum composita methodus , cuius legibus modo tota animi contentionе aggressi sumus obtemperare . Aquinatis testimonia ad verbum , aliorumque Peripateticae Sectae Scriptorum dicta ad sensum in Belluis decernendum facientia , non lubet excrivere : celebre namque , atque evulgatum est adeo quid laudati omnes senserint perpetuo Philosophi , ut supervacaneum vere sit verbis ei placito robur addere , quo nihil inter Scholasticos viguit antiquius , magisque inconcussum .

§ 2. Caeterum , si vera sancte fateri debeamus , iniuria , & quidem ingens , venerandae philosophorum antiquitati irrogatur , si Peripateticis solum , ceu primis rei inventoribus , de anima sensitiva doctrinam velimus adjudicare , & alias caecutiisse hac de re Sapientes omni aetate arbitremur ; aut ea saltem minime in Brutis pervidisse miranda plane , quae ubique facti evidentiam efficiunt , unde pro ingenioso , & subtili eorum more apodictica argumenta conflarent , de quibus nefas esset , atque irrationalē prorsus dubitare .

§. 3. Neque de vetustioribus solum multo ante institutum Peripatit philosophis res est nobis , & inquisitio postmodum attenta cura facienda, verum etiam licet hic potius animadvertere obiter, Brutorum animas sentiendi facultate instructas, quum nostri tradiderint maiores in philosophia praceptoribus, non id tam dissertationum vi , quam ab ea, quae semper manserat insederatque firmissime omnium gentium animis de iisdem belluis opinione, firmasse . Attamen longioris otii, & sedulitatis momentum ista requirunt, quae propterea in alium sermocinandi locum opportunius remeare curabimus : quare nunc venio ad antiquorum nostrorum scripta evolvenda, unde longe meliorem, quam quae Scholastici olim, & quae contra alii nonnulli docuerint hoc saeculo Philosophi, sensum expiscari valeamus .

§. 4. Quae itaque modo a summis ingeniis exquisitaque doctrina philosophis de Brutorum natura rectius (quam plures alii) promoventur, litterisque consignantur, eadem pene, licet suboscura, & aliquatenus conforta, plerisque ex vetustis sapientibus innotuere, quibus & magnum fuit ingenium, & magnarum rerum scientia comparata. Isti itaque consulendi, expendendique attente nobis erunt ippraefens, qui quum liberales artes, ipsamque liberalium artium procreatrixem quamdam, atque parentem philosophiam impense coluerint, tum vero germanam eruditionem, elegantiamque doctrinae cum solida, ac dilucida differendi subtilitate conjunxerunt.

§. 5. Inter hosce igitur, qui eandem de belluarum indole perdifficilem sibi spartam adornandam suscepere,

quan-

quantum memoriae proditum est . princeps habetur , omniumque sapientum Scriptorum non aetate solum , verum etiam tum divina , tum humana Aegyptiorum sapientia celebratissimus Moses ; Pentateuchi Auctor ; cui deinde alii adjungendi sunt veteris praesertim Testamenti Auctores Supremo Numine afflati . Horum tamen luculentissima testimonia ita mihi probata , & multorum & magnorum virorum elucubrationibus optime comperta adeo sunt , ut in alienum a veritate sensum nequeam studio partium lubens sciensque peirahere : nisi per summam injuriam iis refragari velim praeclarissimis Scripturarum Interpretibus , qui de rebus Ecclesiasticis multum benemereri studuerunt .

§ 6. Itaque Moses , quum exorditur totius orbis alluvionem , quae universis , quum primum vero viventibus , perniciem allatura erat extremam , Deum ita Noeum allocuentem inducit (a) : *Ecce ego adducam aquas diluvii super terram , & interficiam omnem carnem , in qua spiritus vitae est subter coelum . Porro morosi , & nimium cayillosi ingenii haberetur argumentum , si Mosaica ea verba omnem carnem ad solos homines , seclusis animantibus Bruis , contra apertam Scriptoris mentem coarctarentur : alia quippe Capitis eiusdem initio pronunciata omnem ablegat sophisticem , atque decernit , omnis carnis vocibus tam belluas , quam homines fuisse comprehensa : Delebo hominem ; inquit Deus , quem creavi a facie terrae , ab homine usque ad animantia , a reptili usque ad volucres coeli ; poenitet enim me fecisse eos .*

Patet igitur evidentissime, vitae spiritum, ut in hominibus, ita & in Brutis omnibus ex aequo vigere.

§ 7. Aliam insuper, & quidem multiplicem ejus nominis *spiritus* potestatem inter Scripturae Sacrae peritos circumferrit solete, non me utique latet; quomodo inter caetera *spiritus* legitur *procellarum* (a); qui profecto substantias spectat omni vita carentes, quae animantium solum propria sit, & aliud ab hac longe discrepans inuit. Attamen intolens non esse norunt omnes Ecclesiastici id genus Tractatores, aequivocas saepe Scripturae voces a contextus examine omnino pendere, ut quis unicuique loco sensus accommodari legitime valeat, optimè percipiatur. Recordare pruenterita, ita ad rem monet Origenes (b), audi praesentia, quae sequuntur adverte. Confer priora posterioribus, & divinarum virtutum magniscentiam contemplare. Quare Sacrarum Litterarum cultoribus necessum esse docent Ecclesiae Patres tum in legendō prudentiam adhibere; quae nonnisi ingenti studio, & labore comparatur; ut sensum a sensu tempestive discernant, tum pervium illum semper (quem litteralem, & proprium vocant) caeteris praeferre interpretationibus, quae et si a scribentium mente non fuerint alienae, illo tamen posteriores fuere, quem primo animo & cogitatione versabant, quum suo, & ab aliis recepto idiomate dicta fuderunt. Atque postremum hocce, quod ex Patrum praescripto monitum tradimus, eo tutius excipi ab omnibus debet, quo magis absunt incommoda quaedam Catholicae Veritati perniciosa nimium

(a) *Psalm. 16.*

(b) *Homil. 25. in cap. 13. Numer.*

mium; si nempe ex litterali Scripturae expositione aliqua nihil exurgat, quod vel ipsi Scripturae contradicat, vel senioris aethices dogmatibus sit repugnans, vel Ecclesiae sanctionibus aduersetur, vel naturali demum ratione sit indignum. Atqui vitae spiritum tam bellus, quam rationabilibus communem illum esse, cuius ope respiramus, movemur, percipimus, atque sentimus bina, quae paulo ante retulimus, testimonia consentiunt, & quae sequenti Geneseos capite verba exarata leguntur consono sunt omnino; haec namque extant ibi: *In articulo dici illius... universae aves omnesque volucres ingresa sunt ad Noe in arcam bina, dicitur bina, ex omni carne in qua erat spiritus vitae.* Quaecumque igitur vindice Dei justitia aquis diluvii delenda erant, omnem complebantur carnem, in qua spiritus vitae vigebat. Vitae ergo spiritus, quemadmodum in hominibus animam sensus rationisque capacem juxta naturalem, ac pervium Scripturarum Sensum declarat, ita quum de Brutis res est, eamdem loquendi rationem si facer Textus adhibeat, legenti unus, idemque sensus se debet offerre, neque ulio possumus pasto ab eodem tenendo dimoveri. Repte propterea laudatus paulo ante Origenes (*a*) praecepit reliquerat: *Facilius in Scriptura cognoscitur quod queritur, si ex pluribus locis, quae de eadem re scripta sunt, exempla prostrantur.* Quamobrem non nisi temere a Mosis mente recedere conantur quicumque ex arbitrio tantum suo praepositis Geneseos locis exceptiones afferunt; quum nulla deinde, aqua cum hominibus animae belluarum natura constituta, exurgant vel Fidei di-

(a) *Orig. Tom. I.*

discrimina, vel alia quaepiam cum ratione ipsa pugnativa; quemadmodum opportunius nobis erit alibi liquida demonstratione suadendum.

§ 8 Jam si teneamus ea, quae de animalium natura modo ex Geneseos Auctore diximus, proclive erit proinde ut reliqua plura totius Scripturæ dicta juxta obvium illius sensum intelligamus, quum illorum spiritum in medium proferunt, sive eorumdem cognitio, prudentia, & sapientia expressis ubique vocibus praedicantur. *Quis novit*, inquit sapiens (a) si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & spiritus jumentorum descendat deorsum? & alibi scribit (b) *Vade ad formicam o piger*, & considera vias ejus, & disce sapientiam, quum non habeat ducem, nec praeceptorem, nec principem: parat in aestate cibum, & congregat in messe quod comedat. *Milous in coelo cognovit tempus suum*. *Tartur, & Hirundo, & Ciconia custodierunt tempus adventus sui* (c). *Quis posuit in visceribus hominis sapientiam?* vel quis dedit Gallo intelligentiam (d)? *Estate ergo prudentes sicut Serpentes* (e).

§ 9. Quid igitur, inquies, an ea tanquam fana doctrina erit habenda, quae mentis rationisque prorsus incorporeae ac spiritualis tantumdem belluis attribuit, quanta esse potest hominum excellentia, & divina ferme in agendo substantia? *Est haeresis*, monebat olim Philastrius (f), *quae pecudes, & serpentes, & aves rationabiles arbitrari-*

tran-

(a) *Ecclesiast. cap. 3.* (b) *Proverb. cap. 6.*

(c) *Jerem. cap. 8.* (d) *Job. cap. 38. vers. 36.*

(e) *Mattb. cap. 10.*

(f) *Lib. de Haeresib. haeres. 52.*

trantur esse ut homines. Verum haud satis efficax est hujusmodi argumentum, quod fortassis a praeoccupato ingenio, aut meticulofo philosopho obiici posset; et si tamen occurrere pro viribus tempestive curabimus, posteaquam omnium temporum de belluis opinones in examen advocaverimus. Interim vero nemo nos jure reprehenderit, si primum ex Lamindi Pritanii animadversionibus (a) drectum satis fuerit, unde levissimae suspicione, & querimoniae id genus manaverint, & haec tenus nullo fulta solidio principio doctorum indoctorumque aures moleste nimium impleverint. Ita ergo rem aperuit Vir Clarissimus: *Profecto quum praeteritis temporibus, tum nostris patissimum non defuere, nec defunt homines, quibus familiare est prophanas disciplinas, atque sententias saeculi, quasi verbis divinis infestas, atque contrarias insectari, & proscindere interuenient odio perpetuis clamoribus, si quid novi Physica, aut astrorum scientia, aut ars medica, aut eruditio prophana adfert: istud hominum genus mille pericula continuo timet sanctissimae Religioni, & certis Fidei decretis.* Solliciti ergo nullum non movent lapidem, quo Auctores novarum opinionum, licet nihil rei cum Sancta Religione habentium, infamant, corumque libros dilacerent, proscribant, & Supremis Ecclesiac Tribunalibus configendos exhibeant: & eorum zelus utique laudandus, modo tamen sit secundum scientiam, & cautis gressibus procedat. Deplorandum enim est, si errores ubi non erant somniet; si illic pericula configat, ubi nihil mali affluere potest, & injustos, atque necessarios

com-

(a) *De Ingenior. moderat. Lib. I. cap. 21.*

compedes iniicere velit naturali humanarum mentium libertati . Hartum ergo animadversionum indicato veluti lumine superest modo , ut reliquos posteriorum saeculorum , temperis habita ratione , Scriptores singillatim percurramus , qui rem nostram , sive obiter , sive fusiori calamo prebare , & quoquomodo versare non dubitarunt .

§ 10. Inter ethnicos philosophos , quantum temporum antiquorum tenebrae , & vicissitudines patiuntur , a suo veluti primatu deturbari non debet Pythagorica Schola , celeberrima tamen , quae , Italicae quamplurium philosophorum Sectae instituto , Aegiptiorum , Haebreorum , Chaldeorum , atque Persarum mysteria omnia in se una , Auctoris , Conditorisque sui Pythagorae invictissimo studio , collegisse visa est ; ideoque , *Animae Universalis mundi* , ac *Metemphysis eos* supremis dogmatibus constitutis , easdem esse hominum Brutorumque animas constantissime ubique earum gentium docuit , inter quas fuit proinde propagata . Innumeros autem , ex Asia , atque Europa praeferens , sc̄ptatores habuit Pythagoras ipse , quorum cura ejusmodi Philosophia longe lateque est amplificata . Hac sc̄e singillatim recenset Stanlejus in sua , quam Laertii more edidit , Philosophica Historia (a) , quam demum consulere cuique fas erit .

§ 11. Nunc deinde inquirendum sequitur quid alii Graeciae Philosophi ratum habuerint , quum ingenii vites ad Brutorum animam investigandam applicuisse noverimus . Porro Stratonis opinio c̄tinuit ; qui Laertio teste Theophras-

(a) *Part. VIII. cap. 23. 24.*

phrasti auditor fuit (a); ita belluis sentiendi vim, homini parem proorsus praesto adesse, ut ab intelligendi potestate sejungi reapse non posset. Huius placito adhaesisse item Aenensidemum quemdam sexta Pyrrhonicum, praefatus fidem facit Laertius (b): ac de utriusque sententia demum Sextus Empiricus auctor est omni exceptione major adversus Mathematicos (c). Quamobrem haud incongruum, vel absurdum fore putarunt ultro fateri, animantia universa sensu donata rationis simul, rerumque percipiendarum muneribus aucta exornataque a natura fuisse, atque hoc ipsum scriptis consignare. Notissimum eiusdem Sexti Empirici dogma fuit (d), quod ipse ita decernit: *Nullum est animal rationis expers; sed omnia sunt intelligentiae, & scientiae capacia.* Idem placuisse Parmenidi, Empedocli, & Democrito expresse Stobaeus prodit in Eclogis Physicis (e); illudque etiam adrisisse Anaxagorae, Aristoteles enarrat (f); ubi ex illius proposito tradit; *idem esse mentem & animam: mentem enim omnibus inesse animalibus, tam parvis, quam magnis, tam vileribus, quam honestioribus.*

§ 12. Plutarchus eo quod inscribit Opusculo quod *Bruta animalia ratione utantur* posteaquam colloquentes interf se induxerat personatos quosdam, Ulissem videlicet Circem, atque Gryllum; in hanc sententiam descendit, quum ita eumdem Gryllum loquentem exponit: *Mi Ulysses,*

ex

(a) *Lib. V.* (b) *In Pyrrho.*

(c) *Cap. de homine pag. 201. Edition. Aurelian.*

(d) *Pyrrhoniarum Hypotypos. Lib. II. cap. 5.*

(e) *Pag. 93. edition. Plantin.*

(f) *Lib. I. de Anima cap. 2.*

ex his omnibus colligere par est , bestiarum naturam non esse mentis , atque intelligentiae expertem . Sicut enim non est stirps alia stirpe magis ex foris sentientis animae , sed eodem omnes modo de stituuntur sentiendi facultate , quia nihil eorum , quorum stirpes terra continentur anima est praeditum ; ita animalium quoque nullum alterum ignavius , aut ad discendum ineptius diceretur , nisi universa rationem , atque intelligentiam , sed alia minus vel amplius , haberent insitam . Atque mihi hoc considera , stupiditatem , ac fatuitatem quarundam bestiarum ucumine , & versutia aliarum demonstrari ; verb . gr . si compares cum Vulpe , Lupo , aut Ape Asinum , vel Ovem , perinde est ac si tecum componas Polyphemum , aut cum Avo tuo Antolico Glaucum illum Coriutbium , de quo est apud Homerum . Non enim existimo tanto differre bestiam a bestia intervallo , quanto homo ab homine distinguitur , quod ad intelligendum , ratiocinandum , memoriaque tenendum attinet .

§ 13. Huic , quem pro animantium cognitione aliqua citavimus testem , adde Galenum , qui & ipse in ea sententia fuit , quae belluis percipiendi facultatem concedit ; quamvis non nisi aliquantulum haesitabundus eidem assentiri videatur : An , inquit ille animantium generi , quod irrationalē appellatur , nulla omnino data ratio sit , sane dubium est . Nam et si caret ea , quae in voce versatur , quam sermonem nominant , quae tamen animo concipitur , quam ratiocinium dicunt , ejus fortasse particeps omne genus animalium est , quamquam aliis partius , aliis liberalius tributa sit (a) .

satur

(a) *Oratione sua fori . Ad Artes cap . I.*

§ 14 Tantam cum vera intellectus indole affinitatem agnovit in beluis patientissimus rerum naturalium scrutator Plinius, ut propterea ex earum operibus simul cellatis animoque rite connexis non dubaverit rerum etiam futurorum praescientiam earumdem pluribus adjudicare. Praesagiant & animalia, inquit ipse, atque huic firmundae sanctioni exempla verissima congerit haud pauca. *Delphini* (supple praenunciant) tranquillo mari lascivientes flatum ex qua veniunt parte; item spargentes aquam turbato tranquillitatem. *Loligo* volans, conchae adhaerentes, echini affigentes se se, aut arenae saburrantes, tempestatis signa sunt. *Ranae* quoque ultra solitum vocales; & fulicae matutino clangore. Item mergi anatesque pennas rostro purgantes, ventum; caeteraque aquaticae aves concursantes, grues silentio per sublime volantes, serenitatem. Sic noctua in imbre garrula, at sereno tempestatem; corvique singultu quodam latrantes, seque concutientes, si continuabunt, ventos; si vero carpit vocem resorbebunt, ventosum imbre. Graculi sero a pabulis recedentes, hyemem; & albae aves quum congregabuntur, & quum terrestres volucres contra aquam clangores dabunt, perfudentes se se, sed maxime cornix. *Hirundo* tam juxta aquam volitans, ut penna saepe percutiat, quaeque in arboribus habitant, fugitantes in nidis suis; anseres continuo clangore intempestivi; ardea in mediis arenis tristis; nec mirum aquaticas, aut in totum volucres praesagia aeris sentire. Pecora exultantia, & indecora lascivia luctentia, eamdem significationem habent. Et boves coelum olfactantes, seque lambentes contra pilum; tarpesque porci

porci alieni sibi manipulos foeni lacerantes; segniterque, & contra industriam suam absconditae formicae, vel concursantes, aut ova progerentes; item vermes terreni erumpentes . . . . diras tempestates praenuntiant (a).

§ 15. Quae de peculiaribus nonnullis Brutorum generibus mira, atque ingeniosa a vetustis non paucis Graecis Scriptoribus relata fuere, & quae ex Latinis etiam nobis erunt tradenda, ea ipsa sunt quidem, quae si sibi recte consentiant, generale veluti axioma persuadere debent, atque illa ab immateriali principio fuisse profecta, iisdem probatum manere necesse est. Porro quod animantium vel uni solum convenire rite est constitutum, id ipsum omnibus & singulis fore adjudicandum luculenta ratio satis superque indociles etiam coarguit. Aut enim probabile aliquid, & philosopho non indignum profette expedit, quod aliquibus dumtaxat Brutis sapientiam aliasque selectas animi dotes convenire iisdemque decorari liquido evincat; reliqua autem ab his usus medi nobilitate arceri, atque in materia omnino consistere; aut animantium neminem, cuiuscumque sit generis, corporeis viribus, veluti machinae inanimis, omnia peragere, quae illorum propria esse videntur, affirmare necesse est; sed spiritus immaterialis ductu alicujus, hominum more, prudentiam in agendo, in discernendo vim, in arguendo idearum ordinem, praeclaramque carum assequutionem adhibere. Pervagata omnium ferme scientia Tullii illud est effatum (b), quo de Elephantis ingenio, & sagacitate

ita

(a) *Lib. XIX. hist. natural. cap. 35.*

(b) *Lib. III. de Natura Deorum.*

ita testatur : *Elephanto belluarum nulla prudentior* ; de quo etiam alibi dixerat (a) : *Est illi belluae quaedam cum humano genere societas* : quemadmodum hisce laudibus eamdem extulerat Philostratus (b) : *Animal ab homine secundum, ac proximum & prudentia, & consilio.* Plura & admiranda insuper ad hujus animantis indolem pertinentia ex veteribus Auctotibus fuse admodum decerpta , atque in unicum scopum collecta tradit Wofsius (c) , quae ipsum non sinunt homine inferiorem dexteritate , providentia , aliisque rationalis substantiae muneribus appellare .

§ 16. Leonis vero prudentiam , magnanimitatem , sagacitatemque abunde commendant quotquot afferri valent ex Plinio (d) , Aristotele (e) , Aeliano (f) , Oppiano (g) , illustria testimonia . Illius autem amorem , odium , atque pavorem pluribus enarrant ex Eudemio Aelianus (h) , nec non Seneca (i) , aliquie superius laudati Scriptores .

§ 17. Rhinocerotis deinde , paucis saltem , astutia pretermittenda haudquaquam est , quum bellum cum Elephante parat , & strenue quandoque conficit . Praeter Plinii verba certamen referentis ; quae paulo inferius exscripta

no-

- (a) *Ibidem Lib. VII.*
- (b) *De vita Apollonii Tyanei cap. 7.*
- (c) *De Origine & progressus idolatriae Lib. III. cap. 50.* (d) *Lib. VIII. cap. 16.*
- (e) *Histor. Animal. lib. VIII cap. 5.*
- (f) *Lib. III. de Animalibus cap. 21.*
- (g) *De Venatione lib. III.*
- (h) *Lib. IV ejusdem Operis*
- (i) *Lib. II. de Ira cap. 12.*

nobis addere libuit; consuli quoque potest Agatharchides (*a*), atque ex eo Photius (*b*); cui etiam consentit Diodorus Siculus disertissime (*c*). *Rbinoceros unius in nare cornu* (en Plinii ejusdem brevis historia): *alter hic genitus hostis elephanto: cornu ad sexa limato præparat se pugnæ, in dimicazione alvum maxime petens, quem scit esse molliorem: longitudo ei par, crura multo breviora, color buxeus.*

§ 18. Quis præterea quantusque Cervorum in Venerem sit furor, aliis tractatoribus prætermisso, unum Budæum expendere sufficiat (*d*): *Ad decimum octavum Kal. Octobris cervas libidinari incipientes, catulientium cervarum conciliabula quaerere, & velut ad forum Veneris undique convenire. Quo tempore si cervum venandum quis duxerit, indagandi ratio venanda est. Neque enim a circumscripta indagine venandi initium faciunt, ut sollemnī tempore; quoniam rabie pruriginis adni arii effaerati & canes, & homines atrociter invacunt, quum primum adspexerunt. Paucis autem deinde interpositis subdit: libidine autem flagrantissima admissarii ad mensem agitantur; deinde paulatim desaevientes, alterum paullo minus mensem absunt.*

§ 19. Neminem latere potest quo usque Simiarum versutia, & promptissima rerum humanarum, quas semel conspexerunt, imitatio pertingat. Quare earum natura, quæ nostris etiam temporibus & quotidiana experientia pluribus

(*a*) *De Mari rubro Lib. I. cap. 36.*

(*b*) *Codic. CCL.*   (*c*) *Bibliothecæ lib. IV.*

(*d*) *De Philologia lib. Posteriori pag. 81. Edition. Basileens. an. 1557.*

ribus ingeniose assuescere cernitur , cum Simiarum sagacitate a veteribus philosophis spectata quippe concors quum sit prorsus , ii quidem acri praestantes judicio , non levia re ipsa mentis soletissimae praebere argumenta animantium genus illud prodidere , si quando eorum acta singillatim attente perlustrasset . Simias capellae inequitare , atque inde jacula emittere , bellatorum more testas armatasque , tum ex superiorum suorumque temporum historia , tum ex Physicorum summorum scriptis testatum reliquit Iuvenalis (a) .

*Qui tegitur parma , & galea - metuensque flagelli
Discit ab hirsuta jaculum torquere capella .*

§ 20. Illustria aliquot de Canum sagacitate & amicitia exempla ; praeter Plinium , atque Oppianum ; quae satis abunde congerunt Iustus Lipsius (b) , aliique ex omni aetate Scriptores , & ipsa frequens eorum consuetudo ; eo non nisi spectare videntur , ut illos revera singulari memoria , imaginandi vi , atque ingenio demum mirum in modum pollere dicamus .

§ 21. Caprearum sylvestrium genus , caeteris huic usque memoratis , non minus sagax , & ad agendum animi prudens , tum ex Pliniana narratione (c) , tum oculari animadversione affirmat Iulius Caesar Scaliger (d) : *Mira Caprearum comperta nobis prudentia . Ubi errabundae querunt novas sedes , aut pascua , prospecta proxima*

111-

(a) *Satyr. VII. vers. 154.*

(b) *Epist. X. ad Contubernales.* (c) *Lib. VIII. c. 50.*

(d) *Exercitat CCVII.*

rupe, projecto pede saepe pericitantur ejus fidem; nempe mobilis ne sit, an fortasse lubrica.

§ 22. Nihil vero aequem mirandum in omnibus singulisque Brutorum generibus spectare, atque animadvertere licuit omni Philosophorum antiquitati ac quum eorumdem vires expendere illi caeperunt atque animantium cunctorum prudentiam; ne videlicet si forte eas adhibere cogantur, ultra intimum sensum abutantur, atque ex adverso, pro eorum necessitate, incredibili judicii discreione. Scite propterea de exquisita hujusmodi cognitione Lucretius (*a*).

*Sentit enim vim quisque suam, qua possit abuti.
Cornua nata prius vituli, quam frontibus existant:
Illi iratus petit, atque infensus inurget.
At catuli pantherarum, scymnique leonum
Unguis, & pedibus jam tum, morsuque repugnant,
Vix dum etiam sunt dentes unguesque creati.*

§ 23. Hujus etiam roboris, atque ad connitendum momenta aequem ad discernendum quid eorum cuique pro remedio & medeia conveniat, extendi jure debent; ac ita conferunt, ut eodem sensu belluae pro re nata docentur, illudque diligentissime inquirant. Illustris attendi debet Tullii locus (*b*); ut quid de pantheris ex communi historicorum opinione suo tempore diceretur, habeamus: *Auditum est pantheras, quae in Barbaria venenata carne caperentur, remedium quodam habere, hominis nempe excrementa.*

Sed

(*a*) *De Natur. Deor. lib. II.* - (*b*) *Lib. V.*

§ 24. Sed inter illos, quos testes pro sensu & cognitione Brutorum adduximus, ii nullo pacto debent praeteriti silentio, qui de eorum sermocinantur passionibus, ira scilicet, amore, odio, furore, atque concupiscentia, quibus belluae, ferme atque homines, obnoxiae deprehenduntur. Porro horum Scriptorum judicio, iisdem idcirco pathematibus affecta animantia cuncta afferuntur, perinde ac rationale animal, propterea quia ulla excitari in anima passio nequeat, quin sensibile aliquod gratum molestumque in ea praecesserit, quod probe perceptum, & cum aliis collatum, aut in iracundiam efferatam impulerit, aut ad amorem desideriumque pellecerit. Non vides, inquit Seneca ad Novatum scribens, ut omnium animalium, simul ad nocendum insurrexerunt, praecurrant notae, ac tota corpora solitum quietumque egrediantur habitum, & feritatem suam exasperent? Spumant apris ora, dentes accidunt attritu; taurorum cornua jactantur in vacuum, & arena pulsu pedum spargitur; leones fremunt; inflantur iratis colla serpentibus; rabidorum canum tristis adspectus est. Nullum est animal tam horrendum, tamque perniciōsum natura, ut non appareat in illo, ubi ira invadat, nova feritatis occasio.

§ 25. Praeterire ad brevitatem conciliandam nobis adridet solemnem Iudaei Philonis Scriptoris celeberrimi de Brutorum intellectu rationisque usu sententiam, pro quo peculiarem confecisse librum Eusebius (*a*) testis est locupletissimus; in eaque amplificanda eo usque progre-

(a) *Histor. Ecclesiast. Lib. II. cap. 18.*

ditur, ut mente atque ingenio animantia ipsa ne minimum ab hominibus discrepare arbitretur.

§ 26. Attamen Celsi audacior censeri debet, & adversus Christianam Religionem opinio multo illa deterior, cuius tamen impietatem quibusdam capitibus Origenes distincte complectitur, acriterque refellit. Infensissimus nempe Fidei nostrae ethnicus ille hostis blaterabat primum, bestias hominibus non solum sapientiores, sed etiam Deo chariores esse: praeterea prudentiores bestias habere inter se colloquia, eaque sanctiora nostris; intelligere se quae illae dicunt, & ea sibi nota esse persuadere; quum postquam praemonuerunt aves dixisse, se aliquoabituras, aut hoc illudve facturas, ostendunt eas illo abeuntes aut facientes, quae praedixerunt: elephantos jurare, erga Deum fideliores esse nobis, babere Dei notitiam. Verum isthec Religioni esto perniciem aperte inferant, ea tamen indubia argumentatione evincunt quid Celsus, pluresque suorum temporum philosophi in Brutorum gratiam dignitatemque sentirent (a).

§ 27. Neque vero putandum est, Ecclesiae Patres, qui hoc idem tractarunt argumenti genus, moderatius agere consueyisse: est enim in ipsis aperta adeo atque decretoria scribendi ratio, quum de animantium ingenio, solertia, ac intelligendi vi obiter plerumque agunt, ut inde paria omnino pro re nostra, ac ab ethniciis philosophis, erui valeant apodictica testimonia. Quae D. Ambrosius (b) haud inconcinne naturalem agens Philosophum docet, illud acumen spectat belluarum, quo ipse discernunt op-

ti-

(a) *Origen. cont. Celsum lib. IV.*

(b) *Lil. VI. Hexameron Cap. 4.*

time quibus sibi mederi valeant dum morbo laborant, & a quibus simul, tanquam supervacaneis aut noxiis, caverre debeant: *Ursu*, inquit, *gravi affecta caede, & consueta vulneribus, mederi sibi novit, herbae, cui nomen est phlomos, ut Graeci appellant, vulnera subjiciens sua, ut solo carentur attacu.* Serpens quoque pastu foeniculi caecitatem repellit exceptam. Itaque ubi oculos obduci sibi senserit, nota remedia petit, nec fraudatur effectu. Testudo visceribus pasta serpentis, quem venenum adverterit sibi serpere, origano medicinam suae salutis exercet . . . . Capra vulnerata dictum petit, & de vulnera excludit sagittas. Leo aeger simiam quaerit, ut devoret, qua posse sanari. Leopardus capreae agrestis sanguinem bilit, & vim languoris evitat. Omnis fera aegra canis hausto curatur sanguine. Ursus aeger formicas devorat: Cervus oleae rarusculos mandit.

§ 28. At ad hosce praesertim antiquiores Ecclesiae Scriptores accedere optimum factu ideo censui, quod ab iis potissimum ethnicae philosophiae mysteria melius detecta fuissent tunc temporis, quo ipsi magno zelo, exquisito ingenio, & amplissimo doctrinae apparatu humanae sapientiae errores convellere, & pro Christianae Religionis veritate strenue dimicare, & pro illa luculentissimas apologias adornare aggrediebantur. Illustris Arnobii locus (*a*) illud ipsum de Brutorum excellenti natura nobis probatum tradit, quod tum superioribus aetatis, tum eo quo scribebat saeculo inter sapientiores ferebatur. Ille nimis animantia inter, & homines

colloquutione instituta id perperuo legentium oculis
 subjicit, quod in iisdem Brutis nihil aut parum diver-
 sum a rationalium hominum conditione, & consuetudine
 diversum apparet. *Vultis favore deposito;* inquit ipse;
cogitationibus tacitis pervidere animantia nos esse, aut
consimilia caetera, aut non plurima differitare distan-
tia? *Quid est enim, quod nos ab eorum indicet simili-*
tudine discrepare; vel quae in nobis eminentia tanta
est, ut animantium numero dedignemur adscribi? Ex
osib[us] illis fundata sunt corpora, & nervorum colli-
gatione devincta. Auras accipiunt naribus, & per an-
helitum reciprocatas reddunt; & nos spiritum consimi-
liter ducimus, & respiramus commeatibus crebris.
Foemininis generibus, masculinisque distincta sunt; in
totidem & nos sexus nostro sumus ab Auctore formati.
Edunt per uteros foetus, & corporalibus conciliis pro-
creant; & nos corporum conjugationibus nascimur, &
ex alvis fundimur, atque emittimur matrem. Cibo su-
sistentantur & potu, & superfluas foeditates inferioribus
egerunt abiiciuntque posticis; & nos cibo sustentamur
& potu, & quod natura jam respuit, per easdem ef-
fundimus tramites. Cura illis est omnibus famem pro-
libere mortiferam, & necessario invigilare pro victu;
quid aliud nos tantis agimus in occupationibus vitae,
nisi ut ea quaeramus, quibus famis periculum devite-
tur, & infelix sollicitudo ponatur? Morbos illa, &
inedias sentiunt, & ad ultimum senectute solvuntur:
quid enim? Nos immunes malis ab his sumus, & von-
eadem ratione morborum incommoditatibus frangimur,
& senectutis destruimur tabe? Quod si & illud est ve-
rum

rum, quod in mysteriis secretioribus dicitur; in pecudes atque alias belluas ire animas improborum, postquam sunt humanis corporibus sumptae, manifestius comprobatur vicinos nos esse; neque intervallis longioribus disparatos: siquidem res eadem nobis & illis est una, per quam esse animantia dicimus: & motum agitare vitalem. Sed rationales nos sumus, & intelligentia vincimus genus omne mutorum. Crederem istud verissime dici, si cum ratione, & consilio cuncti homines viverent, servarent officiorum tenorem, abstinrent ab illicitis, & si negotia turpia non adirent, neque quisquam pravitate consilii, atque ignorantiae caecitate contraria sibimet atque inimica deposcerent. Velle tamen scire quaenam sit haec ratio, per quam sumus potiores animalium generibus cunctis: quia nobis domicilia fecimus, quibus possimus hyemalia frigora, & aestatis fragrantias evitare? Quid animantia cactera hujus rei providentiam non habent? Nonne alia cernimus opportunissimis sedibus nidulorum sibi construere mansiones; alia saxis, & rupibus tegere; & communire suspensis; excavare alia telluris sola, & in fossilibus foveis tutamina sibimet, & cubilia praeparare? Quod si ministras manus illis etiam donare parens natura voluisse; dubitabile non foret, quin & ipsa construerent moenium alta vestigia, & artificiosa excuderent novitate. Tamen in his ipsis, quae rostis atque unguibus faciant multa inesse conspicimus rationis, & sapientiae simulaera; quae homines imitari nulla meditatione possumus, quamvis sint nobis opifices manus, atque omni genere perfectionis artifices.

§ 29. Parum ab Arnbii placitis verba , & scita Lactan-
tii gravissima (a) distare leguntur , cuius in philologicis re-
bus , & in omni eruditionis praestantia tanta vis est ,
amplitudo , atque integritas , ut de illorum veritate pene
nefas sit aut cavillantis causam invenire , aut etiam nos
haerere suspensos . Haud aequo ipse gradu , sive cognitio-
nis natura statuere Bruta hominesque contendit ; atque
horum propterea generosiores posteaquam dotes recen-
suerat , magnam nihilominus illis earum rerum copiam
voluit attributam , quae nihil sane habent cum materia
commune . *Etsi non sint talia in Brutis* (ea videlicet
quae postremò conceptis repetit verbis), *tamen similia*
videri posse . *Proprius homini sermo est* , *tamen & in il-*
lis quaedam similitudo sermonis : *nam & dignoscunt in-*
vicem se vocibus , *& quum irascuntur edunt sonum*
jurgio similem , *& quum se ex intervallo vident* , *gra-*
tulandi officium voce declarant . *Nobis quident voces*
eorum videntur inconditae , *sicut illis fortasse nostrae* ;
sed ipsis , *qui se intelligunt* , *verba sunt* . *Denique in omni*
affectu certas vocis notas exprimunt , *quibus habitum*
mentis ostendunt . *Ritus quoque est hominini proprias* ;
& tamen videmus in aliis animalibus quaedam signa
laetitiae , *quum ad ludum gestiunt* , *aures demulcent* ,
rictum contrahunt , *frontem serenant* , *oculos in lusci-*
viam resolvunt . *Quid tam proprius homini* , *quam ra-*
tio , *& providentia futuri* ? *Atqui sunt animalia* , *quae*
latibilis suis diversos , *& plures exitus pandant* , *ut*
si quod periculum inciderit , *fuga pateat obsefiss* ; *quod*
non

(a) *De ira Dei cap. 7.*

*non facerent, nisi inesset illis intelligentia; & cogitatio.
Alia provident in futurum, ut*

*. . . . . ingentem formicae farris acervum
Comportant, hyemis memores, tectoque reponunt.
Ut Apes,
Quae patriam solae, & certos novere penates
Venturaeque hyemis memores, aestate laborem
Experiuntur, & in medium quæsita reponunt.*

*Longum esset, si exequi velim; quæ a singulis generibus
animalium fieri soleant humanae solertiae simillima.
Quod si horum omnium, quæ adscribi homini soleant,
in Brutis quoque deprehenditur similitudo, appareat, so-
lam esse Religionem, cujus in Brutis nec vestigium ali-
quod, nec ulla suspicio inveniri potest.*

§ 30. Ad spirituum classem luculentius duabus definitionibus ex vocum potestate petitis Brutorum animas refert Isidorus (a), cuius verba illico recitantur. Eatum prior ita exhibetur: *Latine autem animalia, sive animantia dicta, quod animentur vita, & moveantur spiritu: al-
tera vero magis decretoria, & rei nostræ accommoda-
tior hac ratione legenda proponitur: Ferae appellatae, eo
quod naturali utantur libertate earum voluntates, &
buc atque illuc vagantur, & quo animus duxerit eo
feruntur.*

§ 31. Ecclesiae Patrum numero adiiciendus est D. Epiphanius, cuius tota late distenditur de animantium ingenio,
astu, & solertia in eo quod inscribitur *Physiologus Ope-*
re,

(a) *Etymolog. lib. XII. cap. 1. & 2.*

re , eruditio atque doctrina . Ubi de vulpis agit versu-
tia (a) pro re nostra testem appello : *Vulpes versutum
est animal . Quum enim esurit , & cibo caret , aprica
loca adit , & bumi strata animaque continens , ac si-
mulans se mortuam supina jacet oculis & pedibus sur-
sum erectis . Aves itaque delabuntur , ut ipsa vescantur :
illa vero arripit eas subito , ac pro libito devorat . At-
tamen et si hocce aliis pluribus Epiphanius de vulpis astu-
tia praetulerim testimonium adeo perspicuum , haud ipsum
idcirco praeципuum censeri debet , cui uni ex Graeco Do-
ctore causae vim fidere cogitaverim . Etenim tam multa
ibi , & tam mira praeterea de Leone (b) , de Uro (c) ,
de Elephante (d) , de Aquila (e) , de Perdice (f) , de
Turture (g) , de Serpente (h) , de Formica (i) , aliisque
animantibus non minus sedulo , quam verissime scribit ,
ut nihil magis ab intentissimo hac super re philosopho
expeti potuerit , quod Brutorum in intelligendo delibe-
randoque viribus consenun sit , ac vere respondeat .*

§ 32. De Porphyrio celeberrima Christianae fidei ad-
versario nihil attiaet dicere quid , & quantum de spiri-
tuali animantium natura disputaverit . Unus profecto , aut
saltem omnium princeps existimari merito debet , qui
pro dignitate , & fuse admodum nostrum videtur per-
tractasse argumentum , quum Opus illud , inter alia plu-
ra , est aggressus , quo ab animalium carnibus abstinen-
dum unicuique demonstrat ; ac piaculare fore probat , fi-
ca consulto interficiantur , sive maestentur . Ipse nimi-
rum

(a) <i>Ibid. cap. 19.</i>	(b) <i>Cap. 2.</i>	(c) <i>Cap. 3.</i>
(d) <i>Cap. 4.</i>	(e) <i>Cap. 6.</i>	(f) <i>Cap. 9.</i>
(g) <i>Cap. 10.</i>	(h) <i>Cap. 13.</i>	(i) <i>Cap. 13.</i>

rum tam rigidus Brutorum custos tutorque videri, & esse revera propterea contendit, quod illis animam inesse putet immaterialem, quae humani spiritus instar, sensu & ratione sit praedita; atque ad hunc Operis scopum momenta disputationis perpetuo urget validissima.

§ 33. Qui vero posteriorum temporum extitere cum non mediocri laude Philosophi aequam Brutis cogitandivim concessere, quam a vetustioribus, ut satis hucusque vidimus, tributam fuisse modò jam inficiari non possumus. Fracastorius enim (*a*) amorem pecudibus omnibus expresse adjudicans, discernendi facultatem, & quae ad mentis opera exercenda necessaria sunt reliqua, ipsi opus erat petinde largiri: *Quem amorem;* ita idem scribit; *non solus homo, sed & alia animalia habent, quibus phantasia, & memoria inest; nam & filios ea tueri videntur, & iis eas parare.*

§ 34. Caeteris autem antiquorum temporum Disputatoribus, antequam progrediamur, qui pro Brutorum spiritualitate stetisse leguntur, praehabendus meritò est celebris ille Hieronymus Rorarius; de quo Baelius (Artic. *Rorarius*) plura enarrat; & ipse potissimum duabus ad spectatissimos Viros datis Epistolis exponit quid pro belluarum anima vere sentiret (*b*). Rorarii autem tota in eo versabatur doctrina, & Operis a se editi consilium ut ostendere conaretur, animalia Bruta ita astu, & cognitione pollere, ut in hisce exercendis hominibus facie praestare videantur.

Pof-

(a) *De Sympathia, & Antipathia* cap. 17.

(b) *Epist. Dedic. ad Madrutium Card.*, & in altera *Epist. Dedic. ad Episc. Atrebatenf.* 1. Martii 1547.

§ 35. Postquam paucis Rorarii aliquantulum audax in scribendo propositum attigimus eadem Commentariorum brevitate quid alii etiam circa ea tempora autumaverint extra Italianam Philosophi pro belluis assertores operae pretium est ut dicamus. Daniel Sennertus, Baelio teste, & Brutorum vindice (a), quippe Philosophus sua aetate praeclarus, ac in Vittembergensi Academia Medicinae Professor, pecudum animas non immateriales solum, & rationales tueri voluit, verum etiam per se immortales ita defendendas fore statuit, ut totum hasce inter atque humanas discriben *ad magis & minus*, ut vulgo dicitur, solum spectare dixerit. Sive liberior opinionis novitas, quam ejus aevi caligo, & late patens in Academias celebriores etiam ignoratio, sive nimius in Religionem zelus (ni forte praeceps in eam furor) in quibusdam nihilominus contradicendi, atque ejus etiam acriter insimulandi stimulos excitavit; quos inter crebris eum lacepsit de blasphemiae, ac haereseos criminis apud Ecclesiae Praecides accusationibus Johannes Freitagius; perinde ac si tam prebrosa, & impia ex Sennerti placitis liquido consequerentur. Attamen inconsulti hujuscemodi adversarii criminationes non tam facili negocio Sennertus ipse declinasse fertur, quam in adornanda apologia ita se temperasse visus est, ut dum a sceleris stulta fide impositi suspicione se proorsus absolvit, belluarum naturam, qua ratione primum putabat, iterum iterumque confirmat. (Opuscul. consule, cui titulus: *De origine & natura animorum in Brutis sententiae Clarissim. Teologorum in aliquot Germaniae Aca.*

(a) *Diction. Articul. Sennert.*

Academis, quibus simul Daniel Sennertus a crimine blasphemiae, & haereseos a Johanne Freitagio sibi intentato absolvitur.) Quamobrem nulli profecto mirum obliici poterit quod Johannes Cyprianus affirmat (*a*), tum aperte Sennerti casibus animadvertisit; Theologos scilicet Lipsienses, Rostochienses, Basileenses, Regiomontanos de belluarum anima interrogatos juxta Sennerti ipsius opinionem unanimi sensu perpetuo respondisse.

§ 36. Dicere praeterimus, ne aequo longiores esse videamus, quae de simili aliorum Scriptorum, qui deinde eodem saeculo floruerent, sententia idem Johannes Cyprianus refert (*b*); nempe de Johanne Scoto Erigena (*c*), Johanne Lipsio (*d*), Henrico Moro (*e*), Johanne Taurello (*f*), deque aliis non paucis quidem, quos pecudum spiritualitati luculenter favisse non dubitat. Huic demum, quem nuperrime commendatus rerum animantium historiographus contexuit Scriptorum immateriali anisstantium naturae suffragantium catalogo adjicere mihi fas sit Guillelmum Patiensensem, eumque propterea inter fautores nostros recensere, quod pecudibus ipsis ullo absque discrimine, aut exceptione ulla, spiritalem animam diserte adjudicaverit (*g*).

§ 35. Nunc

(*a*) *Histor. Animal. continuat. pag. 27.*

(*b*) *Ibid. pag. 24.*

(*c*) *Lib. II. de division. natur. num. 41.*

(*d*) *In Metaphys. Magna lib. II. cap. 1.*

(*e*) *De Anima lib. II. cap. 6.*

(*f*) *In libello de Vita, & morte: Quaest. altera, Proposit. IV.*

(*g*) *Vide Journal des Scavans 18. Janvier 1677.*

§ 37. Nunc vero ad ea, quae nostra dicami, tempora invisenda descendam, quorum initium figere circa elapsi saeculi finem ad hosce usque annos non absque ratione decrevi. Quos autem horum temporum Philosophos pro immateriali Brutorum principio differentes recensuero haud ita accurate persequar, ut semper chronologiae rationem p̄ae oculis sim habiturus. Itaque celeberrimus primum Marchio d' Argens (*a*) commemorandus inter quamplures Recentiores hac de re Scriptores nunc mihi fese offert, cuius scribendi circuitus, eo tandem vergit, ut, comparatis simul hominum belluarumque operationibus haud quidam paucis, hasce humanis multum praecellere asseveret. Qua Vir ipse Clarissimus a nobis aequa censura sit dignus, ad praefens non adtinet dicendi propositum: ab ejus tamen de pecudibus doctrina mihi demum fas erit assertum eruere, quod cum caeteris superiorum aetatum & gentium sapientibus sit omnino consentiens.

§ 38. Eadem cum laudato Marchione de spirituali Brutorum anima concordia sentire visus est praeclatus vir, & petacutus D. de la Montagne (*b*), cuius etsi; ut omnium fama est; magna fuerit in pyrrhonismum propensio, quum de re varia disputaret, ipsi tamen de natura, & conditione animantium differenti constantē adrisisse liquet illa totis viribus humanae dignitati coaequare: quippe libertatem abunde quantum homini appetit, clementiam, aequitatem, virtutes omnes, ipsamque

(a) *Lettres Cabalistiques Tom. IV. Lettre 101.*

(b) *Essais lib. II. cap. 12.*

que Religionem belluis nititur , non permittere solum dubitanter , verum etiam prudens sciensque largiri .

§ 39. Montaignio consequitur pro re nostra laudandus D. Boullierius , quem novum de Brutorum anima systema excogitasse , eamque spiritalem , immaterialemque dixisse , editum a se Opus (a) anno primum 1728. , ipsumque anno 1737. deinde recusum auctius locupletatum , & D. Fontanellio inscriptum , fuse admodum prodit . Hujusce tamen operis ; cujus omnem sibi Boullierius ipse laudem semel iterumque vendicat ; explorata jam res est unde initia fluxerint , & quantum D. de la Chambre acceptum referre Auctor debuerit quidquid , tanquam novissimum , de belluarum indole profert ; cuius systematis nihilominus fundamenta jacta multo ante fuisse in eo quem anno 1664. Typis Parisiensibus ipse de la Chambre evulgaverat Tractatu (b) , nemo in hisce litteris eruditus ignorat . Verum utut critica hujusmodi se res habeat , illud profecto extra omnem dubitationis aleam ad propositum nostrum maxime pertinet , utrumque vide licet de animantium natura Scriptorem ad immateriale substantiae genus illa perpetuo reculisse .

§ 40. Quo tempore Boullierii Tractatus omnium manibus ferebatur , aliud eodem anno excusum prodiit Opus ex Anglico D. Ditton idiomate in gallicam linguam conversum (*La Religion Chretienne demontrée par la Resurrection de notre Seigneur Jesus Christ &c. avec un supplément, où l'on développe les principaux points de la Religion naturelle. Par Mr. Homfroi Ditton*) , in

quo

(a) *Essai Philosophique sur l'Ame des Bêtes.*

(b) *Traité de la connoissance des animaux.*

quo eruditissimus Auctor Bruta omnia contemplati ad-greditur, eaque propterea immateriali ad agendum prin-cipio a supremo viventium Conditore instructa decer-nit, quod evidentissime illis undique inspectis, appareant vi cogitandi pollutia. Plura Britannicus ipse Philo-sophus scite expendit, atque ad suum studet scopum ae-quabiliter ut probe colliment, quae a nobis erunt per-inde suo loco demum accommodanda.

§ 41. Non minus contra male differentes Schola-sticos in aciem venit Clarissimus Lochius, quem Bruta con templatur (a), quam fuerint quotquot huc usque ex Re-centibus commendavimus Au^ttores. Si Bestiae (inquit ipse) ideas habent alias, & merae non sunt machi-nae, ut aliqui volunt, negare nesciemus, easdem ra-tione etiam aliqua ad certos limites donari. Et qui-dem id mibi ita est evidens, Bruta ratiocinari, ac evi-dens mibi est, eadem sentire: quamquam vero non ra-tiocinentur, nisi super ideas particulares, quae ipsis per corporeas sensus exhibentur.

§ 42. Mirum tamen, quomodo ipse Cartesius bellui-nae cognitionis, & immaterialis animae in Brutis acer-rimus inimicus, ex organicae corporum structurae con templatione; quae similis admodum animantia inter, & homines sibi perspicue videbatur; in aliquam dubitatio-nem adduci passus est, num pecudes re ipsa hominum ritu cogitarent: a qua nihilominus suspicione in veram sapientum sententiam idcirco non transit, quod infirmo sane judicio cogitationem cum animae immortalitate in

iiif-

(a) *Essai Philosophique concern. l'entendement hum.*
Lib. II. cap. II.

iisdem Brutis conciliare pertimesceret. En itaque verba, ejusque sermo (*a*); qui dubio procul tanti Viri celebritati atque ingenio cunctis caeteroqui comperto, haud quaquam respondet: *Hoc ergo solum dici possit, quod licet Bruta nihil agant, quod probet illa cogitare, tamen quia corporis illorum organa a nostris valde diversa non sunt, conjicere licet, aliquam esse cogitationem hinc organis adjunctionem, quemadmodum in nobis experimatur; licet illorum cogitatio sit imperfectior nostra; ad quod nihil est quod respondeamus, nisi quod, si illa cogitarent, ut nos, animam etiam, ut & nos immortalem haberent; quod non est verisimile: nam nulla est ratio, cur de quibusdam Brutis potius, quam de omnibus id credam: permulta autem, ut ex. grat. ossea, spongiae &c. nimis imperfecta sunt, quam ut hoc de iis judicari queat.*

§ 43. Quum vero magis propriusque nostraq; accedimus aetati, aequa etiam philosophorum copia contra Peripateticorum sensum nobis praesto adest; quibus duabus atque magistris eam assequimur scribentium seiem, quae vel immateriale, vel spirituale prorsus animalium in agendo principium apertissime adstruat. Itaque Leibnitius de omni philosophia tam benemeritus, cui Septentrioni deus; quo antea nemo illustrius unquam; maximum attulisse contigit, novo quodam sistente Brutorum animas incorporeas simplicesque constituit (*b*), quas insuper natura numquam interituras esse autumavit; neque vero absolutè, ut ajunt immortales esse

in-

(a) *Epist. ad Vir. Magnat.*

(b) *Epist. 194. Lipsiae 1734.*

incongrua quidem ratiocinatione, fateri patiebatur. Brutorum eorumdem omnia demum celeberrimis suae Harmoniae praestabilitae ipsorum corpus inter, & animam legibus se explanare ex more gloriatur.

§ 44. Christianus Wolfius Leibnitianis dogmatibus additissimus affecta bellus esse quidem incorporeas simplicesque, quantum ad earum animam spectat, mathematica eaque dilucida methodo ostendit; attamen spiritus habere rationem non difficitur solum, verum etiam adversam instituit demonstrationem, propterea quia eas intellectu, ac libera voluntate carere arbitretur (a). Existimat nimis Vir satis superque acutus, spiritus a substantia, quae dicitur incorporea, discrimen intercedere ingens, nec utraque nomina pro synonimis in philosophico foro posse usurpari (b): quare pro adhibita distinctione hujusmodi pecudum substantiis caeteroqui immaterialibus rerum perceptiones, intimam earum conscientiam, phantasiam, memoriam, & ea quaecumque tandem largiebatur libens, quae vitam animalem constituere praedicantur.

§ 45. Post Leibnitianam Wolfianamque hoc super negocio philosophiam, differendi semitam persequutus est Clariss. Kantius; verum feliori, quantum mihi fas est existimare, disputationis exitu: quippe ex concessis ab ipso Wolfio animabus pecudum proprietatibus non ipsas immateriales solum fore persuasum habere testatum scriptis reliquit, verum etiam spiritualis esse naturae decrevit,
quin

(a) *Psycholog. rational. Sect. IV. cap. 3. §. 742. 752.
753. 764.*

(b) *Ibid. Sect. IV. cap. 1. §. 643.*

quin circa eatumdem immortalitatem inde absurdum sequi ullum posse formidaret, quod Religionis iura labefactaret. (g) Tantam autem ex adverso cum sacrosanctae Fidei dogmatibus concordiam, spiritualitate hujusmodi posita, intercedere arbitratus est ipse Kantius, quantum deinceps cum Religione, & seniori Philosophia reipsa detexit celeberrimus Laurentius Magalottus, insigne olim Florentinarum Litterarum decus; quem utinam scientiae amoenitate profunditateque ex nostratis pauci saltem simili rerum inquireendarum studio hodierna tempestate aemularentur! Sibi vero obiciendi belluarum animam immortalis proinde vitae munere fore amplificandam, appellandamque; quamprimum incorporea adstrueretur, aut spiritualis; sedulus, doctus recteque ingeniosus Comes continuo respondet, nullum a se jure posse incommodum pvideri, quod ut quisque sublimi doctrina excultus debeat comperire, ita Brutorum animas immortales dicere tuto etiam prohibeat (h),

§ 46. Tametsi vero alii deinde non minus praeclarissimi tractatores de germana Brutorum spiritualitate disputaverint, iisque rationem in rebus eorum gerendis amplissime fuerint impertiti, ab illorum tamen immortalitate edicenda, tanquam a scopolu maximopere periculoso se se omnino temperarunt. Ad hosce tam formidolosos spectant eruditissimus Anfaldus, nec non Maupertuisius; quorum prior ita aperte rem legitur definire; nempe universis animalibus esse datam rationem; sed mutis tan-

d . . . tum.

(a) *Philosophiae Leibnitian. & Wolfian. usus in Theolog. Cap. 2. Sect. IV. §. 18.*

(b) *Lettera scientif. XI. Famigt. XXIV.*

tummodo ad vitam tuendam, homini autem ad propagandam scilicet per immortalitatem (a) : alter vero eorum nihil a belluis removendum esse diserte sancit ; immortalitate tamen seclusa ; quae hominum animabus, universis temperioribus Philosophis suffragantibus, tribuntur (b). A qua etiam philosophandi ratione nec hilum quidem distare vifus est Sherlokius; cui pecudum animas ad spirituum classem referre ita quidem libuit, ut tamen (utpote necessario quodam conjunctionis cum earum corporibus nexus pendentes viventesque arbitraretur) hisce semel interitu dissolutis, simili illae fortuna interirent. (c)

§ 47. Susceptae a nobis Philosophorum omnium peragrandaे hujusmodi historiae amplitudo efflagitat, ne ab hujusmodi censu eos forte repellamus, qui Alphonso Nicolajo Lucensi testante (d), pecudes ad agendum activo, ut ajunt, principio aliquo cieri quidem fatentur, quod spiritale dicere formidant, at neque corporeum unquam decernere audent. Ita nempe istiusmodi disputationes in ancipiti cogitatione versari videntur, ut verbis solum, non re a caeterorum sapientum pro animalibus sensu haec tenus explanato ullatenus discrepent. Inter utramque sententiam, inani fortassis violandae Religionis formidine distrahi patiebantur ineptissimi nonnulli etiam Ephemeridum in re Litteraria confarcinatores, dicam ne potius, quam acres, ut par erat, instituto-

(a) *De princip. legis natural. tradit.* Lib. II. §. 13.
& seq. (b) *Lettre V.*

(c) *De l'Immortalité de l'ame Sect. II. cap. 2.*

(d) *Lezione XIII. del Genesi pag. 222.*

tutores (a); quippe belluis cognitionis sensusque operosum aliquod inesse principium, nihil autem de hujus natura novisse libere testabantur; adeoque in illo sistendum, desperandumque ultra progredi homines posse monebant. Maestri ingenii acie Scriptores! Scilicet ipsi illud omnino idem Brutis reipsa largiebantur, quod materies esse non potest, ac quod in homine perinde cognitionum suarum principium, & viuenda nuncupatur origo; et si hoc ipsum funditus animo & meditatione nostra haudquaquam revera adsequi posse speremus; namque aequa utrobique, nemine contradicente, rei perscrutandae aduersatur cuique serio contemplanti difficultas. Quidni ergo erunt propterea hominum animae aut immateriales, aut spirituales? Non id sane sapientiores, sed mediocres dumtaxat homines definiunt, qui nedum forte altioribus dialecticis mysteriis sunt iniciati. Sed ad eundem scribendae historiae ordinem, unde paulisper fuimus pro re nata digressi, illico regrediamur.

§ 48. Inter eos vero, qui luculenter Brutorum animam spiritalem esse sibi caeterisque persuaserunt, princeps jure meritoque est habendus doctissimus ille rerum cumprimis metaphysicarum Auctor, atque Amplificator Antonius Genuensis, qui elegantissimam ea de causa Disputationem adornasse fama ubique constat pervagata (b); cuius hic verba exscribere absque supervacanea prolixitatis censura tamen non possumus. Non ipse autem Genuensis unus extitit, quomodo nuper expressam

d 2

Bru-

(a) *Memoir. de Treqouux* 1737. Octob. artic. 102.
pag 1856.

(b) *Elem. Metaphys. Tom. II. par. II. pag. 273.*

Brutorum spiritualitatem demonstrasse commendavimus. Quippe celebratissimus Phisices italice scriptae gloria Iacobus Maria della Torre non hujus solum sententiam suffragio, argumentisque suis auctam confirmavit, verum hanc etiam tanquam verosimiliorum caeteris antistare debere pronunciavit (a). Quantum praeterea Poësis Musarumque præcepta patiuntur, ab eodem, quo isti elucubrarent, scopo nequaquam digressus est, eo quod in Brutorum causam conflavit suo elegantissimo Poemate ingeniosus non minus, quam doctus Benedictus Stay Cassinensis; cui item amplificando, illustrandoque accessere postmodum Clarissimi Boscovichii opportuna identidem Commentaria, quae pari cum Vatis mente gressu poetica orationem persequuntur (b).

§ 49. Pro belluarum spirituali anima differuerunt praeterea alii non pauci inter Orthodoxos Philosophi sequioris temporis decursu, e quibus exhibere possumus præ caeteris afferendis celebratissimum illum de rebus præsertim Biblicis Scriptorem Augustinum Calmetum (c), qui sua in omnigenas disciplinas amplitudine eadem de Brutis quoque docuisse, paucis immutatis, visus est, quae a superioribus mox laudatis Auctoriibus Leibnitio, & Wolfio uberior fuerant elucubrata. Non deest quoque alter Calmeti locus (d), ubi Auctor eruditissimus quae

&

(a) *Scienza della Natura particolare num. 711.*

(b) *Philosoph. Recen. Bened. Stay versibus tradita Suppl. ad Lib. I. §. 1.*

(c) *In Dictionario Artic. Bestia.*

(d) *Dictionar. Verbo Samaritani.*

& quot animantia inter Deorum apud Samaritanos symbola recenserentur, quibus Religionis opera ii deoverent, fuse prosequitur, aeneisque Tabulis exhibet. Ad rem insuper nostram, & juxta Scriptoris ejusdem mentem celeberrima illa conferret Draconis ejus historia, quem Babylonii omnes Daniele testante (*a*), sacris ut Numen colebant, ipsumque a Daniele adipe, pice, pilisque invicem in massam commixtis imperfectum non ignoramus, ut illius superstitione Gentis animum a tam nefario cultu removeret. Attamen isthaec, ne luc impertinens nostra videri possit oratio ipsa, longiorem per se se efflagitant dicendorum copiam, quae profecto nec praetemmitta ullo pacto sunt, neque parum scopo prodesse nostro censeri ipsa debent. Itaque eadem in proximum Commentariorum Caput compellenda esse & Operis ratio, & tradita superius pollicitationes modo suadent, quemadmodum paucis deinceps hocce in Capite exactis solerter, quantum nostra patientur exilitas, absolvemus.

§ 50. De piscibus autem scribentem deinde consulamus D. Kleinium (*b*), quos industrios, sagaces, acutis sensatorum ictibus obnoxios, ac cognitionis ejus demum capaces fore decernit, quam hominibus etiam adjudicare possemus. Tantundem vero expressum colligere cuique fas erit ex selectissimis adnotationibus, quas D. Lionnet Insectorum Theologiae admovere magis

(*a*) Bibliothèque Raifonnée Tom. XLIV. Part. 2.
pag. 386.

(*b*) Cap. XIV.

gna conatus est sedulitate, & judicio (a). De eadem cum Lionnetto opinione adversus Buffonum, caetero- qui eruditissimum deque rerum naturalium scientia am- plissime meritum, opinione scribentem Dom. de Con- dillac adire non pigeat (b), cumque perinde revol- vere, Abbatem scilicet de Lignac, qui sub Epistolarum ad Americanum schemate ejusdem Buffonii circa pecu- dum animas philosophiam e putidis Peripateticorum fon- tibus (proh dolor!) haustam evertit, easque non mi- nus, ac homines spiritales esse egregiis invictisque ser- monibus afferit (c).

§ 51. Juxta temporum rationem consulendi modo consequuntur alii nonnulli Philosophi de Brutorum ani- ma differentes, qui iisdem suarum operationum prae- dem moderatoremque spiritum a corporis natura dissili- milem prorsus attribuisse ex aequo leguntur. Horum itaque Scriptorum prior celebratissimus non minus quam impiissimus ille nobis occurrit Anglicus Hunie, qui ex maxima hominum inter belluarumque corpora analogia si- militudinem causae in utrisque alicujus arguit, apposite quidem & acute; a qua effectuum operationumque iti- dem similius ratio in ambobus animantium generibus

to-

(a) *Theologie des Insectes avec des remarques de Mr. P. Lionnet Tom. I. Part. 3.*

(b) *Traité des Animaux.*

(c) *Suite des Lettres ad un Americain sur le 4. & 5. Volumes de l'Histoire Naturelle de Mr. de Buffon, & sur le Traité des Animaux de Mr. de Condillac Lettre 30. & seq.*

tota dependeat. Omnia pecudibus Hume ipse concedit, quae hominis naturae suae jure sunt propria; si tamen ratiocinationum seriem, & systematum inventionem excipias; quibus condendis imparem esse omnino animalem decernit naturam. Quamplura in conflato a se Opere (*a*) legentium oculis ac meditationi obversantur, quae tum non satis constantia inter se apparent; tum falsa, impia, atque ad arbitrium confusa cernuntur: attamen utut de hujusmodi vitiis sit definiendum; quae certe nec levia sunt, nec probo temperantique philosopho dissimulanda; illud quidem indubitatum existit Humio probatum, atque sanctum, quod potissimum causae spiritualium Brutorum admodum favet. Extra rationis limites abiisse vi-
sus est Britanicus alter stylo nativo Auctor eo quem inscripsit Opere (*b*); neque minus ibi sacratissimo Trinitatis mysterio infensus, atque blasphemus apertissime constat. Verum nostra in praesens haud interest errorum monstra ex depravatis operibus decerpta notare, eaque singillatim refellere. Quoniam vero permulta ibi pertransitantur vera non minus, quam rei nostre admodum apposita, ad hujusmodi opus propterea convertimur, unde, farcta teatraque Religione Catholica, argumenti a nobis suscepiti vim magis magisque augeamus. Silentio nihilominus praetetire debemus quotquot inveniuntur ab

Ano-

(a) *Essai Philosophique sur l'entendement humain;*
traduit de l'Anglois Tom. II.

(b) *An Essay on spirit, Wherein the doctrine of the Trinity is considered in the light of nature and reason &c. &c.*

Anonymo Philosopho pro animantium spiritualitate subtiliter disputata, ne totius Operis specimen Ephemeridum Scriptorum more contra institutum nostrum adornare velle videamur.

§ 52. Antequam vero in philosophorum serie texenda ad nostra pene usque tempora extremum Capitis hujuscem complementum, & coronidem imponamus, operae pretium fore existimo alias recentiores duos afferre Scriptores, qui conceptis verbis se pro Brutorum spiritu firma persuasione stetisse fatentur. Horum unus est ingeniosus ille Bougeantius ejus, quae olim, & paucos ante annos florebat, & ubique gentium magno dominabatur fastu, & potentia, Societatis Scriptor (a); cuius certe a se conflati Operis consilium haud illud, ut fas erat, Auctori suo obversatus serio fuit, quemadmodum cupiam de re hujusmodi gravissima disputatori objiceretur; nisi forte ludicra oratione atque intemperantissimo calamo eruditis omnibus tituli praepositi specie deceptis abuti voluisse. Ridiculum profusus Bougeantii systema (quod leporis animique levandi gratia Zaccharia audacter testante (b) conscriptum defendit) spiritalo in Brutis principium tuetur quidem; verum ita rem comminiscitur omnem, ut in ipsorum corporibus non brutales animae, sed totidem daemoniaci spiritus operationum ministri, ac praefecti versentur.

§ 53.

(a) *Vide Amusement Philosophique sur le langage des Bêtes.*

(b) *Storia Lett. d' Ital. Vol. III. Lib. I. cap. 8. pag. 276.*

§ 53. Extremum tandem in hac persequenda veluti historia locum praestantissimo Viro Iohanni Lamio constituiimus, cui secundum Florentia, olim scientiarum praeclarissimarumque Artium Mater atque Magistria, diu fortassis hodierna hac aetate, atque deinceps haerens praestolabitur. Ille ergo in omni disciplinarum genere summus, atque magnificus animantibus, postquam diu multumque rem penitus introspexerat, intelligendi eam largitur jure facultatem, quae a caeteris nequit rationarium proprietatibus sejuncta consistere: quare ipse pro sua egregia in veritatum nexum constantia pecudum omnium animas tot tantisque viribus instutas, quae corpoream quamlibet excedunt penitus conditionem, ad germani spiritus indolem attollit, iisdemque immortalitatis nativum munus etiam impertiri nullatenus audeps formidat (a). Alia insuper multo ampliora praeterire equidem debere me pro aqua brevitate sentio, quae omnem oretenus de Brutis ab Lamio mecum familiarissime colloquente acceptam philosophiam spectant, cuius nihilominus summa ab aliis item audientibus saepe saepius percepta idipsum denum conficit, quod praeclaris verbis atque sententiis ab eodem prolata, atque decreta diximus paullo superius.

§ 54. Hactenus de philosophorum egimus circa spirituali belluarum animam unanimi in omne ferme tempus consensu: Qua quidem in re nec otium perdidisse arbitramur, nec minus satis Peripateticorum ineptissimae

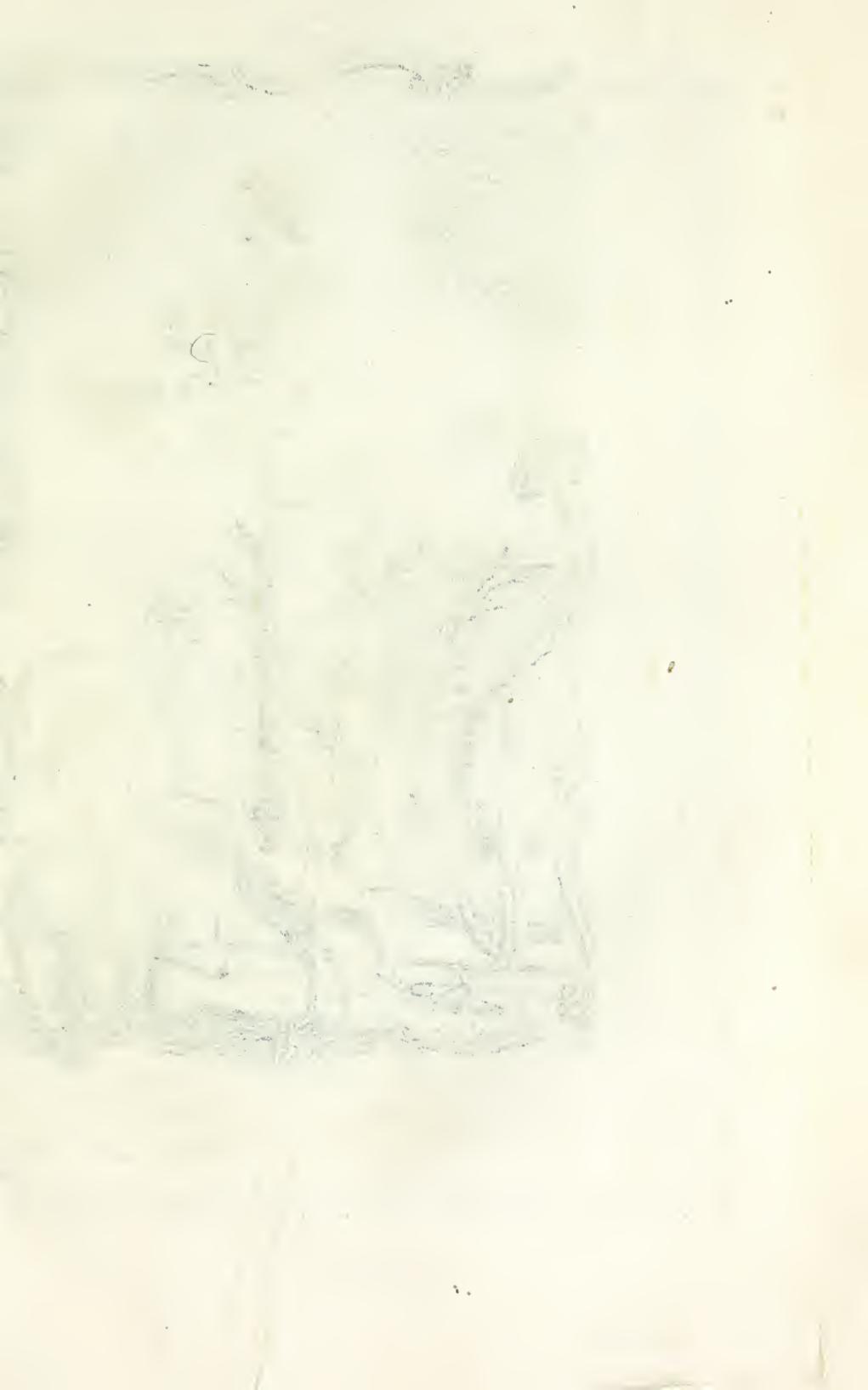
(a) *Novelle Letterarie per l' Anno 1761. Firenze 21 Gennajo, 20. Febbrajo, e 6. Marzo.*

mae opinioni fecisse dubitamus; quamprimum hanc cum tot tantisque illustrium omniue exceptione majorum Virorum testimoniis contulerimus. Etenim si ab extrinseco; ut ajunt, argumentationis robore res nobis solum esset decernenda, neque alia multo validiora forent adscendā aliunde petita, quam a Scriptorum auctoritate, quisquis jam perspicit, haud leve profecto proposito scribendi scopo pondus fore addituros, si contra corpoream Scholasticorum animam eorum assertis praehabenda esse voluerimus quaecumque ab iis excogitata, & tradita perpetuis produntur memoriis; qui naturae vim atque effecta patienti studio, & ratione investigarunt. Multa ab omnium aetatum Philosophis prudenter fuisse & graviter disputata, multa etiam breviter, & commode dicta, multa denique ingeniose, & luculenter exposita, qui fuerint fortasse inficiati, isti certe non verbis, & ratione, sed contemptu; ne verberibus, & vinculis dicam; coercendi videntur: Attamen longe gravior est disputatio, quum non de unius, alteriusve Philosophi suffragio res est, sed de universorum pene hujusmodi Scriptorum unum idemque affirmantium placito quae-
stio vertitur, & eruditio. Ipsa nimicrum naturae praescribit ratio, & disciplina; ad quam non docti sed facti esse videmur; ut quae viri graves, ingeniosi, eruditii acuti diligenterque tradiderint, eadem omnes litteris non abutentes continuo excipient, mente complectantur, iisque proinde antistare current, quae ab aliis paucis contra consignata perperam fuere, a quibus fieri nequeunt doctiores, ac prudentiores. Nihil itaque insanius intercedere nos inter, & Peripateticos posset, si

in belluarum animae investigatione eruditio neque pa-
randa eos negligeremus Auctores, qui & summo inge-
nio, singulari cura, & diurni temporis experimentis
in cognoscendis Brutorum animabus elaborarunt; recte-
que propterea quum hic, tum in omni philosophia per-
discenda scientiae hujus professoribus in eamdem pae-
santim sententiam conspirantibus fidem habeamus oportet;
neque proinde singularia debemus placita commu-
nibus anteferre; quemadmodum Theodoreetus etiam ma-
gna exemplorum vi patefecerat olim, atque monuerat (a).
Quamobrem id quidem non est dubium, quin verum
& satis exploratum sit, pecudum animas spiritales non
secus atque homines res percipere, de iis deliberate,
easque perinde expetere, de quo omnium Philosophorum
natura consentit. Quomodo enim homines, & ambitiosi
honoris, & gloriae, & caeci fere opinionum carpenda-
rum cupiditate, & plurium saeculorum varietate maxi-
misque locorum intervallis disjuncti in hanc unam, quam
haec tenus ex eorum scriptis exhibuimus, persuasionem
concurrisse, nisi in eamdem veluti naturae conspira-
tionem impulsu quodam, & evidentissimae veritatis sti-
mulis accendentibus acti fuissent? Quae profecto etiā ma-
jori philosophicae eruditio nis ubertate absolvi a nobis
potuissent, quam quae priori hocce Commentariorum
Capite comprehensa breviter esse voluimus, ea tamen
satis superque exposita fuisse confidimus, ut inde pate-
ret, communes sapientum conceptiones non minoris esse
facientes, quam si universorum hominum essent com-
munes; & Peripateticorum de pecudum anima senten-
tias

(a) *Lib. I. de Graecor. affect. curat.*

tias tanquam deliramenta, & nullius pretii dicta fore dubbio procul habenda. Utriusque propositi veritas critices solum animadversionibus, atque illo argumentationis genere, quod extrinsecum vocant, detegenda nobis fuerat; quemadmodum haud dissimili orationis methodo alia perinde nonnullis proximis succedentibus Capitibus persuemur; donec illa tandem attingamus, quae intimam rei nostrae indaginem, pressioremque ab altioribus physices mysteriis disputationem efflagitabunt.

C A P U T X X *

*Totius humani generis omnium temporum suffragatur
consensus, quum de immateriali Brutorum cogni-
tione instituitur inquisitio.*

I nemo aequius belluarum animam valet inter noscere, atque ab eo fonte ita petere argumentationes suas qui Schofarum effato extrinsecus est, ut pro ea adserenda vehementer triumphet, quam si ad universalem hominum consensum gentium omnium, ac temporum sermocinationem suam pertinere curer; ideoque efficiat, ut spiritalis illa naturae totius veluti voce adstruatur; supervacaneum fore propterea reor lectorem pluribus modo erudiri quantopere hujusmodi vox sapientiorum judicio ad fidem faciendam reipsa conserat: quare hujus suadendae omni cogitatione penitus abjecta il-

lud

lud continuo adgredior , quod fuit paulo ante maximo-
pere propositum ,

§ 56. Nunc itaque operae pretium esse existimo tan-
quam ratum confirmatumque tenere , apud cultas omnes ,
& barbaras etiam nationes illud pro Numinibus religio-
se colendis in maximo pretio fuisse , quod sui exellen-
tem ingeneraret mentibus opinionem , quod caeteris re-
bus praestellaret humanis , quod universum suo regeret , at-
que administraret imperio , quod ut nulla re indigeret ,
ita maxima sui potestate omniumque rerum copia singu-
lis opitularetur exorantium egestatibus , quod demum
illud sapientia tantum , & ingenio polleret , quantum cae-
li teraeque ordinata varietas , ac mirus plane universo-
rum concentus in regimine promovendo rationis , ac
consilii efflagitare videretur . Itaque si terras pene om-
nes , ut animo , sic etiam oculis lustrare , gentiumque
orientalium potissimum , vel studia , vel mores proprius
inspicere , singularumque colligere per nos ipsi senten-
tias facili negotio potuissimus olim ; quomodo monu-
mentorum praesidio , quae a veteribus Philosophis poste-
ritati sunt relicta , inpraefens contemplari commode
valemus ; non esset alia ratione nobis in investiganda ea
de Brutorum natura opinione laborandum , quam priscae
aetatis nationes permultas persuasione , & sacra etiam
consuetudine fuisse amplexatas historicorum litterae do-
cent , de quibus non sine temeritate dubitare nequimus .
Attamen , quum historiis solum omni exceptione majo-
ribus contenti modo esse debeamus , quo rem hanc de-
finire possimus , ita retroacti temporis populos quamplu-
rimos , ne dicam universos , indoctos , atque sapientes in-

tan-

tanta pro spiritualibus belluarum animabus , tamque firma opinione fuisse per video , ut tanquam Numina perpetuo coluerint , pro iis sacra & caeremonias instituerint , & quae reliqua sunt ad Religionem condendam necessaria . Quid porro Arae sibi , quid Delubra , quid Nemora , quid vota animantibus effusa volebant , quid preces , quid totus rituum sacrorum apparatus , quos ubique vixisse deprehendimus , declarat , nisi aliqua a populis haec usurpatibus spectari , quae magnam gererent rerum suarum assiduamque curam , quae bene pro meritis caperentur , quae poenas , quae praemia dividerent , quae ferrent implorantibus opem , quae denique cuncta virtute , consilio moderarentur suo Sapientissima , ac Praepotentia Numina ? Quae quum ita esse totius antiquitatis suffragentur memoriae , atque ad divinam usque natu ram elata animantia universa fuisse doceamus , hau id certe difficile erit ingenuo lectori futurum libenti persuasio que nobis animo dare , recentiorum de Brutorum spiritualitate sententias cum veterum nationum eadem super re placitis omnino consentire .

§ 57. Haud profecto nos ea latet suspicio , quae ab indoctis nec acutis quibusdam disputatoribus afferri fortasse valeret ; hominum videlicet genus universum in sententias de natura Divinitatis admodum varias , discrepantes , & absurdas facillime scindi consuevit , quas inter recenseri non absque humani ingenii probrofa nota debeat , quae in supremam Numinum majestatem extulit animantia ; neque tamen a fatuis id genus reprobandum que cogitationibus inferri legitime posse , Bruta re ipsa in spirituum classem referri debere ; tametsi Nationes

bar-

barbarae , atque incultae , sive ferarum potius quam sapientum more vitam degentes , eo usque furere incredibili vesania passae fuerint , ut in tot partirentur Deos , quot belluarum sunt genera , quae rationalium ritu vivere , & cogitare videntur .

§. 58. At de hac difficultate aliquid est , quod jam in hoc Capite primum commentemur , antequam propositum nostrum experiri aggrediamur . Evidem non inficior stultitiae maximum , atque impietatis supremum esse argumentum illud belluis velle per summam nefariamque inscitiam attribuere , quod etiam indignissimum esset vel multo perfectionibus rebus adjudicare . Verum non hic de jure deque dogmatis hujusce ratione a nobis quaeritur , sed de re tota est disputatio . Sane quod unanimis hominum concorsque sententia Bruta velut Numinia colenda esse aliquando statuerit , est veritas , quam factum Jureconsulti , tum Critici appellant . Si igitur animantia omnia ita perperam existimabantur antiquitus , mente tamen atque omniscientia carere ipsa nullatenus poterant . Quis autem nesciat , id nobis solum in praefens verum esse , quod testibus in medium allatis probetur iis , quorum neque fides , neque sapientia nutet aliquando ? Porro qui generis humani communi quasi decreto , quod pecudes Deorum immortalium veneratione dignae habitae ab innumeris gentibus fuerint , declarari confirmant , ex omni memoria sunt actatum , temporum , civitatum Viri gravissimi , quorum in monumentis colligendis diligentiam , neque fidem in afferendis , neque prudentiam atque doctrinam in explicandis desiderare possis . Itaque quum permulti Scriptores aperte docuerint

rint , ab omnibus ferme regionibus retroactis temporibus divinam in Brutis agnitam cultamque fuisse aliquo modo substantiam , quid aliud cuiquam credere permittitur , quam eas bellugas veterum judicio spiritalis indolis esse prorsus , quae supremam ab iis observantiam exciebant . Expendendum superest ergo , an rem ita se habere perspicue videamus ; an inquam vetusti , quod firmum esse asseruimus , Auctores diserte testentur : in qua certe amplissima peragrandia provincia non eum conse-
tabor orationis ordinem , ut de quadrupedibus primum , de avibus deinde , deque piscibus demum majorum nostrorum testimonio sim loquuturus , quomodo posteriori Capite faciendum esse existimavi ; verum ad solipedes aliquando , atque inde ad aves , nunc ad bisulcas , nunc ad multifidas bellugas , deinde ad pisces , postmodum ad insectorum genus vario sermone me forsitan convertam ; quod potissimum juxta scopum nostrum in universum animantium regnum Relligio olim , & nunc etiam a populis bene multis instituta ostendatur , atque in longa ne-
potum successione devotissime custodita .

§ 59. Principio itaque superstitionem Aegyptiorum gentem , aliasque Orientales finitimas animantium pro Diis habuisse exhibeam , antequam caeteros Orbis populos sub eadem rerum specie proponam . Ad rem porro spectare non arbitror qua via , & ratione tam turpis in eas , & tam late patens Nationes Idololatria fuerit mirum in modum progressa , ac continuo ex Strabonis fide omni exceptione dignioris consentaneum est auspicari . Hujus illustris patet locus e graecis fontibus in latina conver-

sus (a). Sunt quaedam animalia (ita scribit), quae Aegyptii colunt universi; ut de terrestribus tria, bovem, canem, felem; e volatilibus, accipitrem, atque ibim ex aquatilibus duo, lepidotum (sive squamatum) pissem, & oxyryncum. Sunt & quae seorsim coluntur. Sic Saitae, & Thebani, ovem; Latum vero, qui pisces quidam est in Nilo, Latopolitani; Lupum Lycopolitan, Cynocephalum Hermopolitani, Cepum Babylonii qui sunt juxta Memphim. Cepus faciem habet Satyrosimilem, caetera inter canem atque ursum; in Aethiopia nascitur. Aquilam Thebani, Leonem Leontopolitani, Capram, & Hircum Mendasii, Mygalem Attribitae, alii aliud. Caussas vero adferunt inter se non consentes. Bovem ab Aegyptiorum vulgo tanquam Numen veneratum testatur quoque Plinius (b); cui ritè colendo Sacra in Templis dicari praeterea docet. Bos in Aegypto etiam (ejus sunt verba) Numinis vice colitur: Apim vocant. Et mox subdit: Sunt delubra ei gemina, quae vocant thalamos, auguria populorum. Alterum intrasse lactum est, in altero dira portendit. Responsa privatis dat, e manu consulentium cibum capiendo. Germanici Caesaris manum aversatus est, baud multo post extinti. Caetero secretus, quum se proripuit in coetus, incedit summotu lictorum, grexque puerorum comitatur carmen honori ejus canentium. Feles autem in divino honore in omnibus Aegyptiorum terris habitos refert Herodotus (In Euterpe), qui addit praeterea, eos, ut primum domibus interierant, solitos faliri, atque ita Bub-

(a) Lib. XVIII.

(b) Lib. VIII. Cap. 46.

bastim deferri, ut sacra in Urbe sepelirentur. De hismodi in Aeluros sive feles ejus gentis Religione testimoniis quoque Tullium possumus advocare (*a*) ; cui insuper adjiciendi sunt Diodorus Siculus (*b*), Juvenalis (*c*), atque Plutarchus (*d*). Qui item sub Clementis Romani nomine *Recognitionum* vulgo censetur vetus Auctor eandem Aegyptiorum narrat vesaniam, quae cum dictis huc usque consentit omnino. *Alii Aegyptiorum bovem* (*e*), qui *Apis* dicitur, colendum tradidere, *alii Hircum*, *alii Gattas*; nonnulli *Ibim*, *quidam Serpentem*, *Piscem* quoque, & *Caephas*, & *Cloacas*, *Crepitus ventris* pro Numinibus habendos esse docuere, & alia innumerabilia, quae pudet etiam nominare. Simias insuper, & Ceropithecos ab eadem natione in Deorum concilium; quippe animantia admodum ingeniosa; fuisse relata consuli potest *Iuvenalis* (*f*): quod etiam ab aliis assertum Scriptoribus, atque probatum ostendi haud difficulter posset, nisi aequo longiores esse veremur. Capreas, absque ulla tamen hircorum existimatione, ab Urbis Copti incolis divinis prosequutas honoribus fidem facit *Aelianus* (*g*), quorum e graeco verba subjiciunt: *Copti ex Capris feris faeminas colunt; divinitatem etiam iis tribuunt: mares autem comedunt; faeminas vero ajunt, esse oblectamentum ac delicias Isidos*: tametsi alii ex to-

e 2

ta

(*a*) *De Legibus Lib. I. De Natura Deorum Lib. I. Quæstion. Tuscul. Lib. V.*   (*b*) *Lib. I.*

(*c*) *Satyr. XV.*

(*d*) *Sympoſiacon Lib. IV. Quæſt. V.*

(*e*) *Lib. V.*   (*f*) *Satyr. XV.*

(*g*) *De Animalibus Lib. X. Cap. 23.*

ta Aegypto populi hircos etiam pro Numinibus habuisse, legi potest apud Maximum Tyrium (*a*); cuius rei praeterea caussam exponit Diodorus Siculus (*b*) hisce verbis: *Hircum inter Deos retulere ob genitale membrum: sicut Graecis propterea ajunt venerationi esse Priapum:* Alia plura Brutorum genera apud Aegyptiorum gentem, quadrupedum, avium, & aquatilium infra Deorum censum fuisse, & magnis Religionis observantiis alte suspecta, res est exploratissima juxta omnium Scriptorum fidem; quod exinde ingens haurire se posse commodum atque aemolumentum arbitrarentur, ut diserte Tullius affirmat: *Ipsi, qui irridentur Aegyptii, nullam belluam, nisi ob aliquam utilitatem, quam ex ea cuperent, consecraverunt (*c*): velut Ibes maximam vim serpentium conscient.* Possim de ichneumonum utilitate, de crocodilorum, de felium dicere; sed nolo esse longior. Ita concludam tamen, belluas a barbaris propter beneficium consecratas. Verum ab hujusc Nationis ineptissimo in belluas cultu in alias transmigremus oras, in quibus similis viguerit in hujusmodi Numina existimatio.

§ 60. Si Democrito historico apud Suidam danda fides est aliqua, quemadmodum decere videtur, Judeorum genus quorundam animantium veneratione captum fuisse docemur. Asinos ac suis potissimum ab aliquibus ejus nationis adoratos, & cur utrumque animal ab iis honorum divinorum significationibus spectaretur olim,

aperte

(*a*) *Serm. XXXVIII.*

(*b*) *Bibliothecae Lib. I.*

(*c*) *Ita laudatus Auctor de Natura Deor. Lib. I.*

aperte explanat Plutarchus (*a*): *Ac fortasse id ratione ntitur; ut sicut asino, quia fontem iis aquae com monstravit, sic & sui, quia sationis, & arationis est magistra, cultus apud eos sit religiosus.* Ab Aegyptiis tamen, qui certe principes hujusmodi cultus propagatores habiti facile sunt, ad aliarum gentium ritus hac super re institutos dicendo progrediamur, & quid Judei re ipsa de Sue & Asino senserint Criticis interea severioribus maturius disquirendum committamus.

§ 61. Eorumdem Aegyptiorum exemplo sive traditionibus Pitheciis Simias colere, ac pro Numinibus venerari caepisse a Diodoro Siculo scribuntur. *Easdem domos Simiae* (hujus en verba e graeca origine accurate conversa) *quas homines frequentunt, & pro Diis habentur apud illos, ut apud Aegyptios canes.* Paratos etiam in cellis panariis cibos, quandolibet nemine prohibente, bae bestiae sumunt, nominaque, ut plurium, a Simiis, sicut apud nos a Diis, parentes liberis suis imponunt: *Qui animal hoc interficerint, in eos ut nefariae impietatis reos, suppicio capitis animadvertisit.* Ideo apud nonnullos proverbii vicem obtinuit, quod in magnifice se efferentes dicitur: *Simiae cruentem bibisti.*

§ 62. Magna item fuit priscis temporibus ad nostrum usque saeculum in India Orientali in Cerco pithecos observantia: quam perinde in Boves ibidem non minorem fuisse, diserte Scaliger adversus Cardanum affirmit (*c*). *Quemadmodum I sis olim ab Aegyptiis, ita*

nunc

(*a*) *Sympoſ. Lib. IV. Quæſt. V.*

(*b*) *Lib. XX.*

(*c*) *Exercitat. 258. Sect. I.*

nunc ab Indis , qui Cuchin regnum incolunt , Bos peculiari cultu pro Deo habetur , & nuncupatur Tambaran . Cui veteri cultui novus hic ut respondet , ita priscum Graecorum institutum novi memoria representatur in Coloi , quae ab aliis locis haud multum distat Orientem versus . Haec quidem divinæ in haec animantia venerationis ex veterato Indorum more confirmatae perspicua commemorati Scriptoris sunt verba : at tamen ad Cercopithecos redeamus . Scilicet Balbus imprimis in eo , quod italicice prodidit , rerum multarum , & magnarum Itinerario majori qua per se se potuit tum sedulitate , tum fide & judicii acie collecto , a se , dum Macaum inter & Pegu medium iter perageret , visa fuisse testatur Idola permulta , quae vulgo Pagodi iis Regionibus dicuntur : inter ea vero innumera pene reperisse Cercopithecorum simulacra in sacris earum Gentium Fanis elata ; secus autem eorum fores , seu in eorumdem viciniis ipsamet Bruta viventia servari alligata tradit , quae cum honore & tanquam Numina ab Indis suspici , ad eaque praeces fundi semel iterumque testatum habet .

§ 63. Aequa nobis se se offert a Iohanne Ugone Linchotano tradita in Simias ab iisdem Populis impensa Religio ; quae Cercopithecis simillimae cuique videntur . Id Lusitanis anno 1654. compertissimum fuisse ab eodem Scriptore edocemur , quum ipsi post captam Seylon Insulam Templum in summo Adamitici Montis vertice magnifice extructum vastare , ac ejus pretiosa quaeque ditipere adorsi sunt . In eo itaque , ad quod ingenti multitudinis frequentia , tanquam ad divinitatis perfugium Insulani adscendebant illi , quorum ibi etiam sacra omnia

nia celebrabantur, nihil victores invenisse feruntur, praeter Cistulam quandam calathi instar auro gemmisque fulgentem, in qua Simiae Dens caute recondebatur. Hunc igitur abstulisse Hugo narrat, quem incredibili Regulorum maerore inde adsportandum quum ii decrevissent, missi a Seylanis legati continuo sunt, qui Lusitanis pro eodem Dente redimendo septingenta Ducatorum millia solverent, ne tantum divinae substantiae pignus per summum dedecus pollueretur. At de Indorum moribus jam pro nostra brevitate satis: nunc autem sacrum Graecorum cultum tantisper investigemus.

§ 64. Mustelas coluisse Thebanos, easque pro totidem Diis habuisse testem afferre possumus Aelianum (*a*): qui praeterea Tenediis mures sacros fuisse ibidem scribit. Samiis quoque Oves pro Numinibus fuisse, Delphiis Lupos, Ambraciotis Leaenas; praeter alias, quos silentio praeterire consulto volumus; idem nobis praeclarus omnique exceptione major Aelianus Auctor est. Idem Plutarchi (*b*) testimonio afferamus oportet de Echiniis terrestribus, quos velut Deos tota Zoroastris Schola imprimis venerata est.

§ 65. Creberimae item occurrunt aliorum Scriptorum memoriae, quae Nationum pene universarum exhibent, in excolendis sacra observantia non quadrupedibus solum, verum etiam volucribus, serpentibus, piscibus mirum plane consensum, quorum testimonia brevitas causa praetermittimus. Eorum vero praecipui ha-

ben-

(a) *De Animalibus Lib. XII. cap. 5.*

(b) *Symposiacion lib. IV. Quaest. V.*

bentur pro retroacta antiquitate testes Clemens Alexandrinus, Eusebius, Strabo, Plutarchus, Plinius, Diodorus Siculus, aliique non pauci, quorum plerique, tametsi ethnica superstitione occupati tam late pervagatam in toto pene orbe Brutorum Religionem haudquaquam sensu intimo, & sincera persuasione commendarent, quid nihilominus omnium gentium vulgus de animantium natura sentiret perpetui fuere ipsi atque constantes, ut scriptis exacta fide consignarent.

§ 66. Antequam vero ad Romanorum in Religionis negocio mores, & ad Romae delubra & simulacra accedamus, praetereundum haud fore arbitramur qua (licet foeda) superstitione Mexicanii tenerentur, ex Paulo Grissaldo, heic referre (*a*); scilicet Vespertilioes iis Populis sacri adeo elapso saeculo vissi sunt, ut eos velut suprema Numina celebrarent, atque in magnificentissimis Aedibus custodirent. Quae sane ut in ea Orientali plaga, ita etiam in reliquis hucusque commemoratis nationibus tantam in Bruta venerationem non comitarentur, nisi omnes animo ab ipso nutricis lacte altius imbibissent, omnia & singula animantia iis reipsa mentis potissimum characteribus supra quaeque alia pollere, qui Deorum immortalium majestatem apprime decerent.

§ 67. Haud igitur mirum cuiquam sapienti erit certe futurum, qui Romanae Reipublicae Religionem ex omnium exterarum Gentium ritibus collectam, permixtam, atque congestam contemplando varium perinde animalium genus in ejus sacris, caeremoniis, symbolis, Templo-
rum

(a) *Histor. Indicae Lib. 3.*

rum insignibus, Lucis, Atriis, Numismatibus, aliisque similibus facile detexerit, quibus maxima ejus Gentis Italiae totiusque etiam orbis Reginae celeberrimae Theologia constabat, & omnis pene Pontificum, Augurum & Aruspicum scientia continebatur. Quamquam hoc in loco quae ad Romanorum consuetudines sacras spectant potiora quaedam praetereunda non esse arbitramur, ne argumentum nostrum ab inductione petitum mutilum sit, & nobis ab adversariis velut inane tandem objiciatur. Mihi quidem inductio illa completa esse videtur, qui nihil ex iis desit, quae a celebrorum Gentium historia mutuamur, unde hoc in negocio inferre demum valeamus, omnium populorum consensum belluarum spiritualitati adstipulari, quotiescumque ii plerique ad Brutata sacra veneratione quoquomodo prosequenda mira plane concordia conspiraverint. At de hoc alibi opportuus: nunc ad gentis nostrae mores, & placita exponenda convertamur.

§ 68. Sed priusquam singula pene animantium genera, quae Romanis olim sacra fuere, percenseamus, aliquantis per in eo laborandum putamus, ut Marci Tullii judicio (*a*), tria illa Numinum pervulgata aequa genera constituantur, quae toto qua patebat eorum Imperio magna Religione spectabantur. Horum quaedam Caelestia Numina sive *Consentia*, alia *Indigeta*, alia demum *Laudabilia* dicebantur: quae duo posteriora verfare quum ad nos minime vel parum pertinere videantur, priora solum pro re nostra usurpabimus. Porro *Con-*

scit.

(a) *De Legibus Lib. II.*

sentes Dii Romanis duodecim fuere, quorum sex Mares totidemque Foeminæ duodenarium numerum ex aequo complebant. Inter Mares princeps Juppiter, frater ejus Neptunus, ac liberi Jovis, Apollo, Mars, Vulcanus, & Mercurius censebantur: Foeminae autem inter Deas relatae hisce vocabulis Juno, Vesta, Ceres, Diana, Minerva, Venus appellari solebant. Attamen quid haec cum Brutorum cultu commune habeant necessum est ut aperiantur.

§ 69. Itaque qui a nostris Iuppiter priscis temporibus colebatur, quum ethnicae superstitionis feditate delectabantur, Aquila quoque, tanquam avis illi maxime facta, magna honoris existimatione suspiciebatur, quippe in illa velut Numinis majestatisque ejus symbolum, atque imaginem ipsi spectarent. Hujuscem religiosi ritus geminam exponit caussam Eustatius (*a*), quae in unum idemque cum scopo nostro sensum conformari legenti patet. Similia caeteri fere omnes, qui de Ethnicorum Religionibus litteris cogitationes mandaverunt suas.

§ 70. Idem praeterea, qui in Consentium Deorum veneratione toti erant, non Neptuni simulacra solum affabre efficta, & varia ornamentorum expressione decorata adorasse publice in eorum fanis leguntur, verum etiam in pluribus animantibus illius divinitatem agnoscabant, iisdemque vota fudisse ipsamet, quae Maris Numini, res est graviorum Scriptorum testimonio confirmata. Inter ea vero ex quadrupedibus Equum Neptuno devotum fuisse, atque ideo ab iis Populis perinde

exo-

exornatum, testis est Virgilius (*a*): in quem locum Servius ethnicae doctrinae mysteria selectis animadversionibus plura ad rem docet. Quae autem fuerint animantia reliqua ejusdem Numinis symbola consuli libere possunt in aliis, qui in Mythologia & in omni Gentium Theologia ita praestantes sunt, ut nihil in iis desiderari valeat, in quo debeant accusari (*b*).

§ 71. Magnum insuper causae nostrae praesidium in eo positum esse putamus, quod alia fuerint tum Graecis, tum Romanis animantia Apollini sacra, quae testibus in medium prolatis omni exceptione majoribus culta a nostratis ostendantur. Lupum hujuscem Numinis symbolum eidemque dicatum, ipsumque adorationis obsequio prosequutum, Aelianus est Auctor (*c*); quem Eustatius item ejus ritus caussam afferendo comitatur. Ex avibus autem Apollini sacri haberi solebant Cygnus, Corvus, Accipiter, Gallus, horumque Sacraenta explicant Eustatius saepe laudatus, Apulejus (*d*), Pausanias in *Elias Prioribus* (*e*). Eidem Divinitati attributum fuisse præterea ex piscibus Thynnum, atque in sacris adhibitum ex Antigoni Carystii Libro de Dictione docuit Athaeneus (*f*).

§ 72. Iстis autem omnino similes illi ritus in beluis excolendis dicendi sunt, qui circa ea versabantur
ani-

(*a*) *I. Georgic.*

(*b*) *Eustatius ibid.*, *Athaeneus Lib. VII. cap. 7. pag. 282.*, *Pancreas Arcas in libro*, quem *Marina Opera inscripsit*, *Homerus Iliad. XI.*

(*c*) *Histor. Animal. lib. XII. cap. 40.*

(*d*) *Floridor. lib. II.*   (*e*) *Lib. V.*

(*f*) *Lib. VII. cap. 20.*

animantia, quae Marti adjudicabantur. Vultur impri-
mis huic numini facer, Phurnuto teste (a), praedica-
batur, atque ab ethnicis nostris inter religiosas observan-
tias legitur amandatus, quod ejus rapacitas tanta sit, ut
infestetur corpora, quae bello ceciderunt. Picum quo-
que e volatilium regno; non hyperboreum ac fabulosum
illum, quem *Gripbem* vulgo dicimus, sed obvium ac
naturalem, Plutarcho suffragante (b), ad idem Belli Nu-
men pertinere novimus. Sed & illud hic addere juvat
ex alterius Operis Plutarchi testimonio (c); Romanos vi-
delicet volatile hoc animal idcirco in sacris habuisse cae-
remoniis, & ab illius esu magnopere cavisse, quod au-
dax, & viribus validum sit; ac proinde Martis ipsius sym-
bolum, & imago iis facile conspicienda offerretur.

§ 73. Sed ex iis, quae hactenus sunt de animanti-
bus illis scripta breviori qua potuimus oratione facilis
lectori patet ad caetera percipienda aditus, quae reliquis
Numinibus Consentibus erunt deinceps accommodanda.
Mercurio videlicet Spinum avem factum fuisse, atque ad
hunc Religionis honores olim relatos affirmat Aelianus (d).
E piscium genere apud Athenaeum (e), atque Euostium
Boax legitur ad Mercurii ejusdem cultum spectare: *Mer-
curio sacratus Boax, ut praecconi, ob clamorem, unde &
Brotes praeconis nomen*; ita posterior laudatus Auctor (f).

§ 74. Len-

(a) *De Natura Deorum.*

(b) *In Romulo.*

(c) *Quaest. Romanar. Sect. XXI.*

(d) *De Animalibus lib. X.*

(e) *Lib. VII.*

(f) *In Iliad. pag. 87.*

§ 74. Longius hac in re progreditur oratio quum Deas etiam , earumque animantia pergimus juxta propositum enucleare , ne quid infra brevitatis nostrae fines pro absoluto inductionis argumento deesse cernatur . Iuvenca , Ovis , Capra ex quadrupedibus , ex alitibus vero Pavo , Anser , Cuculus , Monedula , Struthiocamelus , atque Ciconia tot erant Bruta , quibus Junonis festivae celebritates & sacra siebant , quibusque Religionis jura solvebantur . Horum qui expostulet testimonia colligere , & Scriptorum fontes adire , unde hujuscē veritatis hauriat narrationes , Wossium consulat eruditissimum de Gentilium superstitione fuse scribentem (a) .

§ 75. Haec omnia admodum probabilia dicuntur , & rei praepositae optime consentanea sunt ; tametsi populorum illorum vel impietas , vel stultitia nobis satis superque sit cognita . Quis neget id totum vesania & mentis pervesitate vel maxima contineri ? Non tamen , si verum fateri volumus , nunc illud constare non debet , in ipsa errorum pravitate , & cultus faeditate universas Gentes , nedum Romanos , Bruta permulta , quum divinitate gaudere opinabantur , tanta animi dignitate reipsa praedita sibi persuasisse , quanta velut Dii totidem sua curarent omnia , ad exorantium vota praecesque flecterentur , & insita eorum naturae divinae bonitate capti gratia , & obsequiis deliniti bona mortalibus impertirentur , ab iisque mala propulsarent . Sed propositi ordinem repetamus .

§ 76. A Junonis animantibus ad alia veniamus necesse est , quae caeterarum Consentium Dearum propria

(a) *Lib. IX. cap. 21.*

pria esse vetustis dicebantur, iisdemque sacrorum ritibus quibus illae, a Romanis coli solebant; ut, hisce exactis, majora adhuc ejusdem generis absolvantur: quippe aliae Gentes praeter illas similis pene impietatis accusantur, ac adeo depravatis hac in re opinionibus imbutae, ut belluas sacris institutis, & positis etiam altaribus venerati non erubuerint. Quae Cereri sacra olim haberi a nostris solerent ex quadrupedibus animantia, nonnisi obiter dicere attinet, quod disertissimis narracionibus apud Catonem (*a*), Agellium (*b*), Porphyrium (*c*), atque Eusebium (*d*) descripta exhibeantur. Ex avibus autem Turtures albi, necnon Grues pro una eademque Religionis in Cereris Numen materia, Aeliano (*e*), & Athenaeo (*f*) docentibus, ethnici nostri usurpasse scribuntur. Obvia pene omnibus sunt, quae Minervae adjudicari sub animantium schaematibus symbola antiquitus solerent, quaeque sacris honoribus dignarentur. Noctua cum primis, Aristophanis testimonio (*g*), Divae hujuscemodi emblema ferebatur, in cuius simulacri capite quandoque imposita, aliquando vero ad illius pedes haec effingebatur. Vitulum alterum perinde ejus divinitatis symbolum notare atque religiosis obsequiis prosequi penes eos Idololathras, docente Arnobio (*h*), mos erat, ut alia

(*a*) *De re rustica cap. 134.*

(*b*) *Lib. III. cap. 6.*

(*c*) *In Libris Responsor.*

(*d*) *Praeparat. Evangel. Lib. IV.*

(*e*) *De animalibus cap. 40.*

(*f*) *Lib. VII. (g) In Avibus.*

(*h*) *Lib. VII.*

alia brevitatis ergo animalia diversi inter se generis sacra praetereamus silentio, quorum meminere Aristoteles (a), Agatharchides (b), atque Eustatius loco saepe laudato.

§ 77. Consonant haec, aut illis proximè accedunt quae Pausanias (c) de Diana Simulacro diserte habet; scilicet quum Divam describit cervina pelle indutam, cujus una manus lampadem, altera dracones gestaret geminos, atque ad ejus levam canis adstaret venaticus. Canes iterum, & Cervi pro venerandis Diana simbolis existimati a Veteribus fuisse traduntur; quemadmodum meminit Apulejus (d), & Ovidius (e). Ex Piscibus autem Mullus Diana sacer ab Athenaeo (f) consignatur; & de Paguro Capacii Viri magna fide digni verba lubet in praesens exscribere: *Pagurus item Diana sacer est, quoniam inter venatores testaceos numeratur, ajunque eum praeципue vim Lunae sentire, qua crescente succulentior fiat, & melior. Aliqui Apollini sacrum faciunt, quoniam Musica delectatur. Apud Mystras prudentiam Pagurus significabat, ideo Diana Ephesiae collo fuit suspensum, & apud Brutios Diana caput Paguro ornabatur. Prudentiam ea de causa illi tribuunt, quod quum crustam exuit, veluti armis spoliatus latet, viribusque diffissus nullos aggreditur, donec novam recuperaverit. Sic ille (g).* Hinc ergo consequitur

(a) *Histor. Animal. Lib. IX. cap. 1.*

(b) *Lib. de Mari Rubro apud Photium in Biblioth.*

(c) *In Arcadicis.* (d) *Metam. Lib. XII.*

(e) *Fastror. Lib. I.* (f) *Lib. VII.*

(g) *Histor. Neapolit. Lib. II. pag. 645.*

tur , ut quicumque ex Romanorum ethnicis Pagurum velut Numen aut Numinis symbolum prudentia praeditum venerari studearent , optimae simul praestantisque Naturae notionem animo ipsi conceptam in eodem animante sibi comminiscerentur , quem laudibus divinisque obsequiis dignum putarent . Etenim , ut detracta prudentia reliquae omnes animi virtutes , & Numinis dignitas , quin & caetera tandem omnia corruant oportet , sine quibus neque meliorem homine Deum , neque fortasse praestantiorem Brutis animantibus intelligere quisquam potest , ita quis eorum esset animus facile conjectare debemus , qui & animantia Dianaee consecrata , & reliqua etiam aliis Numinibus devota colenda fore tum verbis , tum religiosa caeremoniarum consuetudine testabantur .

§ 78. Sed jam extrema Brutorum exempla attingamus necesse est , quae ad Venerem relata memoriae veterum tradunt , quaeve Romani Graecorum institutis imbuti in Sacrorum censum habere caepere , iisque vota , & obsecrations saepe longa saeculorum successione solvere studuere . Ex avibus passeris , cygni , atque columbae magna Religionis existimatione spectabantur , ejusdemque Veneris divinae totidem veluti imagines sibi comminiscabantur ethnicae superstitionis cultores ; atque horum mentionem agunt Sappho (a) , praeter alios permulitos , Propertius (b) , Apulejus (c) , Horatius (d) ; quibus et-

(a) *In Canticō amoris apud Dionysium Alicarnassensem libro de Structura Orationis.*

(b) *Lib. III.*   (c) *Metamorph. Lib. VI.*

(d) *Lib. III.*

iam hirundines tanquam Deae illi gratissimas adjicit Aelianus (*a*). Hujuscem ritus variam explanare studet institutionem Placidus Laetantius (*b*) ; ut plures insuper rerum ethnicarum praetermittamus interpretes alios, quorum scribendi ratio a proposito nostro nequit ullatenus alegari. Plura ergo, quae essent ad scriendum reliqua, eadem ducti causa nolumus in orationis hujuscem incrementum proinde advocate, ut exitum proprius adspicere tandem aliquando incipiamus .

§ 79. Ista igitur si teneamus, jam satis ut arbitror confecta videtur ab inductione argumentatio; universorum hominum nimis de belluarum animis sententiam in eo perpetuo fuisse versatam, ut illi substantiae spiritualis natura donati crederentur, quibus, ut haec tenus visum est, vota & sacrificia devovissent. Quid autem est Bruta sacris, & exquisito rituum apparatu venerari, atque erga ipsa velut Numina illustrioribus Religionis exercitationibus impense ferri, quam Deos sapientissimo consilio praeditos, & bonis affluentibus, & fortes, & beatos, & immortales existimare? Quid non obscure hujusmodi Gentium omnium in animantia cultus cuique, vel mediocriter sapienti debet innuere, quam bonam iis, atque perfectam Dei visam esse naturam, quae omni genere praestantior esset humano? Nonne sacra illa omnium gentium, & temporum in belluas inveterata consuetudo satis per se indicat anticipatam earum divinitatem, quae mente atque imperio cuncta administraret suo, & rebus opitularentur humanis, & quarum denique dignitas

f

tas

(a) *De Animalibus Lib. X. cap. 34.*

(b) *In II. Thebaidos.*

tas atqne perfectio , qua major esse aut concipi nequeat , atque adeo summa , vel rudioribus etiam ingenii , & indoctioribus obversaretur ?

§ 80. At non ignoramus quae hoc loco sapienti atque erudito lectori suspicioni esse fortasse valeant , quominus ethnicorum pro animantibus cultui velit assentiri . Quid enim ? nonne , forte inquiet , nonne totum fere Gracos potissimum inter atque Latinos vulgus tam stupidum plerumque fuerat , ut , praeter ea , quae de suis Numinibus indigna quaevis & abjecta sentiebat , quae a divinae Naturae excellentia longissime absunt , Deorum notionem rudi quadam , ut ita dicam , & pingui Minerva aestimabant ? Nonne Philosophi plures , & eorum temporum Sacerdotes , quum Brutorum Religionem promoverent , diversum quid plane sibi persuasum habebant , quam ab imperita multitudine excogitari ea stulte posset ? Inter eos vero , qui de ethnica Romanorum , & totius Imperii in belluas Relligione scripsere , existunt nonnulli , qui caeteros , tametsi eruditos , solent reprehendere quod Genti illi ejusmodi superstitionibus distinctae usque adeo insanam imposuerint de Brutis opinionem , ut ea totidem Numina re ipsa existimaverit , & non potius Deorum symbola , quemadmodum isti , qui hoc idem argumenti genus pertractarunt , se moderatius egisse ita autumando putabant . Illius etiam testimonio , qui *Recognitionum* sub Clementis Romani appellatione Author ubique praedicatur (a) accedere eò amplius patet , quod in animantium cultu Aegyptios , aliosque Orientales

(a) *Lib. V. Fol. 63. Edit. Paris an. 1568.*

Iles Populos , inter & Graecos Romanosque magnum intercederet discrimen : scilicet quaeque Orientis Natio , atque Aegyptii potissimum , coram viventia Bruta se prosternerent , Romani autem ac Graeci , quum sacris eorum interessent , nonnisi artefactis animantium simulacris fletabantur : caeterum ea omnium utrobique animis opinio insedisse conjicitur , ut nonnisi pro Deorum symbolis sive viventia sive hominum artificio efficta animalia potuissent usurpare .

§ 81. Verum haec non ita pro brevitate sunt transfigenda , ut iisdem , nisi fiat merito satis , id totum consulto videamus voluisse negligere ; quod certe vitium esset in philosophia gravissimum , cuius etiam probrum nobis non iniuria verti posset . Haud certe nos latet , Deorum veluti signa in pluribus sive viventibus , sive arte conflatis animantibus expresse unum idemque cum in iis non esse Numinibus , quorum illa symbola censebantur : nonnisi probatissimum perinde cuiquam sapienti jure esse debet , omnes retroacti temporis Brutorum ethnicos cultores , si sapientiores tantum excipias , non adeo acri ingenii viguisse virtute , quae , ob insitam errorum anticipationem mentisque perversitatem , ut mendaces , quas profitebantur Relligiones , ita absurda quaevis potuisset facile internoscere , atque unius rei ab altera discrimen acie mentis attingere : illud denique postremo loco constituendum ducimus , non heic nobis , ut supra monuimus , de jure sed de facto duntaxat inquisitionem fore instituendam , atque ethnicae hac de re Relligionis historiam adornando Veterum nos monumentis inniti solum , quorum verba Nationum omnium gesta ,

non jura consignant; nisi non modo loquendi, sed & judicandi rationem omnem vel a sacris, vel a prophanis Auctoribus usurpatam invertere velimus.

§ 82. Vel ergo animantia a Veteribus superstitionis tanquam Numinia recte, ut ita dicam, intuitu esto cole-rentur, vel ut Divorum symbola habenda fore putarentur, illud unum tamen extra dubitationem constituitur, stupidas gentes rerumque meliorum ignaras nullum pene inter utramque cultus rationem agnovisse discrimen, quum varia illa Divinitatum genera venerarentur: quemadmodum nec satis arguti, nec ad discernendum erant comparati quid contra sanam philosophiam rectamque rationem, quid vero aequitati honestatique consonum esset habendum; ii scilicet Deos immortales ingenio, consilio, rerumque omnium copia dīissimos existimabant, isdemque perfectiones attribuendas fore quasdam arbitrabantur, quae nos Christianis institutionibus initiati perturbationes animi, & vitia foedissima, vel in homuncione virtu-peranda, jure autumamus. Simili mentis perversitate ducebantur ut Deos esse corpore instructos, licet immortali quodam, atque pulcherrimo, judicarent. Quid porro haec cum germana divinae naturae perfectione? Nulla plane inter opposita invicem extrema haec communis est ratio. Nihil itaque mirum perinde erit profecto, si eodem Religionis sensu obstricti olim erga sua Numinia fuisse credantur illi, coeteroqui vecordes homines atque stultissimi, quorum tanta certe non erat ingenii acies, quanta erat opus, ut Bruta Deos non esse, neque obsequiis digna non intelligerent solum, verum etiam neque ut Deorum signa factis prosequerentur honoribus.

§ 83. Ac-

§ 83. Accedit eodem, ethnicos illos avitis traditionibus ad patriam Religionem informatos prorsus nullam philosophiae unquam dedisse operam, qua aut errores dominantes superarent, aut unum ab alio rite in hisce rebus captu aliquatenus difficultibus discernerent: ipsi quinno uno ducti suorum exemplo institutoque majorum, qui in permultis animantibus divinati plane vim potestatenique acceperant, inconsulta quadam crudelitate arctissime animo custodiebant, sacrificisque exercitationibus festabantur, quae vulgi more peragi solent; & piacularē etiam fore rebantur fortassis, ne dum inquisitiones de sacris instituere, de futilibus iis ethnicae fidei negotiis vel hilum dubitare; quod esset inveteratae in colendis Idolis consuetudini quoquemodo contrarium.

§ 84. Supervacaneū est itaq̄ie, & plane ridendum de vulgatum ethnicorum mente velle serio dispūtare, & rectum in iis sensum contendere, quōrum erat in omni Deorum cultū incredibilis stupiditas, & obtusa penitus ingenii ad difficultimā quaeque capienda vis aequa potestas; nisi forte illos, qui diligentiorem inter eos sapientiae operam impenderant, debeamus excipere, qui delirantium populorum in Brutorum venerationē quum somnia adsperrarentur, eosdem tamen ex industria in errore continere delectabantur. Caeterum de facto si quaeratur; quāemadmodum Scriptorū dicta cminia, & histriæ eorum monent, qui acciti a nobis superiori laudatione futere; sive ipsamet Numina, sive eorum symbola in animantibus ab ethnico quovis cultore spectata dicantur, perinde est: quippe in utrisque nonnisi id persuasum

sum esse poterat, quod mente, consilio, & voluntate viget, caeterisque materia praestantioribus attributis, quae Numinibus plane digna existimantur.

§ 85. Hisce itaque, quantum Commentariorum nostrorum ratio patiebatur, exactis, supereret modo, ut de iis quoque Gentibus ageremus, quarum et si in Bruta cultus infra Europaeos fines contineretur, ipsae tamen extra vetus Romanorum Imperium censebantur, quacque barbarorum nomine notari consueverant. Pauca nihilominus attingere necesse habemus, ne manca hac etiam ex parte ab inductione argumentatio nostra videatur. In Martis cultum a Scythis Afino sacra celerabantur: Veneris simulacrum cygnum geminis, totidemque columbis a Saxonis ornabatur; quippe animantia hujusmodi infra Religionis gentilitiae mysteria continerentur. Illius consuetudinis veritatem testatur Arnobius (*a*); hujus vero meminit Lilius Gyraldus (*b*). Saxones demum eisdem belluas sive pro Numinibus, sive pro symbolis habuisse fidem facit amplissimam Sebastianus Munster (*c*). Qui tamen ampliora consulere & expendere cupiat de horum populorum Theologia Julium Caesarem Capacium audeat (*d*), Clementem Alexandrinum (*e*), aliosque plures, quos nec etiam pro aequiori brevitate permittimus indicare.

§ 86. Quid reliquum ergo esse poterit plausu utique dignum, quam ut absque haesitatione ulla affera-
mus

(a) *Lib. IV.* (b) *Histor. Deor. Syntagmat. XIII.*

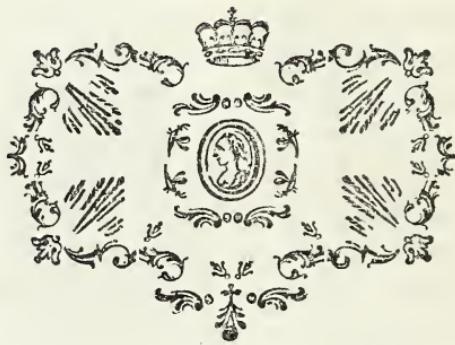
(c) *Cosmographiae Lib. III. cap. 433.*

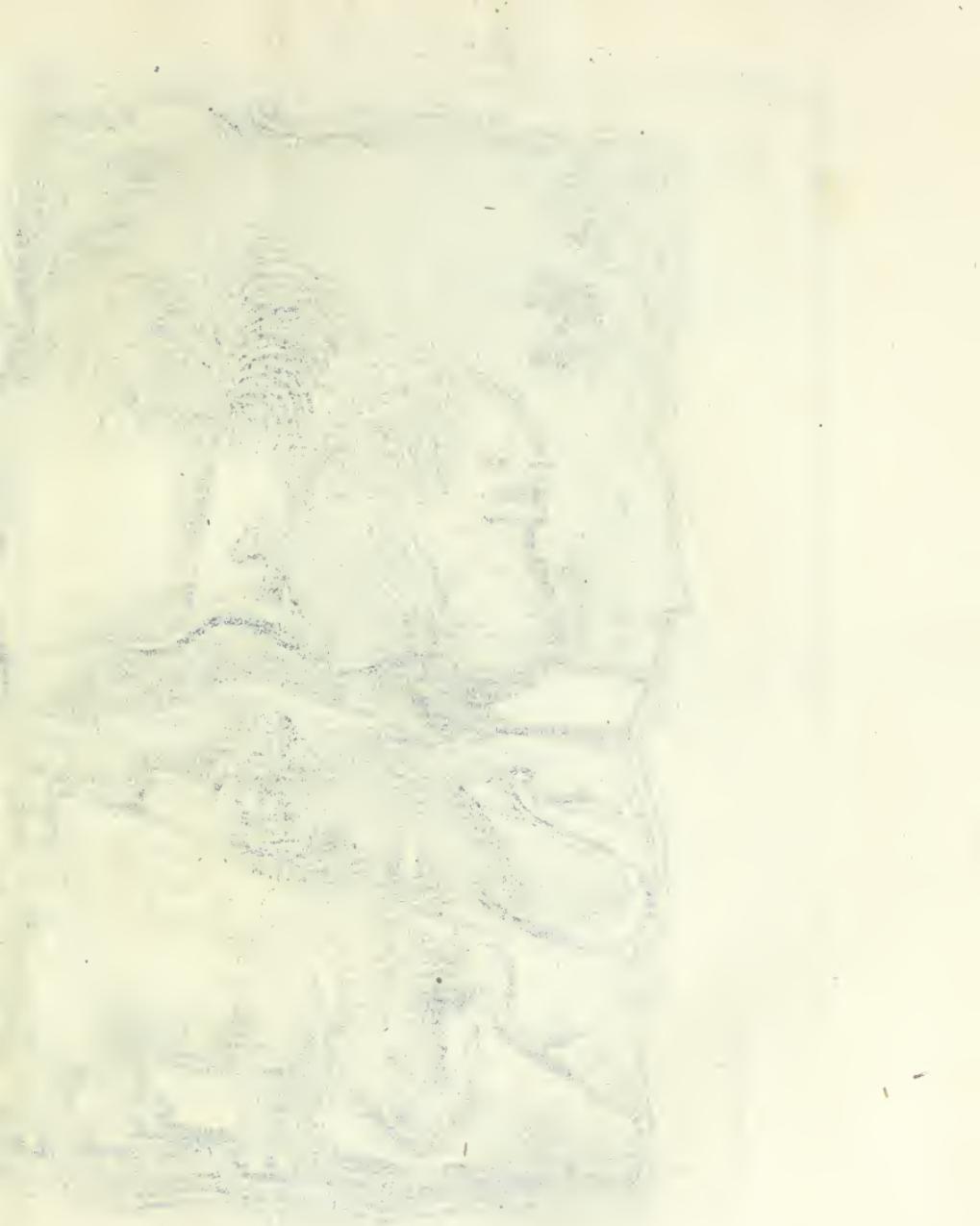
(d) *Hist. Neap. Tom. I. par. I. c. 14. pag. 182. & seqq.*

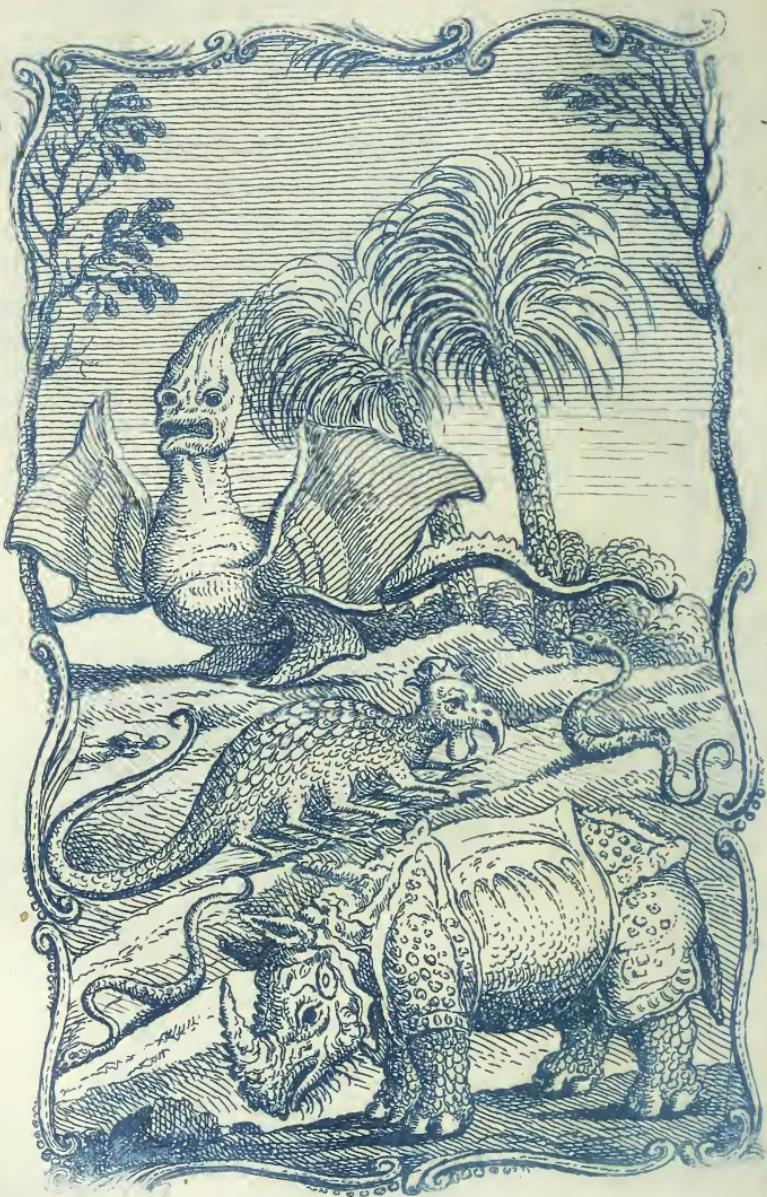
(e) *In Admonitione ad Gentes.*

mus, belluas omnes pro Diis quoquomodo a Gentibus
 perpetuo saeculorum cursu constanter habitas pro toti-
 dem spiritualibus substantiis simul fuisse suspectas? Tam-
 etsi enim absurdissima quaeque de divina earum Natura
 comminiscerentur superstitiones omnium temporum lo-
 corumque Nationes, immortalem nihilominus, & intelli-
 gentia quadam singulari praeditam atque virtute eam
 certe constituere cogebantur, quamprimum genere quo-
 vis honorum a mortalibus coli debere sibimet persuade-
 rent; dummodo ut Bruta Deos esse, quos exorarent, quos
 votis sacrificiis, caeterisque caeremoniis flesterent ea-
 dem dicerent ipsae atque sentirent. Quaecumque ergo
 vel barbaris praeteritorum temporum mentibus de Deo-
 rum natura absurda invaluerint; quum belluas sacratio-
 ribus prosequerentur ritibus, atque mysteriis; inde tamen
 facile inferri posse putamus, hujusmodi Numina
 ab iis perspecta fuisse veluti substantias quasdam, quae
 tum bonis affluerent, & bonis aequi universa comple-
 rent, tum fortes, & pulchrae, & sapientes, & beatae,
 & immortales iisdem, licet rudibus atque indoctis, visae
 perspicue fuissent. Caetera vero, quae cum perfecta
 Dei Opt. Max. notione non cohaerent, cujus tamen
 licet crassis obductam tenebris cognitionem imbiberant,
 ipsa quidem humani imbecillitatem ingenii, illasque in
 maximarum rerum ignoratione fuisse versatas satis su-
 perque demonstrant; quae tamen saeculorum, atque se-
 etarum vitio potius concedenda esse videntur, quam
 animorum cogitantium Deosque colentium perversitati:
 omnis scilicet errorum monstrosa in ejusmodi Religio-
 nibus turpitudo multo amplius principiorum, ut ajunt,
 fal-

falsitati innitebatur, quam philosophandi rationi, quasi a
receptis institutionibus abhorrenti. Quapropter quum
ita rem se habuisse ab Historiis Monumentisque omni exce-
ptione majoribus huc usque collegerimus, quid ergo reli-
quum est, quam ut Commentariorum nostrorum Capiti
huic juxta propositum coronidem imposuisse non nos mo-
do putemus, sed & quotquot erunt lectores plane co-
gnoscant?

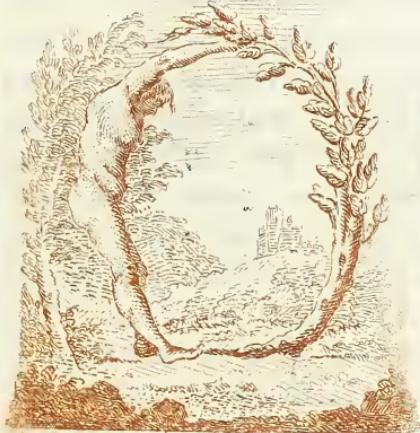

C A P U T   X X I *

*Quid iis praestandum esset, qui belluarum animam
omni sensu, & ratione carere vellent dilucide de-
monstrare.*

Pportune locus hic ef-
flagitare videtur, ut
qui adversus Bruta di-
micant a nobis libere
doceantur quid tan-
dem praestandum ip-
sis esset, quo non in-
victa solum, sed vel fa-
tis probabili oratione

corporeus omnino in suis obeundis functionibus Bru-
torum eorumdem mechanismus suaderetur. Scilicet
haud satis est, quod nonnulli, nec majoris subsellii,
Scriptores, omnium saeculorum spreta veluti antiqui-
tate, & ponderoso suffragio philosophorum pene con-
culcato, ad commentitium pro uno novitatis lubito
systema sese converterint; non satis est praeterea,
quod in eodem sibi configendo tradendoque, seclusa et-
iam

iam retroactae Philosophiae auctoritate , possibile fore asseruerint , ut eadem Bruta absque ullo intimo sensus rationis que principio , quemadmodum artefactae machinae , elateris viribus universa eorum opera compleantur ; sed alia quaedam , nisi fallor , multo majoris operis , atque laboris ipsi efficienda supersunt , nempe docendum , & idoneis argumentis ostendendum primo , nullius esse momenti quaecumque sapientum libri atque voces , exemplorum vetustas , & recentior ipsa historia suppeditant ; deinde quasi digito monstrandum iisdem est reliquum , universa sive ad vitam , sive ad miram animantium solertia pertinentia una partium textura ac fibrarum ordine fieri reipsa , non metaphysica tantum possibilitate contenti . Ipsi nempe , ductis ab anatomes belluarum omnium scientia , atque a physiologiae studio argumentis , admirabilem procul industriam , qua cibos exempli grat . formicae aestatis tempore inquirunt , in horrea congerunt ; ubi frumenti grana humiditate marcescere viderint ; è cryptis illa in apertum aerem siccanda educunt , aut , si fortasse germen ex ipsis oriri conspiciant , illud dentibus continuo corrodunt ; ipsi inquam Brutorum sentientium , & cogitantium perpetui adversarii (nisi omnem rationis curam abjecisse videantur) haec omnia obiter recensita , aliaque innumera insectorum , pecudum , volucrum , & serpentium specie tenus rationis plena , atque consilii cum sola mechanica partium solidarum liquidarumque dispositione revera conciliare , ejusque non umbratiles causas , sed firmissimas debent philosophico more cunctis proferre . Eos praeterea late re non potest (ut rem altero exemplo delibemus) quanta

&

& quam eximia sedulitate aviculae complures incumbant, ut in suis construendis ad nidificationem cubilibus nihil desit artis atque industriae singularis, unde se suosque pullos tueantur. Illae videlicet primum alas proximi fontis aquis madefacere cernuntur, tum ad parietem volantes, in quo nidum velint miro artificio fabricare, alas ipsas ita agitant, atque concutiunt, ut paries ipse madefiat, ideoque terrae, vel luti particulae, quas volucres ore translatas sensim admovent, eidem tenacius adhaereant; paleis etiam, ac plerumque plumis mirifice intextis interiorem nidorum partem vestiunt, deinde vero maxima, & incredibili sollicitudine & providentia ova natosque pullos fovent, nutriunt, atque demum ab exterioribus hominum volucrumque injuriis intentissimo studio defendunt.

§ 88. Neminem vero existere posse autumo, qui pérfricta fronte omnem ab hominibus fidem audeat coneturque detrahere; qui nimirum blaterare potius velit, quam validis argumentorum momentis multorum & magnorum ab orbe condito Philosophorum dicta eorumque vim infringere quoquomodo adgrediatur. Attamen etsi aliqui fortasse fuerint, aut etiam futuri indociles sint, minimeque ad rectum sensum informati, qui tantum adversus rationem facinus patrare valeant; ne causa, quam semel defendendam suscepere, cadere ipsi videantur; ii profectò non tam philosophiam omnem, quam hominis naturam temere exuissè dicendi sunt, neque istis propterea nobiscum ad colloquendum disputandumque, velut indignis, ulla debet ratione patere facultas. Quamobrem una superesse potest nobis altera, quam paulo su-

superius constituimus, difficultas; utrum nempe quae-cumque Brutorum propria esse dicuntur, & mirum in modum cum hominum operationibus prorsus affinia adeo satis hic usque fuerint ab adversariis nostris perspicua demonstratione in Automatum gratiam exhibita, ut & quae contra pro spiritali Brutorum natura a nobis multiplici argumentationum genere bene stabilita contendimus falsa, & futile esse penitus apparent, & quae ipsi proferunt cum sanctoribus philosophiae legibus & animadversionibus perbelle cohaereant, nec inde incommoda, aut absurdula ulla fluant, quae aut cum ratione pugnant apertissime, aut quod in ipsa philosophia, & Religione supremum & sanctius est, labefactent.

§ 89. Evidenter non perspicio quid Automatum patronis, qui nulla sufficienti ratione eorum systema tanquam probabile circumferunt, objici acrius valeat, quam plures è diversis animantium generibus decerpitae veluti solertiores operationes; quae cum mechanicis vi-ribus conferantur primum, deinde vero cum antiquiori semperque inter sapientes constanti bene cogitandi ratione, utrum consonae, vel dissonae sint discernantur. Atque hujuscce methodi instituto me perbelle facturum confido, ut disputatio nostra triumphet, & omnis deum, quae fortassis reliqua est adhuc de beluarum Automatibus, opinio a sapientum animis auferatur.

§ 90. Animalium itaque, a quibus illustriora sagacitatis & ingenii exempla ad rem nostram petenda fore diximus, tria veluti suprema genera satis apte distingui valent; ut alia terrestria, alia volatilia, alia denique aquatilia dicantur. Una rerum illustrandarum cupiditas
me

me magis magisque compellit, ut a proposito aliquantisper digressus, quin Lectori gravis, ut spero, sim futurus, Bruta ipsa singillatim percensendo ad constituta genera iterum referam. Quae terrestria sunt animantia ideo sic appellata / continuo intelliguntur, quod solo insistentia super ipsum dupli ratione moveantur. Aut enim pedibus gradiuntur, aut reptant super terram; unde gressilia reptiliumque Brutorum divisio orta est. Gressilia primum sunt aperienda, & quae reliqua sub hoc genere continentur; de reptilibus deindè. Haec igitur vel quadrupedia sunt, vel bipedia potius, quam ad quadrupedum genus pertinere putas. Porro quadrupedia aut solipedia sunt, ut equus, asinus, mulus, & elephas, quod nimirum ungula incedant indivisa; aut bisulca vocantur, quod eamdem gerant pedibus ungulam in duas ex aequo partes divisam; ut bos, ovis, lupus, aliaeque belluae. Quae autem solipedia non sunt, aut nonnulla cornigera apparent, ut bos, capra, aries; aut aliqua cornibus destituta, ut camelus, dromedarius, allaque; aut denique multifida sunt, & digitis quatuor saltem quodammodo coniuncta; ut canis, lupus, ursus, tigris, felines, pluraque hujusmodi; quorum quidem alia vivipara sunt, ut canis, leo, mus, alia autem ovipara, ut crocodilus, lacerta, salamandra, rana, nec pauca praeterea, quae brevitatis ergo recenseri non debemus. Quae deinde in reptilium censum Bruta referri necesse habent ea primum naturalis philosophiae historici in perfecta, atque imperfecta partiuntur. Illorum itaque quaedam vivipara sunt, ut coluber, cerausta, aspis, vipera, aliique serpentes, qui humi semper, dum gradiuntur,

perc

pere videntur; alia vero ovipara. Caetera reptantia, quae insecta vulgo appellantur; quorum plura pedibus carent, ut lumbrici, vermesque omnes, qui in homine, caseo, plantis, vestibus, leguminibus, & fructibus ortum habent, indeque alimentum accipiunt; eorumdem vero alia pedes habere cernuntur; ut eruca, bombyx, scolopendra, cimex, & omnia illa, quae, quum crysalides fiunt, pedibus simul, atque alis sua sponte quocumque feruntur. Hactenus levissima de terrestrium animantium generibus manu; nunc ad volatilia pari transeamus brevitate.

§ 91. Ex volucribus itaque id genus Brutis aliqua necesse est ab aliis ab alimentorum diversitate ut distinguamus. Etenim existunt nonnulla, quae tametsi rostro, aut unguibus ab invicem secernantur, in carnem nihilominus aucupandam diu noctuue feruntur; quae carnivora propterea vocant; ut aquila, ossifraga, vultur, accipiter, asterias, falco, corvus, cornix, pica, & quae sunt reliqua plura, quorum est in carnes quascumque perpetuus appetitus. Ab hisce differunt deinde Bruta illa volatilia, quae vermis solum pascuntur; atque idcirco vermivora dici consueverunt; ut luscinia, hirundo, upupa; atque ab his quoque dividuntur quae baccivora appellantur; ut turdus, sturnus, merula; & quae demum granivora nominant; gallinae scilicet, columbae omnes, pavo, perdix, passeris; ab hactenus memoratis omnibus discrepant.

§ 92. Aquatilium vero, quae aquis tantum innatant, genus superest innuendum. Horum porro varietas ex diversis, quas incolunt aquis; in marinos videlicet pisces

sces, in fluviatiles, nec non lacustres distingui plerumque ab historicis solet. Ex matinis praeterea littorales alii pisces dicuntur, faxatiles alii, pelagii autem nonnulli; propterea quia hanc potius, quam alteram maris partem aliquam amare videantur. Caeterum aquatilium marinorum, quae modo commemoravimus, alii squammosi, crustacei aliqui, cartilaginei alii esse cernuntur: quae horum divisio fluvialibus etiam, atque lacustribus piscibus accommodari facile poterit. Ad idem quoque marinorum genus revocari posse videntur conchilia, ostreae, alestorides, aliaeque illae plurimae eorumdem species, de quibus fuse, & accuratis lucubrationibus Lister, Vallisnerius, Wodvardus, Bonannus, aliique etiam plures nostra hac tempestate summa cum philosophorum laude differuerunt. Inter tria demum recensita Brutorum omnium genera medio quodam naturae gradu consistunt quae amphibia animantia nuncupantur; quorum tamen quia cunctis notissima conditio est, neque nobis ex instituto propositum in praesens fuit longiorem animalium universorum texere narrationem, quam ad supremum Capitis hujuscce consilium pertinere, referrique commode debeat, iis proinde praetermissis, ad id, unde digressa oratio est, revertamur.

§ 93. Juxta constitutum Brutorum ordinem de eorum in plerisque operibus mente, & sagacitate a terrestribus primum pauca quaedam huc illac delibata dicere ergo auspicabimur: in qua quidem re, ut in duobus etiam reliquis animantium supremis generibus, nihil meo judicio factum melius existimari debet, quam indaginem

nostram, iuxta Plutarchi adhibitam acri ingenio partitio-
nem, congruo loco metiri: *In universum vero* (inquit
in eo Opusculo; *Terrestria ne an Aquatilia animalia sint*
callidiora) quando quibus demonstrant *Philosophi ani-*
malia ratione esse praedita, haec sunt *proposita*: *ap-*
paratus memoriae, animalium motus, pro sibole procur-
ratio, gratiarum actio pro acceptis beneficiis, medita-
tatio ultionis in eos qui laeserunt, inventiones rerum ue-
cessariarum, indicium virtutis alicujus.

§ 94. Nos igitur non haec singula argumentandi ge-
nera ex Plutarchi vestigiis persequemur, ut ad exitum
pervenisse cogitemus, atque absolutum numeris omnibus
praesens Commentariorum Caput absque exceptione ulla
legentium obiciamus judicio: attamen eorum nonnulla
aliquot ex tribus Brutorum sive volatilium, sive terre-
strium, sive marinorum naturis exempla accommodare
satagemus; unde rite argumentatio progrediatur, nullius
nimirum esse roboris, nulliusque sensus quidquid a Bru-
torum rationalium hostibus inepit dici quacumque de-
mum ratione soleat. A terrestrium animantium or-
diemur ergo memoria, cuius lumine pervium deinde
fiet qua mentis virtute illud animal possit, quod in se
polleat rerum repetendarum libertate.

§ 95. Facile profecto est equorum expendere meti-
tique memoriam, quamprimum eorum ingenium, docil-
itateni, & ad omnem educationem aptitudinem conspe-
xerimus. Etenim, ut apud omnes est in confesso, nemo
ad virtutem, nec ad qualemcumque rerum agendarum
peritiam informari unquam potest, nisi mentis acumen,
reminiscentia, rerumque praeteritarum cum praesentibus

com-

comparatione, tanquam ministris & adjutoribus suis, quam saepissimae exerceat. Itaque, singularibus equorum ad rem firmandam relictis exemplis, in equestri ipsi disciplina qui eruditissimi equi sunt, optime discernunt statim, Ovidio teste (a), utrum qui supra se habenas regere vel insidere incipiunt equitandi aurigandique petiti fiat, aut contra imperiti. Stupendam quoque eorum, quae semel didicere, memoriam equi se indelebili impressione retinere tum maxime ostendunt, quem tubarum auditō sonitu, aut facta tormenti bellici explosione aliqua, aures continuo attollere, nares inflare, nitrire, frena cum strepitu veluti mandere, pedibus terram quaterere, & loco difficulter manere cernuntur; quippe ipsis ex assueto alias fragore pugnandum esse recordantur, atque ad reperendam bellicae artis disciplinam continuo iis excitati signis toti se comparant. Quid vero in causa esse debet, nisi perspicua, ac distincta eorumdem reminiscientia, cur ipsis ad omnem saltationum, gesticulationumque concinnitatem ab equitum magistris, mirum in modum informentur? Ipsi nempe ad quarundam vocum nutum, sive alio quopiam ex disciplinae instituto signo posito, aut ad certum numerum progrediuntur, aut sese illico erteati pedibus attollunt, aut saltibus, & choreis ad musices numeros obtemperant, aut quidpiam demum perbellè conficiunt, quale ab homine liberalibus, & equestribus artibus exercitato expectari unquam posset.

§ 96. Memoriae praeterea vim cum phantasiae facultate conjunctam equorum somnia aperte commendant,

g

quum

(a) *Trist. Lib. I. Eleg. 3.*

quum illi nempe hominum more sopore oppressi ea recognit maxime, in quibus assuevere. Ita luculenter canit Lucretius (*a*), non poetices praestantia solum fide dignus, verum etiam de abditiori naturae sapientia optime meritus.

*Usque adeo magni refert studium, atque voluntas,
Et quibus in rebus consueverunt esse operati
Non homines solum, sed vero animantia cuncta;
Quippe videbis equos, fortes, quum membra jacebunt,
In somnis sudare tamen, spirare que saepe,
Et quasi de palma summas contendere vires.*

§ 97. Ab equorum memoria ad mulorum vafritiem convertamur, quae nonnisi illius facultatis ope decerni potest. Huic animalium generi tametsi vitio verti etiam soleat pertinacia, nec non rabida ulciscendi libido, attamen rei nostrae non minus appositum censeo ejus astum animadvertere, quem unus olim prae caeteris ostendit, eorum de numero, quibus advehendi salis negocium dabatur. Is enim, ut diserte narrat Plutarchus (*In comparatione terrestrium cum aquatilibus*), quum flumen trajeccetus in aquam forte lapsus esset, & sale liquefacto, atque exhausto inde surgentem multo expeditiorem se esse comperisset, certam continuo rei causam attigit, atque notavit. Hinc factum est, ut, quoties aquam deinceps transiret, ex industria in amnis medio sese penitus mergeret, & paulatim deinde surgeret, donec sale semper

(a) *De rerum natura Lib. IV.*

per liquato, & onere prorsus absunto alteram fluminis ripam alacer illico attingeret. Verum detecta animantis in herum pravitate, pro consueto salis pondere lana spongiisque onerare, cumque versus eamdem viam urge-re caeperunt. Ille quum se ex more in aquas demisisset tantum paulo post gravamen sensit, & incommodum, ut deinceps absque dolo, & caute aquas transeundas fore aequius putaverit.

§ 98. Qui tot tantaque nihilominus de terrestrium providentia Butorum solertia, virtute, & accurata rerum agendarum multimodis egimus haec tenus, illud tamen animantium genus pene oblii praeterisse yisi sumus, quod calliditate caeteris omnibus praestare merito praedicitur; vulpem inquam, de qua quidem infinita propositum ab iis, qui in omni naturali historia differue-re, enarrantur. Seligendum tamen de illa unicum nobis lubet a Plutarcho de animalium solertia depromptum: Vulpes nimis in Thracia quum rigente hyeme flumen aliquod trajecturae se comparant, admoveere ipsae prius auriculas alveo cernuntur; unde caute experimentum faciant, utrum aqua sub glacie delitescens sonitum edat, vel cursu tacito feratur. Si aquam forte resonantem nimis exaudiant, continuo scite conjiciunt, adeo tenuem glacie fore superficiem, ut non tuto pedes yaleant promovere: verum ubi strepitum aquae subterfluentis nullum percipient, recte inferunt, rantaes esse altitudinis gelu, ut neutiquam corporum suorum ponderi sit cessum, ideoque sumptis animis flumina audacter transmeare conspicuntur.

§ 99. Tam certum est demum de Elephanto, quod ex Cicerone superius innuebamus; esse illi videlicet quamdam cum genere humano societatem; ut quamplura propterea in causa sint, cur belluae huic mens, & affectus, hominum instar, adjudicanda esse fateamur. Nimirum ipsi primo, Acosta quamplurimis exemplis testante (*a*), beneficiorum memores esse deprehenduntur, quo etiam tempore furore correpti ab amico hostem discernere haud posse viderentur. Quantopere autem puerulos ament ex alia historia, quam Athenaeus ex Plutarchi libro vigesimo recitat, satis superque docemur. Eadem exemplorum narratione utitur Aelianus (*b*) ut ostendat hoc animantium genus quam bona polleat memoria, quamque sedulo praeceptum officii teneat, & quam simul eorum, qui illud disciplina gubernant, vel expectationem, vel fidem non fallat. Puellarum quoque amore ex Plutarcho (*c*) capiuntur adeo, ut teste etiam Plinio (*d*) eadem exhibeant amantium argumenta, quae ab hominibus desiderari unquam deberent: earum nempe conspicuim improviso gaudio gestiunt; si forte recessant statim, moerore dejecti acerbe ferunt, ac quum redeunt illae blanditias suas ostendunt inconditas; munera etiam iisdem servant, atque in sinum effundunt. Quantum vero amore in homines exardescunt, tantundem pro expianda illata sibi iniuria aliqua, vel ignominia saeviunt,

&

(*a*) *De Bello Hispanico.*

(*b*) *Lib. XVIII. cap. 44.*

(*c*) *De solertia Animal.*

(*d*) *Lib. VI. cap. 30.*

& vehementi vindictae cupiditate vincuntur; quemadmodum iisdem testibus haec tenus laudatis non haec modo tradita solum, verum etiam multo illustriora magisque admiranda; quae consulto in brevitatis gratiam retinemus; decerni facile possunt.

§ 100. Quae item nobis non ad ingenium sed ad pastum destinata prae caeteris animantia illa videntur, Sues nempe, quibus ex Chrysippi sententia Cicero de *Finiibus*, ne putrescerent, animam ipsam pro sale datam scribit, & quo pecude, eodem affirmante, nihil genuit natura foecundius; nec ipsa profecto sua carent mente, atque solertia. Bruta ista videlicet humanas voces cum primis optime intelligunt, easque attentissimis auribus, quas ignotas percipiunt ab iis villicorum probe admodum discernunt, cum quibus saepe aut per arva perque montes ad pastum vagantur, aut a quibus in similibus locis propinata quotidie pabula expectant. Usque adeo vero humanis vocibus citissime parent, ut, experientia passim monstrante, quin ullius Scriptoris testimonia ad fidem faciendam advocemus, easdem buccina quadam testacea articulatas, ut in rurali more positum est, comprehendant, ejusque sonitu ad heri, vel duotoris arbitrium congregentur, & ad alterius extranei inflantis, quem nondum neverunt, fragorem fortasse non obtemperaturi. Nihil de eorumdem amore, & ferocissima in venerem libidine, quam ingeniose ad majus temporis spatium, praeter omnium pecudum morem, protrahi, decurrere que, Lucretii affirmatione (*a*), procurant; a nobis scriptum volumus, propterea quia ex Plinio (*b*), ex Virgilio

(a) *Lib. IV.* (b) *Lib. VIII. cap. 51.*

gilio (a), aliisque pluribus deponunt multa valent tantum fide dignissima, quantum indubia sunt quae omnium pene oculis harum belluarum gesta contemplantibus saepe obversantur; quapropter aliorum Brutorum mentem deinde, versutiamque animadvertisamus.

§ 101. A terrestrium Brutorum miranda plane in rebus suis bene obeundis prudentia ad volatilium aliquorum solertiam enarrandam paulisper modo sermone nos metipso convertamus oportet: quorum etsi mores Scriptorum celebriorum suffragio, atque animadversionibus potius, quam nostro sensuum testimonio describantur, haud tamem fas erit ulli jure opinari, quae animantia olim egisse solertissime tot veteres produnt historici; atque ab una mentis vi universa eorum profecta fuisse tutta persuasione testantur; dissona ab iis forte belluis nunc temporis reperi possit, quae aut nobiscum versantur, aut quae de communi cum nobis vita participant. Tantum a sano capite hujusmodi cogitatio ab hominibus otio & philosophiae luce non abutentibus haberetur aliena, quantum natura omnis cuique constat iisdem semper legibus firma, aequa, nec incertis unquam vicissitudinibus obnoxia. Quae igitur retroacti temporis Bruta omnia fuerant, eadem neque hilum dissimilia modo quaecumque vitam agant credere necesse est.

§ 102. Corvorum primo ea est sagacitas, ut testibus Thucydide (b), atque Lucretio (c), quum de cadaveribus ad eorum cibum deligendis causa est, ea diligentissime

(a) *Georgicorum Lib. III.*

(b) *Lib. II.*

(c) *De rerum natura lib. VI.*

sime inquirant, ac per quam bene olfactu internoscant,
& appetant deinde quae minus graveolentia esse sentiunt,
& quae contra foetida nimis atque in saniem pene dif-
fluenta percipiunt, continuo respuant, & aversentur. Id
caute observatum a memoratis Scriptoribus traditur in
celeberrima, illa, quae Athenis olim grassata est pestilen-
tia. Ipforum item avium ad cibum parandum, tuendum
que vaferrium est ingenium; quomodo compertum aper-
te enarratur a Plinio (a), & Alberto Magno (b); quo-
rum tamen verba brevitatis causa praeterimus. Pruden-
tia non minus Corvi p[ro]e volucribus multis pollere, &
Vultures etiam acuta ciborum discretione donari viden-
tur; quippe carnivori, abstinere tamen noscant ab ani-
malibus venenato serpente interemptis; quemadmodum
Nicander in Theriacis gravissimus Auctor est. Ad ani-
malium omnium victimum aeris etiam pertinet respiratio;
in cuius sane delectu Bruta volarilia ab infecto salubrem
aci sensu & cognitione discernunt. Potissimum vero p[ro]e
aliis caeli immutationem Galli persentiunt, qui immi-
nente pluvia, aut tempestate aliqua, crebrius, horisque
insolitis canere, aliasque inconditas voces promere au-
sculantur. Huc insuper spectare debet quod constanter
agere consuecant Grues, Ciconiae, Anseres, atque Olores
(ut Hirundinum notissimum morem praetereamus)
quum sibi accommodatam magis coeli temperiem qua-
tere magna cura nituntur. Nempe cuiusq[ue] eorum avium
generi congenita fuit aeris aspirandi exspirandique illius

cu-

(a) *Lib. X. cap. 43.*(b) *De Animalibus Lib. XXIII.*

cupiditas, atque necessitas, qui nativo sui temperamento consentiret: quare factum quotidie pene conspicimus, ut quae recensuimus volatilia juxta temporum vicissitudines ab una turmatim in alias transeant regiones; de quorum oeconomia, ac prudentia Plinium fuse differentem quisque contulat (*a*) ne aequo major nostra fiat gratio. Quacumque demum ratione aerem immutari contingat, tam cauta sedulaque volucrum plurimorum est tamen natura, ut illius haustu, & pro tuenda valetudine a pessima avolent atmosphaera in meliorem continuo commigraturae, & homines simul admoneant quid facti sit opus, ut suae quoque incolumitati quantocius prospiciant. Itaque Laurentius Jaubertus (*b*) elapso saeculo medicinae laude praeclarus, attendere non absque magno studio jubet quod aves concedant, ut & ipsi earum monitu in salubriora loca extemplo proficiscantur.

§ 103. Quanto cum ingenio Halcyon, avis notissima secus mare, aut in scopulis nidum construere laboret, Plinium ex Aristotelis historia audiamus (*c*): *Nidi eorum admirationem habent pilae figura, paulum eminenti, ore perquam angusto, grandium spongiarum similitudine: intercidi non queunt; franguntur isti valido, ut spuma arida maris; nec unde configuntur invenitur. Putant ex spinis aculeatis; piscibus enim vivunt. Tanta scilicet nidorum fabricandorum ars eò nonnisi spectare certe debet, quam ut pullos suos ab omni quacumque*

que

(*a*) *Lib. X. cap. 23.*

(*b*) *Lib. de Pestilentia cap. 5.*

(*c*) *Lib. X. cap. 32.*

que adversitate tucantur; quod profecto amoris in eos palmarum est argumentum.

§ 104. Pauca interea ex aliarum avium proprietatibus delibemus, quum pullorum suorum tutelae, solatio, alimentisque parandis sollicito intenti amore diu nocturne inservire videntur. Columbae in filios caritas a Plinio commendatur (*a*), cui etiam suffragatur Oppianus (*b*): tanta est nimis, ut non foemina solum, verum etiam mas vicissim natorum curandorum studium partiantur. Grues quoque, Cardano referente (*c*), pro eadem filiorum cura contendunt ambo; ac propterea a se visam foeminam a mare undecim confosam vulneribus fuisse testatur, quod a se pullos passa esset abduci.

§ 105. Si Bruta quaedam volatilia, ut suos, ita & homines amore prosequuntur, ira tamen non minus, ut captu proclive est, & odio corripiuntur. Irae indices pugnae illae sunt, quae pertinacissime inter alias aves perseverare diu contemplari quotidie possumus. Columba ipsa, quae lenitatis dulce praeserferre videtur argumentum, qua, teste Varrone (*d*), nihil inter volucres timidius habetur; nec iracundiae prorsus est expers: eorum autem, qui Columbas felle destitui existimant merito opinionem ridet Galenus (*e*), eamdemque plane refellit Aristoteles (*f*):

§ 106. At

(*a*) *Lib. X. cap. 58.*

(*b*) *Lib. III. de Venatione vers. 116.*

(*c*) *De rerum varietate lib. VII. cap. 34.*

(*d*) *De re rustica Lib. III.*

(*e*) *De atra bile cap. 9.*

(*f*) *Histor. animal. lib. 2. cap. 15.*

§ 106. At quum de Brutorum virtutibus sit agendum acri cautoque judicio mihi sane incedere opus esse video, ne forte quis ratum iis vocibus habeat, animantia pleraque germanae virtutis, quae a legum omnium norma atque imperio vim habet, capacia fore dicenda. Nemo cerre ex Philosophis omnium temporum, qui de Belluarum praestantia disputationes instituere, extitit adhuc quem noverim, qui eo usque ad Supremi Numinis cognitionem extulerit, easque proinde legibus ab eo latis obnoxias esse decreverit: quare quum de Brutorum virtutibus sermo profertur, de earum indiciis, & quadam cum hominum officiis similitudine tantum dictum maxime volumus. Igitur recte ea virtute animantia praedita esse praedicavero, quae juxta propositionem ejus normam cum generosa quadam animi vi in Accipitre, Falcone, Gallis, aliisque avibus, & quadrupedibus praefefetur. Usque adeo Accipitris magnanimitas commendatur, ut Isidoro Hispalensi (*a*), atque Aeliano (*b*) fidem facientibus plus animi audacia, quam unguis cum aquila saepissime congrederiatur. Falconis item generositas tam est insignis, & tanquam invictae fortitudinis exemplar illustre proponenda, ut ipsum a se conspectum Caesar Scaliger (*c*) aliquando fuisse asseveret, solertissima primum declinatione aquilae e sublimi irruentis conatum irritum reddere, deinde vero strenuitate, & constantia comitantibus haudquaquam fugere, sed post ali-

quot

(*a*) *Origin. Lib. 12. cap. 7.*

(*b*) *De Animal. lib. 7. cap. 45.*

(*c*) *Exercitat. CCXXXI.*

quot circumgyrationes aquilam provocantem adgredi , atque ad fugam demum turpem compellere . Gallos vero contemplaturi , eos non tam nativa animi ad pugnandum fortitudine praeditos laudare debemus , quam ad prae-
 lium ineundum sustinendumque educationis ope admo-
 dum comparatos . Porro Chrysippus , in eo , quem *de Iu-
 stitia* edidit Librum , Laertio teste , homines ad fortitu-
 dinem gallorum exemplo censuit excitandos . Atque ante
 ipsum Temistocles , quum exercitum contra Persarum
 milites instrueret , & gallos gallinaceos pugnantes con-
 spexisset , non ipse dumtaxat substitisse memoriae pro-
 ditum est , sed bellatores suos consistere jussit , eorum-
 que pugnami speculari , ut inde persuasum haberent illi ,
 quanto magis conari debuissent pro Patria , Libertate ,
 pro Penatibus , ne hostibus quidquam , eorum animan-
 tium more , vel minimum cederent . Hoc ipsum , quod
 iis Graeciae militibus ante commissum bellum incita-
 mento fuerat , id superato tandem Persarum exercitu
 Atheniensibus sancienda legis occasio fuit illustris , qua
 Aeliano Auctore (a) praeceptum in posterum fuit , gal-
 li . ut quotannis die uno in theatro decertarent : cuius
 etiam Graecanicae late deinde per omnes Graeciae re-
 giones propugnatae consuetudinis meminit , inter plures
 Scriptores ; Columella (b) disertissimis verbis . Evidem
 arbitror ab hujusmodi legislatione deinde , cumprimis ve-
 ro a pervio volucrium horum more , illam fluxisse lau-
 datissimam Anglorum consuetudinem ad nostra usque
 tem-

(a) *Variarum Historiarum Lib. II. cap. 28.*

(b) *Lib. VIII. cap. 2.*

tempora vigentem; Gallorum nimirum spectacula, atque acerrimas pugnas multitudini saepe proponendi. In Londonensi enim Urbe, & in toto amplissimo Britanniae Regno creberrima celebrantur Gallorum certamina, pro quibus rite populo turmatim confluenti exhibendis amphiteatra idcirco extructa, calcaria quibus galli armati invicem congreguntur, peculiaris disciplina, ad quam, militum instar, multo ante Bruta illa informantur, & pugnantium denique virtus mirum in modum conferre quisquis intelligit. Quorsum vero isthaec in Anglia, nisi ut a summa & vere egregia eorum Brutorum generositate strenuissimae genti illi proposita suorum animi ad bellicam laudem eo magis in dies inflamentur?

§ 107. Quid igitur hominum status a Brutis discrepantiae praeferebat, a nemine profecto statui poterit, neque perinde nisi a vesana mente in dubium tamen verti poterit, non iisdem prorsus de causis utrinque hominum, belluarumque affectus pendere, quum iis vehementissime ambo aestuare, experientia quotidiana suffragante, cernantur. Bona quaevis nimirum si auferantur, incenduntur ira oculi, pilique eriguntur: tantumdem spectare in Fele poteris, cui catuli fuerint subrepti, aut injuria alia istiusmodi fuerit illata. Metu deinde, quo ex mortis praesentia homo concutitur, contremiscunt artus universi, ac hebetudine deinde languescunt; eadem ratione leporem concuti comperies ad amissim, quem canes venatici cursu insequantur pernicissimo. Homini demum, quem fausta circumdent, aut boni cujuspam praesentia delectetur, ridet omnino facies, corpusque totum exilit, atque subsultat; idem nihilominus animadvertere in Ca-

ne ex aequo poteris, qui hero suo advenienti eminus occurrat, vel apponi sibi conspiciat obsonium.

§ 108. Qua igitur ratione hominum operationes pleraque, nulla mechanica vi exterius impellente, sunt, sed spontanea voluntate carent, eadem sane in belluis affirmari haberique debet, suas quoque ab intimo voluntatis principio fore descensuras. Spontaneas autem appellamus actiones, quae ex animae nutu pendent; seu quas anima ipsa vi, atque imperio suo potens est excitare; quaeque tamdiu sunt perennes, quamdiu perennis est animae idem nutus; atque ex adverso cessant, statim ac pro lubito suo anima ipsa ab imperio indicendo cessaverit. Si ergo in animantibus non minus, ac in hominibus eadem utrimque vigeat rerum discernendarum vis atque potestas, nullus erit proinde in homine motus spontaneus, qui in pecude locum non habet: eadem nimirum capitis commotiones, eadem ferme oculorum conversiones, pedum elevationes; tensiones, contractiones eadem perinde utrimque re ipsa spectantur, quae nonnisi ab animae arbitrio dependent. Quamobrem affectuum humanorum vires quum nonnisi ab imperante voluntate valeant excitari, jure propterea nequit ipsa aut bonis praesentibus, sive eorum opinione delectari, aut contra malis urgentibus angi, tristari, ab iisque vehementissime refugere, nisi voluptatis, dolorisque stimulis exagitetur. Recte itaque pecudes, quae bonorum malorumque discretione variisque animae pathematibus donantur, pluribus spontaneae voluntatis impulsibus sive ad amorem, sive odium, pro doloris voluptatisque discrimine, compellentur. Si ergo aequabilis fluidorum,

solidorumque in belluarum corporibus commotio fiat; qua una machinae harmonia, & sospitas, ut in homine, continetur; aequabilis perinde voluptas, vel grata animae affectio contingent necesse est: si vero eadem harmonia perturbetur, pro majoris minoris perturbationis gradu, dolor sive ingrata animae passio minor intensiorve a Brutis percipietur. Quum igitur pecudes omnibus, qui in homine ambabus passionibus affecto patent, signis agere videantur, nullum hac de re fateri cogimur hujus ab illis interesse discriminem. In animantibus sane cujuscumque generis eadem ac in nobis in fame nimirum explenda cunctis cernentibus sese offert cupiditas; eadem contra corporis contorsiones, gesticulationes, atque clamores in vehementissimis doloribus quum in homine, tum in Bruto.

§ 109. Qui ergo contra Belluarum spiritum differunt, motusque omnes earum spontaneos ad quasdam elateris vires, ac leges referunt, non adhuc ipsi rem bene attigisse videntur, neque praeterea ulla gravi ratione mechanicam Brutorum ad agendum necessitatem aperte ostendisse dicendi sunt. Quippe motus, qui determinati ad unum fiunt, quique ab inanimatis rebus absque ulla; ut cum scholis loquamus; sponteitate efficiuntur, certis tantum atque immutabilibus naturae legibus peraguntur. Corpus videlicet in motu positum eadem velocitate, eademque directione moveri perseverat, nisi ab externa aliqua causa aut cohibeatur, aut alias in partes flectatur. Ita se habere corporum quorumlibet motum, universorum philosophorum consensu probata sententia est; de qua etiam consuli possunt quae

re-

recentes Newtonus, Gravesandus, Musschembroeckius,
 aliquique scriptis prodiderunt. Quum itaque pecudes spontaneis motibus sese dirigere videantur, nulla certe externa causa inveniri potest, quae belluas ad motus quoslibet determinatas aut cohipeat, aut in alias partes a determinatione ipsa deflectat: quum nimis Bruta quotidie a somno surgunt; postquam mortuis simillima humi strata jacuerint; nisi vis aliqua admittatur in iis, qua surgant, fateri quisque debet, ingentem exempli grat. Elephantis machinam a quiete ad motum suapte natura excitari. Id provenire autem si dicatur ex motione ab objectis externis in illius Bruti corpus impelta, ineptum est prorsus: experimento quippe didicimus, easdem fieri plerumque inde commotiones, immobilibus interim animalibus. Ostendatur scilicet jacenti Cani corpus panis, aut etiam obsonio simile, surget, accedet, ac continuo oculis, naribus, aut forte gustu fraudem imposituramque comperiet: itaque recumbet iterum. Eadem denuo jacenti fistus exhibeatur panis, fortassis surget secundo: at fraude demum melius detecta, si centies insuper idem porrigas esculentum, ne aures non solum attollere aut quatere videbitur, verum etiam oculos avertet, atque dormitabit. Quid plura? Iisdem positis objectorum motionibus externis, eademque existente animalis machinula, cur non eadem in Cane operationes, nisi ex spontanea sui deliberatione, quae ex vario de rebus perceptis iudicio discrimen agendi manifeste prodit? Accedit huc eadem ratio, quae suadet, cur belluae quamplures in ipso sui velociori motus impetu repente confisterent cernantur, si aut viderint aliquid, aut audirent

rint, aut olfecerint, quod conspectum a se antea non fuerat. Aves nonnullae, nempe Grues, Anseres, Palumbes, aliaeque turmatim volitantes, vel sibilo, vel voce hominis audita, aut venatore eminus, communisve conspecto, confessim velocissimum volatum aliò divertunt, aut forte in adversam dirigunt partem. Canes, Equi, Damae, Lepores, aliaque animantia quoque motu perniciissimo praedita, vel aquae conspectu, vel rupis, hominis, alteriusve animalis sibi infesti inopinata praesentia, aut statim a rapido eorum cursu desistunt immobiles, aut motus ipsius directionem statim solent immutare. Si motus igitur spontaneos pecudibus denegate, atque automaticam in ipsis tantum vim agere legitime, ac perspicue eorum adversarii, ut par est, vellent demonstrare, ostendendum perinde illis maneret, tantam reipsa extra Bruta illa confluxisse virtutem, quae eorum concitatisimos impetus superasset: haud quippe motus exemplò per se exstinguitur, neque validissima idcirco, quae semel caepta est, directio unquam distrahi in commemoratis belluis potuit, nisi aequa validissimi saltu objecti aliquus conatu, qui sibilum, vocem, aut rupis, fluminis, aliorumque id genus effluvia plane excesserit adeo, ut ea phoenomena, aliaque multo miranda producere per se tandem aliquando potuerit. Utrum mechanicarum legum patroni, quum de belluis agunt, tam impossibilita paeſtiterint adhuc, aut deinceps sint pro sua cauſa facturi, eorum esto iudicium, qui tum in horum Scriptorum lectione sunt apprime eruditii atque versati, tum ab illorum expungendi sunt numero, qui vefano partium studio potius sapientiam, quam paeſcleta rationis usura metiuntur.

§ 110. Om-

§ 110. Omne itaque animantium genus sagacitate praeditum, atque affectibus, perinde ac homines, corruptum; quemadmodum hucusque exhibitum accurate fuit; haud ipsum sane tantis polleret facultatibus, nisi hominum eorumdem more objecta rerum varia distinguenteret; utilia nimirum a noxiis, amica ab infestis facile internosceret. Negari siquidem a nemine poterit ex voce, sibilo, odore, aliisque signis cuncta a Brutis optime discerni, quae externorum sensuum organa feriunt: quare iis semel perceptis, si amica aut sibi consentanea esse dignoscant, toti continuo se comparant, ut blande amiceque excipient; contra vero si inimica persentiant statim in praelium erumpunt, exasperanturque adeo, ut in extremum vitae discrimen, si res ferat, prodire non paveant. Canes scilicet; quos inter innumera Bruta familiarius arctiusque inter nos versari usuvenit; haud prius dissitum incertumque rumorem auscultarunt, quam ipsis erectis adsurgant auribus & adstent ancipites, quoisque amici ne adveniant, an inimici eminus internoscant: propterea aut in illos insilice furentes, aut his blandientes occurrere quisquis passim intuetur.

§ 111. Itaque propter hujusmodi discernendi vim, quemadmodum injuriae, aut mali cuiuslibet instantis opinio in iram metumque hominem adigunt, ita iisdem affectibus belluas corripi necesse est, quae, facta inter plura collatione, malum aliquod instare sibi quandoque judicabunt. Porro quae iram in homine antecedunt, vel consequuntur, eadem exacte omnino in Brutis quamplurimis apparent. Irae haec in homine signa: excande-

scunt vultus, & oculi; contrahuntur pili, gestiunt artus. Inde violenti motus; adversus pericula impetus; in id quod cacepere pertinaces, ac necessitudinem immemores esse deprehenduntur. Pervium est quoque in Cane irato intueri quam cito rubescant oculi, corripientur undique pili. Tardi initio patent quidem, gravesque motus; ejusque ira oculorum capitisque agitationibus deinde progrederitur: mox immanis consequitur, ferusque impetus; nullius periculi metus, nulla aequa in familiares reverentia.

§ 112. Quapropter, quomodo non potest animal ullum non illud sponte appetere, quod accommodatum ad naturam appareat, sic non potest objectam rem perspicuum, probeque distinctam non approbare. Quae enim quid percipiunt Bruta, adsentiuntur statim; propterea quia rerum praeteritarum memoriam cum praesentibus conferant, deinde earum similitudines dissimilitudinesque quam cito comprehendant: Aut si forte ipsa adsensionem sustinere ex incertis nonnullis eorum actionibus gressibusque videantur, id aliquando rerum obscuritate, metu, aut memoriae imbecillitate evenisse dicamus; quod tamen in earum perspicuitate, atque integra animantium ad res tenendas virtute non est, cuius omnis constantia, & firmiras ex his rebus constat, quibus adsensa est, & quas semel adprobavit. Ad rem maxime facerent immensa, quae mihi recentissime contigerunt hisce diebus Canum, aliorumque Brutorum exempla; unde superiora hucusque de eorumdem perceptionibus, affectibus, virtutibusque firmarentur, indeque adversus pecudum impugnatores argumenta apodictica

stica peteremus. Attamen mihi pro brevitate sollicite consulenti unum maxime ex tot tantisque liceat diligere, quod pridie dum haec Florentiae Commentaria persequor calamo gestum esse me cernente, & stupente profiteor. Redux ex Britannia elapsis diebus in Patriam advenerat Claris. Vincentius Martinellius septuagenario major; Vir in omni Philologia, atque in Historiae ratione celebratissimus. Ut primum Flarentiam petierat, Alexandri Dodswardi illustris familiarissimi sui invisendi gratia extra Urbis moenia illius Villam continuo adire properavit. Huic Martinellius quatuor ab hinc annis Canem apud se blanditiis altum, atque educatum, Londini quum ambo manerent, dono commendaverat, cumque secum Alexander ex Anglia discedens adsportatum festivitatis atque excubiarum caussa intra domicilii sui septa quam amanter custodiebat. Advena itaque amicus Villae ostium attingit, pulsat, eique non multo post, Cane eodem comitante, laetabundus ad fores aperiendas occurrit idem Dodswardus. Dum integrum amicos prima, quemadmodum adsolet, ingenti laetitiae, ac urbanitatis officia dividuntur, gestientem, ejulantem, saltibus inusitatibus Vincentium adgredientem eique mirum in modum blandientem Canem vidisses, quomodo, multoque amplius agere bellua ipsa consueverat, quum in Londinensi domo praeteritis temporibus apud herum pristinum versaretur. Itaque superyacaneum ulterius animadvertere existimo ex proposita historia quae, & quantum fide digna juxta susceptam argumentationem erui possent ad rem nostram, nisi aliò convertenda eset oratio.

§ 113. Quaerendum est ergo in animantibus cunctis quid sit eorum extremum, quid ultimum bonorum, ad quod omnia eorum gesta, & vota referri oporteat, ipsum autem nusquam. Porro omne animal, simulatque natum sit, voluptatem appetere, eaque gaudere ut summo bono; dolorem adspernari ut summum malum, & quantum possit a se repellere nisi quotidiana edocti experientia intuemur. Nos autem quoniam detractis de homine sensibus reliqui nihil esse quod appetamus, sive fugiamus intima conscientia sentimus, quidnam Brutis inesse putabimus, quod aut ea ad quaerendum pelliciat, aut ad reprobandum vehementissime urgeat, si sensus omnis vigor, ut in nobis est agendorum summa ratio, ita ab iisdem repellatur, ejusque loco mechanicum prouersus atque exanime naturae opificium in ipsis comminiscamur.

§ 114. Quantum vero futilis illa sapienti viro videri debet difficultas, quae bellugas inter & homines affect in rebus sentiendis ingens discriminem, fuse demonstrandi hic locus, tempusque non est; nisi quaedam obiter attingamus, quae caeteris mox dicendis iter facilius patefaciant. Existunt nimis Cartesiani asseclae nonnulli adhuc, qui subtiliter admodum disputare videntur, neque inficiari dubitant eum in Brutis voluntatis dolorisque intimum sensum, qui, ut homines, in amorem vel fugam animantia omnia compellat: quippe dicere audent illi, eatenus nobis de eodem sensu licere tuto decernere, quatenus abditissima rerum perceptarum conscientia experiamur quid nobis prodeesse, aut arridere, quid contra officere, aut displicere quoquomo-

do

do possit; caeterum nemo hac usque pecudum mentem ejusque statum potuit unquam per se se introspicere, aut ab ipsis sciscitari; quidnam diversum re ipsa perciperent quum sibi voluptuosa contingerent, quod in doloribus non sentirent, vel molestissimo cruciatu potius sufficeretur. Paucis tamen dimitti a nobis deberent istiusmodi disputatores, nisi indociles, & ab omni veritate extortes perfracte vellent ipsi consistere. Nonne ergo exilientis corporis perspicua argumenta, laetitiae competitissima indieia, rerum comparandarum cura; contra vero moerores, metus, famis sitisque explendae angores, in cruciatibus clamores, omniumque eorum repulsio, quae noxia & inimica sibi belluae intimo discernunt judicio, id tandem cuique bene instituto persuadent, & appetendi, & refugiendi, & omnino rerum gerendarum initia, aut a vera voluptate, aut dolore proficiunt? Quapropter qui nullo proorsus fulti argumento temere in vulgus jaetare non verentur, Brutam ita se habentia nihil continere cum extremo agentium rationarium fine commune, tum sanae mentis usum deserere ipsi dicendi sunt, tum eo usque se se proripiunt in praecops errorum pessimorum exitium, quibus nihil & homini, & philosopho evenire pejus potest. Quidni & homines nulla unquam germana voluptatis dolorisque perceptione perculsi eadem peragere absque fine assentur, quae pecudes elateris corporei legibus, & mechanica sanguinis humorumque excurrentium oeconomia solum horum iudicio absolvuntur, qui animum omnem ab illis abjiciunt?

§ 115. Restat modo locus huic nostrorum Commentario-

tariorum Capiti vel maxime necessarius, de Brutorum in
 hemines amicitia; quemadmodum inter nos ea nihil ma-
 jus, nihil uberior, nihil ipsa jucundius fore universi
 testantur sapientes: quam fortassis qui ab animantibus
 auferre conantur, ii quidem non cum belluis, sed cum
 ipsis hominibus dimicant. Mutuum autem inquam ho-
 minum Brutorumque non solum amorem, quum benefi-
 ciis, ac solatiis invicem deliniuntur, verum etiam ad
 eam me confero oratione caritatem, qua semetipsa vi-
 cissim, intra suum praesertim quibusque genus, arctissime
 dulcissimeque complecti saepe conspicuntur. Itaque quum
 solitudo, & vita sine amicis insidiarum, & formidinum
 plena sit; quibus item accedant egestates permultae, a
 quibus levari absque alterius auxilio quisque non va-
 leat, recta ratio monet, ut de aliorum comparando amo-
 re perpetuo cogitemus, quo adepto & malorum pericu-
 lo liberetur animus collatisque commodis confirmetur,
 & a spe parvendarum voluptatum non sejungatur. Quae-
 cumque igitur de amicitiae laudibus, atque utilitate di-
 eta a sapientibus habentur, ea certe nonnisi a naturae
 fonte hausta idcirco dicantur, quod instituendarum ami-
 citiarum consuetudo a voluptate rerum humanarum do-
 mina, nec non a malorum depellendorum opinione flu-
 xerit; quae duo in ipsa natura viventium maxime do-
 minantur. Itaque nihil esse prosperum nisi voluptatem,
 nihil inprosperum, aut injucundum nisi dolorem quum
 vel ipsae ferociores belluae a magistra, & duce natura
 fuerint primitus eductae, quaenam caussa intercesserit,
 cur amicitia ab ipsorum animis evelleretur, nisi insana
 philosophiae reformandae, aut forte vituperandae, cupi-
 ditas,

ditas, euidem non intelligo. Verum de Brutorum amore, deque iis omnibus eorum animi motibus, qui sponte recte dicuntur, alibi agemus deinde opportunius.

§ 116. Nunc ergo sermocinemur oportet de iis animae signis, quae externam portendunt judicandi speciem; quidquid nimirum oculis, pedibus, aurium unctione, vocibus, sibilo, aliisque velut totidem instrumentis exprimit pecudes, id demum evidentissime innuere, quod nobis perinde affectibus variis praecoccupatis solet evenire, quem iisdem aut pene simillimis utimur argumentis. Inanis omnino appellatur investigatio, quomodo nempe animantium loqua fuerit instituta, quibus adhibeat legibus, in quo a multiplici hominum idiomate discrepet, & si quae sunt alia ad disputandum supervacanea non minus, quam chachinnis dignissima. Tot siquidem tantaque a perdocto Fabricio edita fuere in suo peculiari de *Brutorum loquela* volume ab auctoritatibus, historiis, ratione, atque experimentis multis petita, ut, et si vox Brutorum articulata non sit, nec tanta forte tonorum varietate discreta, quenadmodum nostra est, ipsam tamen tum humanam aemulari, ac tum maxime id demum omne significare, quod a nobis ejus ope peragitur, dilucide ostendit ejus argumentatio. Dicere praetermitto quod peculiarem animantium attinet educationem, cuius auxilio & aliquorum patientissima sedulitate factum quandoque fuit, testantibus eodem Fabricio, atque Rotario (a) ut ipsa ad verba fundenda articulate sonantia pervenire saepe potuerint; ne illud tanquam rei nostrae consentaneum usur-

(a) In Opusc. supr. laudato pag. 76.

usurpare velle videamur, quod non a naturae institutis sed ab una hominum in pecudes arte profectum est. Quamobrem non ab artificio, sed a natura ipsa expiscari necesse est quid pecudes loquendo valeant, & quid eorum vocibus animo affectibusque comprehensum vere respondeat. Illa autem, quae est omni dubio procul doctorum indoctorumque magistra, unumquemque bene in praecclaram veritatem affectum, neque ullo partium studio praeoccupatum docet, hasce a Brutis pterisque edi voces pro diversis eorum occasionibus cauissime impellantibus, quarum indiciis amorem, cupiditatem, aut contra odium, iracundiam mente conceptam manifestare consuecant. Iure propterea Theodatus Ossius ad rem nostram plura habet, quae ut expendantur dignissima quidem sunt (a); inter quae sequentia maxime teneantur. Certum est autem bruta suos conceptus exprimere, aliisque manifestare, non solum gestu, visu, sed etiam voce multiformi, diversimode articulata: verum non pronuntiant illas litteras alphabeti, aut vocales, aut consonantes, quas homines exprimere constat; quamobrem hominibus lequutio proprie adscribitur. Verum aliquibus deinde interjectis alia non minus animadvertisenda subdit: Bruta quoque, & aves suas passiones mutuo explicant, quum diversimode ad cibum, ad societatem, ad fugam, ad coitum, ad viam incitentur, vocesque immutent. Addit ulterius eodem loco: Verum mirari subit sapientis naturae providentiam, quae variis modis, & instrumentis singulis animalibus sua distribuit signa, quibus animi affectus de-

(a) In Cadmeja Segea pag. 24.

demonstrarent, vocem nempe, sonum, gestum, adspectum tactum, loquelandam, &c. Ista vero cogitationum affectuumque patentia utique argumenta in omnium ferme Brutorum actibus, aut animae spiritalis, quae hujusmodi exterioribus notis appetit, constitutionem cuique non indocili philosopho debet facile persuadere, aut Brutorum eorumdem animam simulatos quoddam tantum affectus homini caeterisque belluis prodere sine antecedenti ulla cogitatione temere atque ineptissime dicamus oportet, aut frustra naturam aliquid fuisse molitam, quod supervacaneum prorsus re ipsa sit, quum pecudibus multa humanis vocibus similia, & gestus varios, & signorum multiplicatatem concesserit, non minus stulte effutire cogamur. Quae profecto opinari, ea que elateris, & mechanismi viribus explicare quamprimum quisquis auras fuerit; nisi ad insaniam quam proxime velit accedere, non tam inanibus verbis, quam firma paeclaraque argumentatione debet confirmare. Attamen quis eorum huc usque Cartesii dogmatibus addictissimus illud attigit demonstrationibus fastigium, unde si non mathematica, satis probabili nihilominus evidentia constaret, absque ullo penitus sensus mentisque principio tam magna, tam mira pecudes efficere posse quanta re ipsa multiplici signorum specie intuentibus quotidie objiciuntur, quae item ab homine sine intimo rationis affectuumque imperante simili principio non fiunt. Nemo sane: nec injuria id affirmari ab unoquoque debet, cui non verba atque una Cartesiani systematis doctrina pro apodicticis argumentis valeant. Qui autem rem a sinceris minimeque suspectis veri cujuslibet fontibus indagi-

dagine sua petere exoptant, nec fucatis larvatisque veritatis veluti simulacris inanissime delectantur, si procul dubio non tam flocci pendere id genus systemata consuevere, quam de Brutorum anima multo sancti philosophia non temere audent disputare. Sed de animalium vocibus, caeterisque animae sentientis notis industriis aduersus Automatum somniatores, dicam ne potius, quam disputatores multo uberioris, multoque validius alibi dissertatio triumphabit: Nunc itaque alia aequa Capiti huic magis consentanea versare curemus.

§ 117. Nos itaque, qui non ab industria, sed ab illiberali labore deterremur, studii multum, multumque ratiocinationis impendere deinceps necesse habemus, ut ab animae corporeae veluti coeno ad germanam intelligenti conditionem, atque nitorem Brutorum ingenia transferamus: quod etsi non adhuc viritimi fecerimus, nobis tamen ne faciamus imposterum non interdictum putamus. Cum autem eo usque, quin praestiterimus, deuentum fuerit, causae intercessere quamplures, quae caput difficillimae haud sunt, quamprimum ad ea mente convertenter quisquam, quae in hujusce Capitis lumine pollicebamur. Nesei nimirum haudquaquam eramus totum quodcumque sermonis nostri robur, quod latinis Commentatiis mandaterimus, fore ut in varias reprehensiones incureret; nisi primum per omne animalium genus multiplici animadvectione excurrissemus.

§ 118. Praetermissis itaque pluribus aliis pene infinitis, quae quum in volatilibus, tum in terrestribus variis animalibus ingenii ad res hautendas facultatem, memoriae vim, ac voluntatis potestatem apertissime,

sime, multoque actius decernerent, atque firmarent, quam quae uberi admodum oratione nostra perfectum haec tenus fuit; superest demum ut aquatilia etiam animadversionibus saltem nonnullis attingamus, ut ex omnium Brutorum generibus illud absolvamus quod nobis metipis fuerat sermonis hujuscce initio constitutum. Inter innumera piscium genera eos tantum diligemus, qui plerumque compertiores sunt, quique ab unoquoque Philosopho propria valeant experientia tentari, quare Scaurum Piscem Philosophiae Naturalis Scriptoribus notissimum; ejusque ingenium haud hebetè ex Clatis. Ulyssis Aldovrandi elucubrationibus eruditis & ubertimis primo inter aquatilia mente aliqua praedita constituamus. Ipse namque juxta Aristotelis, Athenaei, Plutarchi, Oppiani, Aeliani, Plinii, aliorumque fidem tradit, eum prudentia, vafricie, amicitia pluribusque cogitantis alicujus substantiae dotibus institutum tam bene a natura, ut intuentes homines atque animadvententes ipsum proculis agendi morem eidem animantium generi debeamus pro sanæ mentis aequitate attribuere, quem homini exculto animaque viribus exserendis expedito conferre nullatenus dubitamus. Hujuscce Piscis mores enucleatius tradere praeteream, propterea quia aliorum aquatilium sermoni propediem habendo locum relinquamus oportet, antequam Capiti huic coronidem supremam imponamus.

§ 119. Infra pelagiorum Piscium censum, qui squamosi non sunt, comprehensae describuntur Pelamydes, quarum carne divitum mensae, ea qua ad vescendum salubres sunt tempestate, lauto apparatu instruuntur.

Harum tamen, quemadmodum & Thynnorum omnium, ingenium nostra cum primis interest patefacere. Utrumque gregale Piscium genus esse ex Aristotele, Plinio, caeterisque in tota antiquitate classicis scriptoribus notissimum est, qui turmatim ex magno mari Pontum intrare memoriae prodiderunt; idque passim audiuntur pescatores confirmare, qui maximo collecto agmine vagari migrareque utrosque conspicunt. Quum itaque teste eodem Plinio (*a*) gregatim isti ex uno in aliud mare vagantur, calliditatem adhibent hac ratione, atque solertiam: scilicet sensu exquisito tempestatum immutrationes percipientes eo consistere aquarum loco deletantur, quem suae sospitati, voluptatique accommodatum magis esse dignoverint; neque inde dimoveri in alium migraturi patiuntur, nisi temporis conditio, quam probe discernunt, ad iter suscipiendum inviter. Ventorum quoque flatus ita sentire videntur, ut ad eorum directionem se ferri saepe permittant, & secundo vehifluctu nonnisi consulto velint, quum sibi discedendi opportunitatem proponunt. Thynnorum autem in natando ordinem atque disciplinam plane admirandam sic describit Plutarchus, ut nisi de hisce aquatilibus alia ex Oppiano (*b*) atque Aeliano (*c*) non minus ingeniosa haberemus, ea supra fidem non ab intemperantioribus solum criticis ad veritatis tribunal fortassis traherentur, aut in assentiendo haererent suspensi. Itaque praeter alia plura, quae horum animantium propria ab eodem

Plu.

(*a*) *Lib. VIII. Cap. 13.*(*b*) *De Piscat. lib. 3.*(*c*) *De Animal. lib. I. Cap. 46.*

Plutarcho affirmantur, illud ab ipsis singulari astu & consilio fieri inficiari nequimus, cur ex oriente canicula, & ingravescente aestivo calore in Euxinum mare natare ita contendant, ut inter se veluti contextis turmis huc illac circumeant sibique hac corporum conjunctione umbram invicem praebeant, seque a calescentibus solis radiis commode tueantur. Ab horum vero marinorum Brutorum solertia ad alia brevi investiganda transgrediamur.

§ 120. Amias pisces è gregalium numero perinde commendemus oportet, quod ipsae videlicet, Aristotele narrante, (a) ament se invicem, opem propterea sibi mutuam ferant, & quum necesse fuerit ab aggressoribus acerrime se se defendant. Quare audaces, & celeres esse, & saltu valere admodum luculenta Oppiani (b) atque Aeliani (c) suppetunt testimonia. Illarum vero contra Delphinos pugnae pertinacissimae postulant ut in memoratis nuper Auctoribus perlegantur; ut inde quae quantaque sit mentis ad veras rationis regulas institutae in iisdem acies atque facultas arguamus. Si profecto a prospero certaminum exitu de earum versutia, & ingenio decernere fas esset, utrumque in Amiis tam subtile, atque ad exquisitiores prudentiae constantisque animi regulas tam bene inveniretur compositum, ut fortassis in multis tantumdem desiderati posset ex nostris, quibus affatim semper fuit cacteroqui intelligendi, cupiendique praecipuum munus a Deo

Na-

(a) *Histor. Animal. Lib. VIII. Cap. 2.*

(b) *De Piscat.*

(c) *De Animal. Lib. VIII. Cap. 13.*

Naturae Auctore supra omnia Bruta collatum. Ista tamen longiorem a nobis postulant orationem; quare rem persequi, & magis opportunum erit in praesens, & aliarum belluarum aquatilium historiam nequaquam praetermittere.

§ 121. Murenae audax in aggrediendis non aliis piscibus solum, verum etiam hominibus, saevitia satis superque nos docere valet, eam certe exseri non posse nisi industria, cogitatione, & appetitu adjutoribus atque ministris. Ea quippe, quae, Plinio scribente, humanae carnis avidissima est (*a*), omnem propterea calliditatem interponit, atque furorem, quo piscaiores adoriantur incautos, atque in sicco etiam littore, amphibiorum more, hianti ore, venenatisque dentibus persequatur. Mirro insuper ingenio astuque in evitandis periculis a natura donatam ex Oppiano (*b*) aliisque didicimus adeo, ut corporis sui lubricitati roborisque confisa paratos sibi retium hamorumque dolos facile vincat. Tantam esse autem hujusce pisces simulationem, atque vafritiem, si quando ad certamen cum Polypo, & Locusta se comparet, ex Aeliani historia (*c*) erudimur, ut tantumdem nec amplius a dolosis acutisque hominibus expectare debemus.

§ 122. Delphini autem cognitio a nobis praetereunda non est in pluribus, quae illam liquido suadere videntur; tametsi nonnulla veluti fabulosa ab eundem naris scriptoribus debuerint olim, quum omnia

ab-

(*a*) *Lib. IX. Cap. 13.*

(*b*) *De Piscat. Lib. III.*

(*c*) *De Animal. Lib. I. Cap. 32.*

absque examine & inconsulta gestorum veritate exciperentur. Porro nobis ex pluribus, quae traduntur, ea magis verosimiliora visa sunt, quorum habet historiam Aelianus (*a*) accuratam, utpote sedulus eorumdem Piscesum investigator. Delphini, scilicet juxta aetatum rationem dispositi gregatim natare conspiciuntur; adeo ut parvuli in primo ordine locentur, quos natatione proximi sequuntur deinde qui sunt aetate magis confirmati. Quippe natu majores, quum parvulorum suorum sint amantissimi, pro iisdem vigilant adeo, ut, tanquam in militari cuneo, alii in prima acie, alii secunda, tertia alii constituantur, & seniores ipsi demum extremum agmen ducentes filiorum uxorumque natationem inspi-
ciant, atque gubernent.

§ 123. Dimitti sane a nobis Disputatio ista vero non debet, antequam pauca quaedam de Crustaceorum primum ingenii agamus ad rem hocce in Capite propositam magis - magisque attollendam; deinde autem de Testaceis sermocinandum brevi calamo nobis erit; quae duo ad aquatilium regnum aequa referri ab unoquoque, vel mediocriter hisce in rebus versato & sapiente videntur; ne scilicet vel minimum aliquid desiderare possis scribendi scopo consentaneum quod fuerit, vel horum ignorantia, vel disputantis desidia praetermissum. Inter primi generis illos; quos ideo ita vocari consueverint, quod tenui crusta contegantur, ob quam a reliquis Piscibus discerruntur; Locustae marinae principem locum sibi vendicare jure posse videntur: quippe major in hisce se praebat animadvertisenda in diligendo cibo

(a) *De Animal. Lib. X. Cap. 8.*

cibo prudentia, major in persequendo fugiendoque hoste ingeniosa adhibita celeritas, & majus denique elucet robur in pugna; ad quam praeterea apta ipsis praefato sunt instrumenta; hastae videlicet; quibus nonnunquam, non aliter ac equites hastati tanto concurrunt impetu, ut rumpere eas prius, prae constantia in pugnando vehementi, velle videantur, quam ab acie vel tantisper remitti. Eorum in committendis viribus ordinem, & veluti rei militaris disciplinam describunt pluribus Plinius (*a*), Aristoteles (*b*), Aelianus (*c*), aliqui non pauci: quae sane omnia vesanum etiam hominem, & pene stipitem acernum nos vocare compellent, si ab hisce Brutis, quum ita bene se gerunt, mentem, ejusque peritum usum se jungamus, atque in obfirmata Cartesianorum sententia absque ratione ulla forte consentiamus. Illud item video in iisdem animantibus tum rerum percipiendarum facilitate quas sibi adversas esse persuadent, tum pathematum eorum, quae horribilium cognitionem consequuntur in homine, vi, atque imperio mirum in modum evenire saepenumero; aut quoties fortuna ferat ad Polypi marini conspectum; quod nobis inermibus ac inopinato accideret, si saevissimae & tetricimae belluae minitantem imminentemque rabiem declinare ullo pacto nequiremus; iisdem inquam, si fides Plinio acommoda est (*d*) accidere prae ingenti illius pavore repentinum interitum, quamprimum juxta se Polypum ipsae

con-

(*a*) *Lib. IX. Cap. 30.*

(*b*) *Histor. Animal. Lib. VIII. Cap. 2.*

(*c*) *De Animalib. Lib. IX. Cap. 25.*

(*d*) *Lib. XI. Cap. ultim.*

conspexerint. Hujusce admirandi eventus tum historiam, tum caussam potissimum, praeter laudatum Scriptorem, reliqui insuper paulo ante advocati testes conceptis verbis conspirantes asseverant; quibus accedit quoque Plutarchus (*a*), quem non minori dignum existimatione pensamus. Progrediamur vero ad alia hujus generis, quae non minus de Crustaceorum ratione decernunt.

§ 124. Squillae etiam in Crustaceorum censum haberi debent, quarum tamen rationale aequa est ingenium. Quae enim cum Lupo marino bellum perpetuum gerunt, adversus illius astum earumque vorandarum appetitum magnam ipsae perinde ejusdem aut superandi, aut interimendi sagacitatem interponunt, & fraudes. Totum in utramque belluam commissum saepe praelium Aeliani verbis lubet enucleare. *Quum se interceptas* (*ita ipse Squillas commemorans (*b*)*) *sentiunt, fastigium* *quod eminet a capite, quodque simile est acutissimo* *triremis rostro, atque in summa parte secturas habet,* *modo serrulae uncinatae, hoc inquam animosae illae* *bestiolae quam incurvaverint, summa levitate saliunt,* *& tanquam saltatorium versant orbem. Lupus ore* *maxime biante, atque imminenti, quae est pelle te-* *nera, & molli, squillam ex lassitudine viribus defectam* *comprehendit, atque prandium fore arbitratur. Squil-* *la primum in gutturis laxitate saltat, post aculeos in-* *miserum venatorem defigit; & lupum interficiens in-* *terficitur.*

§ 125. Magna, & admiranda quoque Cancrorum
i om-

(*a*) *De Sclert. Animal.*

(*b*) *De Animalib. Lib. I. Cap. 30.*

omnium est calliditas, deque eorum mente bene cogitante conspicuum argumentum, quum sive ipsi inter se dimieant, sive aquarum vim frangere tentant, sive demum quum ostreis conchisque marinis diligentissime capiendis, ut saepe adsolent, delectantur. De eorum certaminibus, caeterisque ingeniose gestis tum Plinius (*a*), & Oppianus unanimes agunt (*b*); potissimum vero D. Ambrosius (*c*) cuius verba hic referrentur concinne, nisi Orationem nostram nimium infarcire vereremur. Quare pro brevitate solliciti ad alia transgredi simillima evolvenda toti continuo nosmetipsos comparamus.

§ 126. Testacea inquam animantia, quorum etsi genus a Crustaceis differre videatur, versutia tamen, atque intelligendi facultate ita inanimatis omnibus praestat, quomodo hominum genus omne a Peripateticorum secta ferarum universitati antecellere maximopere dicebatur; neque propterea, quantum ad rationem adtinet, utrumque aliquid habere discriminis manifestis narrationibus affirmare jure poterimus. Cochleae itaque turbinatae, sive aquatiles, sive terrestres, in singulis earum, qua late in Testaceorum natura patent, generibus animantia aliqua habere quae formident inimica, & cum quibus congregiantur, tradi a scriptoribus solent. Lacertis Cochleas universas inimicissimum genus esse testatur Plinius (*d*); contra vero Perdices, & Ardeas aves, tanquam adversarios suos a Cochleis agnosci, timerique,

scri-

(*a*) *Lib. IX. Cap. 32.*

(*b*) *De Piscat.*

(*c*) *Histor. Lib. V. Cap. 8.*

(*d*) *Lib. VIII. Cap. 39.*

scribit Aelianus (a). Atque e Cochlearum genere , quae Ariones vocantur , majorem praefeferre in agendo versutiam circumspiciuntur , ut earumdem avium persequentium calliditatem decipient . Eorum siquidem ita est a caeteris Cochleis disjuncta natura ; ut absque laesione ulla , quum voluerint , ab eorum testis egrediantur ; quas suffragante eodem Auctore potissimum vacuas dimittunt , & alio abeunt , quamprimum hostes suos praevident imminentes , nec iterum redeunt intro , donec volucres illae ab eorum viciniis recesserint fraudatae , & de capienda praeda desperantes .

§ 127. Ex tot igitur , aliisque pene infinitis , quae de Protorum omnium indole in singulis quidem varia , semper autem ad ostendendam mentis vim bene composita , disputata haec tenus sunt , illud mihi video posse legitime confidere , quod belluae rationem habeant a natura largitam , mentemque , & acrem , & vigentem celerrimeque multa simul agitantem , & ut ita dicam sagacem , quae ut caussas rerum , & consequiciones videat , & similitudines transferat , & disjuncta conjungat , & cum praesentibus futura copulet , omnemque complectatur vitae consequentis statum : unde & quae ipsis delectabilia apparent sollicite quaerantur , & quae contra noxia , tristia , & incommoda eorum menti offerunt se se , non respuantur solum , verum etiam tota virium contentione ab iisdem fugiantur . Ut nos itaque de spiritali hominum ingenio ex suis operibus probe argumentari dicimur , ita de belluarum anima ad cogitandum aptissima decernere jure nos posse videmur .

§ 128. Si Brutorum igitur anima, quae ex illorum operibus satis superque philosopho docili minimeque cavilloso spiritalis deberet esse comperta, per se loqueretur, nec ea quidem tam pertinaces habuisset adversarios, neque jam tam praeclarissimae ob institutas huc usque demonstrationes eius veritati diutius vietas demum concedere manus repugnarent. Itaque quanquam in superiori sermone, qui cum Cartesianis est habitus, non remissi fuerimus, tamen haec acrior est cum iisdem parata disputatio, atque contentio. Quae enim de belluarum Anima, juxta recensitas per tria singula eorum genera operationes sunt disputata, ea nec acutissime neque profunde sunt pertractata. Qui praeterea mechanicam animantium in agendo vim defendunt, neque admodum versuti in differendo sunt, nec qui contra dicunt causam difficultem repulerunt. Attamen ad obstruenda penitus detrahentium ora nihil aptius aut conducibilis fore existimo, quam illis temere sententiae nostrae contradictibus objicere, Brutorum nempe operationes, voces, gesticulationes, aliaque ab iis saepe adhibita ad vitam externa praefidia nonnisi illorum amplissimo generi a natura uberi & provida fuisse largita, quam ut se corpusque bene tuerentur; & animam in iisdem latentem, rerum plurimarum indigentem, sibi utilia perquirentem, & noxia quaeque praecaventem, eorumdem omnium ope patefacerent. Belluarum omnium animam nobis hac ratione tam diversimode de se loquentem ex iis quae illarum undeque patent, quisquis argumentetur, vereri non debet ne, nisi forte a stultis, reprehendatur; quum ipse differendo a more

in-

institutoque majorum neutquam aberraverit, qui aequae disputationis leges non verbis solum, verum etiam opera ipsa ad omnem futuri temporis aeternitatem custodiendas tradidere; cum etiam quod ipse haec ad eos scribat, qui tum in Philosophia tum in optimo genere Philosophiae magnopere processisse existimantur.

§ 129. Quo igitur exactae rationis argumento ii semper progressi fuisse dicuntur, quorum assidua cura fuit ex effectibus purgata mentis acie perpensis, & inter se collatis in alicujus causae vim cognitione se se attollere, cujus cum iisdem effectibus constans intercedat relatio (quemadmodum nos in decetnenda spiritali Brutorum anima legitime ita differuisse gloriamur) contra ii perperam se gessisse & adversus dialectices praecepta tunc piter peccasse liquet, qui nullo probato fulti theoremate in alterius causae cognitionem ex belluarum operibus adscenderunt, quae nullam prorsus copulationem cum iisdem habere videtur. Aut igitur Cartesiani exhibeant Philosophis necesse est quonam denique rationis nexus tam mira, tam ingeniosa, tam solertia, & affectuum plena, quae in animantibus constant cum corporibus organicis omni anima destitutis; quae mechanica non sit; probe cohereant, atque consistant, quin quamplurima sequantur incongrua philosopho vere ingenuo vitanda; aut desinant autem opinionem carpere nostram, eamque ejus imbecillitatis insimulare, quam nonnisi Cartesiana sententiae propriam esse, velint ipsi nolint comperire debent, atque fateri; aut noverint demum nullius pretii esse quidquid ad placitum nostrum infringendum non minus inconsulto jactare solent, quam im-

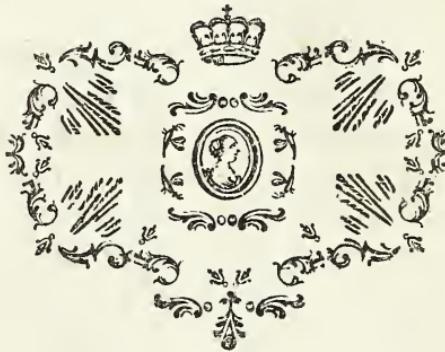
imperite . Effutiunt ipsi nimicum , haud esse idcirco in belluis cogitantis loquentisque animae indicia quaecumque ab illis peragi tanquam ab anima prodeuntia specie tenus objiciuntur , quod non perspicue omniq[ue] dubitatione semota intelligamus quod iis sibi velint Brutus argumentis ostendere , quae forte a mechanicis legibus , atque a naturae necessitate absque ullo animae sentientis imperio exorientur . Oh praeclaram disputandi rationem ; quae primo turpe usurpat pro argumentatione mendacium , & illud deinde infert , quod est ab usurpato principio penitus alienum ! Quis cumprimis audeat inficiari , & pro judicii sanitate puram putamque temeritatem opponere , animantia videlicet haud tantam mentis & ingenii sui intuentibus copiam facere , ut propterea quisque , non stupidus & animi impotens , sed eruditus , & ad aquoitem Philosophiam jure p[ro]ae harum rerum obscuritate dubitare queat ullam reipsa Brutorum intercedere cum hominis mente communionem ? Attamen isth[ec] Cartesii sectatoribus in praesens p[re]e nimia indulgentia aliquantis per permittamus , atque universa in belluis animae vigentis , sentientis , imperantisque magnopere perspicua caeteroqui signa tanquam involuta , incerta , & obscura dicere ultro hallucinati patiamur . Itaque & Dialectici & Physici , quemadmodum verbis utuntur iis , quae non indoctioribus etiam nota non sunt ; Geometrae vero , Musici , Grammatici , isti quoque more quodam loquuntur suo prophanis imperio ; ipsae item Rhetorum artes , quae sunt totae forenses , atque populares , verbis tamen in dicendo quasi privatis utuntur ac suis ; atque omissis hisce artibus ele-

gan-

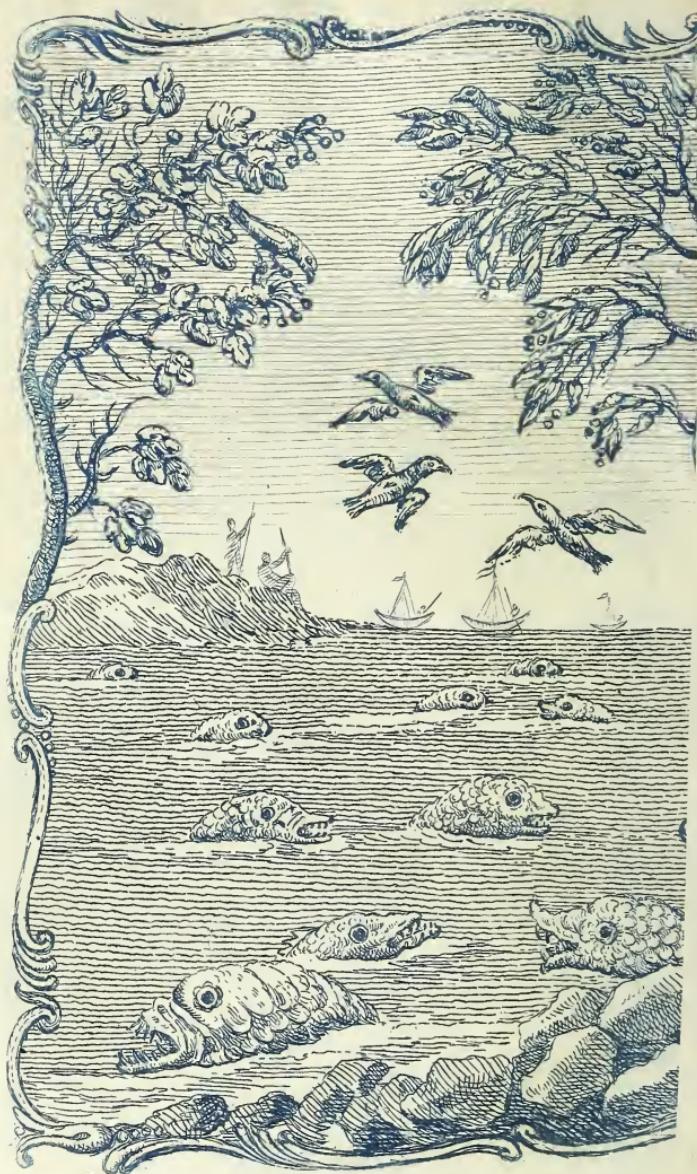
gantibus atque ingenuis, ne opifices quidem tueri sua
 artifacia possent, nisi vocabulis uterentur nobis incogni-
 tis, usitatis sibi; ac denique sicuti agricultura etiam,
 quae abhorret ab omni politiore elegantia, tamen eas
 res, in quibus versatur, nominibus notavit novis, ita
 nihil mirum videri posset, si forte Bruta difficulti, ob-
 scuro, agresti, & sui generis proprio uterentur quo-
 dammodo vocabulorum promptuario, quod nonnisi ab
 iis teneretur exploratum & bene perceptum, quae com-
 munem cum reliquis animantium fuissent sortita natu-
 ram. Perro quum nihil insanius fingi queat, neque ma-
 gis a recto Philosephorum sensu abhorrens quam inge-
 nuarum, & mechanicarum earum artium propterea, non
 dicam parvipendere, sed insiciari veritatem, utilitatem-
 que, quod a plerisque suorum mysteriorum imperitis,
 atque nominum insciis earumdem vis ignoretur, atque
 praestantia, inde consequi praeclarissimum est, nemini
 queque, citra mentis vesaniam, fas esse de spiritali Bru-
 torum anima ambigere, deque valida in suas operatio-
 nes potestate contradicentem opponere audaciam, aut
 pro explanandis eorum phaenomenis ad ineptissimum
 sistema confugere, propterea quia non aliquibus conti-
 nuo, & dilucide ea animantium innotescant operantium
 indicia, quae alii quamplures recte philosophantes, &
 egregia imbuti ratione pro tutissimo animae spiritalis
 veluti idiomate usurpant. Si quid igitur non habeant
 Cartesiani reliquum majus, quo placitum tueantur suum,
 in hac philosophia adeo inopes fore deprehenduntur,
 ut continuo illos deserendos esse decernamus; unde ad
 alia praestantioris pretii, atque momenti sequenti Ca-

pite

pite versanda progrediamur. Interim verò moneamus oportet, nos ea perfecisse haec tenus, quae extimam quodammodo disputationis hujuscē naturam contingebant, ut primo pollicebamur Commentariorum limine. Quae autem scribenda modo sunt reliqua diversum ab iis plane aliquid statuunt, cuius veritas non testium numero, & historiae fidei solum innititur, sed aliunde dependere deinceps videbitur.

C A P U T X V *

Brutorum operationes, & quae ipsorum animales dicuntur functiones cum germanis sensus, atque irritabilitatis notionibus universem receptis concurrunt; atque inde ad adstruendum eorumdem spiritale principium progreditur Oratio.

Rutorum qui nullum esse animantium genus rationis capax, atque ad omnia fere intelligenda, quemadmodum homines possunt, a natura comparatum insicari solent, ii profecto omnem cogitandi curam a se penitus abjecisse videntur; neque nisi lippis oculis eorum operationes expenderunt. Illorum quippe caussa majoris quam ipsi putabant momenti arctissime efflagitabat per se se, ut eos aut vitiosae desidia insimularet, qui easdem funditus animadvertere nollent, quem bene ingenii acie valerent, aut summae verteret

illo-

illorum stultitiae , qui affectum imperio & partium zelo
 praeoccupati , non prudentiae minus , quam eruditionis
 inopia , de difficillimis id genus inquisitionibus , veluti
 ex tripode , tumenti , & putida simul magisterii impo-
 stura responderent . Quamobrem qui belluarum grave
 admodum in Philosophia negocium , earumque ad inge-
 nii opera aptitudinem mordicus adsperrnari , & pessun-
 dare se velle tuerentur , iis mihi Atheis simillimi esse vi-
 dentur , quorum tanta est sollicitudo ne supremum ali-
 quod Numen amplissimae naturae universitati praeficia-
 tur , quod colant , quodque merito debeant formidare ,
 tametsi ad illud reprobandum neque sapientissimorum
 Virorum au^toritas ulla , neque firma eas argumentorum
 vis aliqua impellat , aut p^raeclate suadeat . I^tsi nimirum
 ita Solis , & Lunae conversiones , & ratos perennesque
 cursus ; ita syderum pulchritudinem varietatemque ; ita
 telluris hujusc^e adspectabilis venustatem , amoenitatem ,
 atque divitias , dum floribus , herbis , arboribus , frugi-
 busque exornatur ; ita fontium gelidas perennitates , ma-
 ris aestus , riparum viridissimum apparatus , camporum
 immensitatem , speluncarum concavas altitudines , mon-
 tium proceritates ; ita varia genera bestiarum , ferarum ,
 volucrum , aquatilium , atque serpentium , quorum ad
 pastum inquirendum vita solum condita esse a natura
 videtur ; ita corpus hoc nostrum , cuius omnia membra
 vel ad commodum , vel ad venustatem aptiora esse non
 possunt magisque conciane conformata ; ita demum om-
 nia & singula in hoc orbe nostro terraquo ea ratione
 constituta , ut neque ad usum meliora esse potuerint ,
 neque ad speciem pulchriora quotidie inquam contem-

plan-

plantur, quin intelligere tamen velint inesse aliquem in hujusmodi ordinatissima rerum multarum, & magnarum administratione supremum Moderatorem, & tanti operis, tantique muneric principem veluti Architectum. Quare ut isti nebulones tam pravo philosophantes ingenio seu mavis in tanta philosophiae perversitate insipientes dicendi merito sunt; quum fortunae potius, quam sapientissimae mentis consilio universa committunt; sic non immerito ad vesaniam ii videntur non minus accedere, qui de Brutorum anima perperam sentire adeo profitentur, ut universa eorum opera plena caeteroquin rationis atque consilii vel ad aequivocum > escio quod ventientis animae principium referant, vel, quod est multo inconsultius atque deterius, organorum mechanico plane concursui, sanguinisque circulationi penitus attribuant. Itaque si quando a germana philosophia prophani id genus Scriptores in animantium rebus audeant aliquid effutire, ipsi profecto aut eorum nihil reipsa scire demonstrant, aut nescire dissimulant, quae Physiologia docet, quae experimenta compertissima tradunt, & quaecumque tandem a solertioribus Viris detecta hodierna sunt tempestate de fibrarum impetu, elatere, elasticitate, de fluidorum omnium perniciissimo in quolibet animantium corpore perpetuo circuitu, deque aliis pene infinitis, quorum necessarius est cum animae sensationibus mentisque incorporeae operibus nexus, & mutua relatio. Igitur in hisce analyticce exquirendis expendendisque versabimur deinceps; indeque ad propositum denique Capitis hujuscce scopum elucubrandum reverti curabimus.

§ 131. Quemadmodum Physiologia ergo omnis, e-jusque leges a naturae viventis contemplatione derivatae id habent cum hominibus Brutisque commune, ut partium organicarum dispositiones, ac vires simul in illis acres, maximeque operantes utrisque viventibus absoluta pene analogia congruant, hoc nobis proinde constituendum erit in praeſens, ne pro animalium cogitantium causa facturi ab hisce accuratissime expenden-dis accommodandisque pro re nata vel hilum discedamus. Etenim praefanti Viro Georgio Baglivio docente (a), qui analogice ab anatomia Inſectorum ad anatomiam Brutorum, ab hac ad illam hominum philoſphantur, optime philoſphantur: ſiquidem ſub genere viventium analogizant. Et quoniam attributa unius, facta ſufficienti partium enumeratione, optime respondent attributis alterius, ideo obſervata anatomica in Brutis, non ſolum faciem praebuerunt obſervatis anatomicis in homine, ſed iisdem adamum ſim congruunt: imo ex certa hac, & mutua analogia utrinque, & circulatio ſanguinis, & ſtructurae viſcerum, & alia innumeræ detecta ſunt tanta ſaeculi nostri felicitate.

§ 132. Non eſt autem ſupervacaneum nobis, quantum loci hujus patiuntur brevitates, animantium fibras investigare earumque deinde activas facultates expendere, ut inde in Hallerianam irritabilitatem commodius tranſeamus. Illarum porro duo eſſe genera ut in homine, ita in animantibus pene omnibus universi Anatomici atque Physiologi fidem praebent latifimam; quatum unum membranaceum, carneum alterum dicunt.

Quae

(a) *Praxeos Medic. Lib. I. Cap. 6.*

Quae membranaceae existunt in utrisque viventibus fibrae a cerebro cum pia & dura menynge, carneae vero a tendinibus ortum propaginemque suam ducere res est jam compertissima. Earumdem texturam, ac bene firmam compagem oculari experimento deprehendit olim praeclarissimus idem Georgius Baglivius (*a*) de re medica optime meritus, quum anno 1701. Gallinam, Canem, & Cuniculum fame consulto interemptos, in Theatro Anatomico cultro subjicit; in quibus etiam robur firmitatemque detexit, quamprimum intra plures disparis naturae liquores illas rite dissectas apprimeque lotas maceravit: quarum denique constantissimam soliditatem in leonina carne comperisse luculenter affirmat. Eorum vero pisces, qui velocitate natandi praeceteris valent, ut Delphini, Thynni, Xipiae &c. duriores animadvertisit fibras, crispatas, tensasque multo magis, quam quae in aliis aquatilibus animantibus apparerent, quorum tardior est semet movendi caeteroqui facultas. Par in terrestribus nonnullis, atque volatilibus Brutis exploravit discrimen ab aliis ejusdem gentis Vir eximius, quorum non habetur tanta currendi volandique celeritas, quanta in utrisque functionibus illorum est exercitatio. Quare expeditiorem in belluis omnibus cutsum petendum fore ille autumat non a majori circumgyrantis fluidi solum vi, verum etiam a peculiari solidorum structura firmitateque pendere testatur.

§ 133. Quantum vero ad elateris vim, resistentiam, & impulsu spectat, quibus membranaceae potissimum fibrae

(a) *De Fibra Motrice Lib. I. Cap. 2.*

fibrae in vivente quopiam animali donantur, paucis necesse est ut scribamus. Quum primis vero durae matris membrana (quae tota fibrillis contexta sub crano sita latet) robusta, crassa, atque dividua iis praedita facultatibus comperitur, quarum autem vim experimenta diligenter a magnis Anatomicis facta perpetuo decreverunt. Quippe ipsa peculiari fibrarum structura quum constet, ut tota ad constringendum exprimendumque facta videatur, inde est cur a Scriptoribus *cerebri cor* fuerit appellata: siquidem membranzei ejus villi, quibus undaque vestitur, crispentur saepenumero atque contrahantur, non aequabilibus systolis atque diastolis nisibus tantum, verum etiam multo vehementius magisque inordinate, quamprimum illam corpuscula quaeque actia praesertim fluida contingent. Id compertissimum habuere patientes permulti animantium Brutorum sectores, qui tentamenta a se inita posteritati etiam praeclaris memoris tradidere: in Ovibus scilicet recens natis in Canibus, alifisque quampluribus detexerunt primum; si quando acubus tenuissimis duram matrem pungerent, aut in eam acidos infunderent liquores; per omnes earum machinarum partes vehementissimos excitari convulsivos motus, tremores, jactationes, paralyses, ejulatus, aliaque horrenda symptomata; deinde in eadem menynge, quae a cerebro progreditur, totamque infra dorsi vertebrae medullam vestit oblongatam, patefacta iisdem simillima sunt phoenomena a Clar. Viro Georgio Baglivio (*a*), cuius verba, tametsi fusius quam propositi aequitas finat, exscripta fortasse videantur, praeterire

non

(a) *De Fibra Motrice Lib. I. Cap. V.*

non debemus. Canem molossum vivum debite ligavi
 (en illius historia) cum amico meo Dom. Pallilio Viro
 sincero, & moribus vere Romanis praedito. Separavi
 diligenter cutem, & musculos dorsales prope dorso ver-
 tebrass: denudata una ex vertebris, terebravi eam ma-
 xima cum diligentia, quo usque terebrando perveni ad
 cavitatem spinalis medullae suis menyngebus involutae.
 Hoc factio solvimus canem, ut videremus an posset in-
 cedere: incedebat itaque ut prius, saltabat, ac bene
 se movebat. Deno ipsum ligavimus, sed tali modo, ut
 libere movere se posset hinc inde post experimenta, quae
 meditabamur. Foramen terebrationis in vertebra erat
 tantae capacitatis, ut Siringae foramen intrudi com-
 mode posset. Puncta per acum menynge spinalis me-
 dullae in loco terebrato, canis statim, fortiter, ac
 per totum convellebatur; deinde paulo post quiescebat.
 Siringato Spiritu vini tepido velocius respirabat, levi-
 ter veluti borrebat per totum. ac veluti paulo post
 somno corripiebatur. At quando iu majori copia liquor
 hic injiciebatur tepidus, tremebat fortius, sed cum
 hilaritate. Post duas horas siringatione iniiciebamus
 guttas aliquot Spiritus nitri soluti cum pauca aqua:
 tremebat vehementius, ejulabat, torquebatur: stupore
 primò corripiebatur; deinde motibus convulsvis, modo
 in partibus superioribus, modo in inferioribus, prout
 acidus liquor modo partes superiores, modo inferiores
 spinalis medullae magis vel minus alluebat, ac velli-
 cabat. Comedit interea frustula panis ea nocte, &
 mane sequenti stupidus videbatur, sed magis expeditos
 motus peragebat parte posteriori, quam anteriori cor-

poris. Mane igitur siringa injecimus Spiritum nitri purum in majori copia. Statim horrendi ululatus, ventris intumescentia, aliquando vomitus, aliquando spuma ex ore, motus convulsivi ingentes, lamentatio, & ululatus magnus. Factis aliis siringationibus, debita semper, sed pauca cum liquoris praefati quantitate, crescentibus sensim convolutionibus de repente obiit, & rigidus statim evans veluti truncus. In aliis canibus terebravimus vertebrae colli, in aliis vertebrae ultimas versus os sacrum; & pro varia siringatione liquorum modo spirituorum, modo acrium & acidorum varia. Subnascebantur accidentia tremoris, convolutionis, paralysis &c. modo in partibus circa caput, & pectus, modo in partibus circa viscera naturalia. In catulo terebrato in vertebra tertia colli, facta siringatione decocti vitrioli in spinalem medullam, eoque injecto valde calido, ne dicam fervido, statim periit convulsus. In pecude musculum coxae diligenter cum eodem Dom. Pallilio a reliquis vicinis separavi, pauca tantum non separata ejusdem portione, per quam possit vicinis adhaerere: abscissis hinc inde tendinibus hujus musculi, eoque leui contractu adhaerente musculo vicino, observavi separatum musculum, licet abscissi sunt tendines, obscure moveri, contrabi, suas fibras crispari, oscillare, sed obscure. En quomoilo per elaterem proprium, per vim in fibris elasticam innatam moventur musculi: id enim tentari poterit in Anate viva, aliisque volatilibus, vel quadrupedibus.

§ 134 Fibrillarum muscularium in iis praeterea tam potens est actio, ut, semel ac contingantur, quolibet

mu-

musculus rapidissima contractione brevior, den-
sior, durior, atque rigidior efficiatur; & ossa etiam,
uno temporis punto, quibus adnectitur, diversimode
moveat, humoresque suis canalibus comprehensos in
perniciissimum motum impellat. Musculorum hujusce-
medi contractio postulat itaque, ut animales qui passim
dicuntur spiritus virium suarum diversa efficiant incre-
menta. Fac igitur, eos spiritus majori ubertate celerita-
teque in nervos immitti aliquos, haud erit sane opero-
sum, neque explicatu mirum, cur musculi tanta vi
polleant, ut ad resistentiam ingentium quandoque pon-
derum superandam magnopere valeant; tametsi debilis-
sima eorum sit caussa; materia nimirum juxta fibrarum
confinia tenuis admodum, cujusmodi spiritus iidem esse
concipiuntur: poruli namque, quos materia ingreditur
illa, in infinitum pene dixerim multiplicantur, & mu-
sculi simul ob incredibilem fibrarum copiam coalescent,
ut microscopia liquido ostendunt, & acutissimus Iohannes
Bernoullius integrali calculo demonstrationem adje-
cit. Quae insuper vis eo magis credibilis se se offert
philosopho, si nervei ejusdem fluidi elasticitatem cum
eorundem organorum elatere conjunctam animo ipse
completatur.

§ 135. Quae igitur de humani corporis valetudine
infinitis propemodum voluminibus post restitutam me-
dicae artis facultatem haetenus sunt exarata, eadem
omnino Brutis, eorumque incolumenti servandae ha-
rum, quae nuper attigimus, theoriarum lumine facili
debent analogia a nobis jure accommodari Pecudum
scilicet corporeae machinae, ut pene iisdem aut simi-

libus morbis obnoxiae comperiuntur, ita contra eorum sospitas ab iis pendet singulis aequabilis sanitatis momentis, viribusque plane comparibus, unde hominum vigor, & vitae constantia definitur. Sanguinis aliorumque fluidorum per omne organicum corpus circuitus, alterni aeris inspirandi exspirandi conatus, alimentorum coquendorum infra ventriculi claustra labor assiduus; & quae inde plura consequuntur; chili separations, atque nutritiones innumerae, somnus denique, & si quod est aliud, cuius perfectio musculis iis adnientibus fieri debet, qui passim involuntarii appellantur, ita haec omnia sunt in nobis, ut animantibus reliquis non deesse experimentorum hysteria deinceps afferenda perspicue, ut reor, constabit Quae autem animantium omnium absolvendae functiones sunt, quarum ea vis est, & naturalis disciplina ut voluntariis efflagitent musculis imperari, nihil erit profecto, quod adversetur quominus aliorum tentaminum ductu in Brutis aequae ac in homine eadem re ipsa exerciti praecclare a nobis ostendantur.

§ 136. Quidquid ergo animantibus, sive noxium sive salubre evenire persaepe solet, quod per se se vel iis bene valentibus optuletur, vel sanitatem laedat quo modo, ad duo principiorum genera revocari debere omnium me eorum praecepta compellunt, qui in tota Physiologia classici sunt Scriptores, de eaque Principes optime meriti. Horum alia *nonnaturalia*, quaedam vero tam prosperae quam adversae valetudinis *praeternaturalia* dicuntur initia; quorum tamen utrebique non numerus solum, verum etiam ad utrumque Brutorum

rum statum relatio patefacienda nobis erit inferius.

§ 137. Inter ea, quae viris etiam doctrinae pulchritudine praestantibus stuporem conciliare saepe solent, ea est corporis humani structura, tantaque illius in absorbentibus venis structura, ut earum orificia; quippe mollissimis, delicatis, & admodum irritabilibus fibrillis coalescentia; illico vehementer, rigentibus sphynxteris, contrahantur, quemadmodum celebratissimus docet Dom. Albertus Haller (*a*), quamprimum vel minima aliqua acris fluidi sive biliosi particula iis forte admovetur: eo namque natura ipsa ita constituta sibi quodammodo prospicere adverso nisu videtur, ut veneficus humor ille valetudini maxime infensus continuo a circulatione repellatur. Haec autem constans naturae oeconomia tum primum viget, & ordinata progreditur quam corpus nullis praepeditur obstaculis, & consuetis valetudinis legibus libere obtemperat: verum secus rem se habere experiuntur periti naturae animalis investigatores, si quando ea sanguinis excurrentis vasa elastica vi sua, morborum yitio, destituantur: siquidem istericis, nec non hypocondriacis maxime affectionibus perculta, & debilitata membra tam pervium iis iter parant humoribus, quanta acrioris stimuli vis est & acies, quae infirmam valeat facili negocio orifiorum vincere resistentiam. Si vero stagnans liquor (eximii Viri de Gorter ad rem nostram est animadversio) sensim fit acrior, ut irritamento suo in ambitu haerentia oscula possit commovere, id quod diu quietum haesit ingreditur

ditur circulantia vasa, & inficit corpus. (a)

§ 138. Attamen quae sint morborum in animantibus caussae non est hic quod tempestive dicamus, nisi primum sanitatis sancienda leges & munia nonnullis animadversionibus magis magisque constituantur. Solidae quippe in viventibus corporibus partes tum vasculorum multorum aggregatione, tum suis membranis sive vaginis totidem constant tenuissimis, utrobique etiam ex tubulis per quam exiguis textura earum admiranda penitus a Clariss. Ruischio sedulitate ingenti detecta fuit (b). Itaque quo solidae hujusmodi partes suis fungantur quaeque muneribus, elasticitatis vi pollere ea debent, quae illarum capacitati sit accommodata. Porro hujus haberi exacta notio solet in ratione composita ex impetus momentis, quibus liquida per singula animantium vasa excurrunt atque circumveunt, ac tum etiam ex tubolorum resistentia, qua donati ipsi a natura fuere. Etsi vero Brutorum morbi nec tam multiplices, neque tam frequentes eveniant, quemadmodum hominibus usuvenire solet, eorundem tamen sospitas rebusque membrorum tenor nobiscum est aeque communis.

§ 139. Valetudinis autem, quae saepe latitudo vulgo appellatur, a pluribus in animantium organis pendet motionum principiis, quarum vigore ut tota sanguinis humorumque caeterorum circulatio probe perficitur, ita eorundem imminutione non ita late distenta sive hominis, sive Bruti sanitas jure appellari. Ne vero

hac

(a) *Exercit. Medic. IV. de Siti §. 14*

(b) *Epist. Anat. Problem. Tab. III. Fig. 1. 2. 3.*

hac in re vitium obrepatur aliquod, non tam cordis, quam omnium, quae sanguifera vasa dicuntur, motus vividus & constans servetur oportet adeo, ut ab eo tanquam a principe earundem motionum fonte per totam corporis organizationem sibi semper similis propagetur. Pro tuendis vero hac ratione machinae animalis motibus peculiaris ipsius cordis structura maxime confert, cuius intertextae fibrae tam energica elasticitate valent, quanta satis superque est, unde elateris virtus vel iis minutissimis canaliculis quaquaversus communicetur, per quorum diametrum vix globulis sanguinis rubris transitus patere posse concipitur. Quae itaque in homine fieri Physiologi docent, eadem belluis omnigenae pene classis rite accommodantur.

§ 140. Tani late vero per omne animantium organicum corpus distenta elasticitatis virtus, quae humorum circulationi suppetias afferit maximas diversum quid plane esse ab irritabilitatis momentis affirmemus oportet, de qua nobis propediem erit fusius agendum; tamen si utraque in singulis animantibus vis, atque natus mutuum sibi auxilium praecusat, atque vigorem: quippe irritabilitas alternis, ut dicemus, fibrarum motibus se se exserat; quorum tamen nulla esset potestas, nisi membrorum, vasculorumque omnium elateres compressionem primum, & pristinam deinde compressarum partium restitutionem exacte perficerent. Neque ergo irritabilitas absque elatere, neque absque illa elasticitas ulla in animantibus vigeret. Attamen non ita sibi mutuo utraque istae opitulantur vires, ut nullus inter eas existat principiorum & caussarum ordo: quinimo facili-

lis illa in quampluribus animantium partibus semet contrahendi potestas, quamprimum ab externo aliquo corpore contingentur, in caussa est, cur earundem elasticitas alternis suis compressionis restitutionisque motibus citissime obtemperet.

§ 141. Omnis itaque animantium Physiologia a membrorum irritabilitate ortum dicit, sine qua nec homines, nec Bruta aut aliquid agere, aut sentire unquam suusque vires omnes exserere potuissent, quibus a stipe & a rebus sensu carentibus secernuntur. Hujus porro veritas non ab Hallerii solum doctrina atque elucubratione pendet (a quo Halleriana irritabilitatis nomen habet) neque commentis pto ejus lubito ad inventis inititur, sed una potissimum naturae indagine tota consistit. Rationis est igitur rite compositae illius systemati fidem accommodare omnem; & si forte systematis vocem tantae doctrinae famae aliiquid detrahere suspicemur, ab hoc etiam nomine libentissime abstineamus; eamque propterea legum constantissimarum perpetuam in animantibus a sapientissimo Viro factam animadversionem appellabimus, quibus natura sibi met continenter similis & aequabilis efficit, ut quae ab ipsis animantibus, aut pro delectabilibus appetendis conquirendisque, aut pro rebus dolorificis posthabendis fugiendisque exercentur, nonnisi huic uni utriusque invicem adversi conatus latissimam vim referant penitus acceptam.

§ 142. Operae demum preium fore intelligimus, membrorum in animantibus irritationem ita in praefens describere, & ad rem propositam usurpare, ut tamen

accuratius singula perlustremus, & nonnulla ab aliis
 conspicue fecernamus. Tria porro existere in quopiam
 sive pecudum, sive hominum corpore non dubitamus,
 quorum momentis non sanitatis viror tantum adstrui
 posse dicitur, verum etiam vitae animalis constitutio
 omnis cuique probata est atque comperta. Quippe Cla-
 rissimor. Virorum Hallerii, Zimmermanni, Castelii sci-
 tis apprime instituti nonnullas primum corporis viven-
 tis partes a reliquis debemus secernere, quae irritabi-
 litatis solum rebore instruuntur; existunt illae deinde,
 quae sensu tantum sunt praeditae, quin ulla exhibeant
 contractionis indicia; atque eae denique in organizata
 viventium machina inveniuntur partes, quae viva tum
 sensus, tum irritationis simul signa portendunt. Quae
 ad tertium hujusmodi genus spectant cor praecipue re-
 censent, cujus contractio per systolem diastolemque
 p[re]caeteris vehementior appetet; neque minus eadem
 semet contrahendi potestate valent diaphragma, ventri-
 culus, intestina, vasa lactea, ductus thoracicus, vessi-
 ca, mucosi sinus, uterus, genitalia, & ea generatim
 organa, quorum ex muscularibus fibris tetus est nexus.
 In iis autem, ubi sensus tantum absque irritatione do-
 minatur, locari debet cerebrum, nervi, stomachus, lin-
 gua, ureteres, penis, aliaeque partes, quas pro brevi-
 tate praeterimus. Reliquae vero neque sensum, neque
 contractionem in se habent, quam ab aliquo extraneo
 corpore continguntur; cujusmodi sunt cuticula, cel-
 lularis textura, adeps, tendines, membranae omnes,
 ligamenta, periostium, pericranium, ossa, medullaris
 substantia, cornea, iris, omnesque etiam venae, & ar-
 te-

teriae; tametsi in hisce, si forte sensus aliquis quandoque excitetur, hoc propterea fieri putandum est, quod utraeque cum nervis consertae teneantur.

§ 143. Neque vero arbitrari debemus ab irritabilitatis, & tensibilitatis facultatibus eos solummodo in singulis animantibus excitari ac vigere motus, qui vulgo necessarii dicuntur, & ab immutabili vitae animalis ordine prodeunt: ipsae etiam spontaneae, quae passim vocantur operationes earundem virium ministerio ita peraguntur, ut anima voluntatis affectibus careret omnino, nisi utrisque adjutoribus in amorem, spem, odium, atque timorem vehementer impelleretur. Evidenti siquidem in nobis metiis, experientia duce atque magis, certiores fieri facili negocio possumus quantum urgeri animi pathemata soleant, quo sensus in homine magis est exquisitus, & ad membra convellenda mobilior est constitutio. Quare in Brutis par aut similis a Zootomicis quum fuerit detecta partium organicarum fluidorumque dispositio, atque periodus, quemadmedium in humanis corporibus jamdiu est demonstrata, jam ergo nihil reliquum supereesse videtur, quam ut bellus & cogitare, & sentire, & animantium fungi muneribus, & affectibus ita exerceri variis haud incongrue opinemur, ut in earum diversis irritabilitatis momentis illerum omnium caussa sit reperienda.

§ 144. Quum vero de irritabilitatis caussa res est & inquisitio ab accuratissimis scriptoribus instituta; de illa autem cum primis, quae a sensationis appulso se juncti nequit; illud videmus plausu dignum eorum pacatum, quod a mucosa quadam substantia petendum fore-

con-

constituunt, ejus copia, gelatinæ instar, fibrae mafactae atque refertæ earum semet convellendi energiam explicant, quamp. imum exterorum corporum vellicatione pungantur. Porro non pro lubito conficta haec videtur exponendæ irritabilitatis opinio, quod ut in Brutis plerisque, ita etiam in hominibus tenerioris aetatis. & in omni eorum adolescentia appareat conspicua magis hujusmodi tremoris alterni mobilitas, quam in iis, quorum adulta & obdurata corporis aetas gelatinoso humore aut careat omnino, aut imminuat necesse est. Siquidem illi facile ab omnibus pene objectis percelluntur, ideoque toti aut subsultant laetitia, aut iracundia exardescunt, nec nisi magna difficultate seipso temperare, aut cohibere valent, quin vel in deletabilia quaque rapiantur, vel ab asperis ingratissimis rebus vehementissime refugiant; contra autem in animalibus aliis rem se habere quotidie cernimus, quorum inveterata est corporis constitutio; in qua nimirum lubrica desideratur illa materies per omnes fibram anfractus effusa, & universæ irritationis origo.

§ 145. Si igitur in Brutis eadem sit cum organiza-
ta hominum machina communis vasculorum, fluidorum,
viriumque animalium omnium aeconomia, nihil dubitationis reliquum supereffe poterit, quominus in ipsis
sensu vere vigeat ille, quo viventia quaeque a sub-
stantiis vita parentibus omnino discernuntur. Evidem
non de illa fentiendi amplissima facultate loquimur,
quae sensus internos singulos complectitur; quorum e-
tiam ratio nobis seorsim disputandi copiam facient; ve-
rum eas solum in praesens vires intelligimus, quae
sen-

sensus vulgo externos, ad animae sensationem usque constituant, quorum praeterea initium tota qua ubique patet corporis viventis superficie continetur, eorumque incrementum penitiores corporis partes cerebrum usque pervadit.

§ 146. Sensus autem in viventibus duplex genus esse nemo optimis philosophiae elementis institutus adhuc ignoravit; cuius unum jucundas, alterum molestas animae comprehendenderet sensationes: qua quidem in re paulo fusi ut immoremur oportet, ne illud tandem nos praetereat, quod in hoc Capite maximum est disputationis nostrae consilium. Porro quotquot sunt partium organicarum peculiares in animantibus functiones, quae ad animalis vitae statum pertinent ita in iis singulis peragi solent, ut, si aequa atque ordinata earum sit oeconomia, quin perturbatio contingat ulla, grata illico sensatio consequatur, & animal omne de sua sospitate laetetur; contra autem injucundas multiplicis generis toties in anima affectiones experiatur, quoties ex leges sint corporis cujuscumque viventis functiones, neque singulis, quas obiter commemoravimus paulo antea, viribus exactissime ad perfectum naturae pondus obtemperent. Harum quidem praeclarum sensationum discrimen eo est in Brutis omnigenis cuique patulum, quo externa carundem signa aequa ac in hominibus sunt decretoria: quare hisce nonnisi is certe refragari debet in clarissima nostrorum temporum luce, qui, tametsi domesticis atque infinitis pene perfusus exemplis, perfecta noluerit tamen ratione optimique sensus instinctu philosophari. Haud exiguis exemplorum in superioribus

Ca-

Capitibus accersitus est numerus , unde cuipiam res patēfieri potuerit ; nec minor erit deinde futurus , quum de belluarum vocibus , ejulatibus , gesticulationibus , aliisque affectae sensu aliquo mentis indiciis ad propositum multo acrius suadendum sermocinabimur . Hoc itaque in loco non alia superest nobis promovendae disputationis tuta via , quam Mathematicorum more id totum velut indubium constituere , atque ab aequissimis lectōribus , ut sepe adsolet , postulare , permulta illa videlicet laetitiae , aut contra doloris argumenta , quibus Bruta vel nunc exilire , vel aliquando angi videntur , totidem reipsa fore intimi sensus ab anima profectas , ut ajunt , perceptiones , quemadmodum erit alibi nobis ex instituto demonstrandum .

§ 147. Quamprimum ergo hoc ipsum constituerimus , pervium maxime fore existimamus ulterius arguendo progredi , posteāquam alia quaedam non minus sapientioribus firma atque patentia hic opportune edixerimus . Scilicet non intima solum conscientia unicuique definitum esse debet , verum etiam Augustini (a) , Tertulliani (b) , atque Plutarchi (c) dictis , ab eodem principio habere jure in se hominem ut sentiat , & simul intelligat : ita nempe sensus animam petit atque unus est , ut eodem ipsa tum afficiatur ac immutetur , tum terum omnium cognitione potiatur . Quare gravissime eos falli putamus , qui aut animam in homine ipso veluti bipartitam intelligunt , aut duplicem docent in-

tel-

(a) *Lib. de quantitate Animae num. 58. alias Cap. 30.*

(b) *Lib. de Anima Cap. 18.*

(c) *De industria Animal.*

tellectum, ut Peripatetici omnes mordicus tuebantur, aut ideas rerum, quas *innatas* vocant, nonnisi ab ea animae veluti portione hauriri posse contendunt, quae a sensibilium objectorum notionibus, & ab omni materiae vel umbratili tehaemate disjuncta penitus est, & segregata.

§ 148. Quamobrem rite mihi videor cum Clariſſ. Volfio (a) posse demum argumentari; qui ut cœvincat bellus non sentire solum, verum etiam suarum perceptionum conscientia spirituum more teneri, ita disputationem instituit: *Brutis perfectioribus eadem sunt organa sensoria quae hominibus, & constat eorundem eandem esse structuram, quae in organis corporis humani deprehenditur.* Nervi quoque eodem modo ex organis sensoriis ad cerebrum propagantur, & cerebrum ejusdem structurae deprehenditur, quam in humano visu distinguere licet. Nullum igitur est dubium, quin sensibilia in organa Brutorum perfectiorum agentia eandem mutationem iisdem inducant, quam hominum organis inducunt, & motus nervis sensoriis impressi eodem modo ad cerebrum propagentur, quo in hominibus propagari solent, ut adeo species impressae, & ideæ materiales eadem esse debant, quae in hominibus; consequenter dubitandum non est, quin eadem quoque ipsis respondeant ideæ sensuales. Etimvero nobis sunt perceptiones sensibilium clarae, & distinctæ. Tales igitur quoque esse debent Brutis perfectioribus. Quoniam itaque perceptiones clarae, atque distinctæ ad hoc sufficiunt, ut rerum perceptarum sibi conscientia sit anima, quam Bruta quoque

(a) *Psycholog. rational.* § 751.

que perfectiora sibi rerum perceptarum conscientia sint dubitandum non est. Quia vero, ut philosophum decet, mutila Volfi argumentatio expectari nullatenus poterat, non ipse satis proposito consilio fecisse est arbitratus, nisi, praeter mutationem in organis Brutorum sensoriis factam, consonam quoque ejusdem mechanicae mutationis cum ipsorum Brutorum sensationibus relationem scite constitueret. Quum enim (inquit § 754. ibid.) istiusmodi organa sensoria habeant, qualia sunt hominibus, supra jam collegimus, quod sibi repraesentent sensibilia in organa ista agentia, convenienter mutationibus in his ipsis organis factis. *Enimvero lex sensationum haec est, quam animae humanae observare tenentur: si in organo aliquo sensorio ab objecto sensibili quaedam producitur mutatio, in mente eidem inexistit sensatio per illam intelligibili modo explicabilis, seu rationem sufficientem in illa agnoscens, cur jam animae insit, & cur talis sit: Animae igitur Brutorum legem sensationum observant.*

§ 149. Sed ex iis quae dicta sunt hactenus nihil esse videtur amplius, quod aliquem deinceps suspensum, quominus adsentiat, haerere faciat; belluas nimis inter ea viventia censeri, quae exterorum objectorum in organa sensoria appulsi sensationes in anima excitari quum experiantur, res ipsas, quarum sunt sensations, revera, perinde ac homines, percipiunt. Atqui neque sensum eorum perciperent, quae extra seiphas sunt, neque eorundem discrimen agnoscerent ullum, nisi intimum lateret intelligendi principium, ad quod universa per mechanicas vires referrentur; nisi scilicet

earun-

earundem anima sensorii cuiuslibet ministerio excitaretur, & ab iisdem veluti totidem nunciis sensationi comparandae praesens fieret. Intendit se anima ita ad rem Augustinus (a) in tactum, & eo calida, frigida, aspera, lenia, dura, mollia sentit, atque discernit. Deinde innumeratas differentias saporum, odorum, formarum gustando, olfaciendo, audiendo, videndoque dijudicat .... sed haec omnia posse animam etiam in bestiis, nemo negat.

§ 150. Haec omnia quidem, ut ingenue fateamur, haud nobis videntur ad arbitrium hocce argumenti generi conficta huc usque, vel solum adumbrata; quamquam fusiori fortasse sermocinatione potuerint non inconcinnne explanari, nisi & lectorem ea pedagogico stylo docere voluisse videremur, quae vel vulgaribus, ut ita dicam, philosophis pervia sunt atque compertissima, & aequos Commentariorum nostrorum fines nimium transiliendo violaremus. Sed ad multo majoris roberis argumenta convertamur modo necesse est, quae cum superioribus arctissimo sunt rationis vinculo conferta, & penitus cohaerentia. Quaerendum scilicet est, & pressa argumentatione investigandum cujusnam indolis sive substantiae, ut in philosophiae scholis fertur, illud haberi principium debeat, in quo animantium omnium sensationes perceptae tenentur.

§ 151. Quod ut facilius intelligatur axiomatis instar habeamus oportet, animale illud intelligendi principium, nisi in turpissimo errore versari velimus, & ingentia in Metaphysica, quae traduntur monstra, probare exinde alia cogamur; haud ex eorum fore genere

& na-

(a) *Lib. de quantit. Animae Cap. 33.*

& natura, quae materiae concretione constant, quemadmodum usitata illa omnia sunt corpora, quorum in hoc aspectabili orbe immensus est numerus. Iam ergo si ratione tantum nobis est quaestio dirimenda, nihil esset profecto reliquum modo, quam Brutorum animas sensu, nec non intelligentia instructas, & ab omni corporeo pondere segregatas, eas inquam affirmare edicereque spiritales; quomodo de generis humani intima substantia ubique praedicatur.

§ 152. Ista nihileminus nimium haberentur jejuna, neque illud praecellarum efficerent pro spirituali Brutorum anima argumentum, quod a nobis juxta proposatum legitimo jure poterat expectari: quare sic argumentari pergamus. Quae belluarum anima materiae cujuscumque expers esse statuitur, ejus item operaciones ulla nequeunt ratione cum corporeis naturis copulari: quippe percipiendi vis corporea aut materialis intelligi prohibetur, quin ipsa pluribus integralibus constare partibus itidem intelligatur; sive quin totidem in illa distinctae sint motiones, quot ad perceptionem efformandam postulantur. At quis, nisi vesana mente deceptus hoc sibi comminisci unquam poterit? Vel enim quaelibet earum integralium particularum, in quas ponitur vis perceptiva reipsa posse secari, seorsim ab aliis sumpta, vi percipiendi praedita est, vel hac virtute penitus est destituta. Non primum dicere fas est: etenim si quaelibet illarum particularum, seorsim ab aliis sumpta posset percipere, quaelibet ex aequo tota esset perceptio: porro nisi percipiens illa particula constitutatur integralibus carere partibus, instauratur iterum ar-

gu-

gumentum, & ad infinitum, ut ajunt, usque producatur. Non deinde secundum dici valet: si namque nulla illarum partium, divisione posita, vi percipiendi pollet, tota quoque substantia ex illis conflata, eadem vi penitus careat necesse est; quum ab inertibus, ex veteri philosophorum adagio atque experientia teste, fieri nequeat totum integrale vi activa donatum.

§ 153. Haec, nisi fallamur, quod tamen impossibile existimamus, adeo sunt pressae acriterque prolata, adeoque etiam Brutorum caussae juxta praeorconceptum scopum accommodata, ut, nisi dementes homines aut stupidi, nulli sint futuri, qui tam apertae demonstratiōni velint immerito repugnare. Spiritalis est igitur belluarum anima; neque nos ab hac demum ferenda propugnandaque sententia deterret, quod aliqui adhuc sint reliqui, qui eidem pravo potius partium suarum affectu, quam veritatis instinctu contradicant. Etenim ut nulla foeditas sine amatore, quod vetere proverbio docemur, ita nullus error sine probatore fuit, quem saepe sophismatibus atque clamoribus omnino futilibus multi commendarint.

§ 154. Spiritalis inquam, neque ex eorum genere sive fluidorum, sive solidorum corporum, quorum proprietates a philosophis ad discreta quaedam capita plane redactae ita materiae naturam contemplantibus offerunt, ut si iisdem carere res quaelibet menti rite cogitanti obversetur, quae suimet indole tum aliquid esse, tum per se se operari inveniatur, continuo haec disparis plusquam intelligi valeat naturae esse decernatur; ac propterea spiritus nomine eam appellant qui-

cum-

cumque neque rem adhuc neque nomen, materiam inter & spiritum, medium scire noverunt.

§ 155. Sed haec omnia fusius hisce in Commentariis persequi non debemus, ne suo preventur jure & commendatione qui hominum animos non tam spiritales, quam aeo sempiterno duraturos invictissime demonstrant ex instituto nostrorum & superiorum temporum Metaphysici Scriptores. Iam vero si materiae cuiuslibet proprietates; scilicet extensionem, divisibilitatem, inertiae vim, motum, figuram; cum mentis humanae viribus, affectionibus & officiis scite isti comparant, atque inde licet invitatos ac reluctantes homines eopertrahere conantur, ut materiam neque aliquid agere suapte natura posse, neque cogitare fateantur, sed spiritum in homine existere, qui motu cieatur suo, nulla profecto ratio prohibet, quin assentiri debeamus, vivendum animantium principium nonnisi actuosum esse spiritum, omniumque sensationum & operationum moderatorem; eadem quippe utrecbique paria momenta hoc ipsum unicuique ratione non abutenti ita suadere videntur, ut repudiari ullo pacto sine maxima sapientum comprehensione non possit.

§. 156. Sed antequam hujuscce capitinis vela contrahantur omittere certe non debemus sine magna vel inscitiae vel negligentiae nota eorum explanationem, quae morborum atque eversarum sensationum habeti solent in animantibus caussae, quorum superius ut in duo suprema genera partiendas fore innuimus, ita mentionem fusiori stylo habituros conceptis verbis facimus ibidem polliciti. Primum de *nonnaturalibus* eorum principiis,

de *praeternaturalibus* agemus deinde, atque omnem
demum hujusce Capitis argumentationem absolvendam
satagemus.

§ 157. Quod primum spectat scribendi propositum
dubitare profectò absque rationis injuria non possumus,
vehementiores potissimum affectus sive pathemata ita in
organica viventium corpora perniciissimo ferri motu, ut
illa aut nimium aequo constringant, aut dire convellant,
aut etiam a suis functionibus perturbent. Ab iis animi
curis exempla primo petamus oportet, quibus ut fidem
luculentissime conciliemus necessum fore haudquaquam
arbitror Recentiorum testimonia (ut fieri a nonnullis
aliquando adsolet) congerere multa: vel ipsa siquidem
diurna in singulis ferme hominibus nocturnaque expe-
rientia, & magni insuper Galeni doctrina de dicendo-
rum veritate satis superque definit (a). Quae vasa &
fibrillas a nativo eorum diametro pathemata constanti-
simis naturae legibus coarctant, timores, & mestitiae
sunt, aliaque hisce analoga, quae passim anxietates ap-
pellantur. Contemplati facile eos valemus, quos curae
illae divexent: horum nempe corpus mirum in modum
extenuant, perpetuisque vigiliis conficiunt. Viribus ita
confractis ciborum nullus appetitus accedit, & macies
toto corpore patens: quae ut immutata sensationis atque
irritabilitatis principia decernunt, ita gravioribus etiam
morbis aditum parant. Etenim febres persaepe accen-
dunt, nativum calorem extinguunt, & melancholiam
solent augere, quae quo diuturnior dominabitur eo plus
peri-

(a) *Aphorism. Lib. II. Com. 28. & Lib. III. Com. 31. & de tuenda sanit. Cap. II.*

periculi afferet atque incommodi. Tantus demum membrorum supervenit languor & macies, ut ipsa paulatim extabescant; quibus nisi tempestive consulatur, animal ab omni recuperandae sanitatis spe sejungi, eodem Galeno (*a*) suffragante, debeat: scilicet, affecti ea ratione, & lacesisti quandiu novis in dies morborum incrementis fatiscant, biliosa quaedam humoris copia in ventriculum defluere consuevit, quae sane molestiam patienti affert adeo injucundam tamque pertinacem, ut non prius a maestitia & cruciatu cesseret, quam supervacanea illuvies illa vomitu fuerit ejecta. Horum affectuum perdurante vehementia artus universaque pene corporis membra contrahuntur & rigent, pulsus tum arteriarum tum cordis minimi ac maxime imbecilli sunt, tremor supervenit, vox interrumpitur, & vires denique convelluntur omnes. Quamobrem ob timorem, ingentemque moestitiam nonnulli repentina morte interfierunt, quod nimirum imbecilla suapte natura animula multorum simul symptomatum sub valido affectu oppressa, confertim extincta & suffocata fuerit; quemadmodum luculenter docet Galenus (*b*): quorum etiam id genus eventum insignia reperiri poterunt apud Plinius (*c*) & Stephanum Athenensem (*d*) exempla. Universa haec & singula, quae obiter attigimus, incommoda absque inversae animalis aeconomiae discrimine

(*a*) *Aphorism. Lib. VI. Comment. 50.*

(*b*) *De Causis symptom. Lib. II. Cap. V.*

(*c*) *Natural. Historiae Lib. 7. Cap. 36.*

(*d*) *Lib. I. ad Glauconem Comment. 12.*

contingere sene non debent; quae item cum systematis totius nervosi immutatione sive perversitate fieri quum soleant, ordo proinde sensationum totus in unoquoque animali confundatur necesse est, quamprimum commemorata pathemata vigeant. Etsi vero ab iis disparest machinae animalis perturbationes contingant quum vehemens ira fervet, quantum nihilominus sensus inordinatam pertinet constitutionem, eadem utrobique ratio proposito suffragatur nostro: quippe effaerata iracundia, quae brevis etiam furor appellari passim solet, caloris sui perniciitate è corde in extremas omnes corporis partes sanguinem diffundat, atque intestino motu raffaciat, quemadmodum praeclare docet Galenus (*a*); inde corpus immodice incipit inflammari, & exsiccari; a quo praeterea fervore febres succenduntur ardentes in iis potissimum hominibus, qui semel in seipsis conceptum ignem diu continere natura solent, aut prae hujusmodi furoris vehementia atteniti ferme ac etiam extra se positi esse videntur.

§ 158. Itaque dissimulare aut inficiari nisi pessime quum nequeamus, Bruta affectibus haudquaquam destitui posse (quomodo capite Commentariorum nostrorum Tertio ubique elucubravimus) qui ab hominum affectibus aut nihil plane, aut parum different re ipsa, quemadmodum pro eorundem varietate sensationes illorum discrepant; quas insuper patefaciunt signis admodum conspicuis; ita eorum principia disparis esse naturae dicamus oportet. Perturbari autem atque immutari

ani-

(*a*) *De different. Febr. Lib. I. Cap. 4., & in Lib. de caussis morbor. Cap. 2.*

animantium fibras, pro fluidorum irritantium & convulsantium discrepantia, non tantum apud omnes medicae artis cultores est in comperto, verum etiam nonnullis animadversionibus superius (§. 132. §. 133. §. 134.) aperuimus: nihil ergo reliquum superest unicuique philosopho, quin in belluis quoque germanum, ut in hominibus recipsa viget, sensum fateamur. Atque haec brevi stylo ad primum nonnaturale principium suadendum scripta satis esse dicamus: nunc alia deinceps eadem brevitate persequamur.

§ 159. Aeris ratio; quo homines & belluae simul, quae aquis innatantes non sunt, aluntur & vivunt; morbosis eversarum sensationum caussis adcenseri perinde debet. Illius ut pro sanitate tuenda, ita etiam pro multiplici morborum genere parando operosa & ferax est virtus. Attamen nullam esse animantibus perniciosorem atmosphaeram, omnium Medicorum suffragante testimonio, dubio procul existimamus, ingratisque sensationibus procreandis aptiorem, quam quae humida, aut contra calorifica nimium vulgo appellatur. Quo utrique aeris rationi exemplis aliquot respondeamus, neve supervacanæ hic opera universarum regionum, juxta uberem ejusdem varietatem, instituamus historiam, ab aere tantum Romano petendum erit ad rem nostram argumentum. Ejus dilucidam exhibit narrationem celeberrimus Georgius Baglivius (a), cuius etiam verba hanc importuna fore arbitramur. *Aer Romanus, septem Collibus Orbis Dominis hodie interclusis, natura humidus est, & gravis: experimento namque constat, quod si quis*

pan-

(a) *Praxeos Medicae Lib. I. Cap. XV. §. 3.*

paulo longius a frequentia rectorum processerit, quan-
dam caeli gravitatem atque intemperiem manifesto con-
cipiet. Salibus vitriolicis, & aluminosis potissimum a-
bundat; ut ex plantis, quae in eodem vegetant, mi-
neris aluminis & vitrioli, & aquis solum Romanum
irrigantibus deducimus. In saluberrimis Austr, Afri-
ci, atque Euronoti flatibus obnoxius. Ab aestivis ca-
leribus interdum tantopere exardescit, ut mirum non
videatur, si, Coss. Lucio Valerio Potito & Marco Man-
lio, pestilentia orta sit in agro Romano, ob siccitates
& nimios solis calores, teste Livio Lib. V. His aliisque
de caussis infra dicendis, incolae Urbis temperamento
praediti sunt melancholico, sutsusco & nonnulli sub-
pallido cutis colore, habitu corporis macilento potius
quam pingui. Levi de caussa capite afficiuntur, & iis
morbis potissimum subjacent, quos aeris gravitas solet
producere; sicuti sunt pulmonis vitia, febres malignae,
cachexiae, pallores vultus, incubus, tabes, & consi-
miles. Porro aer Romanus squallidus quoque est, &
in salubris, non quidem omnibus in locis, sed iis po-
tissimum, quae deficientibus aedificiis pigro atque im-
moto aere sordescunt: multo magis si Tyberi adhae-
rent, vel, vallium instar, montibus obsepiuntur, aut
exhalationibus subjacent, quas veteres parietinae cry-
ptae, & antiquorum aedificiorum rudera emittunt.
Ex quo patet Regionem Circi Maximi inter Palatinum
atque Aventinum sitam, omnemque illum campum,
qui inter Aventinum ac Tyberim, Portamque Ostien-
sem jacet, plane noxiā esse, & damnabilem. Hac
diserte Vir ille insignis de aeris Romani effectibus in
me-

medium affert, ejus deinde caussam longius repetere nititur paulo inferius (a). Inde vero colligitur, iisdem aut similibus obnoxia fieri viventia quaeque animantia, quae infecto aliorum Orbis locorum caelo inspirando exspirandoque nutriuntur. Haec inpræsens, quantum ad aeris perniciem attinet, attigisse sufficiat; nunc reliqua nonnaturalia malorum initia festinare debemus, quibus demum suprema consequatur argumentatio ex singulis theorematibus absolvenda.

§ 160. Cum cacteris id genus morborum caussis copulari jure debet magna illa plus aequo sanguinis humorumque circulantium copia, a qua premuntur saepe animantium vasa, violenterque cum molestia distenduntur. Is nimurum perpetuus est naturae conatus, ne viventibus liquidorum circumgyrantium desit aliquid, neve contra iisdem ipsa vascula cum excessu ut ajunt infieriantur. *Quantitas liquorum* (ita fidem facit præclarissimus Auctor Baglivijs (b) paulo ante laudatus) determinata est in quolibet temperamento; debet enim esse proportionata, & aequilibrata cum corde impellente, & cum partibus per quas pellitur: si excedat, vel deficiat, statim mutatio nascitur in oeconomia animali. Huc de causa quando excedit, ac proinde solidorum superat resistentiam; uti succedit in succipennis, & sanguineis; natura per haemorrhoidas, vel per narium haemorrhagiam eandem minuit. At plerioris hujusmodi non semper natura ipsa opitulatur, neque propterea quod supervacaneum in corpore animali citius

(a) *Ibidem §. IV.*

(b) *De Fibra Motrice Lib. I. Prepos. I.*

cuit, ac noxium est foras prodeundi facilem sibi aditum parat; quinimo, si impedimentum intercedat aliquod, quominus quae in temperamento superfluunt valeant natura adjuvante exonerari, pessima consequuntur incommoda, ut, ipso Baglivio teste (a), ab unoquoque experientia comperiuntur. Juvenes nimium sanguinci (ita animadvertisit), nisi haemorrhagiis in juventute subleventur, corripiuntur febribus, fistulis ani, pectoris inflammationibus, & mille id genus, nec non sputo sanguinis; quibus viis redundans a nutritione sanguis exoneratur: qui idem sanguis, quoniam in pueris in nutritionem impenditur, dictis malis non subjacent. Quamobrem non ipse solum cavendum esse docet, ne quo natura velit prohibeatur effluere, verum etiam si- nendam liberrime, neque a caepito fluxu suppressandam quoquomodo, Medici universi (b) commendant. Infinita apud Auctores funesta legimus exempla intempestivis suppressi in aliqua parte morbos sanguinis, vel alterius liquoris: Nam quum pleno alveo per ea feratur loca, & jam solutus sit a compage reliqui sanguinis boni, necesse est ut effluat quæ primum caepit fluere; aliter, retrocedendo interiora versus, vim facit incre- dibilem. Sic Iuveni prope Collegium Mattbaeum in Quirinalis radice, ubi sunt Viridaria Pontificis, bae-

mor-

(a) *Ibidem.*

(b) *Vide inter reliquos plures Victorem Faventinum Praet. Mag. Tract. II. Cap. 15., Galenum Lib. III. de hum. commend. ad Text. 26. Cornelium Celsum Lib. I. cap. 3., Prosperum Calenum Lib. de atra b:le, ac Rodericum Fonsecam Tom. II. Consult. conf. 85.*

morrhagia laboranti, suppresso sanguine per cucurbitas spleni applicatas, ibidem sequuta est inflammatio. Viro prope Collegium Urbanum de Propaganda Fide in Foro Hispanico ad radices Pinci, suppressa haemorrhoidum evacuations, sequuta est apoplexia letalis. Miles sanguinis periodicus, ac menstruus incaute suppressus letalis fuit ex Salmuth. Hist. 47. Cent. 3. prout videre est apud Etmullerum Tom. I. Prax. Fol. 309. ubi plura hujus generis recensentur exempla. Ulceræ imprudenter clausa, mille mala pernicioſa parvunt. Hinc saepe succedit, quod fluidum lices excrementium, si per vias sibi proprias evacuari non potest, locum sibi faciat per vicinas. Ob id Monialis Pontavina per sex menses ischuria laborans vixit comode, quia quotidie sudabat in abdomen, teste Etmulero Tom. I. Prax. fol. 314. Haec tenus scriptor egregius & quidem apposita oratione adscendens (a).

§ 161. Ad idem morborum ingratarumque sensationum principium facillima sermoncinatione refertur cohibita Venus, quae vel voluntario caelibatu, vel testium amputatione turgescit. Neminem eorum latere debet philosophorum, qui sunt in Anatomiae ac Zootomiae scientia aliquantis per versati quam dira dominentur in iis animantibus symptomata, qui vel deliberatione Veneris cursum compescere velint, vel naturae necessitati ob evirationem debeant subjacere. Iatis videlicet contingere solet; Oribasio (b), Arculano (c),

Hie-

(a) *De Fibra Motrice Lib. I. Prop. II.*

(b) *Medic. Collect. lib. VI. cap. 37.*

(c) *In Lib. IX. Rbasis cap. VI.*

Hieronymo Mercuriali (a), Ludovico Mercato (b), Roderico a Castro (c), aliisque Veteribus Testibus caeteroquin fide atque observantia dignissimis; ut quampri-
mum ad pubertatis annos pervenerint, & definita quae-
dam virium momenta fuerint ea vitae aetate consequi-
ti, a reliquis peculiare infra spermatica vasa decurrens
fluidum secernatur; quod ut generationi peragendae a
natura est potissimum institutum, ita irritatione sua fi-
bras corporis convellit, easve constanti lege vehemen-
tissimis stimulis pungit, si, eodem compresso, aut in
caeterorum fluidorum circuitum transire, aut forte,
quod deterius esset, stagnans illud fieri adigatur. Lu-
duosa nimium exempla id genus ab experientia non de-
sunt plurima, quibus item ea subiificantur, quae tum
laudati nuper tradunt scriptores, tum Daniel Senner-
tus (d) pluribus exhibet luculenter.

§ 162. Alterum non minus grave spectare merito
possumus in animalibus quibusque pro vario eorundem
genera perturbatae sospitatis exordium; alimentorum
scilicet omnigena natura, quibus ad vitam tuendam at-
que ad animalem aeconomiam in recto officio continen-
dam abuti illa non deberent, nisi in deterius amitten-
dae salutis vellent adduci discriminem. Quamquam vero
existant plura, quae perdendis potius quam alendis ani-
mantibus sint consentanea (in quo quidem exploratissimo

vca-

- (a) *De Melancholia Cap. singulari.*
- (b) *De Mulierum affectionib. Lib. II. cap. 4.*
- (c) *De morbis mulier. Lib. II. cap. 3.*
- (d) *De Melancholia Virginum, Monial. & Vidua-
rum Lib. I. Part. II. cap. 13.*

veluti axiomate universi conspirent) huc tamen illacque abire videntur permulti, quum de specifica, ut ajunt, ciborum pravitate statuenda res est, & disputatio. Aliquorum tantum inter se discepantium opiniones properea attingam, quo Scriptorum hocce in negocio discordia detegatur. Quod lacuum fluviorumque pisces attinet, Franciscus Bonfuetus (*a*) eos velut ad aequam animalis succi elaborationem admodum noxios studio & viribus reprobat omnibus; contra autem Paulus Jovius ille per celebris rerum Italicarum Historiographus ab ea exitiali universitate lampretas putat excipiendas, quas mirum in modum commendat, eorumque insuper queritur, quos iisdem tanquam perniciosis noverit adversari (*b*). Celeberrimus Dom. Johannes Blanchius Ariminensis (ob cuius nuperimum interitum, quo nunc tempore hasce elucubrationes absolvimus, ardentes exoriuntur controversiae, neque tamen altiorum litterarum cultoribus prouersus indignae) non lacustres solum pisces, verum etiam marinos promovendae hominum incolumitati existimat consentaneos; eosque praeterea suis quibusdam permotus argumentis terrestrium Brutorum carnis præhabendos esse arbitratur (*c*): hisce autem Ariminensis Philosophi placitis quod modo objiceret jamdiu protulerat Gomesius (*d*) qui marinos fluvialibus ad rectam animalium functionum methodum antistare sanckerat. Par, aut dissimile parum nobis occurrit celebrie.

(*a*) *Lib. de Aquatilibus.*

(*b*) *De Piscibus Fluvialib. cap. 34.*

(*c*) *Discorso del Vito Pittagor.*

(*d*) *De Sale Lib. I. cap. 22.*

briorum etiam Scriptorum inter se dissidium, quum de herbarum, pomorum, aliorumque id genus vegetabilium, ut inquiunt, ratione differere aggrediuntur. Aequo longior hic esset tamen singulorum invicem contradicentium hac super re historia, si tantundem hic scribere, ut paulo ante, vellemus. Inter eos, qui vegetabilium quorundam viatum tanquam ordinatae animalium constitutioni adversum, adspersantur & damnant, Galenus unus nobis esse valet, qui multa arborum germina, Brassicas, Legumina, aliosque fructus hortenses propterea vituperare legitur, quod in eos haec omnia nutritios succos fecerni plerumque soleant, qui aequabilibus sensuum operationibus haudquaquam cohaerent (*a*). Ipse quoque magni nobis momenti Auctor & testis est ut credamus (ut ad aliud alimenti genus oratione transgrediamur) carnem quadrupedum quorundam, & potissimum bubulam ob perdifficilem eorum digestionem nonnisi melancholiae aliisque morbis ingenerandis idoneam inveniri (*b*). At quid haec cum Brutorum prava sanitate consertum habent atque commune? Magnum tamen, ut putamus, ex hisce omnibus, quae haec tenus praehabenda esse curavimus, argumentationi nostrae praesidium peti posse constabit; quam idcirco in Capitis hujusc calcem consulto conjectam nemo sapiens jure poterit parvipendere. Antequam vero eidem absolvendae consulamus alterum ex *nonnaturalibus* Caput enucleare tantisper studeamus.

§ 163. Prae-

(a) *De locis affect. Lib. III. cap. 7.*

(b) *De Alimentor. Facult. Lib. III. cap. II.*

§ 163. Praetermissis itaque silentio caeteris, quae superessent adhuc aperienda, animalis inconstantiae capitibus ad *nonnaturalia* perinde pertinentibus, postremum adeamus, quod in ciborum excessu sicutum tradunt. Nihil est profecto, quod homini & Brutis exitio magis esse valeat, quam si a perdendis hac de causa aut minuendis naturalium sensationum viribus non sedulo caueatur. Nemine quippe Medicorum diffidente comperita jam satis experientia est, multo plures extitisse a conditis hominibus usque adhuc, quos crapula atque effraenis cibi potusque ingluvies praecoci interitu abstulerit, quam qui fuerint a multis saeculis, jure ne an injurya, aliena vi aut armis imperfecti. Propterea Plinius animadvertere docet, & scite admodum ipse retur, plerosque generis humani morbos non tam ab uniformi esculentorum copia, quam ab ipsorum varia & multiplici natura in ventrem simul ingesta erui legitime potuisse. Ab esculentorum diversi generis intemperantia ortum ducere existimavit Fernelius (a) cur tot insperatae apoplexiae contigerint, cur tot perinde prematura senectutis incommoda jamdiu fuerint inter homines multiplicata. Apposite censuit proinde Cornel. Celsus (b), multo majus iis obvenire contra sanitatis aeconomiam certiusque detrimentum a calore, a frigore, a laboribus, aliisque vitae humanae ponderibus, qui in omne sunt crapularum genus effusi, quam quibus mensa frugalis est & castigata ingluvies, Consula-

tur

(a) *Pathemat. Lib. I. cap. 14.*(b) *Lib. I. cap. 2. De Medicin.*

tur propterea Santorius (a) unde manifesto dignoscatur quid boni a sobrietatis methodo pendeat & quantum animantibus ex adverso officere valeat aepulis inferci-ri. Atque pauca haec veluti delibata proposito satis es- se nostro aequus lector non invito animo ferat: tametsi & singula quae brevi calamo protulimus uberioris scribi potuissent, & alia non inutilia *nonnaturalium* principia pari stylo completi. Utrumque nihilominus vi quodammodo coacti silentio praeterimus, atque ad *praeternaturalia* convertimur.

§ 164. Itaque morbi animantium, atque symptomata, quae aliunde fluere dicuntur, quam ex *adiaphoris* principiis hactenus enucleatis, ea singula esse decerni solent, quae ab animalium functionum laesione, abolitione, imminutione, atque depravatione potissimum pendent. Atque haec vel inde solum cuique possunt satis praeclare ostendere quot quibusque malis eorumque suc-cessionibus quocumque animal pateat, quamprimum intestina hujusmodi vitia dominantur. Hisce accedunt praeterea eorum laesiones, quae in animali corpore aut retinenda sunt, aut contra excernenda; si nimirum u- traque quantitate, qualitate, loco aut tempore peccent. Porro a depravatis id genus veluti fontibus pene impos-sibile dictu est quantopere saeviant incommoda animan-tibus ingratissima, quae omnem aut pene omnem sen-sationis atque irritabilitatis statum ordinemque perver-tant, easque in anima efficiant perceptiones, quae to-to, ut ajunt, genere ab aliis discrepare sentiuntur, quae aequabili, ut par esset, sanitati consentaneac censemur;

que-

(a) *Static. Medic. 12. 52. 88.*

quemadmodum animadverti exinde poterit. Horum non pauca sensibus etiam apertissimis perspici discernique valent, quum nempe vel visu icterum, chlorosim, guttam rosaceam, erysipelas, tumores; vel auditu raucedinem, stertorem, singultum, ructus, murmura, flatus, aut crepitus; vel olfactu sudores, urinae, oris, ulceris foetores; vel caeterorum sensoriorum ope alia multa aegri corporis argumenta iis similia cumperimus. Haec tamen haftenus patefacta uberiori sermone, atque ex professo, ut inquiunt, ea complectitur peculiaris Medicinae pars, quae Pathologia nuncupatur, a qua nihilominus ampliora eruere modo prohibiti sumus, ne magis, quam fas est a potissimo scribendi scopo digrederemur.

§ 165. Ab utroque ergo malorum fonte profecta haberi merito poterunt quaecumque in posterum in Brutis permultis detegenda nobis erunt desperitiae, aut infirmatæ incolumitatis argumenta: quae tamen ita persequemur, ut indiscriminatim ab uno in aliud simus transgressuri. Et si vero inter *praeternaturalia* morborum mortisque principia Venena etiam soleant computari, ea nihilominus ad rem nostram hic parvipendere idcirco voluimus, quod non omnibus animantium generibus noxia sint atque mortifera, & quae eorum unianaeceum afferunt, alteri sint medicamini aut alimento. Amigdalæ amarae (ut rem exemplis illustremus) si non prosint universis, nulli simul nocere plerumque solent: eae tamen volucribus Canariensibus subitum gignunt interitum, juxta Durrii animadversiones (a), si illis aliquan-

(a) In *Ephemer. Academiae Naturae Curiosor. Decad. II. An. I. Observat.* 156.

quando vescantur: Ipsa item semina intestinorum vermes quam cito interficere testantur Eruditorum Lipsiens. Acta (a). Verum haec minoris sunt pretii, neque proinde a potiori orationis scopo digrediamur.

§ 166. Volatilium itaque mox facta a nobis obiter mentio sermonem pro re nata quodammodo compellit, ut ab Accipitrum morbis exordiamur. In hisce quidem multiplices sunt adversae sanitatis conflictus quos singillatim describunt, praeter alios Veteres Scriptores, Petrus Crescentiensis (b), & Plinius (c). Deterior vero omnium morbus, quo male animantia quaeque affligi valeant, febris nempe, Accipitrem haud raro aggreditur; a qua tametsi flagrantissima ipsum plerumque ejus venae sectione, que sub ala dextera latitat, convalefcere faciunt, quotquot id genus avibus curandis peculiarem navant operam, ac venationis sunt cupidissimi.

§ 167. Quemadmodum Accipitres, ita & Falcons, qui de avium rapuum perinde sunt genere alkalescentium humorum vi febres saepe sepius corripiunt, quibus ad aegrotantium statum cum vitae discrimine perducuntur. Etenim qui prius bene valentes, alacres in sublime attollebantur, praedamque unguibus effaerati atque exultantes coarctabant, omnem deinde sanitatis speciem dimitunt, quamprimum vel minus certa febribus impetus indicia anteferriri videantur. Comperiti autem possunt evidentissima ejus argumenta, si animal tremere, alasque relinquere pendulas, & caput deorum

(a) *Tom. XV. pag. 409. An. 1720.*

(b) *Lib. X. cap. 6.*

(c) *Histor. Lib. XIX. cap. 7.*

sum languens ferre incipiat. Plumae praeterea tenues illae, quae sub mentum desinunt, barbae instar, contorqueri solent, atque eo plerumque tempore ut cibum respuere consipiuntur, ita etiam calentes admodum persentiri valent, si cuiuspiam manibus per omnem corporis superficiem attrectentur. Alia item recensentur mala, quibus Falcons ipsi identidem laborant; ut apophemata, vertigines, tumores, oculorum suffusiones, asthmata, ventriculi vitia, podagra; quibus etiam accedunt plura, quae fuse haberi in censu ab iis solent, quorum est accuratum sanandis Brutorum vitiis studium, atque ingenium.

§ 168. Ne vero cunctos singillatim sub distinctis capitibus Avium quorumcumque languores persequamur brevitati nostrae accommodatius fore existimamus excerpere multa, atque in unum veluti sinum colligere, quae ad diversa volucrum genera pertinere scripsierunt Veteres; & nostri etiam de singulorum Brutorum aegritudinibus Tractatores. Pavonem cumprimis, qui ad gallinaceum genus vulgo refertur, iisdem ferme omnibus cibodium esse vitiis, quibus caeteri Gallinarum pulli laborant, affirmat ab experimentis Columella (*a*): horum autem vitiorum cognitionem assequi liquido poterunt lectores, si deinceps scribendis mentem vel hilum admoveare voluerint. Phasiani itaque commune cum pluribus ejusdem generis ferre coguntur incommodum, pituitarium nempe, ut ajunt, humorem, quomodo latius constare posse videbimus. Quemadmodum eas Aves male se habere, ita remedijs quibusdam convalescere pos-

m

fe

(a) *Lib. I. De re rustica cap. 28.*

se testis est Palladius (*a*), quem neminem hisce etiam in rebus adspernari debere praeclera suadet auctoritas. Coturnices epilepsia saepe prosterni ac divexari praeterre norunt omnes, qui eas vel volitantes viderit aliquando. Frequenti diri hujusc in eisdem symptomatis experientiae accedit Galeni laudatissimum testimonium (*b*); qui illius caussam quoque proferre conatur, quum epilepticam vim Veratro sive Helleboro accepto refert, cujus passim Coturnices sunt avidissimae. Ut vero alia hujusmodi de volucribus dicere prosequamur praetermitti Gallorum Gallinarumque vitia singula debent, quae non pauci Scriptores litteris commendant suis; potissimum vero quae tantopere noxia appellatur pituitae copia, cujus medicamen perspicue exhibit celebris ille de Arretina Natione Andreas Caesalpinus (*c*): quare Columbaruni mala persequi non tam brevi calamo praestabit. Harum maximum varioli appellantur, quos sedulus Petrus Crescentiensis circa oculos ex ori tradit (*d*) mense praesertim Augusti. Si Herodoto fides esset adhibenda lepra insuper inter Columbarum morbos enumerari deberet; atque idcirco Persarum legem quandam, & bellum aeternum hisce avibus, maxime albis, indictum consignat memoriac, quod hujusmodi lue infici illae quandoque possent (*e*). Hoc ipsum tamen

(*a*) *Lib. I. De re rustica cap. 29.*

(*b*) *In Com. Lib. VI. Hippocr. De Morb. Comitiat. Tex. 36.*

(*c*) *Lib. III. De Plantis cap. 13.*

(*d*) *Lib. IX. cap. 90.*

(*e*) *In Elio: Lib. I.*

men pro commentario habere propterea debemus, quod nonnisi ab eodem Scriptore traditum legamus, neque item experientia doceat Columbas reipsa leprosas, aliove simili purulento vitio maculatas. Quod aves attinet canoras, quae in caveis domesticis voluptatis ergo solent enutrir, tametsi varia illae patientur incommoda, comitiali tamen morbo frequentius cortipi videntur. Cardueles, Luscinae, Passeres Canarienses, & aliae hujusce generis eidem subjacere malo, una experientia satis superque docet, quin Scriptorum suffragia inquiramus. Coryi item, Plinio referente (*a*) ab aestivo tempore in autumnum morbo conflictari cernuntur, alvi scilicet profluvio: Cornices scabie & lepra male haberit identidem tradit Porphyrius (*b*); quorum praeterea morborum caussam tum maxime operari, & mortem etiam iisdem parare diserte enarrat Aelianus (*c*), quum illae carnibus vescantur, quas lupi ore attigerint aliquando, ac suo infecerint halitu, sive saliva, Gracculi tandem, & Accipitres (ut volatilium aegrotantium historiam absindamus brevitati prospecturi) morbo epileptico frequenter prosternuntur, quemadmodum Jacobus Dalechampius (*d*) gravissimus Auctor est; eodemque capi idcirco utraeque Aves illae creduntur, quod veluti extinctae ex arborum tectorumque culminibus in terram praecepites ruere passim videantur. Sed antequam quadrupedum aliquorum aegritudines paucis tradamus ne-

m 2

cesser

(a) *Lib. XXIX. cap. 3.*

(b) *Libro de abstinentia ab animalib.*

(c) *Lib. VIII. de animalib. cap. 46.*

(d) *Comm. in Plin. Lib. III. cap. 22.*

cesseret fore rebusque pertractandis opportunum existimamus tantisper ex dictis sermocinari, qua interim ad extreum disputationis propositae scopum facilior aditus pateat.

§ 169. Universa itaque animalium vittorum, & multiplex origo, quibus satis pro nostra brevitate fecisse superius rati certo suimus (§ 157. § 159. § 160. § 161. § 162. § 163. § 164.), si rem penitus contempleremus, adversus sanitatis integræ conditionem ideo agunt, ferentesque morbos in animantium corporibus efficiunt, quod vel fluida sint per se se, vel in liquida chylosis epe convertantur, quae acribus, salinis, biliosis, vitriolicis, atque aluminosis particulis sive moleculis nimium abundant, quae nativa figura in membris viventium solida pleraque extimulent, dividant, atque erodant; aut alia efficiant praeterea, quae animae torquendae solum aptissimae sunt dum organizatae machinae partes varia ratione immutantur, earumque fibrillæ & vascula quaeque tenuissima percussuntur.

§ 170 Attamen nihil melius aut conducibilius rei propositae perspicuitati fore autumamus, quam si ex celeberrimi Philosophi Caroli Bonneti *de Corporibus Organizatis* meditationibus nonnulla delibemus, quae ut corpora quaeque organis instructa, ita etiam omnes animantium machinae quomodo rite enutriantur & incrementum capiant digito veluti monstrant. Ipse cumpromis quantum ingeniosa, tantundem verosimiliori philosophandi ratione universa augeri animantium corpora, & ad aquam usque magnitudinem viriumque reparacionem pertingere spirituum, sulphurum, salium, necnon aquae

aqua & terrae subsidio ab eodem Clariss. Viro concipiuntur (a). Horum porro elementorum temperata mixtione succi illi elaborantur nutritii, quibus tota animalium sospitas continetur; contra vero sanitas laedatur oportet quam maxime, si humores, quibus Brutus & homines in valida incolumente servantur, etherogeneis virulentisque moleculis inficiantur. Quum itaque Corporum organizatorum fibrillae arctae primum constrictae, & retis instar involutae suis interstitiis paulatim a saluberrimo nutritio succo occupantur, non tam incrementum, verum etiam jucundam animantibus praebent sensationem (b). Atomi praeterea, ipsius magni Viri iudicio, quae ex benefica spirituum, sulphurum, solum, aquae & terrae natura conflantur, tribus fluiditate sua compositorum generibus praehent alimentum, fluidis nimirum & solidis iis, quae vocat inorganica, ac solidis tantum organicis (c). Atomi quoque, quae fluidorum ope solidis organicis vigorem parant & incrementum, tum a specifica earum figura, magnitudine, & qualitate dependent, tum a varia Corporum organicorum censeri debent textura, cur quae evolvuntur in viventibus partes ab eorum pristina exiguitate ad nativam magnitudinem demum perveniant, & sanitatem eo magis amplificant (d). Scilicet non in singulis animantium Corporibus eadem reperitur fibrarum textura; quippe alia reticularibus sunt instructa fibrillis, quae latiores sunt;

(a) *Ibidem Cap. II. §§ 3. 4. 10.*

(b) *Ibidem §. 13.*

(c) *Ibidem § 83.*

(d) *Ibidem § 84.*

sunt; contra nonnulla existunt, quae angustiorem praebent succo nutritio transitum: non eadē est in omnibus insuper spirituum, sulphurum, salium, aquae, & terrae figura, quae fibrillis, ut evolutio recta compleatur, recte cohaereat. Tanta itaque nutritii succi varietas ita per organica solida circulationem absolvit, ut pro varia eorum textura, & reticularium fibrillarum ordine aequē vario, dum paulatim ejusdem succi secretiones fiunt, animantia ipsa aut amplificantur & crescant, aut a viciōs organorum morbis convalescant. Ex qua insuper theoria consequens esse putat Vir ipse eximius, secretionis organa eo diametro a natura fuisse condita, ut præterea peculiarem sibi succum hauriant, quod illius molecularum figuræ se habeant congruentia omnino, & ad invicem cohaerentia (a). Eleganti similitudine hujusmodi oeconomiam depingit, quum secretoria organa liquorem semper absorbent sibi analogum, quā experientia demonstrante, panni sericei aut lanei (quamprimum in vas aliquod multiplici succorum mixtione repletum immergantur) non aliū singuli ex tot ad se adtrahunt, nisi illum, quo prius fuerant imbuti.

§ 171. Animantium igitur aegritudines, organorum incommoda, & quae inde consequuntur molestissimæ animæ perceptiones aut venefica fluidorum natura extiuntur; quod nempe nutritii humoris secretio saepe depravetur ab aere, alimentis, a nimia sanguinis cōpia, aliisque principiis; aut quod non omnes fluidorum moleculæ organorum diametris & variae texturæ bene respondeant; unde proficiscantur necesse est multiplices illi

(a) *Ibidem* § 85.

illi aegrotantium hominum & Brutorum status, quibus arte medica tametsi quandoque consulatur, plerumque tamen ob rerum meliorum & Physices abditiōris ignorantem irrito prorsus conatu morborum vim frangere aut propulsare aggrediuntur, qui se medicinae professores esse, non re quidem, sed verbis solum gloriantur. Verum haec satis fuisse arbitramur in praesens, ut ab incepto animalium aegritudinum labore tantisper quiesceremus; nunc autem institutum earundem cursum repetamus.

§ 172. Inter omnia, quae variis subjacent morbis, Bruta, dubioprocul equi censerit debent, a quibus etiam quum aegrotant certiora eorum signa petuntur. Eleganter Virgilius aegrotantium equorum statum paucis complectitur versibus (a).

*Labitur infelix studiorum atque immemor herbae
Victor equus, fontesque avertitur, & pede terram
Cerebra ferit, demissae aures, incertus ibidem
Sudor, & ille quidem moriturus frigidus: aret
Pellis, & ad tactum tractanti dura resistit:
Haec ante exitium primis dant signa diebus:
Sin in processu caepit crudescere morbus,
Tum vero ardentes oculi, atque adtraetus ab alto
Spiritus, interdum gemitu gravis; imaque longo
Ilia singultu tendunt; it naribus ater
Sanguis, & obseßas fauces premit aspera lingua.
Haec sunt potiora in equis febrium acutarum indicia,
quas Vegetius epidemicas plerumque esse arbitratur.
Attamen si eidem non solum, verum etiam Pelagonio,*

Bu-

(a) *Georgic. Lib. III.*

Busio, Theomnesto, Columellae, Plinio, Petro Crescentio, Absyrto, Hierocli, aliisque permultis Mule-Medicinae magistris fidem accommodemus, tot plura sunt equinae incolumitati adversa, quae a pabulis, ab aquis, aere, aliisque nonnaturalibus nec non praeternaturalibus caussis prodeunt, ut illa singula vix complecti in praefens valeamus. Equi cum primis varios hauriunt morbos laetitudine, aestu, frigore, vel si post concitatiorem motum confessim bibant, aut si, quum steterint aliquatenus, ad repetendum cursum extimulentur: qui tamen non equis solum, verum iis etiam pecudibus, quorum solidae sunt ungulae, communes esse dicuntur. Quae vero istiusmodi Brutis peculiaria ferme sunt incommoda obiter sat erit recensuisse: scilicet capitis dolores, ventris atque intestinorum cruciatus, nervorum laesio, oculus cruore suffusus, ejus inflammatio, lippitudo, caligo, atque albugo; dentium dolor, tonsillae, haemorrhagia, strumae, tussis, strangulio, asthma, lumbri- ci, nephritis, stranguria, mihi sanguinis, tumor testium, urinae difficultas, artritis, podagra, atque, ut reliqua pene innumera praeteremus, langium in cauda, a quo nimirum veluti a cancerosa pravitate caudae pili, & ossa defluunt atque marcescunt.

§ 173. Ovillum pecus, pest equorum mala summatim enumerata, suis non caret aegritudinibus. Ipsum febribus saepe correptum, earumque signa tradit diserte Virgilius (a). Pestilentiae item venefico infici halitu testatur ibidem; quem ignem *Sacrum Scriptores vulgo dixerent*. De ovium hujusmodi epidemica lue egerat

Se-

(a) *Georgicor. Lib. III.*

Seneca (*a*) ; quam nimium grassantem in Pompeis celebri Campaniae Urbe oves invasisse adeo ipse docet, ut sexcentarum ovium grex inde fuerit exanimatus . Hujusce caecdis causam ab aere praesertim frigido , & ab aquis etiam merito putat esse repetendam ; a cuius philosophandi ratione neminem arbitramur fore dissidentem . Quae alibi eodem Seneca referente olim contigerent, eadem anno Christi 1552. visa fuisse Vetus enarrat (*b*) in Lucensium agro circa Pagum Menapiam ; in quo nimirum tam ferox grassata est in oves contagiosa tabes, ut mortuae repente conciderent, & earum sanguis, si nudum contigisset hominem, anthraces illico produceret . Praeter oves ipsas, morbo comitiali capreas etiam misere obnoxias esse praeclarissimam fidem facit Hippocrates (*c*), quem consulere quisque pro lubito poterit . Alia plura morborum genera ad oves pertinentia persequuntur Aristoteles, Columella, Albertus Magnus, aliquique deinde Recentiores de Arte Veterinaria Tractatores, quorum tamen neque verba neque scita profertuntur, ne brevitatis fines excedamus .

§ 174. Porcorum greges suis afflicantur ex aequo morbis eventibus, quorum genera pleraque enumerat potissimum Aristoteles (*d*). Raucedine saepe laborant, qua, eodem affirmante, maxime fauces maxillaeque inflammantur : sed idem malum vel qualibet alia corporis parte contrahi potest ; jam enim plerumque in pedem,

(a) *Natural. Quæstion.* Lib. VI. cap. 27.

(b) *De Praefig. Daemon.* Lib. VII. cap. 18.

(c) *Libr. de morbo sacro.*

(d) *Histor. Animal.* Lib. VIII. cap. 21.

dem, alias in aures incumbit. Putrescit protinus membrum, & ulcus serpit, donec ad pulmonem deveniat; quo tacto, mors sequitur. Tam late patentis incommodi caussam assert autem eodem loco; quae profecto non videtur esse negligenda: scilicet sues raucescunt potissimum anno, quo montes abunde tulerint, & pinguisimi sint. Ipsos praeterea pulmonarios fieri, atque spleneticos luculenter docet Columella (a); quorum item morborum caussam a diversis repetit initiis: quippe primum evenire ait, si suillum pecus somnos aestivo sub sole captet, alterum vero fieri in magna siccitate. Toto vero corpore non tantum ob ciborum inopiam seu parsimoniam in iisdem Brutis maciem dominari, verum etiam si ipsi coitu prohibeantur, qui in Venerem, ut alibi (§ 100.) diximus, sunt ardentissimi, idem nobis est Auctor. Tussi quoque anhela corripiuntur aliquando illa, quae totum eorum convellat concutiatque corpus; quemadmodus loco laudato Virgilius hisce verbis asseverat.,,

„*Tussis anhela sues, & fauibus angit obaeſis.*

§ 175. Boum latissimum per armenta quaeque genus febris, perinde ac quadrupedia alia multa, haud raro torquetur. Earum quae sint certissima indicia, quaeve causae non a philosophis, sed ab experientia atque a bubulcis solum necesse est ut exponamus: etenim quotquot boves iisdem febris aegrotari continentur, omnem respuere cibum manifesto conspiciuntur, deorsum toto capite nutant, lacrymantur, fordescunt oculis, horumque cavitates altius depresso cernuntur.

Qua-

(a) *Lil. VII. cap. 10.*

Quatuor vero definiri febrentium b^equin vulgo a Mulo-Medicis solent physica principia; immoderatus nimirum labor, aut si contra otio nimium in stabulis diffluant; frigus, aestus qua tempestate utrumque supremis gradibus polleat, ac si demum absque intervallo ullo post diurnam exercitationem continenter exactam cibus iis potusque praebeatur. Gravissimum tamen illud teterimumque malum existimatur, quum pecus hocce contagiosa lues adoritur; cujus aliquando tanta est tamque saeva pestilentia, ut ejus non pauci inter arandum, tametsi pingues, sospites, vitibusque exultantes, subita morte exanimes saepenumero concidant. Graphice suo more Virgilius eodem, quem superius commendavimus Libro, rem carminibus exhibet, ejusque caussam indiget videtur; cujus tamen verba, ne brevitati obsint, consulto volumus praetermittere.

§ 176. Haec de quadrupedibus nonnullis, et si artefissima historia a nobis scripta fuerint, aequus lector nihilominus animadvertat loco huic ita fuisse omnino consentanea. Nunc igitur restat, ut antequam graviora sermonis propositi momenta colligere studeamus illud potissimum statuatur, quod cum antecedentibus copulatum praeclariorem dicendis lucem valeat conciliare: scilicet nutritum illum succum, cujus paulo superius mentio saepe a nobis est habita, haud alium sapientibus in arte medica Viris posse jure videri, quam lympham, serum, sive gelatinosum quendam humorem, cuius haustū, ut animantia cunctā aluntur & crescunt, atque in optima incolumitate perseverant, si ad componentium elementorum aequilibrium diu ille servetur,

ita

ita contra ipsa morbos experiuntur multos; quamprimum ab equabili eorundem elementorum aggregatione defic-
scat qui gelatinosus humor est appellatus. Porro in salutiferam hujusmodi naturam idem in anima i machina
ab alimentis permultis ideo secernitur, quod, teste
Clariss. Geoffroy (a), omnia mixta ex animalium fa-
milia dejecta succum gelatinosum continent, ex sale
falso ammoniacali, & oleo crasso constantem, qui ex
eorum pellibus, carnis, ossibus, aut cornibus elut-
tiendo cum aquae uberiori copia, sub gelatinæ vel
glutinis specie extrahitur. Quare ipse dicere legitime
prosequitur quod rei nostræ bene est accommodatum:
ab hoc gelatinoso succo parum differunt sanguis, se-
rum, & lympha. Hisce vero animadversionibus illæ
etiam accedunt, quæ a celeberrimo & eximio Philo-
sopho Hermanno Boheravio (b) in eundem humani Cor-
poris nutritum liquorem factæ leguntur his verbis:
*Serum, hoc (ita inquit) saporem blandum, occulte sal-
sum habet, odorem fundit ingratum.* Ex quibus ver-
bis facile colligitur, non parum in hac serosa substanc-
tia tum salis ammoniaci, tum volatilium spirituum con-
tineri, qui aliis flogisticis moleculis commixti non re-
censita solum saporis odorisque phænomena explicant,
verum etiam (si in definito contineantur aequilibrio)
membris omnibus alimentum præbent consentaneum.

§ 177. Ampliora supra quam censi ab unoquoque
valeat supereffent de terrestrium, ac volatilium Bruto-
rum morbis vel obiter attingenda; quæ nihilominus

elut-

(a) *De Materia Medica Tom. I. cap. 5. pag. 25.*

(b) *Elemen. Chemiae Tom. II. Part. II. pag. 192.*

elucubrare certe prohibemur, ne legentium plerique nobiscum jure succensere cogantur. Quisquis itaque ab instituto efflagitaret nunc nostro, ut Piscium quoque vitia opportune explanarentur, illud se petere una simul ostenderet, quod vel summis accuratissimisque Viris factu impossibile visum haec tenus fuit. Si non nihil conjecturis indulgere fas est iis, quae non umbratili inituntur argumentationi, primo dicamus necesse est, ea cum maxime aquatilia aegrotare posse, quum aquam simul & aerem respirare feruntur. Horum numero adcenſeri ea plenumque solent, quae ut de Caetaceorum sunt genere, ita respirationis opus absolvunt pulmonum & asperae arteriae praesidio, quemadmodum homines, & quadrupedia universa. Quare Balenae omnes, ut, Plinio Auctore (*a*), siphone quodam in frontis vertice a natura donatae aquam ore haustum rejiciunt, atque in sublime efflant quaquaverius, ita easdem aerem etiam respirare arguento est apertissimo, quod saepius summis aquis ertoque capite huc i lac fluitare, atque ita somnum capere conspiciantur: cuius rei perinde fides propterea augetur, quod ipsae maris belluae facile suffocationis discrimini committantur, si diutius sub aquis detineantur, quin aeris quoque inspirationi exspirationique in eorum pulmonibus relinquatur locus atque facultas. Consulatur apposite Rondéletius (*b*), quem primum fuisse opinium nemo refragatur, cuius studio patefactum sit quomodo aspera arteria in easdem Balenarum mirifice disseminetur. Quamobrem haud illegi-

time

(a) *Lib. IX. cap. 6.*

(b) *Lib. III. de Piscibus Marinis cap. II.*

time nobis inferre posse videmur, caetaceos Pisces suis affligi, probabili cuiquam philosopho opinione, sanitatis detrimentis, iis quidem similibus, quibus obnoxium esse ob variam aeris temperiem universum animantium genus alibi asseruimus luculenter (§ 159.)

§ 178. Quum vero Pisces universi sanitatis munere, ut Bruta omnia, gaudere debeant a natura largito, suis quoque contrariis ipsam labefactari opinemur necesse est; tametsi in quibus sint constituta ignoremus plane. Latissimus sospitatis vigor tum primum aquatilia cuncta animantia comitari cuiquam appareat, quum corpore toto flecti exilentes, & per quaecumque aquarum spatia discurrentes pro suarum fibrarum vi, elasticitate, & orgasmo conspicuntur. Supervacaneum est enarrare quae quantaque sit in eorum singulis natandi currendi que celeritas: existunt nihilominus ipsorum non pauca, quae non tantum natare sed etiam volitare incredibili pene virium nisu dicantur. Qui sint praे aliis potissimum tam valida pisces fibrarum elasticitate instruti Plinius (*a*) verbis hisce consignat: *Loligo etiam volitat extra aquam se efferens; quod & Pescunculi faciunt, sagittae modo.* Alia insuper piscium genera tantundem firmissimo valere corporis totius jactu tradit Rondeletius paulo antea laudatus (*b*), eademque ita recenset: *Vidi equidem birundines marinas ad lapidis jactum extra aquam in aere volitasse, & milvos, & mugilum genus alatum.* Hujuscem rei locupletes sunt testes, qui ad Herculis columnas navigant, quo in lo-

co

(a) *Lib. IX. cap. 29.*

(b) *Lib. IV. De Piscibus Marinis cap. 8.*

co birundines multae volare videntur. Plura ibidem de Exocaeto saltante, nec non de Salmone aquarum fontes citissimo iectu petente docet, quae facillima lectione in eodem consuli possunt. Quis vero omnium maxime ad perniciissimum motum sit expeditus ex aquatilium regno universo Plinius (*a*) diserte hisce verbis prodit: *Velicissimum omnium animalium, non solum marinorum, est Delphinus, ocior volucre, ocior telo: ac nisi multum infra rostrum os illi foret, medio pene in ventre, nullus piscium celeritatem ejus evaderet.* Ejus robur item, & facilis semet jaculandi in sublimiora navium usque fastigia potestas (praeter alios quos saepe laudavimus Auctores) ab Aeliano (*b*) scite admodum commendatur.

§ 179. Verum qui haec tenus levi solum, ut ajunt, vestigio Brutorum aegrotantium historiam hinc inde exceptam delibavimus nostra summopere interesse tandem aliquando debebat, ut ex praehabitis supremum illud colligere latissima argumentatione satageremus, quod fuit potius Capitis hujusc consilium. Omnium itaque animantium naturales quae passim functiones dicuntur, quum duabus maxime legibus peragantur inter se admodum adversis, inde nobis propterea acriora sunt pertenda sermocinationis nostrae momenta. Scilicet viventibus sensu donatis, atque ad percipiendum instructis sensus duplex contingere genus alibi exposuimus, quod invicem haudquaquam cohaeret (§ 146.): hoc autem fieri idcirco inficiari non possumus, quod a principiis utrumque pendeat inter se pugnantibus, quorum unum

vi

(a) *Lib. IX. cap. 8.*

(b) *Lib. XII. De Animal. cap. 12.*

vi sua aequabiliter, alterum vero tumultuari corporis viventis fibras artusque commoveat. Caussae porro hujusmodi per se se operantur, & organa tum hominum, tum Brutorum idcirco immutant, quod utraque habeant a nativa conditione mutuam in excipiendis immutationibus analogiam (§. 131.) Viventis igitur animalis struttura omnis fibrillis mollissimis & admodum irritabilibus constans, aut ordinate percussa, nec non humoribus irrigatur ubique salubribus (§ 137. § 138.); atque inde voluptuosae ad animam deferuntur sensationes; aut causticis, ac irritantibus fluidis vasa eorumque orificia tanguntur, unde diversis impellentium liquidorum quum legibus obtemperare adigatur, dispares necesse est propter ea ut anima ipsa ab animali aeconomia tam arcto nexu dependens, invito animo percipiat sensationes. Utrumque nihilominus perceptionum genus rigentibus ac semet contrahentibus muscularis elasticitatis vi, & principe cordis motu semper administris perfici debet (§ 138. § 139. § 140.). Sensationum igitur caussae omnes a sanitatis ac morborum principiis haudquam differe inter se posse videntur: quippe animantium cypositus hujusmodi status a varia membrorum irritabilitate ortum ducat, cuius opera sibimet natura continenter similis & aequabilis efficit, ut quae ab ipsis animalibus aut pro delectabilibus appetendis conquirendisque, aut pro rebus dolosificis posthabendis fugiendisque exercentur nonnisi huic uni utriusque invicem adversi conatus latissimam vim referant penitus acceptam (§ 141.) Si ergo in Brutis eadem vigeat irritabilitatis facultas (§ 143.) eademque perinde in istis detecta jamdiu fuerit

rit cum organizata hominum machina communis vasculorum, fluidorum, viriumque animalium in ambobus perceptionum generibus oeconomia (§ 145.), unius proinde sensationis ab altera belluae ita sentientes differim: agnoscent; utpote quae a diversa prorsus causarum virtute sui corporis organa sentiant immutare. Harum quidem praeclara sensationum discrepancia eò est in Brutis omnigenis cuique patefacta, quò externa earendem signa (de quibus inferius uberiori differere cälamo pollicebamur) magis decretoria fore assertimus (§ 146.)

§ 180. Iure igitur affirmemus oportet, singulas Brutorum functiones, quas superius commemoravimus (§ 135.) eorum membrorum exercitationibus perfici, in quibus aut sensus aut irritatio solum, aut utraque vis dominatur (§ 142.). Hujusmodi autem virium exercitatio a dupliç principiorum *nonnaturalium*, & *præternaturalium* genere omnino pendere merito dicitur (§ 136.). Quamobrem si causæ utrinque in Brutis operantes aequabilem haud invertant naturæ methodum, muscularum omniumque organorum nisus illud efficiet delectabile, quo homo incolumis magnopere gaudet: pecudum siquidem sospitas ab iis pendet singulis sanitatis momentis viribusque plane comparibus, unde hominum vigor & vitae constantia definitur (§ 135.)

§ 181. Bruta igitur a rectae sanitatis finibus descendere coguntur, & alias pati sensationes solent injundas atque dolorificas, quamprimum gelatinosa lympha immutetur illa, cujus beneficio, ut animantia cuncta aluntur & crescunt atque in optima incolumitate per-

severant, si ad componentium elementorum aequilibrium diu ipsa servetur, ita vitia quamplura consurgunt ut primum ab aequabili eorundem elementorum aggregatione desciscat (§ 176.). Inficitur autem, atque immutatur illa, quum ejus per arteriosos lymphae ductus circulatio ita perficitur, ut non ut antea singulis machinae animalis partibus saluberrimum praebeat affluxum, sed suis potius moleculis acribus, salinis, biliosis, vitriolicis, atque aluminosis vasculorum eorundem internam superficiem extimulet, dividat, erodat, atque alia efficiat praeterea, quae animae torquendae solum aptissima sunt (§ 169.) Quum neminem itaque ex dictis haec tenus latere amplius debeat, ab animi pathematibus (§ 157.), ab aeris varia atmosphaera (§ 159.), a magna plus aequo sanguinis humorumque circulantium copia (§ 160.), a cohibita Venere (§ 161.), ab omnigena alimentorum natura (§ 162.), a ciborum excessu (§ 163.), & a quamplibus reliquis (§ 164 § 165.) morborum principiis pleraque (nisi omnia dicamus) petenda fore sanitatis detrimenta, inficiari proinde nulli profecto fas erit, ab iisdem caussis serosi ejusdem humoris omnem proficisci reipsa immutationem; a qua demum omnis perinde fluit naturalium functionum perditio, aut imminutio.

§ 182. Sed haec, nisi forte fallamur, non adeo perspicue proposita videri nobis certe poterant ad extremam ex constituto consilio sermocinationem, nisi alia quaedam è Physiologiae scientia loco huic admodum consentanea peterentur. Horum primum (quemadmodum caetera deinceps) ut a Medicorum nemine in su-

spicionem adducitur, ita nobis certissimum manet; arteriosos scilicet lymphae nutritiae ductus; tametsi universis corporis partibus satis congruum deferant robur & incrementum; non aequa tamen largitione efficere, ut membra humorem sibi; quomodo & Physici loquuntur; absque ullo discrimine gelatinosum assimilent. Solidae videlicet humani & belluini corporis partes in duo genera secernuntur; quorum unum illas ambit, quae regulari cavitate donantur, ut ossa nonnulla venae, arteriae, aliique ductus humoriferi, alterum vero, quod eas complectitur, quae hac cavitate a natura privantur, ut fibrae omnes carnosae, membranaceae, & quae sunt reliquae in tota machinae structura. Pro varia itaque solidorum textura, & fibrarum situ quaedam adtrahuntur per immechanicas vires è gelatinoso humore moleculae, quae dilatandis reficiendisque artubus apte respondeant; quemadmodum rem perspicue experimento sunt assequuti Viri Clariſſ. Wanſwieten (a), & Hallerus (b) in ossea substantia, quae frangi contigerat: testantur ipsi nimirum, è quolibet ossis confracti punto gementem succum quandam fuisse spectatum, qui paullatim, sufficienti soliditate comparata, par satis per se fuerat ad pristinam continuamque segmentorum duritatem tribuendam.

§ 183. Facile ergo captu videri cuiquam debet, cur tot tantaeque dolorificae sensationes animam torqueant hominum atque Brutorum: ab immutata nam-

n 2

que

(a) *Comment. ad Boherav. Aphorif. de cognoscend. & curandis morb. Tom. I. § 294. pag. 40.*

(b) *In notis ad Boherav. institut. § 476. pag. 370.*

que gelatinosa lympha ob quamplura morborum principia omnes pervertuntur assimilationes, quae contra naturae ordinem operantur; ac ipsae proinde fibras, musculos, & nervos acriter, motuque irregulari vellicant; ac suis veluti spiculis pungunt per omnes corporum animalium anfractus vel tenuissimos, quæ serofus ille beneficus humor in sanitatis integræ statu permeare deberet. Porro experimenta recentiora docent, ita per immechanicas vires a diversis organici corporis partibus alentem lympham in sui adstrahi beneficium sive perniciem, ut ossæ, musculares, alteriusve generis partes peculiaribus quibusdam sibiique accommodatis vestiantur a natura membranis, per quarum poros, veluti per cribros totidem secretarios, eae solum molecularum trajiciuntur portiones, quae aut unicuique augendo visceri, aut ipsi contra male habendo, pro peculiari materiae ratione, sint apte cohaerentes. Id compertissimum fore universi medicae facultatis testantur cultores in multiplici illo fluidorum genere, quae per membranas veluti cibrata sub bilis, salivæ, urinæ, succi gastrici; aliorumque plurium nominibus designantur. Quæ praeterea in pluribus tumoribus, qui *Cistici* appellantur, materia depascitur purulenta, non aliunde repetenda est, quam è membrana illa, quæ *Cisti* dicitur; per cujus porulos molecularæ quedam a reliqua teri massa secernuntur, quæ demum in tumidam coeunt superficiem vicioque carnem reddunt obnoxiam. Mirum quidem est quantam necesse sit in hisce extirpandis diligentiam adhibere! Etenim ut optime expedit celebris Daniel Sennertus de re medica inter Veteres

teres benemeritus (*a*), si vel exigua hujusce membra-
nae portio, post extirpationem, supersit adhuc, fatis
per se est ad novam tumescens carnis materiam ite-
rum producendam.

§ 184 Gelatinosa igitur seri substantia, quae ubi-
que Brutorum per organizata corpora assimilatur, ut be-
nefica apte est, & delectabilibus sanitatis sensationibus
animaee reddendis idonea, quum probe est elaborata, ita
contra, si in eodem seroso humore vitium obrepat ali-
quod, tam acriter grassatur, ut solida quaque paulatim
perdat, aut emaciatum corpus efficiat, omnesque pro-
inde eorum sensationes dolorificae fiant & injucundae.
Porro existunt plura, quae Physicorum communi sen-
tentia impediunt, quominus gelatinosus humor in pristi-
na salubritate diu perseveret, quorum pleraque supe-
rius attigimus (§ 157. § 159. § 160. § 61. § 162. §
163. § 164.). Acerrimus nimirum, & causticus, aut e-
tiam nimium aqueus succus exprimitur, qui vel inter-
na ad animales functiones vasa ulceribus ablumit; que-
madmodum in *Tibisi* evenire omnes norunt; vel partes
cuti solum contiguas erodit; ut contingit ex Senneri animadversionibus (*b*) in multiplici Graecorum *Lepra*,
nec non in Arabum *Elephantias*; vel demum, quia
solida aquae humoris copia nimium sunt distentae ac de-
bilitatae, nequeunt proinde nisi, ut stagnantem quodam-
modo, in minimis praesertim tubis, liquorem expellant,
& per circulationem ad aequam densitatem perducant:
ex quo noxi humoris confluxu, aut *Hidrops*, aut *Ede-*

mae

(a) *Medic. Practie. Lib. V. Part. I. cap. 35.*

(b) *Oper. Medic. Tom. II. Lib. V. Pars. I.*

matosi morbi certum habent, qui ut in homine, sic etiam in Brucis, ac, teste Clavis. Halesio (a), in plantis reipso dignuntur. Quamobrem legitime inferre posse videmur, omnia morborum genera, quibus varia volucrum & quadrupedum genera affligi cernimus quotidiana edocti experientia, nonnisi a duabus nuper expositis supremis capitibus fore repetenda. Scilicet, si Falcones (§ 167.) alkalescentium humorum vi febres aliquando patiantur, ideo ipsi diversa animae sentientis indicia praebent, perseverante aut etiam incipiente febri entis materiae orgasmo, quod nutritia lympha a molecularum salubri aequilibrio recesserit, & in acriorem substantiam fuerit ob multiplicem recensitarum causarum rationem conversa. Eadem methodo de Equorum febri entium aegritudinibus philosophari debemus (§ 172.) atque immutatas idcirco animae perceptiones dicamus oportet, quod diversa sint eo statu muscularum irritamenta a depravatis fluidis prodeuntia, quemadmodum signa ibidem ex Virgilio exhibita satis superque decernunt. Ita etiam opinari tuto debemus quum ovillum pecus universum non tam febribus, quam pestilentia nimium misere laborare dicebamus (§ 173.). Tantundem de Suibus dicere tuto possumus, si quando inflammatoria angantur raucedine, aliove pessimo effervescentium humorum morbo (§ 174.). Ad eundem sermonis hujusc scopum converti facile possunt quae de Boum febribus, & lue contagiosa, & dira admodum obiter inueniamus (§ 175.): quippe, quum febris dominatur, infecta lympha moleculis suis internam superficiem va-

scu-

(a) *Statique des Vegetab.* pag. 274.

sculorum omnium , quæ ipsa circuit , extimulet , dividat , erodat atque alia efficiat praeterea , quae animae torquendae solum aptissima sunt (§ 181 .) Deest itaque animantibus cunctis febribus & quaecunque contagiosa iue exagitatis gelatinosus ille succus ex sale falso ammoniacali , & oleo crasso constans , quem ut ex Clariss . Viro Geoffroy (§ 176 .) animadvertisimus , ita incolumitati diu servande perditisque viribus reficiendis necessarium atque opportunum fore universi de arte medica optime meriti atque periti calculo testantur unanimis . Si vero iidem , qui paulo ante commemorati sunt , Falcones aposthematibus , tumoribus , oculorum fusionibus , aliisque non admodum dissimilibus morbis laborent ; si pituitario humore inferciantur Phasiani , si scabie , & lepra male habeantur Cornices , si Equi oculorum lippitudine , strumis , sanguinis mictione , testium tumore , artridide , podagra , pluribusque aegritudinibus torqueantur , quemadmodum (§ 171 .) animadvertisimus ; si quaecumque demum eorum morborum genera recensentur , quae paulatim prohibent , ne solida aquae humoris copia nimium distenta bene nitantur , ut stagnantem quodammodo , in minimis praesertim tubis , liquorem expellant , & ad aequam densitatem perducant ; illa inquam omnia , si in animantium corporibus saepe contingant , ideo in eorum perniciem atque moerorem parantur , quod non tantum succi nutritii incongrua mixtione virulenta dominetur circulatio ; quae omnem animalium aeconomiam perturbat , quae irritabilitatis atque etiam elasticitatis tantopere necessariae vires frangit ; verum etiam , quod non omnes fluidorum molecu-

lae

iae organorum veluti cibrantium diametris & variae texturae bene respondeant (§ 171.) Sed haec rudiori quam rei gravitas per se se efflagitare videbatur, calam & philosophia absolvisse dicemur; quamquam non satis nobis, caeteris autem multo minus, fecisse vide-mur. Omnem itaque Capitis hujuscem materiali paucioribus ita complectamur, ut eo demum urgeatur quo scopus scribendi noster primum spectabat.

§ 185. Bruta igitur, quum multiplicem dolorum sensum percipere videantur; quem repellere a se pro viribus student; illud etiam se sentire testantur, quod voluptas tota est; cui nanciscendas diuque servanda cuncta eorum vota & studia videntur esse conversa. Si nihil itaque sensus belluis inesset, nullum perinde inter utrumque perceptionum genus (§ 146.) monstrarent discrimen; ideoque si non doloribus moerere, neque voluptatibus lactari ipsi dubio procul essent dicendi. Quisquis haec tamen vesana cogitatione sibi comminisci voluerit, equidem ignoro quanam exotica prorsus philosophandi ratione inter sapientes Viros versari audeat, & sua etiam effutire colloquia. Quisnam quaeso inficiari jure poterit. Bruta reipsa gaudiis exilire, atque in recta valetudinis delectatione quiescere, quae paria cum hominibus voluptatum principia sortiuntur? Quippe in ipsis irritabilitatis servantur leges, & musculi & fibrae omnes iisdem continentur naturae officiis, quibus hominum incolmitas, vigor, & vitae voluptas definitur. Quae ergo bonae valetudinis constantiae, quemadmodum humanum genus omne, vehementi cura & jucunditate obtemperare competitissima jam experientia

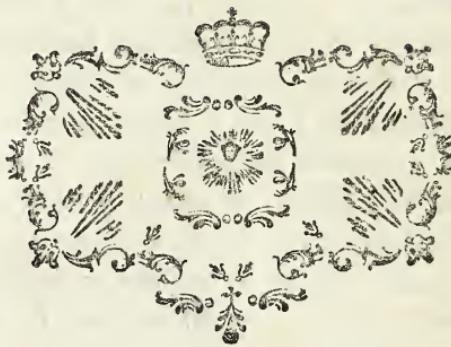
cer-

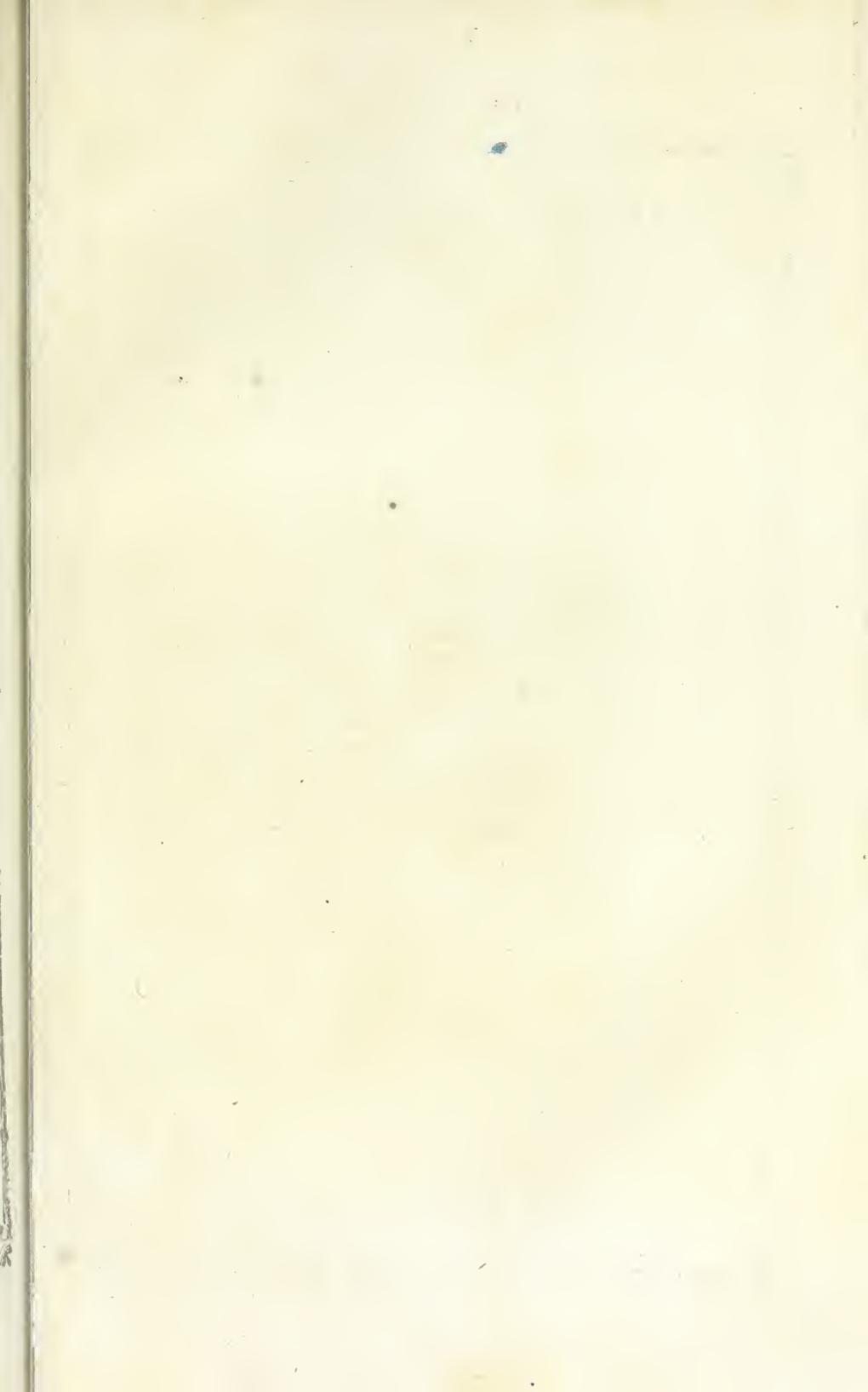
cernuntur, ipsa etiam ex adversis depravatae sanitatis momentis illa etiam percipere dubio procul cogi poterunt, quae nonnisi invito sensu, & voluntate ab anima excipiuntur.

§ 186. Jam ergo illa repetamus, quae orationi huic coronidem tribuant, & rebur extremum concilient. Quae sint constantis in animali corpore sanitatis leges, & munia; unde sensus jucundi vis ad animam pertingit; paucis complexi fuimus alibi, & praeclare exhibuimus (§ 138. § 139. § 140. § 141. § 142. § 143. § 144.) Hisce vero quamplura adversantur quotquot uberi elucubratione aegritudinum principia definivimus (§ 157. § 159. § 160. § 161. § 162. § 163. § 164.) Quum itaque utriusque corporum suorum immutationi Bruta ex naturae imperio subdantur, dubitare jure non possumus, quin in ipsis (quorum est cum organizata hominum machina communis vasculorum, fluidorum, viriumque animalium omnium oeconomia (§ 145.) sensus germani perceptio pro diverso eorundem statu efficiatur. Potro belluae, si percipient vim sensus, ab eodem principio habere in se debent ut sentiant, & simul intelligent (§ 147. § 148. § 149.); quod quidem ita ratione quemlibet urgere debet philosophum, ut non solum fateri & probare illud cogatur, quod pressae sermocinationi fuit alibi (§ 152.) commendatum, verum etiam renuere non debet, ob rectum rationis nexum, illud ipsum intelligendi in Brutis principium tanquam spiritale spectare, quod nulla prorsus materiae concretione constet, & a qualibet corporis ratione sit segregatum.

§ 187. Huc demum nostrum spectabat disputationis
con-

consilium; quod etsi lectori acuto in primo ferme Capitis progressu satis fuerit adumbratum, & praecoci etiam sermocinatione conflatum (§ 152.) illus tamen latius incrementum a caeteris educendum existimavimus, quae rem in praeclariori lumine constituerent. Hactenus disputata quamquam magni sint ponderis habenda, magnique apud philosophos pretii, ista tamen reliqua postulant, quae sequenti Capite publico commitemus judicio.

C A P U T V.

*Quaecumque a Brutis eduntur signa vocibus, ejulati-
bus, aliisque doloris aut voluptatis argumentis ve-
ram in ipsis sensationem fieri decernunt.*

Aecutire nos aut hae-
rere suspensi certe non
debemus, quin inpraes-
tentiarum praeclaro e-
rectoque ingenio in
hac ipsa disputatione
progredi debeamus, qui
amplissimum hactenus
iter ex superioribus

haud interclusum fore pervidemus. Erit igitur philoso-
phi non tam gloriosa, quam vera quaerentis a Bruto-
rum nostrorum signis de germana eorum sensatione mul-
to facilius posse definire: quippe animales illorum, quae
dicuntur functiones, cum perspicua sensus & irritabili-
tatis natura collatae, ita iisdem quum fuerint bene ad-
judi-

judicatae ut nulla adversus eorum spiritualitatem reliqua fuerit difficultas, ipsae profecto in medium iterum advocantur, ut cum multis animae sentientis argumentis comparatae magis magisque vel invitos ad assentiendum vehementer compellant.

§ 189. Itaque unusquisque praestans ingenio & diligentia, qui nullum ab exterioribus actionum humarum signis discrimen inveniat, quod Brutis etiam commune non sit, arguere facile poterit, sentire nimirum, & cogitare, & providere, & discere, & docere, & invenire aliquid, & tam multa alia meminisse, amare, odisse, cupere, timere, angi, lactari, aliqua in lucem proferre similia ita esse spiritalis animae propria, ut quemadmodum hominibus spiritus attributa idcirco est natura, sic Belluis omnibus ab eadem argumenta spiritale prorsus operationum suarum principium fuerit a supremo Conditore largitum.

§ 190. Porro nisi in utroque animantium genere, hominibus nempe atque Brutis, parem dicturi exinde fuerimus intercedere animorum indolem sive substantiam; equidem non perspicio, cur Dicaearchus ille sapientioribus Viris debeat, ut jure contendunt, accusari, qui apud Tullium (a) nihil esse omnino animum asserebat, & hoc esse nomen totum insane, frustraque, & animalia, & animantes appellari, neque in homine inesse animum, vel animam, nec in bestia; vimque omnem eam, qua vel agamus quid, vel sentiamus, in omnibus corporibus vivis aequaliter esse fusam, nec separabilem a corpore esse; quippe quae nulla sit; nec

fit

(a) *Q. Q. Tuscul. Lib. I.*

sit quidquam, nisi corpus unum & simplex; ita figuratum, ut temperatione naturae vigeat, & sentiat. Ita vero quum nimium absurdum fore nemo non noverit eruditus atque cordarus, ad saniorem propterea philosophandi rationem revocanda mens est, & quid de Brutorum ingenio nosse debeamus ex sensibilibus eorum indiciis patefaciendum nobis est tandem.

§ 191. Universorum igitur numerum et si complecti & percensere omnem singillatim nequeamus, quibus Bruta quid velint, & quid contra respuere conentur, apertissime ostendunt, ad duo tamen supraea genera referriilia debere brevior me dicendorum methodus admonet. Ea quippe aut voces caeteroqui inconditae sunt, & sibili, & ululatus, qui aliquem edunt articulatum oris sonitum, aut gesticulationes & diversi generis motus sunt, quorum ope satis superque ipsa Bruta declarant, eos non aliunde, quam ab aliquo mentis instinctu reipsa prodire. Quae vero voces quoquemodo ab iisdem adhibitae latratus, barritus, hinnitus, rugitus, mugitus, balatus a Grammaticis vulgo dicuntur; quibus tamen vocalibus nil aliud innuere belluae solent & volunt, quam variam loquendi rationem, quam suo more & natura fundunt canes, elephantes, equi, leones, boves, oves, aliaeque pecudes, quas silentio obaequam orationis brevitatem praetermittere volumus, quum pro earum multiplici necessitate urgentur, aut rerum sibi congruentium desiderio.

§ 192. Plura autem existunt in omni qua late patet natura Brutorum genera, quae ululatu discernuntur; quemadmodum Lupi, & Aves nonnulli; alia vero sibilis

tan-

tantum, ut amplissimum serpentium, & volucrum pene omnium regnum; in quibus utrisque tamen tantum tamque latum intercedit discrimen, ut a nonnullis uniforme sibilum, ab aliis numerosum & frequenti vocum conversione modulatum quisquis facile valet experiri, quamprimum attentiores iis accommodet aures suas aviculis etiam, quae aut nobiscum saepe versantur, aut statim transvolare solent temporibus alio turmatim commigraturae.

§ 193. Nihil de Piscibus dicere attinet, qui mutorum animantium attributo a Scriptoribus, & ab ipso rerum meliorum ignaro vulgo appellantur. Ipsi nihilominus solent, ut erimus exinde dicturi, tantundem portendere motibus permultis, eaque idcirco supplete, quae a reliquis terrestribus, & volatilibus animantibus vocis praesidio fiunt. Vocibus carent utique Pisces omnes: neque tamen, si illis istae aliave id genus similia desint, hoc propterea putandum est, nihil eos unquam habuisse a natura, unde sensationes patefacerent suas, atque pathemata. Quare excutiendum aliquid fore videtur, ut liquido constet quid sit carere, nec quid relinquatur erroris in verbo. Ex Tullii itaque monitis (a) „ carere hoc significat egere eo quod habere velis . . . . „ Dicitur enim alio modo etiam carere quum aliquid „ non habeas, & non habere te sentias, etiamsi id fa- „ cile patiare. Carere enim in morte non dicitur; non „ enim esset dolendum. Dicitur illud in morte carere, „ quod est malum; sed ne vivus quidem bono caret, „ si eo non indiget; sed in vivo intelligi tamen non

po-

(a) *Quæst. Tusci. Lib. I.*

„ potest regno carere.., Itaque marinis caeterisque aquatilibus animantibus etsi vocis qualiscumque usus fuerit pro suarum necessitatibus postulatione denegatus, eo nihilominus ita privari illa patiuntur, ut nihil inde consequatur, quod sibi aut moerorem afferat, aut egestatem, aut ad bona conquirenda angustiam: habent quippe tot alia a natura praesidia, quibus semet bene tuerantur a malis, & delectabilia atque utilia nanciscantur quot in reliquis terrestribus Brutis desiderati a nemine queant. Haec tamen obiter dicta volumus: nunc eo, unde coepta oratio est, regrediamur.

§ 194 Taurorum cumprimis mugitus, quum in juvencas libidine furunt atque exardescunt, tot quidem voces esse animi amore correpti indices perspicue ostendunt, quoties ipsi infensissimos alios ex eorundem genere armentis accedere vel eminus videant, qui parem in vaccas aestum explere aggrediantur. Alia praeterea signa ipsi produnt, quae nonnisi animi cogitantis acriterque affecti esse queunt. Singula complectemur pro ea quam locus hic patitur aequissima brevitate, quae tum a laudatissimis Scriptoribus, tum ab ipsa saepe obvia experientia petuntur. Quamprimum ergo alter alterum cernat, uterque continuo taurus mugire incipit, cervicem jastat, & truculento obtutu tum acerrimam utrinque instare pugnam minitatur. Concurrunt ambo deinde, posteaquam pedum pulsu, pulveris jastratione, & frequenti effuso naribus spiritu seipso ad certamen provocarint: effraeni demum impetu invicem ruentes semet eosque vulneribus cedunt, quoisque eorum alteruter è prelio victoriam retulerit, & adversarium penne prostraverit.

§ 195. Quantum Feles insuper inter se dimicent, atque inconditis ululatibus se invicem increpare videantur, non est qui ignoret, nisi qui eas belluas aut infra suas, aut in aliorum domibus familiares yiderit nunquam, vel aliquando ejulantes non auscultaverit. Eae scilicet belluae mutuis se lacestere solent contumeliis quo tempore in venerem pronae urgeri se sentiunt, & de acquirenda foecmina magnopere contendunt: eorum siquidem animantium masculi eo feruntur singuli, quo natura poscente abripi extimulantur; quare & majores tunc accedunt pro comparando eorum sine conatus, quem ardenter expetunt, & flagantiori adversus sibi similes furunt iracundia, quos felicitatis extremae putant esse raptiores. Mirum certe est quot ipsi vocum modificationibus atque conversionibus persaepe utantur, quibusque insuper versutiis semet vicissim decipere studeant, quam immobiles vultibus conversis, & saepenumero ad mutuum contactum admotis nonnisi lacrymabilibus questibus fundendis intenti esse videntur! Attamen tanta vocum varietate quid nisi patefacere invicem debent, quam affectuum eorum copia torqueri, qui amorem, & quidem vehementissimum, solent vel in hominibus comitari?

§ 196. Brevi duntaxat animadversione oves, agnos, haedos, hircos spectare obvia experientia debemus, quum isti balantes auscultantur, si potissimum nutantes, incerti, atque a reliquo grege fortassis disjuncti huc illac vagentur, & per arva, perque sylvas & sociis nuncium mittere geminatis tremulisque vocibus contendant, & se una ingenti amittendae incolumentis pa-

vore

vore correptos esse demonstrent. Aut igitur frusta, atque ad judiciorum ludificationem eorum animantium a natura signa sunt instituta, aut eadem existimemus oportet ita ab iisdem emitte saepe solere, ut non verosimilius solum, verum etiam maxime certum & exploratum inde fiat, quod hujusce Capitis scopo est omnino cohaerens.

§ 197. Nunc deinde canum voces sive latratus expendamus, eorum vero cumprimis qui venatici sunt, quive feras turmatim vestigare ipsasque etiam apprehendere nituntur. Mirum profecto appareat quot ipsi, quum feris iisdem accessere proprius, ululatibus prae earum capiendarum fervore obloqui, gannire, maledicisque increpitare soleant! Ipsi autem mirandum plane spectaculum praebere debent philosopho; qui rerum specie tantum handquaquam delectatur, sed intimam naturae indaginem querit; quum suas voces non inconsulto aut intempestive ostendunt, easque pro temporum locorumque circumstantiis adhibere, aut etiam continere scite valent. Porro quum venationi incipienda canum ductores prespiciunt, atque ab urbe ad arva, & nemora properant illos cernere & audire fas est latratibus ita exultantes atque perstrepen tes, ut idcirco eo majori tunc temporis se effetti laetitia testentur, a qua cohiberi non possint, quò leporum, cervorum, aliarumque ferarum persequendarum operi vici nius appropinquare dignoscant. Deinde vero sua venatoribus loca sive stationes quamprimum fuerint prioritari belluarum capture constitutae, canes illico contescere incipiunt, atque ore naribusque semper ad

terram projectis a vallibus ad montes perniciissimo saliunt transcurruntque impetu, atque ita omnes lucorum latbras invisunt, ut si qua delitescat quae sit faera fugere, & coram venatoribus huc illac dispositis transire compellatur. Sed simul ac sive lepus, sive hinnulus eruperit aliquis, atque eorundem oculis apparuerit, absque mora latratus congeminant, atque venatores admonent quid illis facto sit opus, ne ipsos ab eorum ieiibus aufugere patientur. Quamobrem neminem ista intuentem, aut ab ipsis venatoribus audientem, nisi per jocum, inficiari posse cerro arbitramur, canes ejusmodi iisdem ad illa constanter peragenda impelli reipsa vi- rium mechanicarum conatibus, quae sint in eorum affectuum, & cognitionum ratione, ut ajunt, directa, quibus parti caeteroquin agerentur impetu homines, si pro eorum calliditate variisque pathematibus propositum sibi quemlibet finem assequi ordinatissime contenderent. Ab hisce vero exemplis digressi aliorum animantium signis Commentaria nostra co semper illustrius amplificare nitamus, quo uberioris natura ipsa doctorum indoctorumque magistra dicendorum materiam cuiilibet unde- quaque suppeditat.

§ 198. Quod alibi Elephantorum ingenium subtile atque humano simillimum diximus (§ 15. § 59.) rebusque, & affectibus percipiendis idoneum, hec ipsum profecto externis vocum aliarumque significationum argumentis saepe se pandere Scriptores tradiderunt iidem, de quibus temperantioribus viris nullus fuit unquam aequus ambigendi locus, quum testes harum rerum accivimus illos, atque laudatores. Bruta porro hujusmodi quantum

ho-

hominum genus amare, tanundem ab eorum insidiis
sollicite cavere dicuntur ob magnum libertatis amo-
rem, in cuius desiderio etiam mansuefacti perseverant.
Itaque noctu suam serviendi conditionem, non baritu-
solum deplorare ex Philostrato refert Gillius, verum
etiam luctuosa alterius vocis, non quidem interdiu usi-
tatae, murmuratione, quam gemitibus similem diceres;
quibus ita lamentantibus si quis forte interveniat, illi-
co questibus moderantur suis, perinde ac verecundia
& hominum conspectu deterrentur.

§ 199. Quamquam non sumus ignorari, multos stu-
diose contra esse dicturos; non nos tamen ista deterrent,
neque a scribendi proposito valent ullanus revocare:
quae certe vitare nullo modo potuimus, nisi nihil om-
nino scriberemus. Verum si isthaec philosophandi copia
multitudinis judicio solum probanda litteris consignare-
tur nostris, caecutire nos ipsi consulto vellemus: nul-
lum siquidem latere potest eruditum rebusque litterariis
appprime consultum, multos passim reperiri, qui nihil
laudent, nisi quod se imitari posse confident; nonnul-
los vero existere, qui ea vituperent omnia, quorum ut
verum adsequuntur otio, & studio affectibus vacuo abu-
ti non debent. Haec autem de Brutorum ingenii ab
eorum vocibus firmissima, ut arbitramur, demonstra-
tione petitis qui adspernetur, ab universa philosophiae
scientia longissime absit, atque eorum hominum nume-
ro adcensi abe se probat, quorum modo memini-
mus. Attamen nec philosophiae hujus nostrae vitupe-
ratoribus respondendum fore decrevimus, neque item
minus vera quaecumque haec tenus scripta patent existi-

mare debemus, quod eorundem suffragiis careant, aut forte tanquam falsa & absurdā traducantur. Caeterum si cum aequioribus Commentariorū nostrorum judicibus sermocinatio hic esset habenda, praeter illa quae haec tenus methodo & ratione duce elucubravimus, hasce perinde, quae mox consequuntur, juxta propositum, animadversiones iisdem objicere valeremus.

§ 200. Cur homines aut in temperanda voluptate, aut in cohibendo ferendoque dolore moderate agant non amplissima solum philosophorum nos docent instituta, verum etiam ab intima nostrum conscientia atque experientia eruditur. Ipsa nimirum ratio atque educatio praescribit optima; ad quam persequendam nos docti, dicam ne potius, quam facti a natura; ut in utrisque extremis nimium illud caveamus, quod honestati, quod decoro adversatur. Turpe siquidem ad rationis leges bene composito cuique appareat, aut voluptatum fruendarum motus nolle compescere, carumque effraenum signa praebere, aut in doloribus exasperatas voces emittere omnemque animi abjecere constantiam, quae ipsum etiam dolorem nescio quo pacto mitiorem facit. In omnibus denique officiis vitae obeundis, quemadmodum nobis animi adhibenda contentio est, ita in omni dolore atque voluptate maxime nobis est providendum, ne quid effuse, ne quid inconcinne, ne quid abjecte, ne quid ignave, ne quid serviliter muliebriterve faciamus: aut si laetitia exultare, vel ingemiscere vocibus non nunquam forti honestoque viro concessum est, utrumque tamen fieri quibusdam obnitentibus virtutis legibus sobrie permittitur. Quid hacc igitur cum Brutorum vocibus

cibus seu clamoribus quaeso commune? Illud profecto commune omnino intercedere posse censemus, ut quae ab hominibus propter honestatis disciplinam exerceti dicuntur una artis sive educationis ope ab animantibus bellnis perinde fiant. Itaque Bruta a capiendis voluptatibus saepe avocantur, neque ulla earum appetendarum sive fruendarum proferunt argumenta, si quando exercitata, aut sub ductoris manu degentia malle se obtemperare ostendant, quam earundem spe allici nunquam patientur. Ita dolori non cedunt, neque gemitum aut ejulatum ullum lamentabilem, abjectum, imbecillum prodere sinent aliquando, si laborare juxta educationis morem, si ponderibus premi, si asperrima aggredi forte cogantur; et si ea animi contentione non agant, quam homines honesti atque fortes ob virtutis imperium tenere consueverunt, id tamen efficient vi, terroribus, & minis adacta. Quapropter equi nitrire desinent, aut nec oculos forte in equam convertent, neque ulla libidinis explendae cupiditate commoveri poterunt, quum habenis regi atque in gyrum agi caepertint, aut quum fortassis verbera & equitis imperantis voces senserint imminere, iisque ad usitatas exercitationes vehementer urgeri. Igitur si clamores, si gemitus, si contra deletionis belluae reliquae signa varia intuentibus objiciant aliquando, ideo pro animi eorum diversimode affecti usurpari tuto poterunt argumentis, quod ab iisdem semet abstinere penitus aut temperare aliquatenus soleant, quamprimum educationis vi, seu inveterato receptae discipline more cohibeantur, aut in adversam ab earum sensu, & voluntate consuetudinem aequaliter flectantur.

tur. Etenim si secus virium mechanicarum legibus, ut Automata solent, aut sanguinis tantummodo per omnia vasa excurrentis elatere atque impulsu inania illa & umbratilia doloris voluptatisve, pro re nata, promerentur indicia, nihil sibi artes atque institutiones vendicare unquam possent, quominus perpetuo atque invariabili ordine illa perficerentur. Atqui si dolorum patientiam meditemur, quum belluae permultae sub hominum disciplina gubernantur, nihil certe habet illa, quod cum ejulatibus conferri possit iis, quos saepe ac moleste fundunt ipsae, quum sibi relicte agunt pro varia externarum rerum in organa sensoria dolorifica impressione. Latius manaret haec ratio, si idem in Brutis discrimen animadvertere vellemus quum ipsa oblectamentis hauriendis intenta esse videntur. Itaque in animantibus ratio & disciplina quum illud vehementer efficiat, ut ultro nec in prosperis atque delectabilibus ipsa nimium se exultare, nec in adversis & injunctis frangi ac desperare externis signis demonstrent, jam pervium esse quis non videat, nonnisi a spiritali & spontaneo animae principio profecta illa atque manantia quaecumque a Brutis exhibentur, si quando, nullo accedente praceptoris imperio sive timore, libere omnino operentur, & se propterea effusa in voluptatibus; aut contra in aegritudinibus dolorificis intolerantia esse sensibilibus permultis testentur argumentis?

§ 201. Attamen minora isthaec quae hactenus diximus fore certo putamus, quamprimum, caeteris omnibus Brutorum inconditis vocibus ferme neglectis, articulatam quorundam loquaciam expendere tantisper ag-

gre-

grediamur, atque ad idem propositum referamus nostrum. Quae quantaque Psittaci loquantur is solum potest ignorare, qui nunquam aut eos viderit, aut cum multis sciscitantibus colloquentes audierit. Tam mira ac solemnia de iisdem traduntur, ut et si quinaria tantum rei istiusmodi historicae pars vera esset minimeque suspecta, caeterae autem exceptionibus laborarent, magnum tamen nobis, & firmum omnino suppeditaret ad rem praecipue decernendam argumentum. Atqui omni carere idcirco debent censura quotquot Psittacos miranda plane loquentes descripsere, quod ii litteris consignaverint, quorum est in amplissimo totius orbis eruditio conventu insignis auctoritas, & decus illustre.

§ 202. De hac itaque ave, quae teste Plinio (*a*) supra omnia Bruta voces reddit humanas, Caelius Rhodiginus tradit (*b*) miraculum insigne suis temporibus visum. *Psittacus*, inquit, fuit Ascanii Cardinalis Romae centum aureis comparatus numinis, qui articulatissime continuatis perpetuo verbis Christianae Veritatis Symbolum integre pronuntiabat, perinde ac *Vir peritus* enunciaret. Hoc autem ingenium, ac mira in addiscendis hominum eloquiis facilitas eò magis patet videtur, quo ipsa promptius ad omnia proferenda instituitur quam inter imberbes pueros ac puellas versatur, cum iisque verba miscere permittitur: quippe tanto in utrosque fertur amore, ut ob eorum discessum eum saepe lugere, tum contra alios Psittacos nemulacione seu invidentiae stimulis agi quandoque visus fuerit,

(a) *Lib. X. cap. 42.*

(b) *Antiq. lect. Lib. III. cap. 32.*

rit, si forte illi eorundem puellorum conversatione fruerentur; quos secum colloquentes non haberet. Haec autem omnia vera se comperisse testatur Scaliger (a); quinimo frequenti diurnaque experientia, & animadversione docemur, non in pueros solum ac virgunculas Psittacum amore, verum etiam caeteris hominum more affectibus tangi. Siquidem laetitia exultat, sibi placet, odit, ira fervet, adulatur, gesticulatur, inebriator, maeret, atque haec aliaque permulta articulatis potissimum vocibus vel simillimis decretoriis argumentis praeclarissime ostendit.

§ 203. Quamquam vero cum ex hisce hactenus traditis, cum ex dicendis Capite posteriori, neminem futurum ad veritatem bene institutum suspicari valeamus, cuius in spiritale Brutorum ingenium iniqua prorsus dimicare debeat voluntas, fateri tamen ultro compelli-
mur, atque ea consulto praeferre volumus, quae fortassis objici ab adversariis nostris jam pervidemus: Psittacis videlicet humanum sermonem minime esse conge-
nitum, nec eos, nisi arte & soertia instituantur, ho-
minibus esse comparandos, qui articulatam vocem a na-
tura singuli fortiti praedicantur, ac propterea expedito
loquendi munere fruuntur, quamprimum organorum vi-
tia desint, & frequens sermoni usus accedat; cae-
terum Psittaci aphoni pene & muti nascuntur, & qui nondum cicures sunt, quum in sylvis & natalibus locis degunt, nonnisi inconditam Parroccbes vocem emittere auscultantur; a qua deinde vulgare nomen ita ipsis im-
positum manasse conjicimus. Huic nihilominus objecto
nos.

(a) *Exercit.* 236.

nos quidem nequaquam respondere censemur, qui illud ex industria protulimus, & cui praeterea libenti adsentimur animo; tametsi nos inde rectam argumentationem inferre certo existimemus, adversarii autem purum putidumque paralogismum educere revera arguantur. Porro humanus sermo nec ipsis hominibus censeri debet congenitus, si ille pro expedita, & libera loquendi consuetudine usurpetur; quare & homines aphoni ferme in hanc lucem eduntur: Psittaci nihilominus non sunt nobiscum certe conferendi, si eorum articulata vox, sive cum amplissima verborum copia comparetur, qua ad declarandos animi motus utuntur facillime homines, sive eorundem verborum addiscendorum rationem contemplemur. Quid inde tamen erui legitime debeat, paucis absolvi posse existimamus: minus scilicet operosum esse hominibus, quam Psittacis articulatam loquendi methodum comparare; licet tamen ut lingua exferant exercitatione utrique indigeant atque magistris. Totum itaque nos inter easdemque aves discrimen haud alibi constitui jure debere affirmabimus, nisi in eo quod vulgo in scholis tradi solet *magis & minus*. Huc item animadvertisendum accedit, quod anatomicam totius capitum inspectionem complectitur, quam in Psittaco solerti experientia adornavit ediditque Vir Clariss. Ulysses Aldovrandius. (a). Porro in ea, quam ipse cum humano capite detexit analogia ac simillima organorum structura, non solum rebus verbatim pronunciandis in Psittaco accommodatissimam arguit natum insignis ille Philosophus, quum a praecceptoribus

aves

(a) *Ornithol. Lib. XI. pag. 639.*

aves edocentur id genus, verum etiam illas saepe saepius voces reddere exacte solere testatur sponte sua, nulloque docente, sive hominum, sive aliorum animalium, quas è trivio semel hauserint, easque frequenter repetitas auscultaverint.

§ 204. Nos tamen qui Psittacorum exempla proferre aliqua non praefermisimus, Picarum perinde nonnulla a laudatissimis Viris deprompta tradere modo haudquaquam pigebit: quae tametsi a Criticis Cartesianis aut in deteriores eorum hypotheses verti, aut inter fabulas amandari fortasse debeant, corundem nihilominus pleraque a primoribus Auctoribus accepta cum plausu excipienda videntur; nisi temere & contra temperatores critices leges fidem non ab hominibus solum, verum etiam a summis detrahere velimus. De Romano quodam Tonifore refert Plutarchus (*a*), ipsum in officina sua Romae multorum frequentia pervulgata Picam habere solitum, quae ut voce quidquid auscultare quotidie soleret aemulabatur, ita tubarum quarundam sonitum, & numerosum fragorem, quae fortuito secus eum locum personabant, fertur quandoque imitata. Qui pridie quam tubae accessissent Picam garrulam de more audierant, postridie non absque ingenti stupore obmutescerent, atque in insolitum quendam moerorem repente conversam animadverterunt. Hujuscè eventus novitate factum est, ut quisque illam praelinauditotubarum earundem strepitu obstupefactam ferme putaret: verum contra rem se habuisse exitus patefecit. Paucis quippe in silentio diebus continenter exactis cum majori

(a) *De Solent. Animal.*

jori audientium admiratione animal illud non vocem tantum, sed & tubarum sonum repetere, nec non earum inflexiones, tonorum immutationes, redditus, pausas; aliaque ad eos numeros pertinentia omnino ex-auditum est aemulari. Quamobrem nonnisi scite admōdū argumentatur ita Plutarchus ibidem, Picam vide-
liet iis silentii diebus tantum imaginationem, memo-
riamque exercuisse suam, quondusque rerum praeterita-
rum cum praesentibus facta collatione totam harmoniam
semel perceptam aptis modulationibus repetere se posse
bene sensisset.

§ 205. Nē quis vero arbitretur inscite, Psittacos omnes, & Picas, quae sunt ad hominum loquelas in-
stitutae, articulataā verborum rationem ideo proferre
passim solere, quod unius consuetudinis vi, & inanimi
quadam naturae necessitate flectantur, quin pro earum
voluntate variisque affectibus revera urgeantur, oppor-
tunum fore proinde existimamus, ut ea adeant lectors
diligenterque expendant, quae de Brutorum phantasia,
memoria, de rerum perceptarum iudicio; deque eo-
rundem argumentatione erimus deinceps postremo Ca-
pitē disputaturi. Inde facillimum cuique profecto erit
scite pressque arguere, eadem nempe & aequa omni-
no ratione Bruta omnia posse animi cogitantis & affecti
vocibus aliisque id genus argumentis germana signa
portendere, quibus pro lubito & necessitate sus uti so-
lent Psittaci, & Picae, & quaecumque alia animantium
genera adhibent in articulata quavis ad hominum simi-
litudinem dictione, quae arte nostra aliquo primum e-
ducatorum labore loquelas addiscunt, atque in suam

veluti naturam deinde convertunt. Verum ex hisce ex avium genere animantibus, quae articulatis sermonibus se, & velle, & intelligere aperte testantur, ad alia nonnulla è volucrum ordine suo more loquentia Bruta transeamus, antequam Capiti huic finis imponatur extremus.

§ 206. Colluriones; quæ vocem eorum spectat ingeniosam, ac venationis cupidam; ad rem nostram prætermitti non debent. Horum etsi plura recensentur ab Ornithologis genera, illud tamen lubet heic usurpare, cujus singuli pennis atro colore maculatis depinguntur, quos etiam Aelianus merulas appellat venaticas. Istei-modi Aves, quæ natura rapaces sunt ita, eodem teste, vocem impendunt suam, ut ea nonnisi exsaturandæ famis utantur necessitate, atque desiderio. Merulis affine quoddam genus est (en ejus verba (a)) venaticum & captiosum, colore atro, splendide canorum; recte ex eo venaticum appellatum, quod ex avibus sui cantus permulgione ad se allicit & capit: cujus ingenitac sibi præstantiae haec Avis non ignara eo munere, ad se voluptate & cibo explendam, uti videtur. Nam ex sui cantus auditione, & bellissimas oblectationes habet, & auctoripio, & venatione proxime ad se accecentium avicularum exsaturatur. Quod si quispiam hanc captam in caveam incluserit, non modo canere omittit, verum etiam, pro servitute sua a venatore poenam silentio sumens, muta permanet atque elinguis. Nihil sane est, quod animadversionibus dignum nostris addendum videatur, si quidquam Lectoris ingenio tribue-

re

(a) *De Animal. Lib. XI.*

re debeamus. Quare ex reliquis, quae adhuc superfunt, avium paucis exemplis eodem nostrum spectare argumentum deinceps validiusque nitamur.

§ 207. Noctuae vocem haud veluti ingenii indicem expendere volumus; tametsi commode hoc ipsum efficere, & ad unguem perducere possemus dubio procul; verum alia obiter hujusc Avis signa ad rem proferre lubet, unde orationem ad eundem scopum perbelle referamus nostram. Porro ipsa, sive sibi relietae, sive cicuratae, & ad venationem comparatae spectentur; utpote vitae rapinis degendae a natura assuetae; gesticulatrices sunt, ac variis proinde ridiculisque motibus corpus totum, atque cervicem frequenter in orbem contorquent; nunc torvo & defixo obtutu homines & aviculas adspiciunt, & salutationibus prosequuntur inclinatis; nunc demum capite huc illac acto scurras, & histriones panthomimice aemulari videntur. Profecto eò variis hisce gesticulationibus non alia quidem spectant ipse ratione, quam ut fami explendae, aut aliis animi affectibus facere valeant satis; quemadmodum ex Plinii (*a*), Aristotelis (*b*), Aeliani (*c*), Bellonii (*d*), aliorumque suffragiis praecclare suadere, ac sermonem illustrare facile valeremus, nisi aliò pro instituta brevitate evocaremur.

§ 208. Nolumus consulto Corvos hic inter loquaces aves recensere, ut Psittaci nuper sunt a nobis ostensi,

(a) *Lib. X. cap. 16.*

(b) *Hist. Anim. Lib. VIII. cap. 3.*

(c) *Lib. XI. cap. 74.*

(d) *De Avibus Lib. II. cap. 24.*

stensis, & alia quedam volatilia; quamquam praestantiorum Scriptorum suffragia minime desideraremus, quae Corvis ipsis facile attribuunt ingenium, & imitandae hominum loquelae satis accommodatum (*a*): attamen corundem vocem pro re nostra magnificare debemus, eamque hie usurpari necesse est, quatenus animae in ipsis cogitantis luculentum apparer indicium. Aves porro hujusmodi volucrum omnium maxime multos fundunt clangores, & vocum sexagintaquatuor genera numerantur; quarum varietatem Porphyrius (*b*) in diversos illorum effectus, quibus passim praeoccupari queunt, acute referendam esse decernit. Itaque ut Lucretius (*c*) innuit

Longe alias alio jacunt in tempore voces

Et quum de viclu certant praecepsque repugnant.

Quum vero post nubila atque imbres coeli serenitas est adventura, quemadmodum Virgilius (*d*) habet,

Tum liquidas Corvi presso ter gutture voces,

Aut quater ingeminant .....

Contra quum pluviae imminent, gravem ipsi subinde crocitum modulantur, & confusum, stillarum imbrium instar, sonitum edunt; vel ut inquit Plinius (*e*) *veluti singultiendo latrantes carptim vocem resorbent*: quem insuper latratum repetunt, si ventosa forte immineat tem-

(*a*) *Vide Varron. de lingua Latina Lib. V., Scaliger. Exercitaz. 237., Macrobius Saturnal. Lib. II. Cap. 4.*

(*b*) *De abstinen. Animal. Lib. III.*

(*c*) *De rer. Nat. Lib. IV.*

(*d*) *Georgicor. I.*

(*e*) *Lib. X. Cap. 16.*

tempeſtas; quippe illi hujusmodi clangorum immutacione audientes velint commonefacere, ſe pro alternis atmosphaerae vicifititudinibus perinde affici, nec non ad eos urgeri clamores, quos ſemper raucedine, & ſtridore quodam aures caeteroqui offendentes, & acerrima asperitate veluti radentes ipsa patiens, & philosophorum, & vulgarium experientia teſtatur.

§ 209. Sed iſthaec tandem aliquando exempla haſtenus enarrata, aliaque innumera relinquamus Brutorum, aut voluptate geſtientium, aut moere, multipliſ signorum copia, dolentium, atque in nervosam fermocinationis vim magis magisque erigamur. Itaque belluae omnes ſpontaneis aguntur affectibus, quos ea- rum anima vi atque imperio ſuo potens eſt excitare: earundem igitur anima bonis nequit praefentibus eorumve opinione delectari; aut contra malis urgentibus angi, tristari, ab iisque vehementiſſime refugere; niſi voluptatis doloriſque ſtimulis exagitetur (§ 108.). Porro Brutorum ſigna universa; ut ex refractariis cuilibet vel megiſ pervicaci patefactum eſſe debet; vel animi aequabiliter, vel inordinate affecti totidem veluti indeces eſſe videntur; quorum ea constantia appetat, ut (quemadmodum in hominibus firma ſensationum oeconomia uſuvenire ſolet) haud ea quidem horribilia, & commiſeratione digna in iſdem cernantur, quum aequabilis fluidorum ſolidorumque in ipſorum corporibus commotio efficitur, neque contra illa exhibentur ab iſdem argumenta festilitatis, & laetitiae plena, quum anima- lis harmonia perturbetur, aut aliquis in ea dolor do- minetur. Animantia igitur ſpontaneis motibus donata, quid.

quidquid oculis, pedibus, aurium unctione, vocibus; sibilo, aliisque velut totidem instrumentis indicant, id demum evidentissime innunt, quod nobis perinde affectibus variis, corporisque immutationibus praeoccupatis solet evenire, quum iisdem aut pene similiimis utimur argumentis (§ 116.). Qua ergo ratione stimuli in nobis vigent; & quidem vehementiores aliquando; quibus nunc voluptatem libentissime comprehensam, nunc dolorificos affectus invito animo nos ferre patefacimus; eadem profecto Bruta omnia pro re nata, juxta germanam animae sensationem aut delectabilia, aut injuncta experiri tot suis testantur signis, quae haec tenus magno exemplorum apparatu retulimus. Scilicet Phisiologia omnis ejusque leges id habent cum hominibus bellisque commune, ut partium organicarum dispositio-nes, ac vires simul in illis acres maximeque operantes utrisque viventibus absoluta pene analogia congruant (§ 131. § 132. § 133.). Pecudum praeterea corporeae machinae, ut pene iisdem aut similibus morbis obnoxiae comperiuntur, ita contra eorum sospitas ab iis pendet singulis aequabilis sanitatis momentis viribusque ferme comparibus, unde hominum vigor & vitae constantia definitur (§ 135.). In singulis autem animantibus a dupli irritabilitatis ac sensibilitatis facultate excitantur, & vigent motus non solum, qui vulgo necessarii dicuntur, & ab immutabili vitae animalis ordine prodeunt, verum etiam spontaneae quae passim vocantur operationes earundem virium ministerio ita peraguntur, ut anima voluntatis affectibus careret omnino, nisi utrisque adjutoribus in amorem, spem, odium atque

atque timorem vehementer impelleretur (§ 143.) Taurorum igitur mugitus, quum in juvencas libidine furent atque exardescunt, & quaecumque praeterea ipsi animi cogitantis acriterque affecti patefiant eo tempore argumenta (§ 194.), spontanei quidem motus sunt, & ab animae sentientis profecti imperio; quos tamen sensibilitatis atque irritabilitatis stimulis accendentibus effici nemo ex physices cultoribus poterit inficiari. Feles insuper, qui tempore in venerem pronae sunt, & de acquirenda foemina magnopere contendunt, tanta suarum vocum varietate eo se ferri declarant, quo tendere natura poscente extimulantur (§ 195.). Tauri igitur atque feles amoris vim sentiunt, quam tot tantisque indicis manifestant: in quo certe amore plura concurrunt atque immiscentur, quae a diversis irritabilitatis, & sensibilitatis viribus atque conatibus efficiuntur. Etenim cum Veneris desiderio timores, atque iracundiae efferatae conjunguntur: cum incolumitatis aut libertatis servandae cupiditate mœstiae nectuntur atque furores, quorum latissime discrepant um affluuum operatione in organa Brutorum ad diversa penitus signa permoventur ostendenda. Quantae & quam late dispare organorum eae sint immutationes, quae ab hisce variis animi pathematibus ortum habent; unde infinita propemodum petenda est indiciorum eorundem discrepancia; satis pro brevitate diximus alibi (§ 157.): quomobrem difficile modo explicatu haudquaquam videri profecto debet quid oves, agni, haedi, hirci sibi velint, quum balantes auscultantur si nutantes incerti, atque a reliquo grege huc illac disjuncti forte vagentur

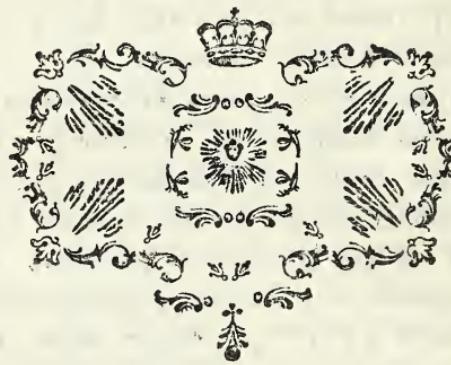
tur (§ 196.). Facili perinde negocio caussa ex dictis in promptu esse videtur, cur canes, venustici potissimum, tam mira & tam multa preferant affectuum suorum testimonia, quemadmodum superius innuimus (§ 197.); neque item minori perspicuitatis momento intelligi explicarique a philosopho poterit, cur Elephantes nocturno tempore baritu, & gemitibus suam serviendi conditionem deplorent (§ 198.). Quae quidem demonstrata haetenus celeri nimium calamo majorem sibi lucem ad eorundem signorum spontaneitatem adstruendam sibi conciliare valent; quamprimum ea, huc opportune advocentur, de quibus paulo ante (§ 200.) fermocinabamur. Si non quadrupedia tantum Bruta, vultur etiam volatilia permulta iisdem ut homines corripiuntur affectibus, eorumque actiones voce articulata aliisque signis aemulantur; quemadmodum Psittaci, Picae; & Collusiones esse nuper proposuimus (§ 202. § 203. § 204. § 205. § 206.), ab iisdem affectuum principiis ita pendere debent perinde, ut nullum aut pene nullum inter utrumque viventium genus intercedat discriminem. Porro aeris ratio, quo homines & belluae simul aluntur & vivunt, morbosis eversarum sensationum caussis debet adcensiari (§ 159.). Cum caeteris praeterea morborum & affectuum querundam principiis copulati jure debet magna illa plus aequo sanguinis humorumque circulantium copia, a qua premuntur saepe animantium vasra violenterque cum molestia distenduntur (§ 160.). Reliqua deinde silentio praeterimius tum *nonnaturalia* aegritudinum tum *praeternaturalia* principia, de quibus febris ac singillatim egimus Capite praecedenti (§ 161.

§ 162.

§ 162. § 163. § 164.) pro résumi tractandatum necessitate. Ista portrō, quae animac cū corporis aegritudine molestum constanter sensum conciliant, naturae legibus, & ipsa ab animantibus quibuscumque effigitant, & suo quodammodo sibi vendicant iuste, ut peculiaria a belluis doloris & perperam affecti animi notas quafdam patetfacient: quae quidem quam firmissimo decönomiae animalis ordine contingere dñeant, ab aliis contra principiis proficiisci ea necesse est argumenta, quae ut cuiquam pervis sunt, nonnisi laetitiae & jucundi sensus censerri in ipsis belluis solent argumenta. Horum vero Brutorum, quae ab ejusmodi principiis perperam affecta redduntur animadvertenda sunt signa, quae quidem, pro varia suorum affectuum ratione, penitus immutantur. Etenim qui prius bene valentes & alacres in sublime attollebantur, praedamque unguibus effaerati atque exultantes coarctabant Accipitres & Falcons, omnem deinde sanitatis speciem dimittunt, & tremere, & alas relinquere pendulas, & caput deorsum languens ferre incipiunt, quamprimum febribus corripiantur (§ 167.). Horum autem vel simillium indiciorum vicissitudo in caeteris animantium generibus spectari liquido potest, quum ipsa aliis quam pluribus affectibus & corporis vitiis labore alibi ostendimus (§ 168. § 172. § 173. § 174. § 175.), quorum hic supervacanea esset prorsus & molesta lectoribus repetitio.

§ 210. Itaque, ut orationem colligamus, quemadmodum ex multiplici morborum vi illud longiori veritatum nexu inferebamus, germanam in belluis reipia

fieri sensationem (§ 179. § 180. § 181. § 183. § 184.
 § 185. § 186.), ita ab earundem externis argumentis
 illud ipsum a nobis colligendum fore omni jure existi-
 mamus, quin majori in prae sens sermonis prolixitate le-
 gentium perspicaci ingenio incommodemus. Quamobrem
 aequissimo hujusmodi consilio consentaneum profecto
 fore putamus, ut supremum tandem aliquando Com-
 mentariorum nostrorum Caput aggrediamur.

C A P U T V I I *

Brutorumphantasia, memoria, de rebus perceptis iudicium, & argumentatio eandem consciunt demonstrationem, quae omnem Commentariorum rationem absolvit.

Upererat demum ad omnigenam in hocce nostro argumenti genere materiam non concinne minus, quam pressa digerendam, ut extremam huc operam accuratissime conferremus; scilicet ex bel-

luarum operationibus, quae unius mentis propriae esse dicuntur, earum genuinus adstrueretur spiritus; eademque cum hominibus comparés propterea omni praedecarentur jure ab iis saltem philosophis, qui non nomine tenus salutari existimarique patiuntur, sed altioribus iniciati germanae sapientiae mysteriis difficilia multa

prae-

piæclarissimæ rationis ductu peruestigare contendunt. Caeteros autem plerosque homines Commentariorum nostrorum ideo negligimus habere laudatores, quod publicae vel domesticæ rei procuratione diffenti, vel aliis impliciti curis, aut ingenii tarditate crassaque minerva impediti, aut molli demum otiosaque segnitie diffluentes liberales disciplinas, quibus ista continentur, ne summis quidem labiis attigerunt; ex quo fit, ut neque satis tam subtiliter investigata percipient, aut si forte haec a philosophis audiant, optimorum quoque copia verborum explicata, vel stupidi haereant, vel temere perhorrescant, horumque Auctores de haeresis veluti crimine ad tribunal etiam accusare conentur.

§ 212. Iam ergo id genus hominibus a disputacione nostra remotis ad rem propositam convertamur. Enimvero, si ut animis, ita oculis totam simul internorum sensuum in Brutis oeconomiam intueri possemus, nulla esset profecto insatiabilior species, nulla pulchrior aspectu, ut nulla est ad rationem, ordinem, solletitiam, celeritatem, aciemque præstantior. Nulla propterea est dicendi tanta vis tantaque copia, ut satis eorum phantasiae vividam uberemque potestatem, memoriae vim firmitatemque, & rectum in judiciis robur eousque exprimat, quoisque iners pene, & manca habita hactenus est philosophorum eloquentia, qui pro iisdem in homine sensibus explanandis tantopere laborarunt, quin illud feliciter præstiterint, quod rerum tractandarum difficultati apprime responderet.

§ 213. Attamen quo minus ab infirmitate sejungamur, & quæ de hominum viribus traduntur litteris aequab-

belluarum hujusmodi sensibus accomodata proferamus, dicendum principio est, eam, quae in nobis est, imaginandi virtutem, cuius ad pristina animo repetenda ac voluti pingenda dominatur late libertas, easdem ferme efficere mutationes, quae primo factae fuerunt quum mens sensoriorum vehiculo rerum hausit cognitiones, eorumque discrimina intimo sensu comparavit. In ipsis ergo animantibus vel quae magis despiciuntur, tentam esse conjicere possumus phantasiae ejusmodi amplitudinem quantae capax eorum quocumque patet ad ea semnia percipienda, quae exterorum objectorum in organa appulsi menti repraesentari contingunt.

§ 214. Itaque pro ejusdem phantasiae constitutione rerumque perceptarum judicio varia, ut omnibus philosophis in confessio est, in animantibus consequuntur ea, quae animi pathemata dici vulgo solent, quorum pene omnium, quanta in homine saepe dominantur, Bruta perinde totidem adoriuntur, quemadmodum tum superioribus exemplis (§ 99. § 100. § 105. § 106.) incomptum apparuit, tum afferendis etiam in posterum res erit in perspicua veritatis luce futura. Ipsa autem pathemata ab eorum cupiditate potissimum petuntur, quae tanquam optima sibique apprime consentanea fore animantia persentiunt; cum quibus item ita perceptis, ac concupitis ea simul mente, & imaginatione copulantur, quae iis adversa atque nocitura concipientur. Quare animal omne, quod bene imaginandi vi polleat, nisi prudenti ratione seipsum regere noverit tribus supremis affectuum suorum principiis; unde caetera omnia dimanant animi pathemata; cupiditate nimirum ita, atque

atque timore, exagitetur necesse est. Tametsi vero non sequa omnino homines inter, & Bruta interna vigeat divexatio, neque tantum haec alternis agantur moribus, quantum generis humani conditio quodammodo efflagitat; cuius est assiduus in majora conatus, eadem nihilominus & bellus vehementer percellit; quemadmodum etiam alibi disputaturi; adeoque plerisque, & ipsae laborant incommodis, quorum est nobiscum communis consensus.

§ 215. Cum imaginationis in animantibus facultate memoria item bonorum malorumque particeps & socia esse quidem cognoscitur. Ea nempe ita rerum praeteritum ad animam vehiculo est, ut quae delectabilia olim fuere iterum concupiscere faciat, quae vero novia atque infensa contigere exhorrescere, & odisse suadeat. Quandoquidem hoc solum differre a phantasia memoriā omnes doceant philosophi; quod illa rerum perceptarum imagines in se recipiat, easque semel ingentias servet, & pro re nata menti celeriter objiciat, haec vero ita praeterita verset animo, ut eadem aliquando percepisse perspicue cognoscat; caeterum ad excitandos animi affectus perinde esse facilime quisquis existimat sive ab imaginatione fluant, sive a reminiscencia notiones.

§ 216. Ut ista ergo cum Belluarum operationibus concilientur necesse cumprimis haudquaquam fore duocimus recentia proferre ex iisdem monumenta praeter ea, quae alibi nec jejune nec obiter omnino illustriora exhibuisse non ignoramus, qui de equis, elephantibus, deque suis agebamus (§ 99. § 100. § 105.): illa quip-

quippe satis superque ad arguendum materiae suppeditant; qua insuper ad alia animantium genera facili non minus quam aequa analogia quisque referatur. Quamobrem equorum quisquis contempletur attentissime disciplinam, & quomodo mirum in modum tantopere se se exercent, non id quidem praesentium objectorum impulsu totum fieri poterit existimare, sed earum in cerebro idearum celeri repetitione confici, quae primo sunt insculpta, quum magistri sensibili & sepe objecta institutione edocebantur. Nisi ergo ipsis magna virtus inesset, quae praeteritorum schemata recuderet, quae eadem inter se conficeret, quaeque ad agendum ordinate hisce animantibus stimulos admoveret quodammodo, inanis omnino fuisse priorum notionum ab iis facta comparatio nec quidquam proficerent; quemadmodum evanida perinde diceretur quaecumque pro hominibus ad omnem eruditionem informatio, nisi phantasia atque memoria supremis adjutoribus atque ministris, veteribus nova succederent, hisque alia deinde, atque ab extremis ad prima ascensum, nexus, emnemque scientiarum ordinem praeclare, & distinete pro eorum voluntate possent intelligere.

§ 217. Ex iisdem, unde totz animantium dimanat eruditio multiplex quoque profecta jure dicitur patematum ratio, quibus voluntas in tot flecti transformatique solet quot occurrere iisdem posunt appetendorum fugiendorumque rationes. Hinc ergo pervium magis efficitur cur Elephantes ipsi ea, Sues & Cervi etiam ex quadrupedibus (§ 99. § 100. § 105.) tum Halcyones, Columbae, ac Grues ex avium genere (§ 103. § 107.)

amore ut in suos ita in homines effervescent: neque minus propterea incongruum videri certe debet quidquid de Accipitris magnanimitate, Falconis generositate, deque strenua Gallorum fortitudine ex probatissimis Auctoriibus allatum superius est. (§ 106.) Ipsa etiam animantia, atque ex vario genere alia plura, ira aequa ac amore furere, & excandescere visa a nobis magno exemplorum Scriptorumque apparatu fuere. (§ 99. § 100. § 105. § 106. § 107.) querum affectuum alterna, & frequens vicissitudo non aliunde proficiisci habenda merito est, quam a rerum perceptatum varietate, quae Bruta in amorem, nunc in formidinem, modo vero in iracundiam aliosque affectus impellant.

§ 218. De Belluarum judicio deinde si queratur a nobis aliquid, quod easdem spiritales esse confirmet, ut in hujusc Capitis limine pollicebamus, rem quidem in aincipiti statu haudquaquam versari posse statim pervidemus, quamprimum haec mox scribenda cum rebus huc usque elucubratis conferamus. Omnia itaque & singula a Brutorum gestis petita, quae sincerum re ipsa mentis judicium suadere videntur; cuiusmodi illa quidem fuere, quorum saepe habita historia est; nihil ad ambigendum per se se confert, si semel comperta probe fuerit in ipsis germana sentiendi intelligendique potestas, & caetera omnia si demonstrata fateamur insuper, quae acriter, ut putamus, expensa superius fuere. Nulla igitur rei propositae ratio appetet consentanea magis, & quae concinnius cum illis consona censeantur, quam ea nunc pro animantium spiritu huc accer-

cerfenda curare, in quibus ad veritatem rite informati docilesque philosophi, &c cavilloſi ſimul conuenite legitintur, quum pro reformato hominum ingenio leges & ſcitas scriptis conſignant.

§ 219. Vercum moneamus oportet, ea modo a reliquis mox dicendis exceptione digna a nobis haberi, quae judicium omne ſpectant verbis quomodolibet enunciatum; quemadmodum agere homines perpetuo confueverunt, quum vario linguarum praefidio animi ſensus invicem pandunt; quippe animantia, eti aliquid loquacis uſu & opere non careant; ut ſuperiori Capito viſum perspicue fuit; iphis tamen ſingula nequeunt pracepta accommodari; quae paſſim Logici docent, qui hominum dumtaxat mentem ſibi instituendam ad philosophiam proponunt.

§ 220. Caeterum judicium animi actus ille cenſetur, quo pleribus rerum notionibus ſimul comparatis, unum de alio animal quodcumque cogitans vel affirmare, vel negare deliberat; ſive etiam uſuvenire ſolet, ut iisdem collatis unum, contrariis inter ſe affectibus, vel amplectatur, vel respucere conetur: quod quidem, ut Brutis omnibus conuenire propediem monstrabimus, ita ut ordinate perficiatur tria potiſſimum efflagitari docentur: opus ſcilicet primo eſt, ut duarum faltem idearum, ut ajunt, conſciū ſit animal ipſum; ut illi nimirum innotescat tum id, de quo aliud vult affirmare vel negare, tum id ſimul, quod illi affirmando conjungit, vel negando cogitat removere: neceſſe ſecundo eſt mutua duarum ipsarum idearum comparatio; quae nonniſi pondere earum utrinque cognito

mien-

menti relucet: requisitum postremo est, ut earundem notionum relatio ita comperta fiat, ut luculenter funditusque animo videatur quanam ratione unum se habeat ad alterum; quod quidem acrioris est ingenii, & in quo suprema decernentis, & singulari laude philosophantis sita vis est, & rara praestantia.

S. 221. Ne ergo omnia, quae sunt innumera, belluarum ex singulis earum generibus vera judicia consestemur hoc loco, jam brevi tum superiora illa complestemur exempla, eaque acri expendemus animadversione, tum pauca quaedam ex obviis aliquorum Brutorum factis, quae nobiscum frequentissime versantur, petita colligemus. Quamquam equidem puto, neminem futurum; nisi forte contradicendi magis ille sit, quam veri inveniendi cupidus; quomodo libenter concederet, nihil eorum cunctis animalibus non judicii solum deesse, verum etiam reliquarum mentis functionum, quibus homines a rebus sensu & cognitione parentibus discerni jure dicuntur. Posunt quidem ab acutis Viris plura sophismata excogitari, atque ineptissima quaedam absolutae huc usque argumentationi dicacite potius opponi, quam firma invictaque oratione: at qui ingenio valent, atque sollertia, iidem facile vident, ea sophismata, si non ab omnibus solvi valeant, ab omnibus certe rejici, & contemni debere. Statim namque manifesta suggerit experientia, Canes nimirum eundem sepe respuere cibum solere, si ab incognito exhibeatur aliquo, in quo dolum forte suspicentur, quem tamen alacres ac gestientes arripiant, si ab amici vel domestici cuiuspiam manibus

nibus praebeatur: eorundem preterea animantium plures tanta patent sagacitate a natura donati, ut non furtivos domorum homunciones solum a familiaribus magnis discriminis argumentis internoscant, verum etiam egenos ipsos pannosos a divitibus & nitido vestimentorum ornatu instructis, visu ne an olfactu dicamus, perfectissime discernant; ideoque ipsi, quamprimum utrique heri foribus accedant, aut hisce blandiuntur, aut in illos latratu & furore etiam vehementissimo infiliunt. Sues insuper, quos alibi commemoravimus (§ 100.) eas optime intelligunt voces hominum, a quibus quotidie in pascua compelluntur, iisdemque attentissimis auribus parent, si illorum sint, cum quibus per arva montesque vagantur; caeterum quas ignotas auseulant testacea buccina editas sive articulatas haud aquam sequuntur. Corvi item in cibis diligendis ita se temperare dicuntur, ut nonnullos devorent avidissime alios vero continuo respuant, quos factidos semel persenserint (§ 102.). Ampliora prodere certe possemus, quae Brutorum aliorum cumulatissimam hac de re historiam conflarent, nisi rem per se se perspicuam, congestis veluti eorum factis, obscurare, ut saepe usuvenire adsolet; vereremur. Itaque sermocinationem absolvamus. Quae igitur in commemoratis animantibus judicia laudavimus plurium notionum praesentiam eorum animo objectam expetebant, ut earum una cum alia vel pluribus collata discrepantiam vel similitudinem agnoscerent, atque inde pro judiciorum varietate diversis affectuum motibus agerentur. Verum a re qualibet Brutis objecta, quae ipsis praefe-

sus

sens' est, unam non nisi ejus notionem seniorum exterorum auxilio valent certe comparare; reliquae igitur notiones, quae ad cūdendum de omnibus judicium illis possunt tuto opitulari ab aliarum rerum notionibus peti debent, quae plerumque remotissimae etiam quum sint, eadem profecto a phantasiae, & memoriae subsidio atque potestate proficiscuntur dubio procul, & belluis pro eorum lubito & necessitate presto sunt.

§ 222. Hisce itaque exactis, quae sincerum animae belluarum judicium pacificant, minus profecto operosum fore arbitramur postremam illam mentis operationem legentibus exhibere, & Brutis etiam, quin haereamus vel hilum, attribuerē, quam Ratiocinationem Dialectici vocant. Quae hujus sit indoles, quod officium praeclarissimis Tullii (a), & Quintiliani (b) monitis eos ignorare non decet, qui de rebus philosophicis disputare contendunt, & aliquam gloriae metcedem a doctis Viris propterea asequi posse non dubitant. Ea videlicet conantur homines, ut ab exploratis rebus ad obscura detegenda gradianur; quod quidem prospere obtinent, si sibi ordinate consistent, & leges aliquot non pretermittant, ad quas a natura potius, quam ab artis alicuius in periis iustitiū esse reperiuntur. In omni itaque re dubia, quae liquidis duabus taliter distinctisque notionibus constare debet nodum solvere, & certam ejus asequi notitiam cuique fas est, si tertia, ut docent, aliqua idea in subsidium adsciscatur, quae cum duabus ipsis comparata rei definiendae lucem quendam-

(a) *O.Q. Acad. Lib. IV. Cap. VIII.*

(b) *Institut. Orator Lib. V. Cap. X.*

dammodo praeferat, & rectum ad veritatem iter mentis ostendat. Haec brevi stylo induisse duximus necessarium, antequam Brutorum argumentatio ab eorum gestis petita invictissime vindicaretur.

§ 223 A Mulorum astu & solertia, atque ab eo potissimum exemplo, quod alibi ex Plutarchi historia attigimus (§ 57.) apposite disputandi materiam possumus facile mutuati. Scilicet ab eo mulo querebatur qua via & ratione adspiciendi salis pondere & negocio se fieri liberaret: docti itaque levamen, cuius desiderio tenebatur, & sarcinae impositione privatio, binae erant in ejus animantis conceptae ideae quae alteram, ut prospere conficeretur argumentatio, efflagitabant, notionem; cuius luce cum iisdem collatio fieret, & necessarius nexus monstraretur. Salis igitur per aquam colliquatio forte ab eo oneris extendi perdendique ratio competta est, quae cum levaminis cupiditate, & sarcinae ejusdem privatione perbellè neccepatur. Hac ergo comparata ab experientia recenti cognitione, Mulus iste continuo hujusmodi syllogismum confecit „ Ni-
„ si a dorso gravamen, quo premor, auferatur, leva-
„ minis desiderium explere nullatenus valeo: atqui far-
„ cina exinanitur pene omnis, quoties in fluminis me-
„ dio me peritus mergam, & paulatim deinde surgam:
„ Ergo, ut mihi pro voto faciam satis, nonnisi hac in-
„ dustria agendum milit deinceps est, qua pondus omne
„ perdatur „ Quod hic obiter in Mulum animadvertis-
mus, ejusque argumentationis vim eruit, vix dicendo exhibere possumus: quanta facilitate a Lectore acuto & ingenioso reliquis etiam Brutis omnibus debeat accom-

modari , quamprimum singulas eorum actiones velit non colligere solum , verum etiam analysis primum ope solvere , & synthesis deinde cura componere . Iejunum propterea frigidum , & ingratum esset opus , si a nobis omnia & singula Brutorum exempla , quorum Capite tertio multa habita mentio est , in syllogismorum schema redigerentur , qui ad potiora pertractanda in praesens evocamur , & pedagogico more Commentaria nostra inferire merito prohibemur .

§ 224. Iam illa ; quae in belluis omnibus mentis functiones ostendunt satis pro brevitate , ut arbitramur , complexi fuimus . Verum , antequam pro hisce Commentariis extrema vela contrahantur , necessum fore pervidemus nonnulla legentium oculis atque animadversoribus ex industria proponere , quae objici ab indoctinibus possunt , atque argumentis ab iuvidia ductis pluta inferri , quae plerisque ut adsolet ineruditis imposita non parum existimationi nostrae fortasse incommodarent . Arguere autem potissimum valerent , atque in speciem non modo graviter & copiose dicta , sed etiam acute inventa , & subtiliter disputata viderentur , quae mox hac ratione consulto a nobis exhibentur .

§ 225. Si Bruta paris quidem ex dictis cum hominum indole naturae atque ingenii teneantur , aut omnia labuntur grevissima maximique momenti , quae pro Republica & Religione sancta teftaque tuenda doceri saepe solent , aut Bruta decretis quibusdam legibus subdantur necesse est , quae nonnisi a constituto probeque comperto spiritualium operationum principio proficiscuntur omni quidem dubitatione remota . Scilicet ab ho-

mi-

minum spiritali proflus ingenio, quo tum verum adsequuntur ipsi, tum de eodem semel percepto libera facultate deliberant, supremi colendi Numinis, nec non legum divinarum humanarumque necessitas adstrui a Metaphysicis solet; quae haec tenus non nisi uni hominum generi fuit a sapientibus proposita, eidemque pertinere uni consentanea est attributa. Aut igitur non nisi per inscitiam consultum hoc usque humano generi est ab iis, quorum in eo regendo suprema fuit potestas, & a quibus aliud animantium Brutorum latissimum aequum genus ab eadem necessitate haud esse excipiendum ignorari maxime dedebeat; aut si Bruta ipsa ab utroque legum praescripto secreta ab iis ex industria dicantur; etiam si aequo cognitionis ac voluntatis munere gaudere teipsa crederentur; haud immerito homines quaeri jam possent, se nimirum tam arctis vinculis fuisse pro lubito religatos, quantum liberrima est quidpiam agendi belluarum potestas, quae sibimet relictæ profus ubique cernuntur, quin ullo valeant imperio legitime coerceri.

§ 226. Sed qui nobis haec objiciant, ex eorum erunt fortasse numero, qui de rebus ad haec liberalissima studia pertinentibus judicare non possunt. Etenim quotquot sunt in metaphysicis disputationibus diu multumque versati, aut proponere isthaec non audent, quae satis probabilem difficultatem neutiquam continere videntur; aut si forte objectis respondere pro instituto cogantur, hoc ideo efficiunt magno doctrinae apparatu, ut ostendant multo magis quam firmis rationum pendentibus veritas ipsa consisteret, & quam pudendum esset

adversariis illa preferre, quae vix tyronibus vel hebetioribus digna conserentur. Quamebrem nobis in praesens fas sit a proposito digredi multo magis, qui objectam difficultatem non multum parvipendere ipsa ejus expositione siverimus.

§ 227. Itaque ad cohibendam morum pene incredibilem foeditatem, neve humanum genus, suapte natura in omnem vitiorum colluviem caeteroquin proclive, si ipsum sibi relinqueretur, certissimo labendi discrimini se se saepe committeret, veneranda legum auctoritas investa principio est, quum homines in vitae societatem coire caeperunt, quibus horum incertae nutantesque operationes in tutissimo continerentur officio. Ipsi nimirum Rerum publicarum, & Principum sanctionibus semet ultro subdidere, quo non publica solum, sed & privata quies cuto servaretur, atque omnis actionum humanarum honestas juxta tationalium natum lateque vigeret. Hic locus quantum ad scribendum pateat, facile quisque videt: non est tamen, cur in eo diutius immoremur, si Lectoris ingenio quidquam tribuere velimus. At quorsum haec? Scilicet; ut multa practereamus; hominum genus in omnia scelerata effusum, publica cervicibus suis imposita potestate, quam dies noctesque formidaret, cui obsequi in suae etiam nativae libertatis perniciem curaret, quae efferatam refraenaret licentiam, quae demum legibus sapientissimis simulque severissimis, totidem veluti loris, superbientes depravatae indolis motus coerceret, atque ad omnem honestatem informaret, volens libensque suprema legum administratione statuit gubernari

potius, quam perpetuo suorum ferociae semet exponere
 discrimini, si exleges vivere diu homines sibi relieti
 aliquando sinerentur. In quo rectissimo quidem consi-
 lilio, tametsi plura agnoscerentur sibi posterisque com-
 moda, multo tamen majora gravissimaque detrimenta
 cernebantur, quae effraenibus voluptatibus, quae ni-
 miae acquirendi cupiditati, quae explendae iracundiae
 & libidini adversabantur. Accedebant praeterea innu-
 mera paenarum genera legum c. vilium violatoribus pro-
 posita, a bonis vituperatio, a lictoribus perseguatio,
 nec minus alia pene innumera quae eos saepe nostris
 etiam temporibus comitari videmus, qui utilitati suae
 ac iubito legum earundem obseruantiam per nefas om-
 ne censem posthabendam. Quis autem ignoret, aut
 quis non potius intimo sensu incredibilem difficultatem
 experiatur animique conflictum, quamprimum iis obtem-
 perare cogantur editis, quae, si non honestati repu-
 gnent, suaemet tamen voluntati vim faciunt? Cu. us
 non continuo complebitur animus maerore, formidine
 rerumque implendarum arduitate, qui sive publicas
 colat sanctiones, sive ipse pessundet? Nihil hic de di-
 vinis institutionibus, neque minus de christianis jussio-
 nibus dicam: quippe non, ut hominibus Regum tem-
 poralium subditis usuvenire solet, exterior solum le-
 gum cultus inquiritur, sed is fane, qui ab invisibili
 Legislatore vindicatur sincerus, castus, numerisque om-
 nibus absolutus; cuius etiam si totum, vel pars defi-
 ciat aliqua, transgressores nonnisi sempiterna paena pu-
 niuntur. Quae quantaque fuerit a conditis legibus, &
 a cohibita hominum libertate in animi pathemata vis,

facile intelligi ex superioribus posse videmus : inde tamen magnum putamus caussae nostrae praesidium fore petendum , qui modo definitam Brutorum libertatem perinde aggredimur explanare , atque ad hujusc Capitis propositum probe referre .

§ 228. Itaque belluae omnes , et si publicae Legum auctoritati sint haudquaquam obnoxiae , neque infra politicum Rerumpublicarum Corpus , ut homines , contineri censeantur ; quamvis ad eadem Naturalis , aut etiam Revelatae Religionis praecepta vel minimum pertinere non constet , quibus in officio earum voluntas arctissimo comprimatur , plurima occurunt tamen , quibus tantum earum mens torqueri saepe solet , quantum cohiberi & angi homines possunt , qui legitimae Regum majestati obtemperare planeque morem gerere praecipiuntur . Non eas autem hic bellugas complectimur , quae venatorum insidias quum semper evaserint , & ab hominum conspectu atque confortio vitam sylvestrium feratrum more transfererint , illud perpetuo , pro liberrimo earum lubito , consecuti , & appetere , seu contra ab eo vehementissime refugere consueverunt , quod vel nativae illarum voluptati respondere apprime sentiebant , vel huic eidem adversa ratione vim irrogare intima veluti conscientia judicabant ; illas tamen intelligimus , atque in disputationis hujusc argumentum heic usurpamus , quae in hominum potestatem quoquemodo redactae in alteram propemodum naturam educationis ope , atque asperimae violentaque cujusdam disciplinae praesidio transformatae videntur etiamnum ; non sine maxima item educatorum admiratio .

miratione. Hisce itaque Brntis terrores objiciuntur, & leges, aut etiam delectabilia quandoque praemia monstrantur, quibus utrisque ipsa vel a ferina voluntate revocemus, vel delinita in aliorum imperia pertranshamus. Nihil porro est, quod, tametsi arduum & operosum magnopere iisdem per se se sit, non eorundem ingenio accommodari demum videamus, atque a feritate in mansuetudinem pene incredibilem, hujusmodi adhibita legislatione & disciplina non transeat. Legum earundem praescripto equi videlicet a primigenia naturae superbia ita gubernari moverique sensim assuefecunt, ut non ferocientem modo virium suarum impetum non amplius praeferant, verum etiam quacumque fleti facile se finant, & saltandi perinde artem ad equitis nutum apprime calleant, si perito domitori instituendi tradantur.

§ 229. Quis praetera eorum potest ignorare, qui rerum naturalium magnam se eruditionem possidere profitentur, quantum Simiarum, & Cercopithecorum differat conditio, & quam dispares horum animantium mores sint, quo loco in sylvis nascuntur, & ferarum libertate vivunt, ab iisdem, qui aliquando capti hominum legibus illico obtemperare compelluntur? Illi namque a Scriptoribus nativa calliditate semper abusi describuntur ut rapinis, caedibus, & voluptatibus indulgeant suis, atque ea demum cuncta persequi curent, quae libertati penitus servandae quoquomodo inservire posse pavident; contra vero ita ab incommodis, & ab ipsa potissimum captivitate abhorrent, ut multa ingeniiosis conentur viribus, qua vel hominum mancipia

non

non fiant, vel semel vincti nexibus, eorumque tyramnide quam citius solvantur; hi autem, quamprimum minas, verbera, inediā experti quandoque fuerint, praceptorum imperiis tam bene subiiciuntur, ut nihil pene sit ex moribus, & actionibus hominum vel maxime arduum atque pericolosum, quod ab ipsis aequa sedulitate & imitatione, veluti ad eorundem naturam accommodatissimum, non efficiatur. Nempe ad omnigenam saltandi disciplinam institutionibus, & fustibus simul comparantur, numerose choreas agunt, equitandi, habenas regendi, & canes, quibus plerumque insident, quocumque convertendi artem addiscunt, atque omnes (ut multo plura silentio praetereamus) ad gynastices exercitium canones firma adeo servant mirum in modum memoria, ut non ita exacte tantundem absolvendum expectari ab iis vel juvenibus, vel adolescentibus forte valeret, qui in Ephebiis, sive in publicis urbium celebriorum Gynnasiis ad singulas equestres quotidie institui artes solent; quibus caeteroquin nec liberalius deest magisterium, neque praeclarior ad ea perdiscenda persuasio. De rebus ab obvia experientia petitis sermonem ducimus, neque preinde legentium fidem quum fallere ulla ratione queamus, alteram continuo animadversionem proferre hoc loco tempestive monemur. Ursi scilicet omnes sunt nobis ad scribendum aequa propositi, quorum tam agrestis, ferox, corpulenta, & ad omnem operationem impar videtur esse natura, ut arte hominum, & legibus coerceri non possint: ipsis nihilominus, quamvis ingenti corporis mole, & viribus a natura contra eorundem hominum vires in-

stru-

strati, admirandum praebent servitutis specimen, simulque spectatoribus oblectamentum. Etenim pedibus isti, & toto perinde corpore eretti saltare, atque in gyrum agi sub ductoris imperio saepe in publicis visi sunt compitis urbium nostris, atque plateis; baculis deinde innixi progredi, pileum a capite ducere, & more nostro adsentes salutationibus prosequi, corpus mira prorsus ratione, circulatorum instar, contorquere, aliaque perficere militum evolutionibus simillima: quae profecto omnia haud eorum propria, & usitata fuissent, si suae tantum libertati consulentes in specubus montium, aut infra nemora latuissent. Nihil autem dicere attinet quantopere Brutorum animus variis hisce exercitationibus torqueatur: ipsorum quippe lamentabiles voces, & quos edunt saepe clamores, atque imanes insuper ad resistendum conatus quid sane sibi velle portendunt, quam invita omnino ad eas functiones voluntate pertrahi, atque ingenti angore illa idcirco divixari? Nullum ergo discrimen intercedit, unde Brutus nec alienae vi, neque legibus subdi jure dicantur; ipsa quinimo multo deterius, quam homines pati soleant, Dominorum imperiis absque judicio, emnique humanitate prorsus abjecta, mancipiorum aut damnatorum ritu plerumque gubernentur.

§ 230. Cur ipsis vero civiles leges non aequa ut hominibus servandae statuantur, neque illa proinde infra politicum corpus censenda fore existimaverint, qui emnem publica auctoritate jurisprudentiam condidere; cur iisdem quoque supremi Numinis cum primis cultus, & quaecumque ad illud ipsum sunt sacra, & caeremoniae

niae nequaquam proponantur, res est profecto, quae nostrum plane excederet institutum, si eam pro dignitate pertractare deberemus. Istiusmodi, quas nunc attigimus, inter se consertae inquisitiones plura quidem efflagitant, quae sapientiores tradunt, eaque firmissimis demonstrant argumentis, tum Metaphysici, tum Theologi, tum Iurisconsulti superiorum, ac nostrorum temporum ferme innumeri: a quibus tamen si summatim potiora delibaverimus, & jam pro munere nostro heic satis superque fecisse putabimus, & iis etiam lucem conciliabimus, qui deinceps uberiori stylo de iisdem forte erunt disputaturi.

§ 231. Pervulgatum, ac celeberrimum primo Metaphysicorum dogma est, substantias, quae de cogitantium sunt genere, dum aliquid pro suae spiritualis naturae facultate agunt, ea perpetuo sequi merum, ut ajunt, principia, quae sunt, juxta scholarum effata, in ratione suarum notionum, sive idearum, adaequata; atque eo se se deferri quodammodo finere, quo verge-re suadet ipsa animi cogitantis virtus, sive constitutio. Hinc rite inferunt illi, unicuique cogitanti pro suae mentis statu definitam fore agendi rationem, atque inde ingeniorum omne, latissimeque patens discrimin pen-tendum esse decernunt. Ea est autem cuilibet adaequa-ta idearum vis, quae ejusdem cogitantis statui respon-det: quare qui majorem notionum nexum percipiunt, nec adeo artis, ut alii plures, idearum inter se con-sertarum coercentur limitibus, amplioribus item viri-bus ad agendum distenduntur. Hoc ipsum inter homi-num singulos haud raro usuvenire quotidie cernimus;

quo-

quorum nonnulli stupido tardoque ingenio desipientes pauca quaedam se se intelligere ostendunt, eaque ita jejune, ut nonnisi eorum viciniores tantum connexiones hauriant; alii vero vel longiores causas rerum videant, consequentes pene innumeratas, harumque invicem ordines plane assequantur, caeterosque antecedant. Illud etiam ad rem nostram pertinere jure suadetur, ut alterum statuamus assertum, cuius veritas tam Philosophorum, quam Theologorum calculis confirmatur; nemini videlicet, nisi per summam vim supremamque injuriam calendarum legum necessitatem imponi, cui neque earundem praeclera sit dignitas & honestas, neque comperta videatur officiorum suorum ea cum legibus ipsis, quae vulgo proportio nuncupatur.

§ 232. Restat igitur ex hisce brevi calamo animadversis, ut germanis Philosophiae prae scriptis Brutorum spirituale ac operosum caeteroqui ingenium a divinarum humanarumque constitutionum negocio omni quidem jure excipiamus, cuius tanta non est amplitudo, quanta in singulis viget hominibus, quibus ea omnia custodienda prae scribuntur. Isti ergo conqueri immerito prorsus valcent, si forte adversariorum nostrorum objectis adsentirentur: ac propterea nec rei aequitas patitur ipsa, neque recta ratio suadet, ut & qui Brutorum libertati per vim profigandae student, morali, ut ajunt, legum necessitati subjiciant, & homines contra ab earundem observantia ideo iure debeant excipere, quod ipsa, quemadmodum homines iidem spirituali principio agantur, & vigeant. Haec quidem summatim. Multo

majora tamen disputanda contra propositam difficultatem superercent modo, si ex instituto omnem sermocinatio-
nis hujusce materiam exhaustire quodammodo voluisse-
mus: quod quidem adeo nobis praecavendum videba-
tur, quantum Scriptori cuilibet est sedulitate omnimo-
da connitendum, ne a propositi finibus nimium digre-
diatur, aut in aliena jura se immisceat, quae vix pro
re nata tractare deberet, rerum dicendarum solummodo
necessitate poscente.

§ 233. Nunc igitur singulis Commentariorum no-
strorum expletis Capitibus illud absque sermonis vitio
praetermittere prohibemur, cujus ope in unum veluti
centrum non inconcinno rationis ordine universa colli-
gantur. Porro credibile cum primis non est homines,
qui saecula nobis cognita tota aeternitate praecesserunt,
quum de Brutorum spiritali natura unanimi pene sensu
dissenserent, adeo vel antiquitatis vel communis sapien-
tiorum de iisdem Bruris judicii, vel gloriae suae ne-
gligentes fuisse, ut non ea litteris consignarent, quibus
& suae, & suorum famae consulenterent, si non saniori,
minusque accurata philosophia pro Belluarum ingenio,
& simili cum hominibus natura calamum acuissent.
Porro Sapientissimi Viri quales ab orbe pene condito
ad usque nostra postrema saecula patefecimus Cap. I.
nihil ferme habere antiquius potuerunt, quam illa fun-
ditus investigare (ubi ingenio, litteris, & otio abun-
daverint) quae philosophica animadversione pluribusque
experimentis tota constant; quam vetustatis monumenta
colligere, serioque perpendere majorum placita, eaque
demum probare, & doctorum posteritati committere.

Quae

Quae certe omnia perfecisse singulos Scriptores prae-sumamus necesse est quos juxta temporum rationem accurate laudavimus de Brutorum anima contra Peripateticorum nec non Cartesianorum dogmata scribentes. Sed quid ego ista persequor, aliaque exinde duobus elucubrata sequentibus Capitibus Secundo & Tertio argumenta, quum minoris illa sint ponderis, si cum reliquis comparentur, quae ab intima belluarum natura fuse petivimus? Constat nimimum, bellas omnes in se habere quaecumque in organizata hominum machina sensus atque irritabilitatis dicuntur origines; quorum praeterea ea est structura, & fibratum facultas, ut ex animadversionibus Georgii Baglivii inter utrosque viventes nullum intercedere posse idcirco discrimen facilis negocio & attentione colligatur (§ 131. § 132. § 133.). Fibrarum itaque & muscularum elateres, & semet contrahendi in utrisque potestas cum irritabilitatis robore mirifice conjuncta, quemadmodum corporis valetudini tuendae maxime prosunt, & singulis animalium, quae vitae dicuntur, functionibus opitulantur, ita etiam in eorundem animantium perniciem vertantur necesse est, quamprimum vel minimum aliquid mollissimis, delicatis, & admodum irritabilibus fibrillis admoveatur, quod acre, & veneficum sit quoquomodo (§ 137.) quae quidem tam late a nobis sunt Capite IV. disputata, ut supervacaneum quisquis merito arbitraretur, si iterum proposita jami, & satis demonstrata quodammodo recta hic lectoribus objiceremus. Si ergo sensum Brutorum anima tam in jucundis, quam in invitis corporis immutationibus percipit (§ 146.), ab eodem quoque

ha-

habere illa debet in se principio, ut sensu afficiatur ac
 immūtetur, tum rerum omnium cognitione potiatur
 (§ 147.). Ab eodem igitur fonte, unde in belluis sen-
 sus dimanat omnis, non a praeclarissimi Wolfii argu-
 mentatione solum (§ 148.) verum etiam ab aequo, &
 legitimo rationis nexu proficisci debet cur dicamus,
 easdem sentire & cogitare simul, & intima etiam sua-
 rum cogitationum conscientia pollere: Istud autem co-
 gitandi principium in Brutis omnibus spiritale esse om-
 nino alibi ostendimus (§ 152. § 153. § 154. § 155.).
 Eorum propterea spiritale vere esse ingenium sive ani-
 mam afferamus oportet, quae percipere quamplura
 (§ 214. § 215. § 216. § 217.) quae de perceptis
 judicare (§ 218. § 219. § 220. § 221.) quaeque
 demum ex utrisque inferre alia multa sive homi-
 num more ratiocinari (§ 223.) non admodum jejune
 differuimus quantum Commentariorum necessitas cum
 fancita brevitate copulata expetere, & sibi jure veluti
 proprio vendicare videbatur. Nihil ergo mirum sapien-
 ti cuiquam erit profecto futurum, si doctiores homines
 abditioris philosophiae luce perfusi, & ii etiam nostro-
 rum temporum (nendum retroactis saeculis celebratissimi
 & naturae totius scientia praestantissimi) qui nobiscum
 saepe hac de causa, tum de aliis permultis colloquun-
 tur, hoc unum ipsum firma amplectantur persuasione,
 quod venerandae Majorum nostrorum merito placuit
 antiquitati, quod constantissimis in universa Brutorum
 opera animadversionibus mirum in modum cohaeret,
 quod demum vel ipsi altioribus mysteriis, & scientia-
 rum institutionibus destituto vulgo adridere & proba-
 tissi-

tissimum esse videtur, quum inter Bruta versatur quotidie varii generis, eaque vel ad solatium, vel ad opem, vel ad lucum arte & patientia instituere conatur. Quid nam quaeso de iisdem vel agrestior existimare videtur plebecula, quum saepe ea alloquentia sibi tot signis intuetur, quum eorum astus, affectus, aliaque infinita pene planeque miranda contemplatur, quae vel rudiorum hebetiorumque hominum visum praeterire non possunt? Ita cum iisdem agere ipsa appareat, ac si cum caeteris hominibus misceretur sibi similibus, quibus ingenium & cogitandi latissimam esse facultatem ex intima suarum operationum mentis conscientia nullatenus dubitat.

Haec hactenus elucubrata eò demum spectare nobis modo visa sunt, quòd cūdendi Operis totius nostrum ferrebatur consilium, quum horis tantum subsecivis pro spiritali Brutorum Anima Commentaria haec ad unguem perducere potuisse cogitavimus. Illud unum nos recreat, eorumdem ope celeberrimae huic, perfectae jam, disputationi caeteris nos aditum philosophis aperuisse, unde melicra multo ad Litterariae Reipublicae commodum deinceps afferantur in lucem omnium, si forte haec non tam bene elaborata, expolita sint, atque illustrata, quantum rei gravitas, atque difficultas exposcere per se videbatur.

F I N I S .

IN-

INDEX CAPITUM

C A P U T I.

Peripateticorum circa Belluarum animam sententia cum unanimi omnium Philosophorum consensu comparatur, qui eam spiritalem esse constanter fassunt.

C A P U T II.

Totius humani generis omnium temporum suffragatur consensus, quum de immateriali Brutorum cognitione insituitur inquisitio.

C A P U T III.

Quid iis praestandum esset, qui Belluarum animam omni sensu, & ratione carere vellent dilucide demonstrare.

C A P U T IV.

Brutorum operationes. & quae ipsorum animales dicuntur functiones cum germanis sensus, atque irritabilitatis notionibus universis receptis conferuntur; atque inde ad adstruendum eorundem spiritale principium progreditur Oratio.

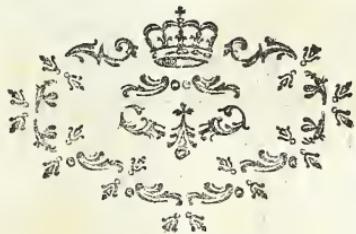
CA-

C A P U T V.

*Quaecumque a Brutis eduntur signa vocibus, ejus-
atibus, aliisque doloris aut voluptatis argumentis ve-
ram in ipsis sensationem fieri decernunt.*

C A P U T VI.

*Brutorum phantasia, memoria, de rebus perceptis
judicium, & argumentatio eandem conficiunt demon-
strationem, quae omnem Commentariorum rationem
absolvit.*

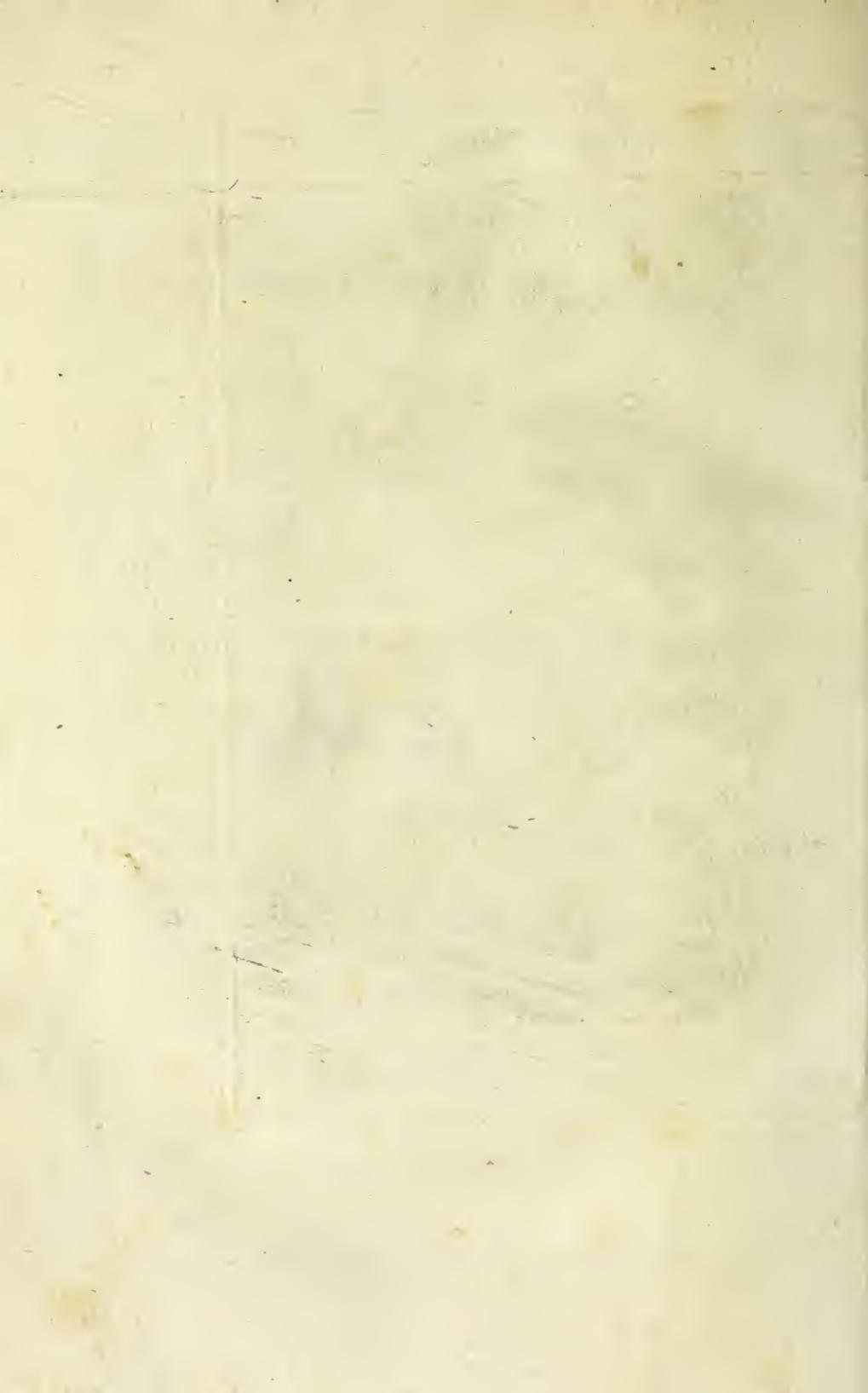
EX CUDEBAT FLORENTIAE
CAJETAN. CAMBIAGI REGIUS TYPOGRAPHUS
ANNO MDCLXXVI.

PRAESIDUM FACULTATE.

*Errata.**Corrigē.*

Pag. 29. vers. 24. progres-	progressu
sus Idolatriæ	Idololatriæ
Pag. 37. vers. 25. artificiosa	artificiosa
Pag. 53. vers. 17. deinceps	deinceps
Pag. 67. vers. 21. subjiciunt	subjiciuntur
Pag. 75. vers. 1. exornatum	exoratum
Pag. 76. vers. 5. infectetur	infectetur
Pag. 121. vers. 28. non fiunt	non fiunt?
Pag. 139. vers. 13. ventientis	sentientis
Pag. 144. v. ultim. quolibet	quilibet
Pag. 176. vers. 18. rapucium	rapacium
Pag. 199. vers. 18. § 71.	§ 72.
Pag. 205. vers. 12. ilia	illa
Pag. 233. vers. 28. ea ,	, &
Pag. 240. vers. 25. grevissima	gravissima

SPECIAL 87-B
3007

